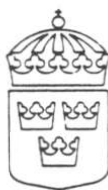

Riksdagens protokoll

1990/91:11

Onsdagen den 17 oktober

Kl. 9.00–22.25

Protokoll
1990/91:11

1 § Justering av protokoll

*Förnyelse inom
polisen*

Justerades protokollet för den 11 oktober.

2 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1990/91:27 till bostadsutskottet

3 § Förnyelse inom polisen

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1990/91:JuU1 Förnyelse inom polisen (prop. 1989/90:155).

Anf. 1 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Polisen har till uppgift att, som det uttrycks i polislagen, upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Konkret innebär det att polisens huvuduppgift är att bekämpa och minska brottsligheten i samhället. Dessa högt ställda mål och förväntningar på polisen kontrasterar mot den verklighet som polisen och allmänheten möter.

Brottsligheten har ökat under hela efterkrigstiden. Under 1980-talet har antalet anmälda brott ökat med över 17 %, och numera har detta antal passerat en miljon. Enskilda brottstyper har under samma period ökat ännu mer. Brotten mot liv och hälsa har t.ex. ökat med 51 %, och egendomsbrotten har ökat med 25 %. Av betydelse för polisens arbetssituation är att de brott som kräver stora utredningsinsatser – jag tänker då särskilt på ekonomisk brottslighet – har växt kraftigt i omfattning under senare år.

Alla bedömningar och all statistik pekar på en fortsatt konstant ökning med mellan 2 och 4 % per år. Den s.k. upplärningsprocenten ligger sedan många år på en oacceptabelt låg nivå och visar dessutom tecken på att ytterligare utvecklas negativt. Antalet inkommande ärenden på kriminalavdelningarna ökar långsiktigt samtidigt som balanserna med kända gärningsmän

i realiteten växer. I t.ex. Stockholm visar det sig att 90 % av egendomsbrotten aldrig klaras upp. Tiden för uttryckningsverksamheten ökar, vilket visar att ordningsavdelningarna har problem med att klara sina arbetsuppgifter.

Mot denna bakgrund skulle man kunna hävda att polisen kanske har misslyckats i sin uppgift. Polisen själv betecknar situationen som en kris. I polisens anslagsframställning för 1990/91 står det: "Det är ingen överdrift att säga att polisen nu befinner sig i ett krisläge."

Att regeringen bär ansvar för delar av denna utveckling råder det inget tvivel om. Sedan budgetåret 1983/84 har regeringen hållit tillbaka utbildningen av nya poliser. Resultatet är ett antal obesatta polistjänster i landet. Men det är inte enbart polisbristen som förorsakat det rådande krisläget. Rikspolisstyrelsen själv framhåller i sin anslagsframställning att problemen är av mer grundläggande natur.

Regeringens proposition om förnyelse inom polisen, som vi nu skall behandla, utgör ett sätt för regeringen att presentera en polispolitik. Tyvärr kan man inte säga att förslaget motsvarar förväntningarna. Härefter beskrev en person för mig hur en av regeringens egna departementstjänstemän hade kallat propositionen "snömos".

Felet med propositionen är att en del goda tankar i den har stannat på idéplanet. Propositionen innehåller enbart två paragrafer och i övrigt förslag om sju nya utredningar. Detta gör att riktlinjerna för polisens arbete inte har blivit så mycket klarare.

En mycket allvarlig punkt i den kritik som har riktats mot polisväsendet under senare år gäller svagheter i hur målen för verksamheterna har formulerats. Vi politiker kräver att polisen skall prioritera vålds- och narkotikabrottslighet, ekonomisk brottslighet och miljöbrott samt trafikövervakning. Samtidigt har det krävts att övriga verksamheter skall skötas lika effektivt som tidigare. Resurserna räcker inte till för allt detta.

Regeringen säger i propositionen att polisens huvuduppgift är att upprätthålla allmän ordning och säkerhet och föreslår nu att polisens arbete skall inriktas på att förebygga och förhindra brott. Fortsatt prioritering skall ske av kampen mot våldsbrottslighet och narkotikabrottslighet. Man säger att även ekonomisk brottslighet och miljöbrottslighet skall ges förtur. Det säger sig självt att den polisman, t.ex. ett vakthavande befäl, som skall fördela resurser mellan flera angelägna insatser vid ett och samma tillfälle inte får någon större vägledning av en sådan målformulering.

Vi i folkpartiet anser att det övergripande målet för all polisverksamhet är att människor skall kunna känna sig trygga. Med detta enda övergripande mål blir det lättare för den enskilde polismannen att välja mellan arbetsuppgifterna. Den arbetsuppgift som leder till att allmänhetens krav på ett tryggt och laglydigt samhälle uppnås bör alltid prioriteras.

En grundläggande förutsättning för att vårt mål för polisverksamheten skall kunna uppnås är att polisen är synlig. Det gäller inte bara på gator och torg, utan också på vägar och andra platser där medborgarna vistas. Polisens synlighet och närvaro i människors vardag berörs knappast i propositionen, vilket vi tycker är en brist.

I propositionen föreslås mycket försiktigt att möjligheterna till avgiftsfinansiering skall utredas. Skrivningarna är sådana att man får en känsla av

att regeringen över huvud taget inte tror på idén. Vi däremot anser att det är helt möjligt. När man i kommersiellt syfte drar ihop stora folksamlingar – vid popgalor, idrottsevenemang och liknande stora arrangemang – borde dessa också kunna stå för polisens merkostnader. Önskar regeringen ytterligare kunskaper kan regeringen hämta sådana från Norge, där polisen redan har denna möjlighet och också utnyttjar den.

I polisarbetet ingår dessutom mängder av arbete som man måste ifrågasätta om högskoleutbildade poliser skall ägna sig åt. Redan i dag sker i polisdistrikten en renodling av verksamheten. Administrativ personal tar över alltmer av enklare utredningar och administrativt arbete som polisen tidigare har gjort.

Vi menar emellertid att det finns många arbetsuppgifter som kanske borde utföras av andra än polisen. Jag tänker på säkerhetskontroller på flygplatser, delgivningsverksamhet, utförande av transporter åt sjukhus av psykiskt störda, handräckning åt sociala myndigheter, omhändertagande av bortsprungna katter, medverkan vid omhändertagande av djur som utsatts för djurplågeri eller djur som övergivits, utredning av asylärenden – ja, listan skulle kunna bli ändå längre.

För att ytterligare avlasta polisen och effektivisera verksamheten anser vi att det borde vara möjligt för kommuner att få inrätta grupper för trafikövervakning. Det skulle bli fråga om en typ av tjänsteman med begränsade befogenheter men med möjlighet att avlasta delar av polisens verksamhet på trafikområdet, huvudsakligen i storstäder.

Just denna fråga har för övrigt tagits upp av folkpartister i Stockholm. Att förslaget kommer från Stockholm är inte så konstigt. Det är i Stockholmsregionen som problemen är störst.

Förra hösten besökte jag ett polisdistrikt utanför Stockholm. Polismästaren där redovisade att han hade 185 tjänster. Av dessa var 40 vakanta, och på grund av ledighet var ytterligare 20 tjänster obesatta. Det återstod alltså 125 besatta tjänster. Dessa räckte inte alls till. Det räckte inte ens till för att utreda erkända brott, men man klarade alltså utryckningsverksamheten hjälpligt. Det stora flertalet av polismännen hade sedan länge övertid på över 200 timmar, och många poliser hade övertid på upp till både 300 och 400 timmar.

Eftersom detta polisdistrikt inte är unikt i Storstockholmsområdet, borde särskilda åtgärder vidtas till stöd för regionen.

Herr talman! Jag tänker nu övergå till frågan om forskning och utbildning inom polisen. I propositionen framhåller regeringen och menar att polisforskning med en professor i spetsen skall vara förlagd till polishögskolan.

Vi i folkpartiet menar att det är en för yrkesmässig anknytning och därmed inte den rätta placeringen om man skall kunna skapa en kreativ miljö. Det kan finnas en risk för att det är svårt att uppnå nytänkande och utveckling när omgivande miljö är alltför stationär. Om en forskargrupp eller innehavaren av en professor befinner sig i en i övrigt kreativ och föränderlig miljö, drivs de lättare att själva tänka i nya banor. Vi anser därför att en professor i polisforskning bör förläggas till Stockholms universitet, som geografiskt ligger närmast polishögskolan.

När det gäller vidareutbildningen och den funktionsinriktade utbildningen

vill statsrådet åstadkomma en decentralisering. Den inriktningen tycker vi är bra. Det sägs däremot inget liknande i propositionen när det gäller grundutbildningen. Vi i folkpartiet anser det vara olyckligt att ta in flera hundra unga människor och stöpa dem i en och samma form. Om grundutbildningen delades upp på tre orter i landet och samtliga var universitetsorter, skulle förutsättningarna till samarbete med andra utbildningar öka. Utbildningsmiljön skulle i sig skapa bredare kontaktytor, och de färdigutbildade poliserna skulle nå längre i sin egen utveckling i och med att de sedan möter poliser utbildade på andra orter.

Herr talman! Jag står fast vid alla de reservationer som folkpartiet har fogat till betänkandet om polispropositionen, men jag kommer endast att begära votering på ett par.

Anf. 2 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Det var många som såg fram emot den proposition om förnyelse inom polisen som regeringen avgav i våras och som vi nu skall behandla. Utan att göra alltför stort våld på sanningen kan man nog påstå att sällan har så många blivit så besvikna.

Herr talman! Polisens roll och villkor i vårt samhälle bygger inte i första hand på selektiva åtgärder inom polisverksamheten, utan det är i första hand en fråga om den kriminalpolitik som förs i samhället och som utgör grunden för polisverksamheten.

Men regeringen avstår från att angripa den grundläggande frågan, den som är fundamentet i polisarbetet. Länge har vi väntat på propositionen om en översyn av straffskalorna. Den har emellertid uteblivit, sannolikt därför att propositionen kommer att föreslå sänkta straff över hela linjen. Det har ju heller inte varit marknad för sådana förslag under den här valperioden.

Vi har också tålmodigt väntat på en proposition om en avveckling av halvtidsfrigivningen, men detta skulle sannolikt leda till en ökad efterfrågan på fängelseplatser, och till det har det saknats pengar.

Kriminalpolitiken har därför kommit att alltmer fjärras från vedertaget rättstänkande. Den påfallande och tilltagande slappa och hållningslösa attityden mot brottslingar från samhällets sida har medfört att allmänheten i ökad grad undandragit sig att medverka som vittnen och målsägande, eftersom den allmänna uppfattningen helt enkelt varit att samhället värnat mer om gärningsmannen än om offret.

Någonstans mitt emellan står polisen som alltmer grips av vanmakt inför det som sker. Genom den tilltagande slappheten ökar antalet brott, och härigenom minskar proportionellt sett riskerna att ertappas och dessutom minskar riskerna på grund av låga straff och halvtidsfrigivningsregeln.

Sedan regeringstillträdet 1982 och fr.o.m. budget 1983/84 har utbildningen av nya polismän hållits tillbaka, vilket också Britta Bjelle påpekade. Regeringen fullföljde denna politik oaktat rikspolisstyrelsens varningar och rapporter om tilltagande polisbrist ute i polisdistrikten. Man nonchalerade alla varningar som företrädare för folkpartiet, centerpartiet och moderata samlingspartiet upprepade gånger framförde i denna kammare.

Vi upplever nu ett polisväsende i kris. Den krisen är socialdemokratin ensam ansvarig för. Det är, herr talman, viktigt att till kammarens protokoll

tillägga följande: Medveten om att polisväsendet sedan år 1965 tappat över tusen årsarbetskrafter genom olika former av arbetstidsförkortningar, och medveten om att brottsligheten ökade snabbt, genomdrev man denna politik.

Det finns, herr talman, anledning att påminna om vad rikspolisstyrelsen anfört i olika sammanhang. Man har bl.a. sagt att det ända fram till slutet av 1990-talet kommer att saknas utbildade poliser på de tjänster som har inrättats. Rikspolisstyrelsen har också konstaterat att landets polisväsende i dag befinner sig i ett utomordentligt allvarligt läge.

Herr talman! Innan jag går in på propositionens förslag, vill jag ställa följande frågor till regeringens företrädare:

Vilka välfärds mål avsåg regeringen att uppnå med denna fullkomligt huvudlösa politik? Socialdemokratiska partiet har väl, antar jag, liksom alla andra partier i riksdagen ett mål med sin politik, nämligen att den skall gagna människorna i detta land.

Begrep ni aldrig att denna politik skulle leda till randen av kaos, vilket just nu råder, och att detta kaos gynnar de smarta, de kriminella och de resursstarka medan det slår hårt mot svaga grupper?

Den socialdemokratiska kriminalpolitik som väglett regeringen har kollapsat, och de som drabbas är de svaga.

Herr talman! Polisväsendet är i djup kris. Läget är allvarligt och kommer så att förbli under 90-talet. Vad värre är tycks regeringen fortfarande sväva i okunnighet härom. I den proposition vi nu behandlar anför departementschefen på s. 14 följande: "Som jag ser saken har den situation som svenskt polisväsende i dag befinner sig i inte i första hand sin grund i brist på resurser. Av statsfinansiella och andra skäl är det inte heller möjligt att i någon nämnvärd mån tillföra polisväsendet nya reella resurser under de närmaste åren."

Så, herr talman, talar den som inte tycks ha förstått någonting av den verklighet som de lever i som drabbas av brott och som inte har möjlighet att få den hjälp och den assistans som polisen i ett civiliserat samhälle skall ge medborgarna. Vi moderater tar avstånd från det resonemang som ställer människors säkerhet till liv och egendom mot statsbudgeten. Den enskilde får aldrig överges av samhället i dessa avseenden. Detta är innehållet i vår gemensamma borgerliga reservation nr. 5.

I propositionen behandlas fördelningen av polistjänster mellan de olika polisdistrikten. Det är egendomligt att föredragande statsrådet inte förstått att den socialdemokratiska polispolitiken sedan budgetåret 1983/84 lett till en polisbrist. Det kan finnas skäl att här i dag från talarstolen säga att det i dag inte finns några poliser att omfördela.

Från moderat håll har vi dels ägnat oss åt läsning av rikspolisstyrelsens anslagsframställningar, dels gjort besök i den verklighet som finns runt omkring oss i landet. Dessa aktiviteter har lärt oss att alla distrikt i detta land generellt sett har för få polismän. Därav följer kravet från rikspolisstyrelsen på ökad intagning till polishögskolan.

Herr talman! I propositionen inträffar något helt nytt efter svenska förhållanden, nämligen det att den politiska ledningen går in i polisverksamheten och dikterar prioriteringsmålen. Enligt propositionen skall polisen prioritera

våldsbrott, narkotikabrott och ekonomisk brottslighet, och då särskild sådan som hotar stora samhälleliga värden såsom miljöbrottslighet.

Enligt rikspolisstyrelsen bör fyra områden prioriteras, kontroll av yrkeskriminella, ungdomskriminalitet, narkotikabrottslighet och brottsförebyggande verksamhet.

Vi moderater delar rikspolisstyrelsens uppfattning med den reservationen att brottsförebyggande verksamhet i nuläget får bli beroende av tillgängliga resurser.

En central del i propositionen utgör förslaget att sambandet mellan polisverksamheten och den kommunala verksamheten skall stärkas genom möjligheten att inrätta lokala polisenämnder. Låt mig, herr talman, säga, att vi moderater självfallet inte motsätter oss ett starkare samband mellan polisverksamheten och de kommunala organen. Vi tillåter oss dock att ifrågasätta om nya nämnder och fler politiker är den väg som leder fram till ett bättre lokalt samband. Vi menar att det redan i dag finns polisstyrelser som tillgodoser detta krav.

Vad vi nu mycket stark ifrågasätter är om fler politiker löser den kris som polisen nu befinner sig i. De lokala polisenämnderna skall försörjas med papper och administrativ service. Förmodligen skall de uppbära arvoden, och allt detta kommer att belasta den lokala polismyndighetens anslag.

Som jag inledningsvis nämnde kommer polisen enligt föredragande statsråd inte att tillföras nya resurser. Min fråga till regeringens företrädare blir då: Kommer regeringen att kompensera polismyndigheten för de kostnader man kommer att få för de nya lokala polisstyrelserna eller skall denna kostnad tas från polisverksamheten? Detta är en mycket viktig fråga. Vi moderater tror på goda grunder att vad medborgarna önskar är fler poliser och icke fler politiker.

Men det finns en annan sida av den här frågan som är betydligt allvarligare. Politiker kan i och för sig ställa till med en viss oreda, men den är i de flesta fall möjlig att bemästra. Men om kostnaderna för lokala politiker i små distrikt eller hårt ansträngda distrikt medför att polisverksamheten måste skäras ner för att klara arvoden, resekostnader och administrationskostnader för dessa nämnder har helt plötsligt medborgarnas trygghet kommit att läggas i vågskål. Vi måste få ett besked i dag om dessa lokala polisenämnder skall försörjas från nu befintliga anslag eller från tilläggsanslag.

Detta är innehållet i reservation 1, till vilken jag yrkar bifall.

Herr talman! I propositionen föreslås att polisens arbete bör bli mer preventivt inriktat och att grundutbildningen som en konsekvens härav bör ges en mer teoretisk inriktning. Det finns inget som talar mot en ökad teoretisk utbildning. Det finns heller inget som talar för att man skulle få poliser som blir bättre på preventivt arbete genom att minska deras praktiktjänstgöring.

Jag vill här i dag säga att det vore oklokt att minska praktiktjänstgöringen i ett läge där polisbristen är stor. Polisaspiranter och extra polismän utgör under sin praktiktjänstgöring en viktig resurs. Detta är innehållet i vår reservation nr 20.

Regeringens polispolitik har, som jag inledningsvis antydde, lett landet

fram till ett utomordentligt allvarligt läge. Inget i denna proposition tyder på att regeringen uppfattat detta och är beredd att förändra denna politik. Det är många ord och litet handling.

I reservation nr 6 tar vi moderater upp frågan om en långsiktig polispolitik grundad på noggranna analyser av brottsutveckling, upplärningsprocenter m.m. De ökade krav som ständigt ställs på polisen måste mötas med långsiktighet och fasthet i planeringen. En sådan långsiktighet skulle underlätta polisstyrelsernas situation och inte minst läget för de operativt ansvariga i distriktens polisledning.

Herr talman! Detta är en tunn proposition som undviker de viktiga framtidsfrågorna för svensk polis. Här tas t.ex. distriktsindelningen inte upp. Stora rationaliseringsvinster för statskassan kan göras samtidigt som effektiviteten kan höjas och kompetensen ökas. Länspolismästarfrågan förblir olöst även nu, och ingen anvisning ges om när den kommer att bli löst.

Polisens resursfrågor får anstå, och inga resurser finns för att förbättra polisens tekniska standard. Även fortsättningsvis kommer polisen att behöva konstatera att brottslingarna har överlägset bättre utrustning. Möjligen kan man trösta polismännen med att de får fler förtroendemän som kan diskutera problemen.

Herr talman! Den moderata riksdagsgruppen står bakom samtliga de reservationer som fogats till betänkandet. Av tidsskäl vill jag här yrka bifall endast till reservationerna 1 och 3.

Anf. 3 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Med den sedan år 1982 förda socialdemokratiska polispolitiken har antalet poliser drastiskt minskat. Samtidigt har brottsligheten ökat. Vi ser det i antalet anmälda brott per år, som femdubblats sedan 50-talet och nu passerat miljonstrecket.

Dessa fakta ger en förklaring till dagens polisbrist, dagens poliskris, och till att polisen har svårt att hinna utföra de uppgifter som allmänheten önskar och kräver. Det ger en förklaring till en minskad rättssäkerhet och en förklaring till att polisen tvingas prioritera olika arbetsuppgifter hårdare än tidigare. I detta sammanhang vill jag anföra, att om centerns linje vad gäller resurstillskott till polisen hade vunnit gehör i riksdagen under dessa år skulle det i dag funnits 600 poliser fler än vad det nu gör.

Polisen bör, enligt centerns synsätt, prioritera narkotikabrottslighet och våldsbrottslighet. På detta område har vi samma syn som den i propositionen. Denna samsyn gäller även polisens brottsförebyggande arbete. Det avsåts i dag tyvärr alltför ofta små resurser till detta arbete ute i polisdistrikten.

Vi vill från centerhåll till det prioriterade polisarbetet även föra vad man i folkmun kallar vardagsbrottslighet. Jag tänker på sådana brott som lägenhetsinbrott, väskryckningar och skadegörelse av olika grov art. Vi vill prioritera dessa brott eftersom de ofta utförs av unga lagöverträdare och många gånger också av förstagångsförbrytare. Eftersom vi tror att det är mycket viktigt med en snabb och konsekvent reaktion från samhällets sida, speciellt vid ungdomskriminalitet, krävs helt enkelt att även den s.k. vardagsbrottsligheten blir ett prioriterat område för polisen.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Förnyelse inom
polisen*

Men denna prioritering är också befogad av andra skäl än att snabbt åtgärda ungdomskriminalitet, nämligen att vi mer måste se till brottsoffrens situation. Vardagsbrotten är just brott som drabbar enskilda mycket hårt ekonomiskt. Men det är inte det värsta, utan dessa brott drabbar framför allt psykologiskt. Detta är ytterligare skäl till varför vi anser att vardagsbrottslighet skall tillhöra det prioriterade området. Detta stämmer också väl överens med rikspolisstyrelsens syn på vilka områden som skall prioriteras. Man framhåller där ungdomskriminalitet, och den finns just inom de tre områdena vardagsbrottslighet, narkotikabrottslighet och våldsbrottslighet.

Eftersom vi i dag har en besvärande polisbrist på flera håll i landet krävs nu en långsiktig, stabil politik vad gäller polisaspirantintagning. Aspirantintagningen till polishögskolan måste ske på hög nivå även på längre sikt. Det räcker inte med den engångssatsning som skedde under det senaste budgetåret. Vi måste förse de distrikt som i dag saknar poliser med fler utbildade poliser inom en snar framtid. Detta är skälet till att det behövs en fortsatt hög aspirantintagning.

Centern har också fört en politik som innebär ett ökat satsande på personalfrämjande åtgärder inom polisväsendet för att poliser inte skall sluta i förtid. Det har förekommit problem de senaste åren. De har visserligen minskat i omfattning i och med att lönerna har höjts, men centern har som enda parti i det senaste budgetarbetet avsatt 5 milj.kr. när det gäller satsningar på personalfrämjande åtgärder. Vi fick tyvärr inget gehör för detta, men det hade underlättat och kanske gett oss fler poliser än vad som finns i dag.

Vi vet alla att det är särskilt besvärligt med polisbristen i Stockholmsdistriktet. Här hade rikspolisstyrelsen i sin anslagsframställan ett förslag till lösning. Jag lyssnade på Göran Ericsson från moderaterna som sade att man har rättat sig efter rikspolisstyrelsens önskemål. Men det har man inte i det här fallet. Rikspolisstyrelsen gick fram med en anslagsframställan och önskemål om att få utbilda 200 fler poliser under det budgetår som gick. Vi i centern väckte en motion om detta och följde upp det hela i en reservation. Detta hade gett fler poliser till Stockholmsdistriktet inom en snar framtid. Men tyvärr fick vi inte gehör för detta heller. Jag har utvecklat dessa synpunkter i ett särskilt yttrande.

Det har också klagats på att det inom polisutbildningen råder brist på utbildning av kvinnliga poliser och en brist på utbildning av poliser med utländsk bakgrund. Det har också framförts de önskemål som Britta Bjelle berörde, nämligen att det skall finnas grundutbildning även på andra utbildningsorter och att det då skulle vara lättare att rekrytera poliser från olika delar av landet och även behålla dem på dessa orter. Vi i centern vill också på sikt ha en decentraliserad grundutbildning, men vi är väl medvetna om att den största bristen i dag finns i Stockholmsdistriktet.

Från oppositionens sida har vi väckt motioner om vikten av att sätta kvarterspolisverksamheten i centrum så att denna verksamhet inte nonchaleras i de olika distrikten. Egentligen nonchaleras inte denna verksamhet, men man har tvingats skära ned och prioritera i polisdistriktet. Då är det just kvarterspolisverksamheten som har fått stryka på foten. För att detta inte skall fortsätta i framtiden har vi lyckats ena hela oppositionen och få ett utta-

lande med anledning av olika motioner att kvarterspolisverksamheten skall vara ett prioriterat område och inte får sättas i andra hand.

Centern har tillsammans med folkpartiet i reservation 8 framfört att det är nödvändigt med en renodling av polisens uppgifter och att det kan frigöra poliser för mera reellt polisarbete. Britta Bjelle har även på den punkten gett en hel del exempel på hur det kan genomföras, och därför tänker inte jag utveckla detta närmare.

Vi framhåller också från centerns sida att det är angeläget att dra upp klarare linjer mellan polisens och bevakningsföretagens uppgifter. Under en längre tid har man kunnat se hur bevakningsföretagen har tagit över alltmer av tidigare polisiära uppgifter. Det beror naturligtvis på att det råder en brist på poliser. Polisarbete skall vara en uppgift som ankommer på det allmänna att utföra och ha ansvar för. Det är inte så i dag.

Eftersom det råder en oklarhet om många uppgifter, anser vi att det måste utredas närmare vilka uppgifter som är rent polisiära och som enbart skall utföras av poliser och vilka uppgifter som kan utföras av bevakningsföretagen. Vi vill verkligen att man skall titta litet närmare på dessa gränslinjer. Här råder alltför många oklarheter i dag.

När vi i centern har varit på besök ute i polisdistrikten har vi fått höra att det är mycket svårt att i dag ingripa mot berusade och drogpåverkade personer. Tidigare fanns fyllerilagen. Nu har toleransnivån ökat när det gäller omhändertagande av dem som är berusade. Det har framförts önskemål från polisens sida att kunna ingripa tidigare för att det skall kunna bli lugnare på gator och torg och kunna minska bråken. Detta kan t.ex. ske genom en ändring i polislagen 13 §, vilket vi i centern har väckt en motion om. Vi har sedan uppmärksammat på att det finns andra lagar som det också går att ändra i. Vi vill inte låsa oss för vilken lag man skall gå in och ändra i, men vi framför krav på att det måste vara lättare för polisen att ingripa mot drogpåverkade personer i framtiden. Här behövs en ändring i någon av de lagar som finns. Jag skulle gärna vilja höra civilministerns syn på detta.

Herr talman! Med det anförda ställer jag mig självklart bakom alla centerreservationer, men jag yrkar endast bifall till reservation 4.

Anf. 4 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Den polisreform som genomfördes 1981 fick inte den effekt som vi hade tänkt att den skulle få, dvs. att polisstyrelsen från att vara ett rådgivande organ skulle bli det organ som styr polisens arbete. I praktiken har det varit rikspolisstyrelsen och polischefsfunktionen som har styrt arbetet.

Inom olika delar av den offentliga sektorn sker en utveckling och framläggs behov av ett större lekmannainflytande. Dessa krav ställs för samhällets service, och naturligtvis är polisen inget undantag. Tvärtom är polisens arbetsuppgifter och befogenheter så mycket mer långtgående och så mycket mer ingripande i människors liv än i andra delar av offentlig verksamhet. Det förhållandet gör att det är mycket angeläget att insyn och styrning av verksamheten är så bra som möjligt.

För att åstadkomma ett starkt medborgarinflytande krävs dels att de förtroendevalda får en starkare ställning, dels att besluten kan anpassas efter

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Förnyelse inom
polisen*

lokala förhållanden. Konkret vill vi att polischef eller biträdande polischef inte skall vara ledamot i polisstyrelse eller polisenämnd. Vi vill ha klara regler för hur motioner, interpellationer och frågor kan väckas i förhållanden som avser polisens arbete från andra kommunala nämnder. Till polisstyrelse och polisenämnd bör även invandrare kunna väljas. Samma regler bör då gälla som för valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag.

Herr talman! En bra och fungerande poliskår bör bestå av både män och kvinnor. Antalet kvinnor som söker till polisutbildning har ökat, och så har även antalet kvinnor som antas, men inte i tillräcklig utsträckning.

På en fråga till rektorn för polishögskolan i en intervju i TCO-tidningen om detta förhållande svarar rektorn bl.a., att den manliga principen och männen har varit förhärskande inom polisen. Faktum är att kvinnor ofta utsorteras i det sista testet för antagning. Vi anser därför att en översyn av såväl grundutbildning som polischefsutbildning, som finns med i förslaget till förnyelse av polisen, bör även inkludera en analys och översyn av de kriterier som används för att anta polisaspiranter.

Nästa steg, grundutbildningen, sker i dag centralt och avskilt från andra högskoleutbildningar. Detta kan leda till en negativ skråanda och till en isolering i utbildningen som vi i vänsterpartiet inte tror är bra. Vi anser att polisskolan och polishögskolan kan avskaffas och att det i stället bör inrättas olika polislinjer vid landets skolor och högskolor.

En översyn av polisens arbetsuppgifter bör ske med inriktning på att undersöka om det finns arbetsuppgifter som kan överföras till andra statliga och kommunala befattningshavare. Britta Bjelle har här räknat upp en rad exempel på detta.

Brottsbekämpning i all ära, men den får aldrig leda till att rättssamhällets principer kränks eller att rättssäkerheten äventyras. Bristen på regler i hanteringen av polisens förspaningsregister är mycket otillfredsställande. En översyn av polisregisterlagstiftningen är gjord och resultatet studeras i regeringskansliet. För att skynda på detta arbete behövs det ett tillkännagivande från riksdagen.

Hos allmänheten finns en utbredd uppfattning att det näst intill är omöjligt att få rätt gentemot en polis, och det är ju synd. Trots att det har skett förändringar i utredningsorganisationen i vad gäller utredningar av poliser som är misstänkta för eller har begått brott i sin tjänsteutövning, anser vi att de nu vidtagna åtgärderna inte är tillfyllest. Utredningar av misstänkta polisbrott bör skötas av ett från polisen helt fristående organ.

Vi i vänsterpartiet kan inte heller acceptera att svensk polis stationeras utomlands för att kontrollera människor som är på väg till Sverige. Denna kontroll riktas särskilt mot flyktingar och i realiteten sätter den Genèvekonventionen om handläggning av flyktingärenden ur spel.

Herr talman! Jag ställer mig bakom de reservationer som vänsterpartiet har fogat till detta betänkande, men yrkar bifall till reservationerna 16, 18 och 24. Vänsterpartiet kommer också att i voteringen ställa sig bakom reservation 8.

Anf. 5 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Jag tänker ta upp frågan om förnyelse inom polisen på ett annat, mera internationellt, plan. I Västeuropa pågår för närvarande ett ar-

bete på integration som har till syfte att ta bort gränskontrollerna. När gränskontrollerna helt avvecklas behövs det en ersättning, och en sådan håller redan på att utvecklas. Det behövs ett västeuropeiskt FBI, en sorts överstatlig EG-polis.

Willy Helin i EG-kommissionen bekräftade så sent som i februari förra året för International Herald Tribune att man eftersträvar en motsvarighet till det amerikanska FBI. Willy Helin säger: "Efterhand som vi framskrider på vägen mot politisk integration kommer vi att behöva en polisstyrka som motsvarar den dimensionen".

Den organisatoriska grundvalen för ett EG-FBI är ett samarbete som pågått sedan 1975 och fått förkortningen TREVI efter de franska orden "Terrorisme, Radicalisme, Extremisme, Violence Internationale".

Initiativet kom från EGs ministerråd, och ledningsgruppen utgörs av inrikes- och polisministrarna.

Ändå är TREVI formellt skilt från EG så, att EG-parlamentets begränsade kontrollmakt inte alls kan utövas. En av de drivande krafterna bakom TREVI har varit Spanien, som vill komma åt baskiska ETA-medlemmar som fått asyl i Frankrike. TREVI sysslar inte bara med den sortens våld- och säkerhetsbrott som förkortningen egentligen står för, utan efterhand har arbetsområdet utvidgats till att också omfatta:

1. asylfrågor,
2. utbyte av polistjänstemän,
3. gemensamma efterlysningar,
4. samordnat dataregister och
5. datorläsbara identitetskort.

Givetvis kan många av inslagen i TREVI förklaras som en del i en allmän centraliserings- och specialiseringsutveckling som präglar alla samhällssektorer och som ett svar på kriminalitetens internationalisering.

TREVI är alltså inte något speciellt för EG. Men när det gäller polissamarbete finns ju sedan gammalt Interpol. Varför är det inte tillräckligt? Varför behövs TREVI? Vid ett seminarium i Bryssel i maj 1989 angavs flera orsaker:

Interpol ägnar sig mest åt informationsutbyte, men saknar egentliga verkställande funktioner. TREVI samordnar och verkställer i verkligheten.

En Interpolefterlysning kan leda till att en person grips i ett annat land, men därmed är det inte säkert att vederbörande utlämnas till det land som skickat ut efterlysningen.

TREVI skall också omfatta asyl- och invandringspolitik.

TREVI skall, som förkortningen utsäger, också jaga "radikaler" av alla möjliga olika schatteringar.

Interpols fattiga medlemsländer har bromsat den tekniska utvecklingen. De rika länderna har stått för 80 % av informationsutbytet. I TREVI får de en egen organisation som inte belastas av u-länder.

David Schwarz säger att TREVI leder till att vi troligen måste "acceptera att EGs egna säpoagenter fritt opererar i Sverige".

Regeringens integrationsrapport konstaterar: "För att Sverige skall kunna hamna innanför gränserna för ett med EG gemensamt område utan inre

gränskontroller måste man från svensk sida också ta ställning till en samordning med EG när det gäller riktlinjerna för det yttre gränsskyddet".

En svensk EG-anpassning när det gäller flykting-, asyl- och invandringspolitik samt regler för viseringar m.m. torde "aktualisera vissa överväganden av utrikespolitisk natur". Jaha.

Kraven på internationalisering och de utrikespolitiska konsekvenserna borde föranleda en debatt om mål och medel för polisarbetet också i Sverige.

Kvar står miljöpartiets krav på att det skall till en detaljerad redogörelse till riksdagen för formerna och målsättningen med det hittillsvarande svenska medverkandet i TREVI-samarbetet. Hur kommer framtiden att se ut?

Jag yrkar bifall till motion Ju1989/90:232 och reservation 24.

Anf. 6 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Polisen har en central roll i kampen mot brottsligheten. Det är kanske den viktigaste samhällsresursen när det gäller att uppnå det kriminalpolitiska målet att minska brottsligheten.

Polisen skall upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt i övrigt tillförsäkra allmänheten skydd och annan hjälp. Det brottsbekämpande arbetet sker genom övervakning, spaning och brottsutredning, men också genom förhindrande och brottsförebyggande arbete, vilket inte är minst viktigt.

För att få bättre förutsättningar att bedriva detta viktiga arbete har polisväsendet under 80-talet blivit föremål för en omfattande reformering. Åren 1984 och 1985 fattades beslut som bl.a. innebar nya arbetsformer på lokal och regional nivå samt förbättrad rekrytering och utbildning. Riktmärkena var demokratisering och decentralisering. De lokala polismyndigheterna fick vidgat självbestämmande, och detaljstyrningen över resursanvändningen fördes ner från central nivå till regional och lokal nivå.

Av särskild betydelse var att genom polisreformen förvandlades polisstyrelserna från att ha varit ett i huvudsak rådgivande till ett i egentlig mening styrande organ.

Jag tror att man entydigt kan slå fast att polisreformerna under 80-talet medfört en vitalisering och i hög grad stimulerat ett utvecklingsarbete i riktning mot ökad effektivitet inom polisväsendet. Vi har framför allt fått ett polisväsende som i mycket större utsträckning är lokalt förankrat.

1980-talets polisreformer var viktiga reformer. Polisväsendet har i allt väsentligt också förmått omsätta beslut och mål i praktisk handling. Men det innebär inte att reformarbetet får avstanna. Förändrings- och förnyelsearbetet måste fortsätta. Polisväsendet är en stor och i vissa avseenden fortfarande en tungrodd organisation. Under 90-talet ställs nya krav på det svenska polisväsendet.

Följande bör enligt min mening vara vägledande för det fortsatta reformarbetet:

För det första bör decentraliseringsmålet ligga fast och drivas vidare. Polisväsendet måste bygga på självständiga lokala polisdistrikt med stor frihet att disponera resurserna och prioritera insatserna. I detta ligger också att det inte kan komma i fråga att tilldela rikspolisstyrelsen vittgående operativa befogenheter.

För det andra bör medborgarinflytandet över polisväsendet ytterligare stärkas. För det tredje bör det brottsförebyggande arbetet intensifieras. Öppenhet och synlighet bör här vara ledorden. För det fjärde bör de snäva gränserna mellan kriminalpolisverksamhet och ordningspolisverksamhet upphävas. Målet bör vara att skapa mera av en svensk allroundpolis. För det femte bör polisen utveckla samarbetet med andra samhällsorgan och frivilligorganisationer.

För det sjätte bör administrativa uppgifter lyftas över till andra personalkategorier än polispersonal. Den administrativa rationaliseringen bör drivas hårdare. För detta krävs naturligtvis bättre tekniska hjälpmedel. För det sjunde bör ökade insatser ske när det gäller det internationella samarbetet. För det åttonde bör polisens regionala organisation få en permanent och enhetlig lösning över landet.

Jag kan konstatera att polispropositionen till stora delar följer dessa åtta punkter för det framtida polisarbetet. Polispropositionen svarar mot dessa krav för 90-talets reformering av polisväsendet. En del frågor lämnas obesvarade i polispropositionen och hänskjuts till fortsatt utredning. Inriktningen av grunderna för den långsiktiga polispolitiken står dock fast.

Jag kan också konstatera att när det gäller grunderna är utskottet i huvudsak enigt i sina ställningstaganden. De reservationer som har avgivits rör med vissa undantag mindre principiella frågor. Det grundläggande förnyelsearbetet tycks det sålunda finnas en bred politisk enighet kring i justitieuetskottet, och det är glädjande.

Herr talman! Efter denna inledning skall jag kort kommentera en del av de reservationer som har avgivits till utskottets betänkande.

I reservation nr 3 och 4 tas frågorna om inriktningen av polisens arbete upp. I reservation 3, från moderaterna i utskottet, vänder man sig mot att den ekonomiska brottsligheten skall vara prioriterat område för polisen framöver. Det är en gammal moderat linje. Moderaterna har inget intresse av att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Det är en brottslighet som hårt drabbar enskilda människor, arbetstagare och seriösa näringsidkare. Det gäller kanske i första hand miljöbrottsligheten. Det är glädjande att moderaterna är ensamma om den linjen i utskottet, men det är också belysande för moderaternas inställning till det allvarliga samhällsproblem som den ekonomiska brottsligheten utgör.

I motion nr 4, av centerpartisterna i utskottet, sägs att vardagsbrotten bör prioriteras. Jag vill hänvisa till vad som sägs i propositionen om att polisen i sitt övervakningsarbete särskilt måste uppmärksamma vaneförbrytarna och andra som svarar för en förhållandevis stor andel av kriminaliteten. Jag betraktar reservation 4 som en ganska onödig reservation mot bakgrund av de skrivningar som finns såväl i propositionen som i utskottsbetänkandet i övrigt.

I reservation nr 5 behandlas resursfrågorna, i första hand intagningen till polishögskolan. Vi får återkomma till den diskussionen i samband med att vi behandlar budgeten för budgetåret 1991/92. Jag vill framhålla att det naturligtvis är viktigt att upprätthålla ett stort intag till polishögskolan i ett läge där samtliga tjänster inom polisväsendet inte är tillsatta. Vi har i dag brist på färdigutbildade poliser. Så länge vi har en sådan brist måste vi naturligtvis

också upprätthålla ett stort intag till polishögskolan. Därmed råder det inga delade meningar.

Reservation nr 8 och 9 handlar om polisens uppgifter. Jag kan bara konstatera att de borgerliga partierna har svårt att komma överens om vilka uppgifter polisen skall ha i framtiden. Om man läser samtliga reservationer kan man konstatera att det inte finns någon gemensam borgerlig polispolitik. Man ansluter sig till de principiella dragen i utskottsbetänkandet, men på en rad punkter har man olika uppfattningar inom det borgerliga lägret. Det finns ingen gemensam linje på den borgerliga sidan.

Både Berith Eriksson och Carl Frick har berört det internationella samarbetet. Det är oerhört viktigt att vi utvecklar det internationella samarbetet. Den grova brottsligheten känner inga gränser. Narkotikabrottslighet, terrorism och annan typ av internationell brottslighet känner inga gränser. Det krävs ett internationellt samarbete för att polisen skall kunna vara framgångsrik i sin kamp mot den grova brottsligheten. Därför behövs också ett utvecklat internationellt samarbete. Det gäller Interpol, det TREVI-samarbete som har etablerats och samarbetet i EG.

I reservation nr 15 tar folkpartisterna i utskottet upp frågan om rikspolischefens ställning. Man skriver följande angående polisväsendet: "En tänkbar förebild kunde vara försvarsmaktens organisation med en sammanhållande ÖB som rikspolischef med få men starka regionala polischefer."

Jag tyder den reservationen som att folkpartisterna i utskottet är beredda att frångå grunderna för 1984/85 års polisreform, nämligen en stark decentralisering av polisväsendet och en reducering av rikspolisstyrelsens operativa funktioner. Av reservationen att döma är folkpartisterna i utskottet beredda att gå tillbaka till en mycket stark centralisering av polisväsendet med mycket omfattande och vittgående operativa funktioner centralt hos rikspolisstyrelsen och rikspolischefen. Jag tror att det skulle vara en utomordentligt olycklig utveckling för svenskt polisväsende och att det skulle skada det framgångsrika arbete som har bedrivits när det gäller reformeringen av polisväsendet. Framför allt tror jag att det skulle utarma medborgarinflytandet över polisväsendet. Jag är något bekymrad över att folkpartisterna i utskottet har hamnat på denna linje.

Reservation nr 17 har berörts av Britta Bjelle och jag tror även av Ingbritt Irhammar. I denna reservation tar man upp professuren i polisfrågor. Folkpartisterna i utskottet menar att den bör vara knuten till någon akademisk miljö i stället för till polishögskolan. Poängen med polisprofessuren, i det föreliggande förslaget om att den skall vara knuten till polishögskolan, är att åstadkomma en forskningsanknytning när det gäller den grundläggande polisutbildningen. Om det skall vara möjligt att få en forskningstradition och forskningsanknytning när det gäller polisutbildningen måste polisforskningen och därmed även professuren vara förlagd till polishögskolan. Det är en princip som gäller andra högskoleutbildningar i detta land. Man knyter samman grundläggande utbildning och forskning. Det tycker jag också skall gälla för polisväsendet.

Det finns även en rad andra reservationer, som jag dock inte tänker kommentera närmare.

Jag vill även säga några ord till Berith Eriksson beträffande frågan om

stärkt medborgarinflytande. Jag delar i hög grad Berith Erikssons uppfattning om att det är nödvändigt att ha ett starkt medborgarinflytande över polisväsendet. Polisväsendet är dock ingen kommunal verksamhet, och det är därför svårt att direkt kopiera den kommunala beslutsordningen. Polisväsendet är en statlig verksamhet. Jag tycker dock att det är angeläget att man prövar alla vägar för att åstadkomma ett förstärkt medborgarinflytande och ett ökat samspel med övriga kommunala organ som har hand om brottsförebyggande verksamhet.

Därför tycker jag att den fråga som tas upp i reservation nr 2 om att exempelvis ge möjlighet till interpellationsrätt i fullmäktige när det gäller polisfrågor är en fråga som är värd att pröva. Om jag har förstått saken rätt kommer den frågan också att prövas i samband med översynen av kommunallagen. Jag tycker att man på allvar skall fundera på den möjligheten att åstadkomma en bättre koppling mellan polisstyrelsen och den övriga kommunala verksamheten. Det vore ett sätt att föra fram polisfrågorna i kommunen, som jag tror vore ganska bra för polisväsendet och även för samspelet med de kommunala nämnderna.

Herr talman! Jag skall begränsa mig till dessa korta synpunkter gällande några av de reservationer som är fogade till utskottets betänkande. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkandet i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 7 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Herr talman! Jag skall börja med en av de sista frågorna som Lars-Erik Lövdén tog upp och som gäller forskningsanknytning. Det kan vara intressant att få beskriva hur systemet ser ut i Sverige i dag. Det är meningen att alla små högskolor i Sverige skall ha forskningsanknytning, men ingen av de små högskolorna har fasta forskningsresurser. Så är verkligheten. Vad Lars-Erik Lövdén tydligen menade är att man kanske skall ändra den ordningen. Jag vet inte om socialdemokraterna är beredda att ge de små högskolorna fasta forskningsresurser. I så fall är det ett stort steg framåt för dem.

När vi i folkpartiet har sagt att denna professur skall förläggas till ett universitet så är det inte för att frånta polishögskolan forskningsanknytning. Jag utgår från att denna professur skall förläggas till Stockholm – vilket Lars-Erik Lövdén kan utläsa i vår reservation – vilket gör att anknytningen till polishögskolan finns geografiskt nära. Då kan denna professur medverka till den forskningsanknytning som det är tänkt. Däremot tror vi att att en akademisk miljö i ett universitet är det som skapar möjligheterna för att man skall se saker på ett nytt sätt. Om denna professur placeras vid en högskola med ren yrkesutbildning och det sitter en ensam professor där, kan det kanske bli litet svårt med det kreativa tänkandet.

Om jag uppfattade Lars-Erik Lövdén rätt så sade han att man i reservationerna 8 och 9 inte kan utläsa att de borgerliga partierna egentligen har någon större gemenskap i sitt synsätt. Jag tycker faktiskt att reservationerna är identiskt lika utom när det gäller ett enda ord, nämligen ordet avkriminalisering. Vi tillstyrker samma motioner och punkter. Det enda som skiljer oss åt är att vi har tagit med ordet avkriminalisering. Jag är inte så säker

på att moderaterna inte har synpunkter även på det. I någon mening anser jag faktiskt att vi har väldigt lika syn på dessa frågor.

Beträffande den organisationsform som vi har talat för så har vi också sneglat på det faktum att då det gäller regioner – det vore därför intressant om Lars-Erik Lövdén lyssnade på det jag säger, eftersom det i huvudsak är till honom jag talar – har vi tänkt oss att man kanske skulle kunna ha samma ordning i fråga om dem som man har inom riksåklagarämbetet. Där han man minskat antalet enheter till 13 i stället för att ha en enhet i varje län. Om man skall ha en enhet i varje län, får man ett otal chefer och ett otal biträdande chefer. Vi tror att regionerna skulle bli starkare om de var större. Men det skall ske en decentralisering till dessa starka orter. Vi vill inte alls ha den ordningen att rikspolischefen skall ha någon överordnad funktion i den meningen som Lars-Erik Lövdén menade. Vi vill alltså ha en decentralisering men till ett färre antal orter.

Anf. 8 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Först vill jag ta upp frågan om hur man får fram fler poliser. Jag påminner igen om att vi har velat utbilda fler totalt sett, att vi har velat utbilda fler speciellt för Stockholmsregionen och att vi har velat satsa mer på personalfrämjande åtgärder, vilket skulle kunna leda till att fler poliser behålls i tjänsten. Jag kommer då in på de administrativa tjänsterna, vilket Lars-Erik Lövdén tog upp. Han sade att man skall försöka föra över fler administrativa uppgifter på icke polistjänster. Det tycker jag är mycket bra. Det finns en osäkerhet på denna punkt som jag skulle vilja ha klarlagd. I dag är det nämligen bara de polisdistrikt som har vakanta polistjänster som får ha administrativ personal på dessa tjänster. Vi från centern vill att alla polisdistrikt skall kunna få använda sig av administrativ personal, dvs. inte bara de distrikt som har vakanta polistjänster. Jag skulle vilja ha ett svar från Lars-Erik Lövdén på hur socialdemokraterna har tänkt.

Reservation 4 handlar om att vi vill prioritera vardagsbrottsligheten. Lars-Erik Lövdén sade att synen i vår reservation och i utskottets skrivning inte skiljer sig åt. Men på s. 15 i betänkandet står det:

”Även enligt utskottets uppfattning bör polisens insatser när det gäller spaning och utredning särskilt inriktas på våldsbrott och narkotikabrott samt på ekonomisk brottslighet och då särskilt sådan som hotar stora samhälleliga värden såsom miljöbrottslighet.”

Här poängteras alltså det som jag sade tidigare, nämligen att vi är överens. Men vi i centern vill lägga till detta med vardagsbrottsligheten, och jag förklarade varför.

Litet längre ner i texten står det: ”I anslutning till yrkandet – – – om att en prioritering bör ske även av kampen mot vardagsbrotten vill utskottet framhålla att härvidlag brottsförebyggande åtgärder torde vara av särskild betydelse och – – – att ett brett förebyggande polisarbete – – – ger bäst resultat.”

Jag håller med om att det här är viktigt. Det sade jag också, och det står i vår reservation. Men vi menar alltså att man måste prioritera även på utredningssidan. Jag kan inte se att vi har en samsyn då det gäller denna prioritering.

På nästa sida i betänkandet står det efter uttalanden beträffande centerens motion att särskild uppmärksamhet måste riktas på bl.a. vaneförbrytare. Det stämmer. Men det är inte detsamma som utredning av vardagsbrottslighet. Jag vill ha ett förtydligande på denna punkt.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Förnyelse inom
polisen*

Anf. 9 GÖRAN ERICSSON (m) replik:

Herr talman! Lars-Erik Lövdén tog i sitt anförande upp en rad olika punkter som han menade att man skulle försöka förbättra inom polisen. Jag kan ställa mig bakom de flesta av dessa punkter. Det visar sig, herr talman, att det finns en bred enighet i den djupa strömfåran om svensk polispolitik. Men, vad vi har konstaterat när det gäller socialdemokraterna är att det i budgetpropositioner, och så även i denna proposition, är många ord. Det sägs många bra saker, och det görs huvudsakligen korrekta analyser, men handlingen uteblir. Och det är en politisk svaghet.

Sedan kommer Lars-Erik Lövdén in på ekobrott. Låt mig läsa ur reservation 3. Där skriver vi moderater att det är "sålunda enligt utskottets mening inte försvarbart att prioritera utredningar om ekonomisk brottslighet".

Vad menar vi med det? Jo, vi menar att när landet har en polisbrist, och då rikspolisstyrelsen säger att den är allvarlig, skall vi i första hand inte prioritera ekobrott, dvs. när man har en minskande uppklärningsprocent när det gäller mord, grova rån, våldtäkter och liknande brott.

Om jag förstår Lars-Erik Lövdéns kritik så skulle motsatsen, dvs. socialdemokratisk politik, vara att polisen skall strunta i brottslighet av typ mord, dråp, grova rån och våldtäkter och i stället ägna sig åt ekobrott. Om det finns bara ett begränsat antal tjänster får man prioritera dem på de områden som är mest väsentliga för människor. Det är vår uppfattning.

Sedan ställde jag två frågor i mitt huvudanförande som gällde de lokala polisenämnderna. Jag skall upprepa frågorna.

Min första fråga löd: Kommer regeringen att kompensera polismyndigheterna för de kostnader som de kommer att få för de nya lokala polisenämnderna, eller skall dessa pengar tas från polisverksamhet?

Min andra fråga, som också måste besvaras, löd: Är regeringen beredd att till priset av ett antal lokala politiker ytterligare försämra polisens möjligheter att svara för människornas säkerhet till liv och egendom?

Herr talman! Polismästaren i Ljusdal upplyste mig för ungefär ett år sedan om att han därest skulle förlora en polistjänst inte längre kan upprätthålla bevakningen i Ljusdals polisdistrikt. Om man skall underhålla lokala polisstyrelser med papper, sammanträden och föredragningar, kommer man förmodligen att behöva ta i anspråk åtminstone en halv polistjänst, för nya poliser får man ju inte. Det har departementschefen sagt. Nya resurser tillförs inte. Jag vill ha svar på mina frågor.

Anf. 10 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! I kommunerna avförs polisfrågor från dagordningen med hänvisningen att de är en statlig angelägenhet och att det i riksdagen är svårt att få en rejäl sakbehandling av polisfrågor, eftersom det handlar om lokala polisangelägenheter. Det är då väldigt viktigt att det blir bättre arbetsförhållanden. Jag har träffat många som säger att det var bättre förr när polisorga-

nisationen var kommunal men att vi borde kunna hitta en linje, där man kan förena det som var bra före förstatligandet med det som är bra med att ha en statlig polismyndighet. Även när skolan var statlig fanns det helt andra förutsättningar att behandla skolfrågor på kommunal nivå.

Jag vill vidare ta upp vår reservation angående samarbetet med utländsk polis. Under täckmanteln terrorism och narkotika får inte andra saker tas upp. När det gäller flyktingars väg från sina hemländer till ett annat land kan jag inte se att det finns någon anledning att utifrån brottssynpunkt ha polis stationerad på utländska flygplatser för att gå igenom resedokumentet. I fjol våras efter det att jag själv hade upptäckt när jag kom från Turkiet att det stod en ensam, som jag antar, svensk polis och plockade ut människor ur kön och ville se deras dokument, ställde jag en fråga till invandrarministern om detta. Hon visste inte om det, hon hade inte hört talas om det. Nu står det här att vi har haft det så ända sedan 1986. Vi har också, efter vad jag förstår, en polis i Turkiet. Jag skulle vilja be civilministern att förklara dessa saker litet bättre än vad som framgår av propositionen.

Anf. 11 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Jag lyssnade väldigt noga, Britta Bjelle, och jag har läst er reservation som handlar om rikspolischefens ställning. Ni skriver så här: "Som det är nu är rikspolischefen förhindrad att påverka de regionala och lokala polisorganisationerna annat än rent ekonomiskt, samtidigt som han likväl har ansvaret för att verksamheten skall fungera. En tänkbar förebild kunde vara försvarsmaktens organisation med en sammanhållande ÖB som rikspolischef med få men starka regionala polischefer."

Jag har tolkat detta med sammanhållande ÖB och kopiering av försvarsmaktens organisation som en långtgående centralisering av polisväsendets operativa ledning. ÖB är ju den högsta operativa chefen för försvarsmakten och har rätt att leda försvarsmakten. Är det denna modell som ni vill åstadkomma, alltså en kraftig centralisering, och är det dit ni vill, tycker jag att det är synnerligen beklagligt. Då har ni själva intagit en annan ståndpunkt än den som ni intog när ni medverkade till att genomföra polisreformen i sina huvuddrag 1984/85. Det skulle vara angeläget att få ett förtydligande på denna punkt av Britta Bjelle.

När det gäller forskningsanknytningen menar jag inte att professorn på polishögskolan skall leva i någon sorts isolerad miljö. Utskottet har vid upprepade tillfällen slagit fast – det har också departementschefen gjort – att det är viktigt att innehavaren av tjänsten är knuten till den akademiska verksamheten vid Stockholms universitet genom att exempelvis ingå i fakultets- och sektionskollegium för att på det viset få kontakt med den akademiska världen i övrigt. Jag tycker att det är angeläget att professuren är placerad på polishögskolan, för att bygga upp en forskningstradition när det gäller polisutbildningen, en forskningstradition som vi inte har i så särskilt stor utsträckning i dag men som jag tycker är alldeles nödvändig för att vi skall få en bättre polisutbildning.

Jag beklagar, Ingbritt Irhammar, att jag kopplade samman centerpartiet och folkpartiet i detta avseende – det var ju bara en folkpartireservation.

Göran Ericsson säger att det nog är bra med ord men att handling uteblir.

Jag tycker att Göran Ericsson litet grand borde fundera på det som har hänt när det gäller reformeringen av polisväsendet. Det har varit en kraftig reformering av polisväsendet under 80-talet. Nu går vi vidare under 90-talet. Det har skett en upprustning av tekniska hjälpmedel och administrativa resurser inom polisväsendet. Efter det att det uppstod en polisbrist har vi kraftigt ökat intagningen till polishögskolan. Det visar att det finns ett mycket nära samband mellan ord och handling, Göran Ericsson.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Förnyelse inom
polisen*

Anf. 12 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Herr talman! Om vi så att säga skall gå baklänges så tar jag upp frågan om professur först.

Jag har inte hävdat att det är en isolerad miljö – jag tror inte heller det var så Lars-Erik Lövdén menade – om man finns i ett universitet och sedan har anknytning till utbildningen. Men jag tror att om vi skall få en litet vidsynt och kreativ miljö för en polisprofessur där man kanske inte tänker i så traditionella banor kan det vara bra att till vardags vara avskild från den yrkesutbildning som, så som tanken väl ändå var, bitvis skall kunna förnyas. Det är skälet till att vi tycker att en professur skall finnas i den akademiska miljön men ändå ha forskningsanknytning inom räckhåll, som tanken var i högskolereformen, nämligen att man har kontakt med utbildningen.

Jag har inte hunnit titta färdigt på vad vi hade skrivit i vår motion, men vi har inte skrivit så drastiskt som Lars-Erik Lövdén ville hävda. Sedan kan man diskutera om ÖB var ett bra exempel. Vad vi menar var att man behöver större och starkare regioner. Det har man inom försvaret. Det är kanske så att riksåklagarens organisation är ett mellanting. Där har man skapat starka organisationer genom att slå ihop flera län till större enheter. Det var så vi menade. I dag är gränserna mellan de olika länen många gånger för starka när det gäller trafikövervakning och annat. Dessutom är det tveksamt om man behöver så många chefer som varje län medför, med stora och starka polisdistrikt inom länet och dessutom en stark länspolischef.

Vi menar att det rimliga vore att man hade större enheter som i sig hade en god förmåga att leva sitt eget liv och utveckla verksamheten inom sig. Samtidigt tycker vi att man inte skall frånta rikspolischefen den möjlighet som behövs att i speciella situationer – och nu säger jag speciella situationer – ändå ta "befälet" och ha det övergripande ansvaret när det gäller t.ex. terroristverksamhet och annat som polisen skall medverka i.

Anf. 13 GÖRAN ERICSSON (m) replik:

Herr talman! Jag höll på att säga att mycket skall man få höra innan öronen ramlar av. Nu säger Lars-Erik Lövdén att man har reformerat polisväsendet alltsedan budgetåret 1983/84. Det är nog dess bättre Lars-Erik Lövdén ensam om i det här landet. Vad man har gjort är att man har nedrustat polisväsendet sedan budgetåret 1983/84. Men ni har talat om reformering hela tiden.

Den 28 februari 1986 stod jag i denna kammars talarstol, i en interpellationsdebatt med justitieminister Wickbom. Det var tio timmar innan landets statsminister sköts på öppen gata. Och då fick jag veta att aldrig någonsin tidigare hade polisväsendet haft så fantastiska resurser som man hade 1986.

Nu, 1990, säger rikspolisstyrelsen att läget är mycket allvarligt. Polisväsendet befinner sig i kris. Och nu har plötsligt regeringen uppfattat att det saknas poliser. Det är ju en fantastisk upptäckt. Nu skall man snabbt börja återanställa. Jag måste säga att detta är en verkligt magstark beskrivning av en reformation av ett polisväsende.

Jag ställde två frågor, och jag hoppas att jag får svar på dem av civilministern. Frågorna kan sammanfattas så här:

Det ges utrymme för lokala polisenämnder. Skall kostnaden för dessa polisenämnder stanna inom de ramar som polisdistrikten har i dag? Eller skall regeringen tillskjuta pengar för dessa polisenämnder? Det är nämligen viktigt för landets polischefer att veta om man skall frångå polisen ännu mer resurser och ersätta polisen med politiker.

Anf. 14 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Man kan undvika att besvara frågor av olika skäl. Ett kan vara tidsbrist, och jag utgår från att det är skälet till att Lars-Erik Lövdén inte besvarade de frågor som jag ställde – för jag hoppas att de inte är alltför besvärliga att svara på. De var ju ganska korta.

Är regeringen beredd att även se till att det blir resurser till administrativa tjänster i polisdistrikt som inte har vakanta polistjänster? Ja eller nej?

Den andra frågan: Var vi verkligen så överens om hur det var med prioriteringen av de s.k. vardagsbrotten? Det står faktiskt ingenting i betänkandet om att man ämnar prioritera även utredning av sådana brott. Det är detta vi begär i vår reservation. Var står regeringen?

Anf. 15 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! En gång till om den regionala organisationen och rikspolischefens ställning, Britta Bjelle!

Den regionala organisationen är ju nu föremål för översyn, och Britta Bjelle får återkomma till den diskussionen. Men vad jag här vill markera är att det inte kommer i fråga att på nytt åstadkomma en centralisering av polisväsendet och dess operativa funktioner. När man läser den reservation som ni avgivit, får man ett bestämt intryck av att det är just det ni är ute efter, och det måste jag vända mig mot med skärpa.

När det gäller bekämpande av terrorism och liknande verksamhet har vi en särskild organisation, som Britta Bjelle känner till.

Till Göran Ericsson: Det har skett en fantastisk reformering av polisväsendet sedan 1984/85 års beslut om polisreform. Det har skett en decentralisering; det har blivit ökat lokalt inflytande över polisväsendet, det har blivit bättre möjligheter att lokalt styra och bestämma över resurserna. Vi går nu vidare i den riktningen i det här förnyelsearbetet. Detta har lett till en effektivare och bättre svensk polis, Göran Ericsson. Därom råder inget som helst tvivel.

Att vi sedan har fått en situation med polisbrist är jag den förste att beklaga. Så sent som i början av 1988 fanns det i landet ett överskott på färdigutbildade poliser i förhållande till antalet polistjänster. Detta överskott berodde på att man hade mycket svårt att uppskatta avgångarna inom polisvä-

sendet. Det var framför allt rikspolisstyrelsen som hade svårt att göra de bedömningarna.

Nu har vi fått ett underskott när det gäller antalet polismän, och det vill jag som sagt beklaga. Och det är ju därför som regeringen och majoriteten i utskottet har förordat – och också genomfört – en kraftig utökning av polisutbildningen. Jag sade i mitt tidigare inlägg att jag har den uppfattningen att vi måste ha kvar ett högt intag till polishögskolan så länge vi har polisbrist.

Sedan har det under de här åren skett en utbyggnad inom polisväsendet i övrigt med administrativa tjänster. Det har skett en icke obetydlig upprustning på den tekniska sidan. Polisväsendet har stora resurser till sitt förfo- gande. Det gäller att se till att de resurserna används på effektivaste möjliga sätt, samtidigt som det naturligtvis är viktigt att vi ser till att avhjälpa den polisbrist som har uppkommit till följd av de stora avgångarna inom polisvä- sendet.

Talmannen anmälde att Britta Bjelle, Göran Ericsson och Ingbritt Irham- mar anhöllit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterli- gare repliker.

Anf. 16 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Det här ärendet skiljer sig en del från många andra som vi har att hantera här i riksdagen. Det är inte en rad av ställningstaganden på precisa punkter som krävs, utan mera av en positionsbestämning och rikt- ningsangivning för polisverksamheten under 90-talet. Jag är glad att utskot- tet har ägnat frågorna stor uppmärksamhet och försökt ge dem en allsidig belysning.

Statsmakterna har gett polisen i uppdrag att ha hand om viktiga uppgifter i samhället. Det är grundläggande i varje ordnat samhälle att det skall finnas trygghet. Att vi skall kunna vistas ute på gator och torg utan att varje stund frukta för brott, att vi skall kunna känna oss trygga i våra hem, att vår egen- dom inte stjäls eller utsätts för vandalism – detta är grundläggande i ett varmt och mänskligt samhälle. Polisen har en central roll när det gäller att hävda dessa värden. Därför kan man säga att polisen är en viktig välfärdsfaktor i det svenska samhället.

Detta är viktiga frågor för människor – det framgår när man är ute och träffar folk i olika sammanhang.

Statsmakterna har utrustat polisen med särskilda befogenheter. Polisen har getts rätt, och skyldighet, att i vissa situationer använda tvång eller t.o.m. våld. Även på andra sätt har statsmakterna markerat att vi lägger stor vikt vid att polisen har möjlighet att fylla sin funktion.

Vi har i dag ett väl utbyggt polisväsende, vi har en kraftfull organisation som tillförts stora resurser, vi har en mycket väl utbildad poliskår, och vi har resurser för en god teknisk utveckling.

Men vi befinner oss i den situationen att också polisens verksamhet måste utvecklas ytterligare. Behovet av att effektivisera polisen och anpassa poli- sens organisation och arbetsformer efter samhällsutvecklingen har varit väg- ledande för de beslut om förstatligande som fattades på 60-talet och för den

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Förnyelse inom
polisen*

polisreform som genomfördes på 80-talet. Erfarenheterna av vad som då gjordes visar att reformens principer är riktiga men att vi behöver utveckla dem vidare.

Framför allt är vi nu i färd med att avveckla en del av den detaljstyrning av verksamheten inom speciellt det administrativa området och av resursanvändningen i övrigt som på många områden har hämmat en effektiv polisverksamhet och en effektiv användning av de resurser som polisen har.

Budgetsystemet inom polisen är så utformat att det inte svarar mot dagens krav på god hushållning och ett effektivt utnyttjande av resurserna. Det har blivit bättre, men det är ändå inte bra. De organisatoriska och administrativa strukturerna inom polisväsendet har heller inte alltid medgivit en sådan flexibilitet och smidighet som är önskvärd för att man skall kunna bedriva arbetet effektivt. Det lokala medborgarinflytandet kan också fördjupas och utvecklas, menar jag.

Det här är bakgrunden till den proposition som vi har lagt fram, och det är detta som debatten gäller. Att vi måste förnya verksamheten inom polisområdet har också ett samband med att polisen befinner sig i samma situation som den offentliga sektorn i allmänhet: Det finns inte utrymme för ett genomförande av stora reformer som kräver stora nya resurser, stora nya pengar. Vi måste på det här området, i likhet med all annan offentlig verksamhet, under överskådlig tid räkna med en begränsad tillgång på reala resurser. Dessutom måste vi genom ändringar i organisation och i arbetsformer försöka få ut mera av polisverksamheten, mera av det som vi förfogar över.

Ett sådant här arbete måste ske på bred front. Man kan säga att det i första hand finns tre viktiga huvudområden.

Det första huvudområdet gäller det grundläggande målet för polisverksamheten, och det har diskuterats här redan – och den inriktning av polisens arbete som föranleds av det. Det råder samstämmighet om att ett grundläggande mål för polisens verksamhet är att värna om människors trygghet, liv, hälsa, egendom och personlig integritet. Verksamhetens mål och inriktning bör styra resursutnyttjandet och polisens roll på det kriminalpolitiska området. Som ett uttryck för detta och för att nå målet att minska brottsligheten skall polisens verksamhet i ökad utsträckning inriktas på brottsförebyggande åtgärder i vid mening och, givetvis, på brottsförhindrande åtgärder. En större del av polisens resurser skall tas i anspråk för den preventiva verksamheten. Jag har sett så mycket av bra förebyggande verksamhet hos polisen att jag tror att det finns väldigt mycket mera att göra i de polisdistrikt där man har varit mera passiv på det här området.

För att klara denna inriktning av verksamheten måste vi föra bort en del uppgifter från polisväsendet som inte nödvändigtvis skall ligga på polisen och som inte kräver dess kompetens och befogenheter. Vi måste också diskutera den polisutbildade personalens yrkesroll och klara ut vilka uppgifter inom polisväsendet som kan utföras av andra personalkategorier inom organisationen eller av andra yrkesgrupper som kan behöva tillföras verksamheten – en del sådant har vi redan sett. I det här arbetet skall vi undersöka möjligheterna att utsträcka systemet med avgiftsfinansiering till att gälla nya områden av polisens verksamhet.

En annan viktig fråga gäller polisstyrelsernas uppgifter. Det finns ett in-

tresse av att fördjupa och utvidga de förtroendevalda ledamöternas inflytande. Det har också kommit till uttryck i debatten i dag. Som ett led i det arbetet föreslår vi en ändring i polislagen som ger polismyndigheterna möjlighet att inrätta en eller flera polisenämnder för att under polisstyrelsen leda polismyndigheten inom vissa delar av polisdistriktet.

Det andra huvudområdet rör strukturella och organisatoriska frågor inom polisen. Det arbete som vi nu bedriver är inriktat på att finna former för en ökad samverkan mellan de lokala polismyndigheterna. Vi måste också finna metoder och former för att få till stånd en mera ändamålsenlig resursfördelning mellan de 118 lokala polismyndigheterna. Det kan finnas skäl att ändra indelningen i polisdistrikt. Behovet av förändringar bör i första hand övervägas av länsstyrelserna och polisstyrelserna, och ytterst är det en sak för länsstyrelserna att ta ställning och initiativ till de förändringar som är nödvändiga. Det är sedan regeringens uppgift att besluta om polisdistriktsindelningen. Till de organisatoriska frågorna hör också uppgiften att bestämma vilken organisationsform som skall gälla för polisverksamheten på regional nivå och vilka uppgifter som de regionala polisorganen framdeles skall ha. När det gäller detta område är vi redan i färd med utformningen av direktiv för en utredning.

Det tredje huvudområdet för förnyelsearbetet gäller olika frågor som är förknippade med omläggningen av budgetsystemet för polisväsendet. Det nya budgetsystem som skall införas över hela statsförvaltningen innebär för polisväsendets del att man kommer att få en treårig budgetcykel. Resurserna kommer att anvisas i form av s.k. ramanslag. Till systemet skall kopplas en ny modell för verksamhetsstyrning och resultatuppföljning. Det skall ske den 1 juli 1992 – och gäller alltså fr.o.m. budgetåret 1992/93. Vi håller på med det arbetet. Jag ser här en viktig koppling mellan resursstyrning via de ekonomiska resurser man har och den större frihet som polisen bör ha när det gäller att utforma sin egen verksamhet och att effektivt utnyttja de resurser som finns i polisdistriktet.

Jag ser propositionen och behandlingen här av den som ett slags startskott för ett mera intensivt förnyelsearbete för 90-talet. Det arbetet pågår visserligen redan. Men det är ganska viktigt att man på det här sättet i Sveriges riksdag kan ange riktlinjer och utvecklingsvägar på viktiga områden. Det är viktigt för att vi själva skall få en grund för det vidare arbetet. Men det är också viktigt för polisen och polisorganisationen.

Jag har haft möjlighet att träffa polischeferna på deras konferens. Jag har förmedlat de synpunkter som finns i propositionen och redovisat våra utgångspunkter. Jag tror att det har stor betydelse för deras bedömning att veta var vi står nu och vad som är utvecklingsvägarna. Jag har också haft möjlighet att på Polisförbundets kongress redovisa det här arbetet. Jag tror att det är viktigt för både polischefer och polispersonal att man på det sättet får klarhet i frågor om var statsmakterna står och vilka regler som gäller. Men det handlar ju också om att man får en ökad frihet och att det kommer att ställas nya krav. De kraven innebär nya arbetssätt för polisen. Det kommer att ställas krav på att polisen bättre skall kunna utnyttja de resurser som finns i dag.

Det är med stor tillfredsställelse som jag ser att det råder bred enighet i de här frågorna i Sveriges riksdag. Det är inte i stora principfrågor som det finns

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Förnyelse inom
polisen*

avvikande meningar. I allt väsentligt ser jag utskottets betänkande som ett uttryck för att vi har samma uppfattning dels om polisens viktiga roll, dels om hur man skall arbeta. En rad olika frågor har tagits upp i betänkandet. Majoritetens talesman Lars-Erik Lövdén har dock redan gått in på dem. Därför nöjer jag mig med att säga att jag kommer tillbaka till de frågorna i en replik om så erfordras.

Herr talman! Det är med stor glädje som jag ser att vi nu ger riktlinjer för 90-talet beträffande polisverksamheten och att det råder stor enighet därom i Sveriges riksdag.

Anf. 17 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Herr talman! Det har i dag vid olika tidpunkter talats om att vi går vidare i reformarbetet. Det är då ganska intressant att konstatera vad som sägs i diskussionen om reformarbetet och om detta nått en nivå som innebär att man kan gå vidare. Där säger rikspolisstyrelsen själv i sin anslagsframställning att man egentligen inte har kunnat tillgodogöra sig det reformarbetet. Ett skäl sägs vara att myndigheternas uppmärksamhet och planeringsförmåga i allt större utsträckning har fått ägnas åt att hantera den växande obalansen med efterfrågan på polisiär service och resurser för denna. Med andra ord har man en annan nivå att starta från än vad i varje fall regeringen kanske ibland funderar över.

Jag lyssnade till civilministern och jag måste säga att det var ett ganska intressant anförande. Jag noterade att han sade att regeringen nu har lagt fram en proposition och att man skall diskutera vad polisen skall göra i framtiden. Man skall också utreda hur det skall bli med avgiftsfinansieringen. Vidare diskuterar man det strukturella arbetet, och för närvarande diskuteras vilken organisationsform som skall finnas. Ytterligare ett par diskussioner nämndes. Det jag tycker är litet säregt är att när regeringen kommer med en proposition som heter Förnyelse inom polisen, har polispolitiken inte en klar utformning som man kunde ha följt upp med konkreta förslag. Det hade man förväntat sig. I stället sägs det att man skall diskutera och utreda och sedan komma med konkreta förslag.

Anf. 18 GÖRAN ERICSSON (m) replik:

Herr talman! Det var ett stillsamt och i många stycken bra anförande som civilministern höll i dag. Det vill jag inleda med att säga. Men det är en sak som förbryllar mig. Det är polisens resurser. Som jag tidigare i mitt huvudanförande har sagt och som rikspolisstyrelsen konstaterar, befinner sig landets polisväsende i dag, genom socialdemokraternas politik, i ett utomordentligt allvarligt läge.

Propositionen säger på s. 19 så här:

"Polisen bör särskilt inrikta sin verksamhet på åtgärder som går ut på att värna om människornas trygghet till liv, hälsa, integritet och personlig egendom."

Litet längre ner på sidan står det, vilket civilministern också var inne på: "En större andel av de totala polisresurserna bör således tas i anspråk för den preventiva verksamheten." – En större andel.

Längst ned på sidan står det så här:

"Vad jag nu sagt innebär inte något principiellt avsteg från reglerna om att det är en av huvuduppgifterna för polisen att utreda brott som hör under allmänt åtal. Det är självfallet nödvändigt att tillräckliga resurser även i fortsättningen avdelas för denna verksamhet."

Herr talman! Den här ekvationen går inte ihop. Man kan nämligen inte sitta på alla stolar samtidigt. Man kan inte ha bra yttre tjänst med tillräckligt många poliser ute på fältet, öka insatserna i brottpreventivt hänseende och samtidigt ha lika många poliser kvar som utreder brott. Jag skulle vilja höra litet mer om hur polisen skall klara detta. Jag skulle kunna tänka mig att de flesta av landets polischefer hamnar i betydande bryderi när de skall försöka knäcka den här ekvationen.

Jag vill också tacka civilministern för avviseringen om att distriktsindelningen kommer att ses över. Här finns många effektivitetsvinster att hämta, som jag sade i mitt huvudanförande. Inte minst finns det relativt stora besparingar för statskassan att göra genom en reformerad distriktsindelning.

Anf. 19 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Vi var överens om grundprinciperna sade civilministern. I stort sett tycker jag att vi är det. Men vi har i våra reservationer framfört synpunkter som utskottets talesman inte ville ta sig tid att bemöta. Det gällde just prioritering av en utredning även av vardagsbrottslighet där ungdomsbrottslingar är inblandade. Därför skulle jag önska att civilministern tog sig den tiden och svarade på hur vår reservation skiljer sig från majoritetens och regeringens syn på denna fråga. Vi ser så allvarligt på ungdomsbrottsligheten att vi anser att snabba ingripanden måste göras. Då måste även de här brotten utredas och vara ett prioriterat område. Vi är tyvärr ensamma om att se det så.

Jag fick heller inte något svar på om administrativa tjänster skulle kunna tillföras även de distrikt som inte har vakanta polistjänster. Mot bakgrund av att civilministern i sitt inledningsanförande framförde att det var viktigt att föra över icke polisiära uppgifter på andra personalkategorier, skulle det vara viktigt med ett klagörande på den här punkten.

Tillbaka till det jag anförde i mitt inledningsanförande: Finns det planer i regeringskansliet på förändringar i något lagutrymme, som gör det möjligt att på ett tidigare stadium omhänderta berusade personer på allmän plats?

Anf. 20 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Jag fick inget svar på frågan om nödvändigheten av att vi har polismän stationerade på flygplatser i andra länder. Jag håller med om att vi behöver ett samarbete när det gäller narkotikabekämpning och terrorism. Men jag har svårt att se nödvändigheten av det s.k. samarbetet beträffande flyktingars möjligheter att ta sig till ett asylland.

Jag skulle också vilja höra litet grand om vad civilministern anser om möjligheten till en ökad intagning av kvinnor till utbildningen. På den hearing vi hade kom det upp frågor angående kvinnliga poliser. De frågorna besvarades litet klämkäckt av Björn Eriksson. Civilministern sade att vi nu ger möjligheter för kvinnor att bli poliser. För att det skall bli fler kvinnliga poliser, behövs det fler kvinnliga aspiranter. För att det skall bli fler kvinnliga aspi-

ranter tror vi att antagningskraven och innehållet i polisutbildningen behöver ses över utifrån ett kvinnligt perspektiv.

Anf. 21 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Eftersom jag inte gjorde det i mitt inledningsanförande, skall jag nu försöka att ta upp en del av de här frågorna och mer konkret bemöta de frågor som nu har ställts.

Jag har litet svårt att förstå vad Britta Bjelle menar med att det är säreget att vi inte ägnar oss åt en rad detaljer i propositionen, utan mer åt principerna. Det bör vara riksdagens uppgift att diskutera principerna. Många av dessa detaljfrågor ligger antingen på regeringen, på rikspolisstyrelsen eller på polismyndigheterna själva. Jag tycker att det skulle vara fel om vi här hade gett oss in på att diskutera och kräva riksdagens uppfattning i en rad detaljfrågor och på det sättet låsa fast ting som nödvändigtvis hela tiden måste förändras. Det skulle inte bli mycket av förnyelse om vi skulle låsa fast allt på det sättet. Det är möjligt att jag uttryckte mig litet oklart om detta, men nu hoppas jag att jag skapat klarhet för Britta Bjelle. Detta är ting vi bör hålla fast vid. Det vi har önskat av justitieutskottet och riksdagen är just en redovisning av principerna och utvecklingslinjerna för att vi senare skall kunna arbeta vidare enligt dessa. Detta innehåller också en rad olika utredningar och detaljfrågor som vi sedan skall jobba vidare med mer konkret.

Göran Ericsson säger att han är förbryllad över att polisens resurser skulle användas mer för preventiv verksamhet. Det går inte ihop med att man måste utreda brott. Ingbritt Irhammar är inne på en liknande frågeställning med sin fråga huruvida man skall utreda vardagsbrottslighet eller inte. Jag tycker att det är ett felaktigt synsätt om man tror att man genom att angripa alla detaljer skall kunna komma åt det som är det stora problemet, nämligen att vi har fått en mycket kraftig ökning av den s.k. vardagsbrottsligheten, stölden och liknande.

Rikspolisstyrelsen framhåller i sina utredningar och manifest, som har varit utomordentliga – och även jag säger det – att det effektivaste sättet att bearbeta denna brottslighet, att komma bort från den eller att minska effekterna av den är att arbeta mer förebyggande, att gå igenom och se hur mycket av denna brottslighet som beror på ungdomsgång som växer fram, på yrkesmässig brottslighet och på narkotikamissbruk. Vi vet numera att en väldigt stor del av det vi kallar vardagsbrottslighet just har samband med detta. Då skall man inte förlora sig i varje enskild detalj, i varje enskilda brott, och lägga ned all sin kraft på det, utan man skall se mönstret. Det är det som många polisdistrikt har lyckats med och visat att de kan nå resultat. Polisen kan komma åt och nysta upp kanske 600, 700, ibland 800 brott, när man har kommit åt en del av kedjorna.

Jag tycker att man bör se det som ett mönster om polisen förmår att ägna sig mer åt förebyggande verksamhet. Med det menar jag även sådana insatser som allmänt har att göra med ungdomspolitiken såsom samarbete med sociala myndigheter, skola etc. Då kan man nå mycket bättre resultat än om man bara sitter alldeles för sig själv och utreder de brott som har begåtts.

Jag tror att Göran Ericsson och jag har samma uppfattning när det gäller distriktsindelningen. Vad jag möjligen kunde tillfoga är att jag menar att här

måste länsstyrelsen spela en stor roll. Jag tror inte att det blir hanterligt om man börjar säga att vi nu skall lägga ned det och det polisdistriktet. Däremot kan väldigt mycket göras genom ett samarbete mellan olika polisdistrikt. Samtidigt kanske några av de polisdistrikt vi har i dag måste försvinna. Men jag tror inte att vi skall bygga upp någon sorts militär organisation för polisen, vilket jag uppfattade att det finns tankar på.

Ingbritt Irhammar frågade också om administrativa tjänster. Jag såg det som viktigt att markera att den organisation som finns, där varje distrikt har ett antal polistjänster, i stället skall få förfoga över resurserna och kunna använda andra resurser som finns tillgängliga – i första hand administrativ personal. Om resurserna hade delats ut till andra polisdistrikt, tror jag att vi hade fått en mycket stark reaktion och att man hade sagt att det är där man har vakanserna när det gäller poliser som resurserna måste fyllas på i första hand. Jag kan ju säga att när man ser på polisverksamheten i dag, framför allt i Stockholms län där de flesta vakanserna finns, är det också påfallande vilken förstärkning som skett genom att den administrativa personalen där har kunnat fyllas på och att vi därigenom har kunnat öka polisinsatserna där avgången varit störst. Mitt svar till Ingbritt Irhammar är att jag tycker att det är rimligt att resurserna skall sättas in där polisen har vakanser.

Om vi hade sett detta i pengar, vilket är det nya system som jag ser framför mig, hade de fått behålla pengarna för den organisation som finns formad och använda dem för nya resursinsatser. Jag vill inte så nära inpå en förestående förändring av budgetarbetet bryta principen genom att dela ut pengar mer allmänt.

Berith Eriksson har tagit upp frågorna om kvinnorna, utbildningen och utländsk stationering. När det gäller kvinnorna och utbildningen tycker jag inte att det finns anledning till någon pessimism. Utvecklingen är enorm både när det gäller antalet sökande till polishögskolan och när det gäller intagningen. Vi står nog utan konkurrens bland polisorganisationer när det gäller att ta in kvinnliga poliser. Man kan se att det nu gradvis blir fler kvinnliga poliser i landet. Det tror jag är mycket bra. Jag tror också att det framkom vid hearingen att det finns arbetsuppgifter som är särskilt lämpade för kvinnor, eller rättare sagt, det är lättare för kvinnliga poliser att hantera en del av brottsligheten; naturligtvis våldsbrott med kvinnor inblandade t.ex. våldtäkt men också annan brottslighet. Enligt alla omdömen hävdar sig de kvinnliga poliserna oerhört väl i jämförelsen med sina manliga kamrater. Jag kan inte se att det numera finns några motsättningar mellan manliga och kvinnliga poliser när det gäller hur man fungerar i polisdistriktet.

Så till frågan som rör vårt internationella samarbete. Med detta vänder jag mig även till Carl Frick. Jag tror att det är oerhört betydelsefullt att vi har ett utvecklat samarbete. Vi har sedan lång tid tillbaka ett system, där vi tillsammans med de nordiska länderna försöker finna och kartlägga vägarna framför allt när det gäller narkotikahandeln. Det har varit en stor fördel för Sverige att vi haft det systemet. I det sammanhanget har vi haft poliser stationerade utomlands och det har fungerat utmärkt. Vi bygger nu ut det systemet till att omfatta även Ungern och Polen. Jag tror också att det samarbete som vi är med om att ta del av i TREVI har stor betydelse för att vi bättre skall kunna följa den terrorism och den narkotikahandling och organiserade

brottslighet som finns. Inte minst med tanke på vad som händer med gränserna i Europa framöver måste vi arbeta mycket med detta.

Sedan vänder jag mig till Berith Eriksson. De personer som finns stationerade utomlands är ute för att biträda de svenska utlandsmyndigheterna när det gäller hanteringen av frågor som rör asylinvandringen till Sverige. De finns där för att bl.a. klara ut vad som krävs för att få asyl i Sverige och fungera som rådgivare. Det är en förstärkning av de svenska utlandsmyndigheterna som jag tror är effektiv om vi skall kunna behålla och få en invandring sådan den skall vara enligt reglerna i Sverige.

Anf. 22 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Herr talman! Civilministern säger att han inte förstår vad jag menar när jag talar om diskussioner. Då kan jag tala om vad jag menar. När man kommer till riksdagen med en proposition, där man säger att man skall utreda fråga efter fråga, tycker jag att det hade varit ganska naturligt om man hade utrett flera av de frågorna först och därmed i propositionen kunnat redovisa vad utredningen kom fram till, och på så sätt ge ett underlag som kanske hade varit något klarare som underlag för diskussionen i dag.

När det gäller polisens arbete tycker jag att det finns områden som man inte har diskuterat så mycket i utredningen som jag hade önskat. Vi vet att det i dag finns mängder av människor, framför allt äldre människor, som inte törs gå ut. De tror att det förekommer mer brottslighet i Sverige än vad det faktiskt gör. De tror att de skall skadas om de åker tunnelbana. Det är då polisens skyldighet att med hjälp av civilministern och andra dra upp sådana riktlinjer för arbetet att tryggheten återställs för de människor som frivilligt stannar inne därför att de inte törs gå ut.

Jag tycker att man i den här propositionen mer borde ha diskuterat kvarterpolisverksamheten. Man borde ha diskuterat mer om var polisens arbete kunde överföras till andra myndigheter och vad som mer konkret borde göras åt det. Man borde också ha tagit upp mer av polisens yttre arbete kontra det inre arbetet. Det finns ju undersökningar som tyder på att där polisens resurser tryter förändras knappast det inre arbetet. Däremot drar man in på det yttre arbetet, vilket ju är det som återspeglar ett slags trygghet för människor på stan. Jag tycker att polisen borde vara mer synlig än i dag.

Jag återgår till vårt förslag om hur den regionala indelningen borde vara. Jag förstår att vi valde ett olyckligt exempel. Eftersom jag nu försöker tala om hur rikspolisstyrelsen har det, vill man använda sådana uttryck som militär verksamhet för att återspegla att vi folkpartister skulle ha någon slags militant syn på hur vi tycker att polisen skall vara. Det är tredje eller fjärde gången jag säger att den verksamhet vi vill ha inte innebär större regioner. Jag kanske kan få läsa innantill eftersom det tydligen är så svårt att förstå. Vi har skrivit i vår motion att man skulle kunna tänka sig en organisation med något som påminner om en sammanhållande ÖB och med få men starka och självbeslutande regionala chefer. Jag vet inte hur någon annan tolkar det, men det står: starka och självbeslutande regionala chefer. Det enda vi menar är att regionerna måste bli större. Det vore intressant att få höra om civilministern har någon uppfattning på det området. Jag drog slutsatsen att

man kanske måste ändra på polisdistrikten, men frågan är hur den regionala indelningen skall se ut. Skall det finnas län i framtiden?

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

Anf. 23 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag hänvisar till de debattregler som gäller. Den medgivna repliktiden är för länge sedan överskriden.

*Förnyelse inom
polisen*

Anf. 24 GÖRAN ERICSSON (m) replik:

Fru talman! Jag förlorar mig inte i detaljer när jag tar upp resurserna till diskussion.

Först har ni socialdemokrater sett till att antalet poliser i landet har minskat, så att rikspolisstyrelsen bedömer läget som allvarligt. Det är det ena.

Sedan skriver föredragande statsrådet, som ju också sitter här i kammaren, i propositionen att man skall ha en ordningspolis som skall försvara människor till liv, hälsa och egendom. Allt detta är vi överens om. I samma proposition säger också statsrådet att vi även i fortsättningen skall ha en god utredningsresurs när det gäller brott som hör under allmänt åtal. Därefter skriver statsrådet: En större andel av de totala polisresurserna bör således tas i anspråk för den preventiva verksamheten.

Då säger jag att den ekvationen inte går ihop, varpå statsrådet säger att jag förlorar mig i detaljer. Det gör jag visst inte! Det är nämligen så, att om man i propositionen skriver att någonting skall prioriteras, bör också resurser anvisas. Jag kan ge ett exempel. Till Stockholm kommer ca 20 000 båtresenärer varje dygn – med Finlandsfärjor, färjor från Sovjet osv. I Stockholms polisdistrikt finns det *en* person som skall sköta detta. Kom inte och säg att inte saker och ting har en effekt på verksamheten! Någonstans i organisationen blir det kaos och elände. Jag frågade hur landets polischefer skall göra när de skall försöka lösa ekvationen. Det kunde, fru talman, vara bra om vi fick antecknat till kammarens protokoll hur statsrådet, som är ansvarig för polisverksamheten, anser att ekvationen skall lösas.

Anf. 25 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att säga att det finns mycket som vi är överens om – jag håller med civilministern om det. Vi är överens om att det behövs administrativ personal i polisdistrikten, om att de distrikt som saknar poliser i första hand bör få en förstärkning och om att man skall föra bort icke-polisiära uppgifter till andra personalkategorier.

Men det finns områden där våra åsikter inte överensstämmer. Vi inom centern vill att även de distrikt som inte har vakanser skall få administrativa tjänster, eftersom enligt vår åsikt även dessa distrikt har ett behov. Egentligen säger civilministern detsamma när han framhåller att icke-polisiära uppgifter bör föras bort. Det är det där som jag inte får att gå ihop.

Vi är också överens om att ungdomskriminalitet skall bekämpas genom förebyggande arbete. Enligt vår åsikt när man mycket långt på den vägen och därför vill vi satsa mera på detta område. Vidare är vi överens om att prioritera spaning och utredning när det gäller narkotikabrottslighet och våldsbrottslighet, liksom också beträffande ekonomisk brottslighet. Men vi är inte överens om att det även gäller att prioritera utredning av ungdoms-

brottsligheten. Vi betonar detta så mycket mot bakgrund av att ungdomar står för så många brott. Därför måste brotten utredas snabbt och konsekvent. Och åtgärder måste sättas in. Även utredning måste vara ett prioriterat område så länge som ungdomar svarar för en så stor del av brotten i dag. Tyvärr räcker det inte med förebyggande åtgärder. Med dem uppnår vi bara en halvering, och då kvarstår en oändlig mängd brott som ungdomar står för.

Min sista punkt: Eftersom berusade personer svarar för så mycket bråk på allmän plats – missbruk ligger bakom så mycket av våld och misshandel – tycker vi att man inte tillräckligt snabbt kan ingripa mot berusade personer. Denna inställning har vi fått förankrad vid de polisdistrikt som vi har besökt. Därför behövs det en skärpning på detta område. Här har jag alltså inte fått några förtydliganden av statsrådet.

Anf. 26 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Fru talman! Civilministern säger att de här polismännen finns för att biträda svensk beskickning i länderna i fråga, men i propositionen står det att svenska polismän sedan början av 1986 finns stationerade vid Köpenhamns flygplats. Det var också där som jag träffade en polisman. Man kan läsa att uppgiften är att biträda den danska polisen i fråga om resandet i Sverige. När jag personligen upplevde det där var mannen i fråga ensam. Man kan också läsa att poliserna finns vid de internationella flygplatserna Amsterdam, Damaskus, Dubai, Frankfurt och Teheran. Jag ifrågasätter om det verkligen skall finnas svenska polismän på internationella flygplatser. Vilken uppgift har de? Skall poliserna hindra att människor tar sig till svensk gräns om de saknar pass och visum? Kommer någon till svensk gräns kan vederbörande enligt svensk lag få sin sak prövad, även om pass och visum saknas eller om det bara finns falska handlingar. Här skulle det alltså kunna röra sig om ett sätt att kringgå Genèvekonventionen.

Jag har lyssnat på debatten om resursbrist och prioriteringar. Det känns mycket bra att civilministern poängterar det brottsförebyggande arbetet. Sverige är ju ett litet land och har därför inte råd att splittra resurserna på olika specialgrenar. Vänsterpartiet gick emot skapandet av en specialstyrka, eftersom vi inte ansåg att vi har den typ av brott här i landet som kräver en specialstyrka. I likhet med Lars-Erik Lövdén anser vi att vi behöver en all-round-polis och inte någon specialstyrka. Resurserna hade vi kunnat använda för t.ex. det brottsförebyggande arbetet.

Anf. 27 CARL FRICK (mp) replik:

Fru talman! Det är helt uppenbart att vi är överens om att vi måste ha ett internationellt polissamarbete, eftersom brottsligheten är gränsöverskridande. Därför tycker vi inom vårt parti att det är mycket viktigt att regeringen faktiskt ordentligt redogör för hur TREVI-samarbetet ser ut. Det är ändå utrikespolitiska konsekvenser som behandlas i en regeringspromemoria om de här frågorna. Det kan väl inte vara så svårt att redogöra för hur regeringen ser på det här arbetet, tala om vilka målen är och hur man ser på arbetet med tanke på framtiden.

Till sist vill jag ansluta mig till de synpunkter som Berith Eriksson anlagt på poliserna vid de olika flygplatserna. Det är oroväckande att man så att

såga flyttar gränsen så många mil bort från Sverige, så att flyktingar och asylsökande inte kan få den korrekta behandling som vi brukar vara vana vid.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

Anf. 28 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

*Förnyelse inom
polisen*

Fru talman! Får jag först säga att det är polisen som har hand om asylsökande som kommer direkt till Sverige. Hade en annan organisation hand om saken, funnes det inget som helst intresse för polisen att sköta den uppgiften, som normalt är en uppgift för utlandsstationerade, dvs. för de personer som arbetar vid de svenska ambassaderna. Nu är det polisen som besitter kunskap och handhar denna sak. Det utförs inga polisoperativa uppgifter i den funktionen, utan man ger de råd som finns att ge beträffande asylrätt.

Till Britta Bjelle: Det är kanske jag som har svårt att fatta, men jag tycker att det den här gången är lika svårt att riktigt förstå Britta Bjelle. Vi kom både för tidigt och hade för många synpunkter på olika saker när det gäller propositionen. Vidare menar Britta Bjelle att vi inte har gått in på en rad frågor som hon räknade upp och där det kan finnas ytterligare synpunkter. Jag har massor av synpunkter utöver dem som finns i propositionen, men man bör ju sortera fram, Britta Bjelle, vad som är de större frågorna, vad som är riktlinjer och vad som är ting som vi kan hantera i regeringskansliet och i polisverksamheten som sådan och vad vi kan diskutera så att säga mera öppet.

Jag är utomordentligt intresserad av att kvarterspolisen både byggs ut och fås att fungera inom ramen för det polisarbete som finns. Det är bara det att här har vi uttalat oss massor av gånger, och det finns inte så mycket mer att säga än vad vi har sagt i propositionen. Vi har tagit upp det också, minsann.

När det gäller den regionala indelningen gör Britta Bjelle det bara värre, tycker jag, genom att hålla på och diskutera den fram och tillbaka. Det verkar som om det finns en klyfta mellan det sätt att se som Britta Bjelle har, nämligen att här skall det finnas en stark central organisation som kan ta över polisuppgifterna, och principen att vi skall ha många lokala polisdistrikt som handhar de operativa uppgifterna.

Min uppfattning är att vi har en organisation i länsstyrelsen som vi bör hålla fast vid men att det har visat sig att länspolismästarfunktionen är den som vi bör bygga på. Då får man så att säga en sådan auktoritet hos det största polisdistriktet att man kan göra de omDispositioner som krävs av polisresursernas lokalisering i distrikten, både i särskilda lägen och mera permanent.

När man har fått till stånd ett samspel mellan poliserna ute på fältet, ordningspolisen och kriminalpoliserna som utreder serierna av vardagsbrott, och ungdomsinsatserna – föreningsliv och socialtjänst som fungerar – har man kunnat bryta brottskurvan och åstadkomma en minskning av ungdomskriminaliteten. Jag tycker att man skall ta lärdom av detta, nämligen att det är effektiv brottsbekämpning att jobba förebyggande, särskilt när det gäller ungdomsbrottsligheten och när det gäller den typ av brottslighet som är en effekt av bl.a. narkotikamissbruk.

Fru talman! Låt mig sluta med att säga att jag är glad att vi med propositionen och uskottets betänkande har kunnat lägga en plattform för polisarbetet och arbetet inom kriminalpolitiken under 90-talet. Det visar, som jag

sade, att det finns en stor samstämmighet när det gäller hur utvecklingen skall gå vidare. Det tror jag är av stor betydelse för alla poliser och för de polisledningar som nu skall ta initiativ till och utnyttja de möjligheter som finns att med de resurser som vi har få polisarbetet att bli ännu effektivare. Därför tycker jag att det har varit en viktig positionsbestämning det som nu har gjorts i form av den här princippropositionen.

Förste vice talmannen anmälde att Britta Bjelle, Ingbritt Irhammar, Berith Eriksson och Göran Ericsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 29 GÖTHE KNUTSON (m):

Fru talman! Det gläder mig och säkert många andra också att vår civilminister, tillika polisminister, är här. Det är i och för sig som det bör vara. Jag hoppas att han inte går nu, innan han får ytterligare några ord med på vägen och möjlighet att besvara ett par väldigt enkla frågor.

Det handlar om ett par motionsyrkanden som har rubriken "Seniorpoliser". Det finns en enkel utgångspunkt för dessa motionsyrkanden, nämligen att det dess värre råder brist på poliser. Vi vet alla att det är en stor polisbrist, samtidigt som friska och krya polismän går i pension och gärna vill fortsätta att engagera sig i det yrke de har och med den erfarenhet och den klokskap som de besitter.

För att regeringskansliet skall få möjlighet att särskilt läsa de här motionerna – de är båda från moderat håll – ber jag att civildepartementets företrädare noterar motionsnumren, som är 1989/90:Ju209 och 1989/90:Ju826. Den sistnämnda är en moderat kommittémotion.

Motionerna refereras på s. 27 i det betänkande som nu föreligger, 1990/91:JuU1. Jag är glad över den rubricering som utskottets kansli har gjort. Under mellanrubriken "Seniorpoliser" står det: "I två motioner – – – förordas att den resurs som pensionerade polismän utgör bör tas till vara i polisens arbete."

I betänkandet redovisas det faktum att polisfackets ledning med ordföranden i spetsen liksom företrädare för rikspolisstyrelsen har besökt justitiekansliet och fått tillfälle att dels lyssna på oss, dels ge sina synpunkter. Emellertid – det står i betänkandet – hade man från polisfackets sida en viss skepsis gentemot förslaget om att sätta det i system som vi föreslår, nämligen att pensionerade poliser får gå in i arbetet i större eller mindre utsträckning och framför allt ägna sig åt brottsoffer.

Jag vill särskilt erinra om att det föreligger en total enighet i riksdagen – åtminstone har det hittills varit så – beträffande behovet av, nödvändigheten av rent av, att brottsoffren får en central plats. Man är t.o.m. överens om att man tidigare har glömt bort dem. Intresset har varit koncentrerat till förövarna av brott och förvisso naturligtvis påföljderna. Men den gamla kvinnan som har blivit rånad, kanske nedslagen, vem har ägnat sig åt henne från polisens och samhällets sida? Möjligen sjukhuset, om det har blivit så illa.

Från polisens sida har man kunnat konstatera att bristen på polispersonal är så stor att man inte har klarat av det. Nå, då är det väl väldigt logiskt att ta vara på de polismän som går i pension men ändå vill fortsätta på deltid

med sitt yrke. Jag är uppriktigt förvånad över att man från polisfackets sida inte bejakar detta.

Utskottet uttalar emellertid, ganska så positivt, att det inte bör vara uteslutet att en polismyndighet i vissa sammanhang använder pensionerade polismän och att det också har förekommit i polisens arbete med asylärenden. En sådan ordning förutsätter emellertid, som nyss har nämnts, att konsekvenserna i olika hänseenden nog övervägs. Något särskilt uttalande från riksdagens sida vill utskottets majoritet dock inte göra.

Det vore bra om civilminister Bengt K. Å. Johansson tillsammans med medarbetare i departementet ville fundera över möjligheterna att närmare penetrera behovet av ytterligare resurser på olika områden, speciellt vad gäller brottsoffren. Jag tror att civilministern, tillika polisminister, om han hade velat stanna kvar i kammaren hade kunnat göra samma konstateranden som jag nyss har gjort, nämligen att man här inte har genomfört det som riksdagen är överens om och att orsaken till detta är – förlåt, fru talman, för att jag upprepar det – att det är en sådan brist på personella resurser inom polisen.

Det finns också anledning att använda de äldre polismännen, som jag vill föreslå att man kallar seniorpoliserna, vid utbildning av polisaspiranter. Med sin erfarenhet och klokskap skulle de kunna bibringa den nya generationen av poliskvinnor och polismän mycket. Men inte heller det tycks utskottet vilja närmare fundera över. Jag är dock ganska övertygad om att ett system med seniorpoliserna kommer att vara högsta visdom om ett, två eller tre år. Vi kommer då att ha förstått att vi måste lösa en del av polisbristen på det viset. Att det föreligger en brist behöver ju inte diskuteras.

Eftersom jag inte har antecknat mig för mer än fem minuters taletid, måste jag sluta nu. Självfallet, fru talman, står jag bakom samtliga de reservationer som moderata företrädare, däribland jag, har tecknat sig för. Med hänvisning till reglerna för begränsning av antalet röstningar här i kammaren yrkar jag inte heller bifall till den sist nämnda reservationen. Beträffande två andra reservationer kommer vi dock att begära röstning.

Anf. 30 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Efter att ha lyssnat till hela denna debatt tycker jag att det finns anledning att begära ordet i anslutning till en motion som jag har väckt i detta ärende. Det är två punkter som jag vill ta upp.

Prioriteringen av brottsbekämpningen är nödvändig om man skall nå bättre resultat, ja, över huvud taget några resultat i brottsbeivrandet. De tre prioriterade områdena, ekobrotten, våldsbrotten och narkotikabrottsligheten, har ju belysts här i debatten. Anmärkningsvärt är att rikspolisstyrelsen nyligen utan riksdagsbeslut bestämt sig för fyra prioriterade områden, nämligen ungdomsbrott, narkotikabrott, yrkesbrott och brottsförebyggande verksamhet. Den brottsförebyggande verksamheten ligger här litet vid sidan om, även om jag vill instämma i vad statsrådet har sagt i dag om att den verksamheten är den viktigaste. Jag vill dock i det sammanhanget anmärka att Sverige inte ligger särskilt väl framme när det gäller den brottsförebyggande verksamheten. Det finns andra länder i Västeuropa som gör mycket mer på det området.

Dess värre har insatserna vid bekämpande av ekobrottsligheten sackat ef-

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Förnyelse inom
polisen*

ter. Andelen poliser som är verksamma inom ekorotlarna är bara omkring hälften av vad som förekommer beträffande narkotika- och våldsbrott. De senare två brottsområdena får fortfarande en ökande andel medan den minskar för ekobrotten.

Det finns statistik som visar att antalet poliser som arbetade med narkotikabrott 1988/89 var 470 och att det 1989/90 hade ökat till 495. Antalet poliser som arbetade med ekonomisk brottslighet var 281 resp. 272 dessa år. Motsvarande antal beträffande våldsbrottsligheten var 560 resp. 587. Antalet årsarbetskrafter var vad gäller våldsbrott 1988 betydligt högre, nämligen 608, och mindre vad gäller ekobrott, nämligen 258.

Det är framför allt åklagarna men även polisens ekorotlar som är mycket kritiska mot de otillräckliga resurser som ställs till förfogande. Docenten Hans Gunnar Axbergers undersökning i en BRÅ-skrift visar att resultaten av åtgärderna mot ekobrottslighet är mycket begränsade. Mycket kritisk är också BRÅ-utredaren Dan Magnusson. Han säger att de fåtaliga lagändringarna i stort sett har haft mycket liten tillämpning. Han tror dock att genom det ökade intresset inom näringslivet och fackföreningsrörelsen för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten kan frågan återigen bli av central betydelse under 90-talet.

Det är nödvändigt att skärpa kampen mot ekobrottsligheten, framför allt sedan BRÅs utvärdering avslutats under innevarande år. Ekobrottsligheten leder till en kraftig omfördelning i ekonomin, och den är också av en sådan omfattning ekonomiskt att den får långt större verkningar på samhällsnivån än någon annan typ av kriminalitet.

Då det gäller våldsbrottsligheten behöver den med främlingsfientlig och rasistisk bakgrund bli föremål för särskilt intensiv behandling. Det som anförs i utskottsutlåtandet, att det har förekommit seminarier och undervisning på det här området, är ganska magert. Det borde ha sagts någonting med anledning av motionen och den mycket oroande utveckling som har ägt rum under det senaste året, med en allvarligt ökad brottslighet med rasistisk och invandrarfientlig bakgrund, mot flyktingförläggningar m.m. Min motion går ut på att man verkligen skulle uttala att också just denna brottslighet skall vara ett särskilt prioriterat område.

Jag skall återkomma på de här punkterna. Jag kommer fortsättningsvis att plädera för betydligt verksammare insatser. Det räcker inte med att allmänt sett bara i ord ta upp de här frågorna. Det är de konkreta insatserna som är av avgörande betydelse för att man skall nå resultat.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (medborgarinflytande)

Utskottets hemställan bifölls med 246 röster mot 60 för reservation 1 av Jerry Martinger m.fl.

Mom. 4 (inriktningen av polisens arbete)

Först biträdades reservation 3 av Jerry Martinger m.fl. med 61 röster mot 35 för reservation 4 av Ingbritt Irhammar och Kjell Ericsson. 209 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 211 röster mot 61 för reservation 3 av Jerry Martinger m.fl. 34 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (bättre helhetssyn m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 39 för reservation 7 av Britta Bjelle och Lars Sundin. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 14 (internationellt samarbete)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 35 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1989/90:Ju232 av Inger Schörling m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 21 (jämförbarhetsfrågor m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Berith Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (samordning med annan utbildning)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 18 för reservation 18 av Berith Eriksson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Ewy Möller (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Mom. 27 (trafikövervakning)

Utskottets hemställan bifölls med 268 röster mot 37 för reservation 21 av Britta Bjelle och Lars Sundin.

Mom. 34 (vissa frågor om polisregister m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 202 röster mot 103 för reservation 24 av Britta Bjelle m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Meddelande om samlad votering

Förste vice talmannen meddelade att lagutskottets betänkanden LU1, LU2, LU3 och LU4 samt trafikutskottets betänkanden TU3, TU1 och TU2 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Prot. 1990/91:11

17 oktober 1990

*Förnyelse inom
polisen*

5 § Konsumentkreditfrågor

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU1 Konsumentkreditfrågor.

Anf. 31 ELISABET FRANZÉN (mp):

Fru talman! Det här betänkandet behandlar en rad motioner som väckts i avsikt att ordna ett starkare skydd för den enskilde som av en eller annan anledning blivit skyldig pengar. Bland motionsförslagen kan nämnas:

att långgivare skall åläggas ansvaret för en del av beviljade lån om låntagaren saknar tillgångar,

att hindra att lån utan säkerhet genom lånesumman utgör en alltför stor del av den taxerade inkomsten,

att kontantkunder inte får missgynnas i förhållande till kontokortskunder, att säkra konsumentens rätt när kontokort utnyttjas av obehöriga eller tekniskt fel uppstår,

att sätta stopp för otillbörlig marknadsföring av olika slags kreditköp och kreditköpsliknande köp som t.ex. hyrköp och leasing,

att säkra en tillräckligt lång förfallotid för fakturor till konsumenter och införa enhetliga regler för dröjsmålsränta,

att skydda den enskilde genom att låta postens eller bankens datumstämpel gälla som betalningsdag och inte som nu den dag betalningen når fordringsägaren, och

att låta utreda och införa en högsta effektiv totalränta vid konsumenters kreditköp.

Antalet motioner visar att erfarenheterna på det här området är dåliga och att de förhållanden som råder är ett problem för många människor.

Kontokorts- och kreditköp, låneköp och allt vad de heter marknadsförs hänsynslöst. Även om det finns regler i t.ex. konsumentkreditlagen som skall skydda konsumenten, så är den lilla människan ändå utlämnad till hajarna. Många försätter sig i skuldsituationer som de inte har möjlighet att klara av. De långgivare som medverkat till detta genom att alltför villigt medge krediter behöver inte ta sitt ansvar i tillräckligt stor omfattning.

När det gäller t.ex. betalningar via bank- och postgiro har utvecklingen blivit den att den betalande inte längre kan välja hur han eller hon vill betala sina räkningar utan får anvisningar av fordringsägaren. Som regel skall betalningen ske via post eller bankgiro. Hanteringstiden för betalningsinstituten har blivit allt längre. Det kan gå på ett par dagar att få fram pengarna, men det tar numera ibland mer än en vecka. Som konsumenter har vi inte längre någon kontroll eller något inflytande över det här skeendet. Bankerna lyfter dessutom pengarna från den enskildes konto och behåller dem några dagar innan de går till betalningsmottagarens konto. Bankerna gör på så sätt räntevinster på låntagarens bekostnad. Detta är ett av de områden där den samlade kunskapen om vad som sker är för liten. Det som sker är inte heller tillräckligt uppmärksammat.

Det pågår emellertid utredningar och arbeten. Insolvensutredningen har i dagarna kommit med ett delbetänkande, där utredningen föreslår en skuld-

saneringslag efter dansk modell. Justitiedepartementet arbetar med förslag till konsumentskydd vid elektroniska betalningsformer, och det pågår en leasingsutredning.

Det är svårt att rätt överblicka dels den verklighet som råder, och dels vad de utredningar som är aktuella faktiskt kommer att utreda. Miljöpartiet anser att några av motionskraven är berättigade och bra men inte tillräckligt väl uppmärksammade i de arbeten som pågår.

I reservation 1, med rubriken Konsumentkrediter, vill vi ge regeringen till känna att möjligheten att betala kontant måste finnas kvar. Den är viktig, särskilt för den som av någon anledning måste låta andra handla åt sig. Utvecklingen mot elektroniska betalningsmedel får heller inte innebära att konsumenter som betalar kontant missgynnas när det gäller t.ex. extraerbjudanden och rabatter.

Vi vill också utreda en övre tillåten gräns för effektiv ränta för konsumentkrediter. Det skulle ge konsumenten ett skydd och dessutom leda till en effektivare konkurrens på lånemarknaden.

I reservation 2, Betalningsvillkor m.m., vill vi tillkännage att den dag som en konsument betalar sin skuld på bank eller post skall betraktas som betalningsdag. Jordabalkens regler om hyresbetalning kan vara ett mönster för hur det kan göras.

Vi vill också ändra bestämmelserna så att borgenären inte längre kan avtala bort den regel i skuldebrevslagen som säger att om en fordran förfaller på en bankfri dag, så kan gäldenären vänta med att betala till första bankdag. Det ger konsumenten en bättre möjlighet att få in sin betalning i tid.

Anf. 32 BENG T KRONBLAD (s):

Fru talman! I lagutskottets betänkande 1990/91:1 behandlas konsumentkreditfrågor. Utskottet har avstyrkt samtliga de motionsyrkanden som framförts. Miljöpartiet har reserverat sig kring frågorna om konsumentkrediter samt betalningsvillkor.

Utskottet erinrar om att riksdagen under de senaste två åren har behandlat flera motioner med önskemål om olika åtgärder för att förebygga skuldproblem för konsumenter och för att förbättra konsumentskyddet på kreditmarknaden. Utskottet har därvid framhållit att utvecklingen på konsumentkreditområdet har ingivit oro, bl.a. på grund av den ökade skuldsättningen, vilken har medfört såväl ekonomiska som sociala problem för många hushåll. Utskottet har därför ansett det nödvändigt att snarast vidta åtgärder för att komma till rätta med de förhållanden som råder på kreditmarknaden. Utskottet har alltså samma uppfattning, och enligt utskottets mening är det också angeläget att man försöker motverka att de skyddsregler som ställs upp i konsumentkreditlagen kringgås genom nya former av affärstransaktioner mellan näringsidkare och konsumenter.

Som påpekas i motionen L707 är det vidare viktigt att utvecklingen när det gäller kontokort och andra betalningssystem inte leder till att konsumenterna i framtiden berövas möjligheter till en kontant betalning.

Från statsmakternas sida har åtskilliga initiativ tagits i syfte att lösa problemen med konsumentkrediterna. Utskottet vill härvidlag peka på att regeringen efter en begäran av riksdagen har tillkallat insolvensutredningen.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Konsument-
kreditfrågor*

Denna har till uppgift att lägga fram förslag till bl.a. ett skuldsaneringsinstitut, som skall göra det möjligt för fysiska personer att under vissa bestämda förutsättningar bli av med sina skulder eller en del av dem. Utredningen har under hösten 1990 avlämnat ett betänkande i frågan.

Vidare har det införts krav på att finansieringsverksamhet som riktas mot just konsumenter eller som ägs av bank får bedrivas endast efter erhållande av ett särskilt tillstånd.

Den 1 juli 1988 tillkallade regeringen även en skuldkommitté med uppgift att bl.a. föreslå åtgärder i syfte att begränsa hushållens skuldsättning och så långt som möjligt undanröja de sociala skadeverkningar som skuldsättning i vissa fall medför. Kommittén avlämnade i december 1988 betänkandet Hushållens skuldsättning, vari framlades flera förslag i syfte att bl.a. förebygga skuldproblem för just hushållen. Enligt skuldkommittén var en förbättring av kreditinstitutens kreditprövning gentemot konsumenterna den mest angelägna åtgärden. Kommittén föreslog också flera åtgärder med just detta syfte.

I detta betänkande förordas också att hushållen skall ges rätt att inom en månad utan särskild kostnad få ångra ett lån som har tagits. Vidare föreslås ett förbud mot att ansökningshandlingar bifogas direktreklamen för kredit. För att säkerställa en noggrann kreditprövning föreslog kommittén att kreditinstitutets möjligheter att erhålla samhällets eller inkassoföretagens hjälp att driva in fordringar från privatpersoner också skulle begränsas.

Fru talman! Beträffande betalningsvillkoren gäller för fordringar som skall betalas på en i förväg bestämd förfallodag att dröjsmålsränta utgår från förfallodagen. Är förfallodagen inte bestämd, börjar dröjsmålsränta inte att utgå förrän efter det att 30 dagar har gått sedan borgenären sände räkningen till gäldenären eller på annat sätt framställde krav om betalning.

Beträffande rätten att få betala räkningar som förfaller på bankfri dag under nästföljande bankdag, vill utskottet framhålla att detta torde bygga på en missuppfattning om innebörden i den gällande rätten. I de fall skuldbrevet skall betalas en dag när bankerna är stängda gäller enligt 5 § Skuldbrevslagen att betalningstiden förskjuts till påföljande vardag. Bestämmelsen tillämpas analogt också när det gäller andra fordringar. Gällande ordning innebär således att gäldenären utan risk för dröjsmålsränta kan vänta med att fullfölja och fullgöra sin betalning till första vardagen efter den bankfria dagen.

Förhållandena blir emellertid annorlunda om borgenären och gäldenären genom avtal har kommit överens om att en fordran, om den förfaller på en bankfri dag, i stället skall betalas en eller flera dagar i förväg.

Fru talman! Med hänvisning till vad jag här framfört yrkar jag bifall till utskottets hemställan samt avslag på reservationerna.

Anf. 33 ELISABET FRANZÉN (mp):

Fru talman! Jag vill bara påpeka för Bengt Kronblad att jag både i reservationen och i mitt anförande när det gäller betalning efter bankfri dag talade om möjligheten att avtala bort detta. Vad vi vill är alltså att ta bort denna möjlighet att avtala bort rätten att betala första bankfria dag.

6 § Aktiebolagsrättsliga frågor

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU2 Aktiebolagsrättsliga frågor.

Anf. 34 MARTIN OLSSON (c):

Fru talman! För centerpartiet är det väsentligt att motverka en konkurrensbegränsande ägarkoncentration i näringslivet. Därför väckte vi under årets allmänna motionstid en partimotion, i vilken vi lade fram ett flertal förslag som syftar till att slå vakt om de mindre och medelstora företagen.

Ett av dessa yrkanden behandlas i det nu aktuella betänkandet från lagutskottet. Det gäller rätt för företag som hotas av uppköp att under en begränsad tid förvärva egna aktier. Vi nämner att denna rätt särskilt behövs för företag med en begränsad ägarkrets. I motionen begär vi att en utredning tillsätts med uppgift att framlägga förslag. En sådan rätt finns i USA och i flera EG-länder, bl.a. Storbritannien och Danmark.

Som framgår av reservation nr 2 som fogats till utskottsbetänkandet har vi båda centerpartister blivit ensamma i lagutskottet om att stödja motionskravet. Men desto större är stödet utanför riksdagen för vårt krav. Lagutskottet har låtit remissbehandla detta motionskrav, och nästan samtliga remissinstanser tillstyrker.

Jag vill nämna att bankinspektionen anser att frågan är både intressant och aktuell och tillstyrker förslaget. Stockholms fondbörs anser att förslaget bör prövas förutsättningslöst. Industriförbundet påpekar att man i en framställning till justitiedepartementet har framfört dessa synpunkter. Svenska Bankföreningen framhåller motsvarande, och man har även därifrån skrivit till justitiedepartementet. Småföretagens riksorganisation tillstyrker kravet på en utredning och hänvisar bl.a. till behovet av att förse företagen med riskkapital. Även Aktiefrämjandet stöder motionsförslaget. Sveriges aktiesparares riksförbund stöder också förslaget och framhåller att frågan bör utredas förutsättningslöst. Föreningen auktoriserade revisorer anför att de skäl som tidigare utgjort grund för förbud mot förvärv av egna aktier fortfarande äger giltighet men att kapitalmarknadens internationalisering kan göra det berättigat att utreda problemen och ta till vara de erfarenheter man har i de länder som tillåter sådana köp.

Min redovisning av remissinstansernas ställningstaganden visar att det finns ett synnerligen starkt stöd för motionen. Mot den bakgrunden är det anmärkningsvärt att det endast är vi två centerpartister i utskottet som vill arbeta för reformen.

Majoriteten hänvisar dels till ägarutredningen, som inte föreslagit en rätt till förvärv av egna aktier, dels till direktiven för översyn av aktiebolagslagen, vilka inte heller tar upp frågan om förvärv av egna aktier. Det är anmärkningsvärda avslagsmotiveringar om man över huvud taget vill få frågan

prövad. Uppenbarligen är centerpartiet ensamt om att vilja arbeta för en reform som i vissa situationer skulle kunna förhindra ökad maktkoncentration inom näringslivet genom aktieuppköp.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2 som lämnats av Stina Eliasson och mig.

Anf. 35 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! När vi nu återigen behandlar de aktiebolagsrättsliga frågorna och röstvärdet på aktier vill jag ånyo upprepa folkpartiets krav om förbud mot röstvärdesdifferentiering vid nyemission i börsnoterade företag.

En grundsats enligt vårt förmenande är att lika risktagande på aktiemarknaden borde ge lika rätt till inflytande. Vårt motiv är också att ett förbud mot röstdifferentiering skulle minska maktkoncentrationen. Det skulle framför allt förbättra aktiemarknadens totala funktion och inte minst skydda de små aktieägarna.

Folkpartiet anser inte heller att det skall gälla några särskilda restriktioner för de utländska företagens rätt att förvärva aktier i svenska företag. Av lagutskottets betänkande 1990/91:4 framgår att utskottet inte ställer sig bakom våra krav. Det finns skäl att mer ingående utveckla vårt ställningstagande, men för tids vinnande hänvisar jag till utredningen om aktiers röstvärde samt till utredningen om ägande och inflytande, där folkpartiets representanter mycket klart motiverat våra ståndpunkter.

Lagutskottets majoritet återupprepar samma avslagsyrkande med motiveeringen att röstvärdeskommitténs betänkande liksom ägarutredningens betänkande är föremål för överväganden i regeringskansliet. Jag vill fråga majoritetens talesman: När kommer regeringen att ta ställning? Denna motiveering har upprepats i samtliga yttranden som lagutskottet har stått bakom under de senaste åren.

Enligt vår uppfattning bör det vara möjligt att utan ytterligare utredningsarbete genomföra de lagändringar vi föreslagit. Utredningsarbetet är redan avklarat.

Folkpartiet anser att det är stötande att det i ett demokratiskt samhälle förekommer skillnader i röstvärde mellan aktier i samma bolag. En grundläggande princip bör vara att lika kapitalinsats och därmed risktagande på aktiemarknaden skall ge lika rätt till inflytande.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till folkpartiets reservation nr 1 till betänkandet. Folkpartiets inställning är att regeringen utan onödigt dröjsmål skall komma med förslag om förbud mot röstvärdesdifferentiering.

Anf. 36 ELISABET FRANZÉN (mp):

Fru talman! Jag tänker ägna det här anförandet helt åt miljöpartiets reservation och avstår från att kommentera de frågor där vi stöder utskottsmajoriteten.

Eftersom den verksamhet som bedrivs i företagen ofta är miljöförstörande och miljöstörande i olika former är det hög tid att börja planera för hur dessa miljöeffekter skall kunna beräknas redan i varornas produktionsskede.

Ett stort steg på vägen dit vore att miljöredovisning införs som en obligato-

risk del av företagens redovisning lika väl som man har den traditionella ekonomiska redovisningen av kostnader och intäkter.

Man kan tänka sig åtminstone två huvudprinciper för hur miljöredovisning kan användas. Den ena är materialbalanser. Den andra handlar om att lägga miljökostnaderna på varans pris.

Materialbalanser innebär att företagen noterar alla kemiska komponenter som köps in eller på annat sätt kommer in till företaget. Det kan gälla råvaror, förbrukningsmateriel eller annan utrustning som används. Man bokför sedan noggrant flödet av dessa ämnen och vart de tar vägen när produktionsprocessen är slut. Vilka kemiska substanser följer med som beståndsdel i varan vid leverans och i vilka mängder? Vilka ämnen avgår i tillverkningsprocessen? Vart tar de vägen? Finns de kvar i företaget deponerade som avfall, har de förstörts på betryggande sätt eller har de rent av släppts ut i omgivningarna? Vilka ämnen finns vid en viss tidpunkt kvar i företaget i råvarulager, färdigvarulager och annat material?

En av poängerna med en sådan här bokföring är att debet och kredit – dvs. material in och material ut – måste gå ihop. Man får på så sätt kontroll på materialflödena och upptäcker om farliga ämnen kommer på drift.

Företagen kan ta hjälp av materialbalanser för att begränsa sina utsläpp men också för att hushålla bättre med de materiella resurserna. Samhället kan använda dem för att få en riktig uppfattning om vilka ämnen som är i omlopp och därmed få ett bra underlag för beslut om olika styrmedel för att eliminera spridningen av miljöskadliga ämnen, för att genomföra miljörevisioner och för kontrollen av att olika föreskrifter följs.

Att bokföra material och substanser är relativt enkelt. Den andra principen – den om att baka in miljökostnaderna i varans pris – är svårare eftersom den innehåller moment av värderingar och skattningar som är svåra att göra på ett rättvisande sätt.

Tanken är att man skall sätta ett pris, mätt i kronor och ören, på den belastning på miljön som en vara eller ett produktionssätt innebär och räkna med det i bokföringen som en produktionskostnad. På så sätt skulle den skada som en vara orsakar miljön direkt påverka varans pris. Miljöfarliga varor blir dyrare än de oskadliga. Om ändliga råvaror används i tillverkningen, skulle man kunna hitta ett sätt att prissätta vad det kostar för kommande generationer att denna råvara inte längre finns, och räkna även det som en kostnad för tillverkningen av produkten i dag.

På så sätt skulle de traditionella företagsräkenskaperna kompletteras med relevanta kostnader, som gör att varor som produceras får sitt rätta pris.

De här förslagen är gamla. Redan i början på 60-talet fördes tankegångarna fram av bl.a. amerikanen Ralph Nader, men ännu har de inte genomförts. Det vore för övrigt dags att de företagsekonomiska institutionerna satsar rejält med forskningsresurser på att utveckla miljöredovisningsprinciperna.

Utskottets majoritet ställer sig inte negativ till vårt önskemål om att utreda möjligheterna för miljöredovisning utan säger i betänkandet att det ryms inom ramen för de direktiv som getts till den kommitté som ser över miljöskyddslagstiftningen och att utskottet utgår från att frågan uppmärksammas under utredningsarbetet.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Aktiebolags-
rättsliga
frågor*

Det är riktigt att direktiven inte hindrar kommittén att utreda hur en miljöredovisning skall kunna genomföras i företagen, men faktum är att kommittén inte har några planer på att ta upp den här frågan och att den arbetar under svår tidspress för att hinna med redan planerade ärenden. Det borde utskottsmajoriteten ha besvärat sig med att ta reda på före sitt ställningstagande i utskottet. Om det nu är så att majoriteten inte talar med kluven tunga i den här frågan räknar jag med att utskottskamraterna och deras partikamrater kommer att rösta på miljöpartiets reservation när de nu fått bättre information. I den föreslås en parlamentarisk utredning, t.ex. i form av tilläggsdirektiv till och förlängd tid för den sittande kommittén för miljöskyddslagstiftningen.

Fru talman! Jag yrkar härmed bifall till reservation 3.

Anf. 37 STIG GUSTAFSSON (s):

Fru talman! Motioner om differentierad rösträtt för aktier har behandlats här i kammaren vid flera tillfällen och avslagits – senast för ett år sedan.

Frågan om röstvärdesdifferentiering har utretts både av röstvärdeskommittén i ett betänkande från 1986, kallat Aktiers röstvärde, och av ägarutredningen i ett betänkande från 1988, Ägande och inflytande i svenskt näringsliv.

Röstvärdeskommittén konstaterade i sitt betänkande att det inte fanns tillräckligt underlag för att ta slutlig ställning i frågan om röstvärdesdifferentiering. Ägarutredningen ansåg sig inte vilja förorda en förändring av bestämmelserna om aktiebolags möjligheter att emittera aktier med olika röstvärde.

Ägarutredningens och röstvärdeskommitténs betänkanden har remissbehandlats och övervägs för närvarande inom regeringskansliet.

Att det här är en svår och komplicerad fråga framgår inte bara av att de utredningar som jag här har nämnt inte anser sig kunna lägga fram förslag om en lösning; även tunga remissinstanser anser att ett slopande av röstvärdesdifferentieringen innebär större nackdelar än fördelar. Jag kan nämna att den s.k. Fermenta-utredningen kom till samma slutsats.

Det betyder att en ändring av röstvärdesreglerna inte är så enkel som en del tydligen föreställer sig. Stora delar av svenskt näringsliv skulle nämligen löpa risken att tämligen snabbt och lätt köpas upp av utländska kapitalstarka intressen om vi utan vidare slopade dessa regler. Ägarutredningens förslag övervägs just nu i regeringskansliet. Låt oss därför avvakta och se om man där kan finna någon lösning på problemet.

Jag kan inte inse att det skulle vara något klandervärt att avvakta ett utredningsarbete i departementet, som det är fråga om i det här sammanhanget, innan vi tar ställning. Tvärtom – det skulle ofta vara mycket äventyrligt att utan en genomlysning av problemen införa lagstiftning, särskilt i frågor av den karaktär som vi här diskuterar. Jag yrkar därför avslag på reservation 1.

I en centermotion begärs att en utredning tillsätts i syfte att ge företag under en begränsad tid rätt att förvärva de egna aktierna.

Även denna fråga har behandlats av ägarutredningen. Utredningen har också analyserat frågor om ömsesidigt och cirkulärt ägande inom näringslivet och funnit att en möjlighet för svenska företag att köpa egna aktier inte

får ges en sådan utformning att ägarnas möjlighet till övervakning av företagens verksamhet försämrats.

Den här frågan har samband med möjligheten till återköp av andra finansiella instrument än aktier, och utredningen har därför förordat att reglerna om detta utformas så, att återköpsförbudet beträffande aktier inte kan kringgå. När det gäller frågan om ömsesidigt och cirkulärt ägande, som delvis sammanhänger med återköpsförbudet, framhöll utredningen att statmakterna nog bör följa den fortsatta utvecklingen av dessa ägarförhållanden och överväga en begränsad lagstiftning på området efter förebild från andra länder.

Även ägarutredningens betänkanden övervägs för närvarande inom regeringskansliet. Frågan har också så sent som i år tagits upp i regeringens direktiv för en översyn av aktiebolagslagen. Enligt de direktiven kan det arbete som pågår inom EG med syfte att undanröja hinder mot företagsförvärv senare komma att resultera i tilläggsdirektiv till utredningen om vissa frågor om ömsesidigt och cirkulärt ägande i företagen. Mot denna bakgrund anser lagutskottets majoritet att något initiativ från riksdagens sida i frågan om möjlighet till återköp av egna aktier för närvarande inte är påkallat. Jag yrkar därför avslag på reservation 2.

I en motion från miljöpartiet yrkas att ändringar görs i aktiebolagslagen och andra lagar för att komplettera årsredovisningarna med viss miljöredovisning.

Riksdagen har redan tidigare behandlat en fråga som nära anknyter till detta motionsyrkande. Hösten 1989 behandlades flera motionskrav beträffande lagstiftning om särskilda miljörevisorer i företagen. Riksdagen konstaterade då att motionsyrkandena berör frågor som övervägs inom 1989 års kommitté för översyn av miljöskyddslagstiftningen. Även de motionsönskemål som finns i den nu aktuella motionen från miljöpartiet ryms väl inom ramen för de direktiv som kommittén har. Därför kan man utgå från att frågan om miljöredovisning kommer att uppmärksammas under utredningsarbetet. Jag yrkar av den anledningen avslag på reservation 3.

Låt mig också säga att jag inte är lika pessimistisk som Elisabet Franzén om utredningens möjligheter att ta itu med de här frågorna.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka avslag på samtliga tre reservationer och bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 38 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! Stig Gustafsson upprepade i stort sett vad som sägs i utskottets betänkande. Han upprepade också att frågan för närvarande övervägs i regeringskansliet. Den frasen har funnits med i utskottets betänkande under de senare åren, och något resultat av övervägandena bör ju komma ut i klartext.

Användningen av röstvärdesdifferentiering på aktier har ökat kraftigt under de senare åren. Ungefär 95 % av OTC-bolagen har rösträttsskillnader. Vi från folkpartiet hävdar att lika risk på aktiemarknaden skall ge lika rätt till inflytande. Det betyder att rätten för börsföretag att vid nyemission utge aktier med lägre röstvärde måste avskaffas.

Då det gäller utländska företag som vill köpa in sig på den svenska aktie-

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Aktiebolags-
rättsliga
frågor*

marknaden ser vi gärna att utländska placerare satsar sina pengar i svenska aktier men däremot hindrar vi dem att få ett inflytande i de svenska företagen genom att tillämpa principen om röstdifferentiering. Jag undrar om Stig Gustafsson tycker att det är ett rättvist system. Principen en aktie – en röst borde gälla.

Anf. 39 MARTIN OLSSON (c):

Fru talman! Jag vill erinra om att syftet med centerns motion och reservation om förvärv av egna aktier under speciella förhållanden är att motverka maktkoncentrationen. Maktkoncentrationen är i tilltagande i vårt samhälle – det är därför inget tvivel om att åtgärder behöver sättas in och att reformer behövs. Vi måste från tid till annan se i vad mån vi behöver ändra lagstiftningen. Från centerns sida har vi kommit fram till att man i det här fallet bör utreda frågan om möjligheterna att, som vi säger, under vissa förutsättningar ge rätt för företag att förvärva egna aktier.

Vi tycker att riksdagen skall ha en viljeinriktning i en sådan här fråga. Det saknas hos majoriteten. Som jag sade i mitt anförande och som Stig Gustafsson också sade i sitt anförande hänvisar man i betänkandet till ägarutredningen. Den föreslog inte att en sådan här rätt skulle införas, utan den hänvisade bl.a. till att det kanske skulle prövas i annat sammanhang.

I direktiven som gäller översynen av aktiebolagslagen ingår inte att man skall utreda den fråga som vi här har aktualiserat. Mot bakgrund av att den samlade opinionen från remissinstanserna, i viss mån med olika utgångspunkter, har tillstyrkt att frågan skall genomlysas ordentligt och utredas förutsättningslöst är det förvånande att majoriteten inte har velat tillstyrka ett bifall till motionen.

Inte kan det vara så att dessa tunga remissinstanser felbedömt frågan? Eller är det så majoriteten resonerar? Skall man i majoritetsskrivningen utläsa att majoriteten vill att frågan inte skall prövas eller att man inte vill ha någon uppfattning alls? En viljeinriktning saknas tyvärr.

Anf. 40 ELISABET FRANZÉN (mp):

Fru talman! Stig Gustafsson upprepade betänkandets ord om att kommittén för miljöskyddslagstiftningen har möjlighet att inom ramen för direktiven utreda miljöredovisning i företag och att det är något som lämpligen bör göras. Stig Gustafsson säger också att han är mer optimistisk än jag över kommitténs möjligheter att klara denna uppgift. Det är bra att vara optimistisk, men det bör finnas en verklig grund för optimismen. Känner Stig Gustafsson till några färskas omprioriteringar i kommitténs arbetsplan som gör detta möjligt? När jag har förhört mig om saken har det inte funnits någon som helst möjlighet att hinna med. Det är bara några dagar sedan jag fick höra det.

Anf. 41 STIG GUSTAFSSON (s):

Fru talman! Folkpartiet har, Ulla Orring, varit representerat i de olika utredningar som har ägnat sig åt frågan om differentierad rösträtt. Man har från det partiets sida haft flera tillfällen att lägga fram konkreta förslag till lösningar, men man har inte gjort det. Folkpartiet bör presentera ett eget

alternativ. Det är litet för enkelt att bara begära en ändring. Har man från folkpartiets sida verkligen tänkt igenom alla konsekvenser av en sådan ändring som man nu föreslår? Jag vill inte förneka att vi har litet olika uppfattning i själva sakfrågan. Jag är inte lika övertygad som Ulla Orring om att det bara finns fördelar med det system som Ulla Orring vill ha. Låt oss avvakta den genomlysning av problemen som för närvarande sker i justitiedepartementet och återkomma när vi vet resultatet.

Jag vill återigen påpeka för Martin Olsson att frågan är under övervägande, och även här gäller det att avvakta resultatet. Remissinstanserna är som vanligt splittrade. Det går att anföra skäl både för och emot när man ser över vad remissinstanserna har yttrat.

När det gäller miljöpartiets motion vill jag upprepa att jag är inte lika pessimistisk som Elisabet Franzén. Det finns möjligheter för utredningen att ta upp denna fråga i enlighet med direktiven. Jag tror också att utredningen kommer att göra det. Hur frågorna sedan prioriteras inom utredningen är en annan sak.

Anf. 42 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! Det är rätt som Stig Gustafsson säger att folkpartiet har varit representerat i utredningarna. I utredningen om aktierösters värde var Owe Wester folkpartiets representant. Han har noga utvecklat folkpartiets inställning i den reservation som han har bifogat utredningen.

Jag tycker inte att det ankommer på folkpartiet att lägga fram ett klart förslag. Det ankommer på regeringspartiet att lägga fram förslag om lösningar med hjälp av det resultat som utredningen har kommit fram till. Jag är också medveten om att det inte bara är fördelar, men framför allt tror jag att det skulle bli stora fördelar för småspararna som vill placera sina pengar på börsen och känna att deras pengar har lika värde som andra placerares och att deras röst är lika stor för deras insats i köpet av aktier.

Som jag sade är detta en företeelse som har ökat. 1963 förekom differentierad rösträtt för aktier i 24 % av de dåvarande börsbolagen. 1980 var det 61 %, och 1985 var det 72 %. Det här är ett orättvist system, Stig Gustafsson. Om regeringen har tagit så god tid på sig att bereda dessa utredningar, ser jag fram emot att regeringen kommer med ett förslag där småspararna och de små aktieägarnas intressen stärks. En röst – en aktie.

Anf. 43 MARTIN OLSSON (c):

Fru talman! Stig Gustafsson nämnde något om remissinstanserna och hur han tolkar dem. Jag har sagt att det var ett överväldigande stöd för vårt motionsförslag, och jag har även angivit vilka som stött förslaget. Den enda av nio remissinstanser som avstyrkte förslaget var Svenska Revisorssamfundet. Föreningen Auktoriserade Revisorer däremot, vilket jag nämnde i mitt första inlägg, hänvisade visserligen till de skäl som har funnits för det nuvarande förbudet mot förvärv av egna aktier. Men man säger att kapitalmarknadens internationalisering kan göra det berättigat att utreda problemet och ta till vara erfarenheter i de länder som tillåter återköp. Det är ju inte en avstyrkan. Övriga sju remissinstanser som har yttrat sig har samtliga till-

stärkt med litet varierande ordval. Men det råder inget tvivel om att det finns ett brett stöd.

Vi kommer inte längre med frågan nu. Som utskottsmajoriteten påpekar prövas nu ägarutredningen i regeringskansliet. Jag hoppas att Stig Gustafsson, med det inflytande som han förhoppningsvis har, medverkar till att frågan om förvärv av egna aktier blir ordentligt prövad trots att det inte ser ut att gå att få någon majoritet för vår reservation i dag.

Anf. 44 ELISABET FRANZÉN (mp):

Fru talman! Med risk för att låta som en papegoja vill jag upprepa att det finns ingen grund för Stig Gustafssons optimism. Det finns inget utrymme för kommittéerna att utreda möjligheterna att införa miljöredovisning i företag. Därför behövs det tilläggsdirektiv till sittande kommitté och mer tid eller en ny parlamentarisk utredning. Det vore hederligt att medge det i politiken och rösta på miljöpartiets reservation där vi begär detta.

Anf. 45 STIG GUSTAFSSON (s):

Fru talman! Ulla Orring säger att det ankommer på regeringen att komma med förslag i frågan. Det är just den process som är på gång för tillfället i departementet. Vi avvaktar naturligtvis med stort intresse från socialdemokraternas sida vilket resultat man kommer fram till.

Sista tåget har inte gått, Martin Olsson. Frågan övervägs faktiskt i departementet, och därmed har vi möjligheter att även här se vad resultatet kommer att blir.

Jag kan bara upprepa till Elisabet Franzén att jag är inte lika pessimistisk som hon. Faktum är att motionsönskemålen ryms inom ramen för de direktiv som kommittén har. Mot den bakgrunden kan man ha anledning att förvänta sig att frågan om miljöredovisning kommer att uppmärksammas under utredningsarbetet.

Anf. 46 ELISABET FRANZÉN (mp):

Fru talman! Jag måste ställa min fråga på ett annat sätt. Varför upprepar Stig Gustafsson samma sak? Om Stig Gustafsson har denna optimism, varför inte visa belegg för att den är berättigad och befogad i stället för att säga samma sak omigen?

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

7 § Ändringar i namnlagen

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU3 Ändringar i namnlagen.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 12 §.)

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU4 Ändring i 1980 års fördrag om internationell järnvägstrafik
(COTIF) (prop. 1990/91:12).

*Vissa trafik-
politiska
frågor*

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 12 §.)

9 § Vissa trafikpolitiska frågor

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1990/91:TU3 Vissa trafikpolitiska frågor.

Anf. 47 GÖREL BOHLIN (m):

Fru talman! Kommunikationerna är samhällets blodomlopp. Detta är visserligen ett nött, men ändå alltid aktuellt påstående. För ett så extremt exportberoende land som Sverige med ett läge på så långt avstånd från sin stora marknad är goda transportmöjligheter för industrin ett livsvillkor för landets näringsliv, givetvis också för svensk samhällsekonomi och därmed också för befolkningen.

Det värsta är dock att vi under många år i landet försummat att bygga upp och underhålla vår infrastruktur. Flera år å rad har vägverket slagit larm om behovet av ytterligare medel till satsning på ett nedslitet vägnät och brobestånd. På järnvägsnätet satsades knappt en enda krona under en lång följd av år på 60-talet och därefter, något som vi fortfarande får bära följderna av och som lett till allt sämre förutsättningar för en någorlunda snabb godsbefordran och allt sämre konkurrensmöjligheter för SJ.

Det är bättre på flygsidan, men även där finns numera problem med stagnation och trängselproblem, som, om vi inte möter dessa problem t.ex. genom utbyggnad av Arlandas bansystem, återverkar på kommunernas livsbe-
tingelser, inte minst i de nordliga delarna av landet.

Trafikutskottet – som jag betraktar som ett viktigt näringsutskott mer än enbart ett trafikfrågeutskott – får fortlöpande föredragningar och information om problem och önskemål från trafiksektorn. I går informerade SJ om både sina framgångar i fråga om utveckling av snabbtåg och sina problem med fram för allt ojämnheten i systemen. För att riktigt god effekt skall kunna uppnås borde hela det användbara bansystemet förbättras på en gång, vilket givetvis är omöjligt såväl av praktiska som av ekonomiska skäl.

Uppfinningsförmågan i vad gäller att finansiera denna för oss så nödvändiga förbättring av infrastrukturen måste bli större. Men det gäller inte enbart finansiering, utan det gäller också att befria sektorns olika delar från onödiga regleringar, att lägga ett ökat kostnadsansvar på varje trafikgren, att avskaffa monopol och privilegier samt att ge de offentliga trafikutövarna

möjlighet att verka i med privata utövare jämförbara former för verksamheten, t.ex. i aktiebolagsform. Från riksdag och regering behöver man inte – och bör inte – lägga sig i verksamheten och ge så många pekpinnar som man fortfarande gör.

Trafiken har tyvärr också en negativ sida: miljöpåverkan och olyckor. Järnvägstrafiken smutsar ned i olika grad beroende på varifrån elen distribueras och framställs och beroende på om det är fråga om dieseldrivna motorvagnståg, som förorenar många gånger värre än en landsvägsbuss, eller om man besprutar banvallar och i så fall med vad.

Den tunga vägtrafiken svarar för en betydande miljöpåverkan i dagsläget, med tanke på framför allt de äldre dieselfordonens stora utsläpp. I förra veckan fick trafikutskottet en information från buss- och lastbilsidan som gav en ljus bild beträffande möjligheterna att förändra den tunga trafiken i Sverige så att den blir mer miljövänlig, dvs. ersätta motorerna med mer miljövänliga sådana. Det är då viktigt att påverka denna övergång. De mest effektiva styrmedlen är otvivelaktigt ekonomiska styrmedel. Men dessa måste vara så utformade att det belönas att byta mot nya och miljövänliga fordon och motorer. Miljöavgifterna får inte, som så ofta nu är fallet, vara så utformade att de blir en skatt, en extrainkomst för statskassan, utan att de bidrar till miljöarbetet. Miljöavgifterna skall vara så konstruerade att det lönar sig att förbättra motorer.

På flygsidan sker nu en successiv och relativt snabb förbättring av flygmotorerna tack vare att avgifterna i det fallet utformats avtrappande vid förbättringar. Men inte enbart därför, utan det finns också ett miljömedvetande hos trafikaktörer och tillverkare, samtidigt som det finns en vilja att hjälpa till att förbättra miljön. Det finns också en vakenhet hos kommuner och myndigheter som inte fanns för 15–20 år sedan, då kunskaperna om miljöförstöringen inte var särskilt stora.

Fru talman! En förutsättning för de kostsamma, men nödvändiga investeringsringarna och de satsningar som måste göras på miljösidan är en god samhälls-ekonomi. Tyvärr har vi i Sverige hamnat i en till största delen hemmagjord ekonomisk kris, som försätter oss i en svår konkurrenssituation gentemot omvärlden. Kostnadsläget i Sverige är avsevärt högre än i samtliga konkurrentländer. De större högteknologiska företagen flyr landet, helt eller delvis. Vi riskerar att få en stor arbetslöshet, och därmed en alltmer fördjupad kris. Vi hamnar på efterkälken. EG är vår viktigaste exportmarknad. Därför är först och främst en anpassning till EGs reglering för transportmarknaden nödvändig, men inte heller detta är tillräckligt. För att påverka våra tillväxtmöjligheter och våra möjligheter att samtidigt förbättra miljön borde vi vara medlemmar i gemenskapen. Vi behöver vara en del av Europa fullt ut.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 9 och 12, men kommer att begära rösträkning endast på reservation 1.

Anf. 48 ANDERS CASTBERGER (fp):

Fru talman! Att människor och gods kan färdas effektivt och snabbt mellan olika landsdelar är för oss i folkpartiet en självklarhet. Det är en självklarhet i en välfärdsstat, och det är en självklar förutsättning för fortsatt utveckling. Det är också en av några viktiga och självklara förutsättningar för

att Sverige skall kunna komma till rätta med den ekonomiska krisen och åter få en accelererad ekonomisk tillväxt.

Mot dessa för medborgarna och en liberal politik så självklara utgångspunkter står dock ett annat synsätt, ett synsätt präglat av ett envist fasthållande vid den havererade öststatsmodellen med regleringar och central planering. Detta synsätt är också präglat av de falska miljöprofeter som ger sken av att samhället måste planeras så att transport av människor och gods i stället skall undvikas, och att ett tillstånd då vi närmar oss nolltillväxt inte kan undvikas, eventuellt betraktas det rent av som en fördel.

Den snabba utvecklingen inom kommunikationsteknologin, som är en omöjlighet utan visioner och en stark tro på teknikens möjligheter parad med en kraftfull ekonomisk tillväxt, är en hjälp att ständigt flytta sig bortom de gränser som lika ständigt anses vara omöjliga att överträda. Samtidigt som tekniken medger ökade möjligheter till överföring av budskap, ökar faktiskt också behovet av personkontakter. I ett högteknologiskt tillväxtsamhälle med socialt inriktad marknadsekonomi växer självfallet också nya synsätt på materialhantering och lagerhållning fram. Nya rön inom logistiken effektiviserar ekonomin, samtidigt som det ställer stora krav på snabba och säkra transporter med hög kvalitet.

Trafik och transporter utgör med dagens teknik en stor källa till miljöförstöring i form av utsläpp av föroreningar från bilar, fartyg och flygplan. Inte minst det av folkpartiet i flera sammanhang länge uppmärksammade bullerproblemet är påtagligt för människorna. Allt detta har ett pris. Om priset skall betalas, kommer också med en fungerande marknadsekonomi alltmer lönsamma alternativ att växa fram. Det är ett aktivt och ansvarsfullt sätt att angripa miljöproblem, och det står i samklang med arbete för ökad välfärd. Motsatsen har allför länge varit rådande – ett centralplaneringens synsätt där staten gratis, ibland med inslag av koncessioner, tillhandahåller naturen. Den fulla effekten av ett sådant ekonomiskt system kan studeras söder om Östersjön.

Trafikinvesteringarna måste ske utifrån ett samhällsekonomiskt beslutsunderlag, där alla kostnader och intäkter över tiden vägs samman. Det gäller också svårmatbara kostnader som miljöpåverkan, trafiksäkerhet och regionala effekter. Varje trafikslag skall bära sina samhällsekonomiska kostnader. De ekonomiska styrmedel vi förordar genom att sätta ett pris på miljön kan innebära effektiva insatser för att komma till rätta med miljöproblem. Men styrmedel skall utformas generellt. Styrmedel skall inte heller vara konstruerade som rena inkomstkällor för statskassan. Då kommer de i och för sig att ge stora intäkter, men inte annat än små positiva miljöeffekter.

Fru talman! För att få ett ekonomiskt sunt, marknadsekonomiskt fungerande trafiksystem som stadigt minskar sin miljöpåverkan, måste olika trafikgrenar ges ett ökat kostnadsansvar och stå på egna ekonomiska ben. Oförliga aktörer skall i större utsträckning jämsställas med privata så att monopol och privilegier avskaffas. Trafiknäringen kännetecknas fortfarande enligt folkpartiets uppfattning av allför många regleringar, koncessioner m.m. Steg för steg har vi drivit socialdemokraterna framför oss. Exempel är lätta att hitta.

Det kan gälla telepolitiken, som vi skall komma till senare i dag. Det kan

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Vissa trafik-
politiska
frågor*

gälla avregleringen av taxi, som vi också kommer att beröra senare, och avreglering av än den ena, än den andra delbranschen och delsektorn. Det kan även gälla stora strukturellt riktiga förändringar, t.ex. att skilja banverk från trafikutövare inom järnvägsbranschen. Steg för steg har socialdemokraterna motvilligt och långsamt tvingats inse det ofrånkomliga i en ny färdriktning. Ännu står de segt fast vid förlegade teorier och motsätter sig många förslag. Därför, fru talman, måste marken ånyo brytas många gånger. Jag yrkar bifall till reservation 1 och 9.

Fru talman! Det finns även de som inte inser fakta. Jag tror inte att allmänheten har fått klart för sig att vi står här i Sveriges riksdag i dag och på fullt allvar behandlar förslag om att förbjuda fordon som drivs med fossila bränslen. Nya sådana bilar skall vara förbjudna om litet mer än nio år. På fullt allvar kommer det om några minuter att yrkas bifall till kanske genomdiskuterade och övervägda förslag om att vägtrafiken – utan hänsyn till vilken framdrivningskälla som skall användas – måste minskas med minst 25 %, redan om litet mer än fyra år. Sådana är alternativen i dag i riksdagen till en liberal trafikpolitik.

Jag måste därför ställa följande frågor till trafikutskottets ordförande. Hur kan det komma sig att socialdemokraterna inte kraftfullt tar avstånd från sådan rent samhällsomstörtande politik? Varför vill inte socialdemokraterna slå håll på mytbildningen om att vi obevekligt måste underordna oss centralistisk nolltillväxtpolitik eller avveckla vägtrafiken med sådan fart? Varför fastnar socialdemokraterna i utredningskvarnen i stället för att ge klara besked om sin inriktning och försöka att någon gång gå framför ledet, inte alltid hänga som sista vagnen efter?

Anf. 49 RUNE THORÉN (c):

Fru talman! I talarlistan står jag antecknad för 15 minuter. Jag tänker inte utnyttja den tiden, eftersom denna fråga tidigare har diskuterats mycket. Jag tänker återupprepa en del saker när det gäller vad vi står för.

Föreliggande betänkande behandlar motioner som väckts under allmänna motionstiden i år med krav på förändringar av trafikpolitikens mål och inriktning.

Från centerns sida har vi inget att erinra mot de övergripande mål för trafikpolitiken som riksdagen lade fast, nämligen att medborgarna och näringslivet i landets olika delar skall erbjudas en tillfredsställande, säker och miljövänlig trafikförsörjning till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnader. Det tycker vi är bra.

Problemet är att regeringens politik emellertid inte leder till att dessa mål kan uppnås.

Vi vet t.ex. att trafiken i våra storstäder förorsakar stora miljöstörningar. Regeringen har haft två utredningar som har gällt dessa frågor – STORKEN, storstadstrafikkommittén, och Miljöprojekt Göteborg. Båda dessa utredningar – en av dem satt jag själv med i – kom fram till att man måste vidta rejäla satsningar på kollektivtrafiken och en del andra saker om hur man kan tänkas finansiera en utbyggnad av storstadstrafiken. Det viktigaste var således rejäla satsningar på kollektivtrafik. I denna kammare har vi ännu inte sett något resultat av dessa utredningar.

Vi är väl ändå rätt överens om att det är nödvändigt att den spårburna trafiken får spela en större roll än vad den gör nu. Det gäller såväl godstransporter som persontransporter. Men för att detta skall kunna ske måste järnvägsnätet rustas upp och byggas ut. Det är självklart inte möjligt att en järnväg som byggdes för hundra år sedan i dag skall kunna konkurrera med moderna motorvägar.

SJ har för sin del krävt att staten via banverket skall satsa minst 40 miljarder på en järnvägsutbyggnad fram till sekelskiftet. Det är ett krav som allt fler i denna kammare börjar ställa sig bakom. Det är bara regeringen – det är tyvärr naturligtvis inte ”bara” – och moderaterna som ännu inte velat kännas vid att vi behöver bygga ut järnvägen på detta sätt.

Märk väl att jag säger ”behöver” bygga ut. Jag tycker att vi skulle kunna komma en bra bit på väg om vi åtminstone var överens om själva investeringsbehovet, sedan kan vi diskutera hur finansieringen skall gå till. Det skulle vara mycket bra om vi kom överens om att denna investering är riktig och att den behövs, på samma sätt som SJ har sagt.

Den moms som kollektivtrafiken kommer att drabbas av utgör väl inte heller bästa sättet att leva upp till målsättningen om en bra kollektivtrafik. Såväl SJ som länsbolagen har reagerat starkt mot denna påлага. Risk föreligger för neddragningar av trafik och därmed en övergång till ökad biltrafik – tvärt emot den målsättning vi har varit överens om i denna kammare.

Regeringen har tillsatt tre förhandlare i storstadsregionerna för att söka komma fram till en lösning av trafikproblemen och finansieringen. Vi får se vad som kommer fram vid de tre förhandlarnas arbete. Jag skall därför inte orda särskilt mycket om detta nu.

Ett annat område som har stor betydelse där regeringen i stort sett har varit handlingsförlamad gäller satsningen på alternativa bränslen. Det skulle framför allt förbättra luften i våra storstadsområden om vi i dag skulle ha en storskalig framställning av etanol. Det hade varit en stor tillgång för vårt land. Tyvärr kan man bara konstatera att aktiviteten även på detta område är alltför liten från regeringens sida.

Socialdemokraternas ovilja att satsa ordentligt på infrastrukturen är att beklaga. Från centerns sida vill vi ha rejäla investeringar, men vi anser också att det i dag saknas relevanta beräkningsmodeller för att man skall kunna göra en fullständig samhällsekonomisk analys av olika investeringar. Detta tar vi upp i reservation nr 5 tillsammans med vänstern och miljöpartiet.

Vi tycker också att det är viktigt att kommunernas kompetens utvidgas i syfte att förstärka kommunernas möjligheter att minimera trafikens miljöpåverkan och trängseleffekt. Detta handlar reservation nr 6 om.

Vi i centern anser att det är viktigt med en parlamentariskt förankrad översyn av myndighetsorganisationerna på transportområdet. Det finns i dag en del bekymmer som via oss här i riksdagen så att säga går vidare. Jag tänker på de medel som i dag avsätts till vägverket, och av vilka en del är avsedda för kollektivtrafik. Ett annat bekymmer är det som vi har upplevt under det gångna riksdagsåret, nämligen transportrådets beställning till SJ för statens räkning av trafik. Av den anledningen tycker jag att det är mycket viktigt att det sker en samlad översyn av dessa centrala organisationer för att

vi skall se på vilket sätt de målsättningar som vi står för bäst gagnas. Därför är en översyn befogad, vilket vi uttrycker i reservation 13.

Sammanfattningsvis vill jag säga att det bästa vore att man ställer sig bakom de 40 miljarder för investeringar som banverket vill ha fram till sekelskiftet, att man tar bort momsens på kollektivtrafik och att man satsar på alternativa bränslen. Det är en resultatpolitik som gör det möjligt att leva upp till riksdagens målsättning om en bra trafik.

Fru talman! Jag vill avsluta med att säga att vi från centern naturligtvis står fast vid de reservationer som våra företrädare avgett i utskotten. Men med den nya ordning vi har här i kammaren nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 2.

Anf. 50 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Fru talman! Jag måste säga att jag blir ganska förvånad när jag hör Rune Thorén beskylla oss moderater för att inte vilja göra några som helst investeringar i järnvägstrafiken. Jag vill påminna om den uppgörelse som gjordes i trafikutskottet vid budgetbehandlingen. Då var utskottet enigt om att det skulle ske extra satsningar på järnvägen. Det innebär att de prioriteringar som statens järnvägar har föreslagit sker, i första hand gäller det Arlandabanan, Mälarbanan och Västkustbanan.

Vi moderater tycker alltså att man skall lägga pengar på lönsamma projekt. Men vi tycker inte att man skall lägga alla pengar som finns på järnvägen, utan vi tycker att man skall satsa pengar så att säga på bredden i infrastrukturen. Det innebär att man även skall satsa på ett vägnät som är differentierat och så konstruerat att trafiken löper jämnt och smidigt och att man skall satsa på en flygtrafik som når landets alla delar. Då får man inte satsa ensidigt på ett trafikslag.

Anf. 51 RUNE THORÉN (c) replik:

Fru talman! Rätt skall vara rätt, och jag erkänner att moderaterna gick med på satsningar vid den sista behandlingen i utskottet. Vad jag sade var att det här i kammaren fortfarande inte finns en uppställning bakom SJs fyrtiomiljardersprojekt. Visst vore det bra om vi kunde få en mer säker framförhållning, dvs. att vi ser om de investeringar som skall göras för dessa 40 miljarder är bra. Då blir det en bättre planering för banverket och för SJ. Det är därför jag hoppas att det så småningom kommer att finnas en majoritet som säger att den står bakom investeringsplaneringen på 40 miljarder fram till sekelskiftet. Sedan kan vi på olika sätt försöka finansiera detta. Men jag tror att även Görel Bohlin håller med om att det blir en bättre stadga i det hela om man inte bara kör år från år.

Jag vill även säga att vi från centern vill satsa på annat än järnvägar. Vi vill satsa även på t.ex. vägar. Det framgår av protokollet och av motionerna.

Anf. 52 VIOLA CLAEISSON (v):

Herr talman! På inget annat område i samhället går det att vidta så bra, så snabba och så effektiva åtgärder för att förbättra miljön som just på trafikområdet. Jag tror att de flesta kan instämma i det. Men trots att de flesta är överens om den här uppfattningen så märktes det ganska tydligt i slutet av

förra året att regeringen har börjat lägga om uppfattning och stil när det gäller dessa frågor. Och Georg Andersson gick ut i januari förra året på VTIs forskardagar och sade att transportpolitiken i fortsättningen kommer att betraktas som en del av näringspolitiken. Han sade även att pengar i fortsättningen i större utsträckning skulle tas från trafikanterna och att marknadsanpassningen skulle bli ännu värre än tidigare. Detta var ett slags signal som jag tycker har fått genomslag på många sätt i det som har hänt sedan dess.

När trafikutskottet den 25 augusti i år justerade betänkande 3 som vi nu diskuterar visste vi inte riktigt vad som skulle komma. Visserligen hade socialdemokraterna och folkpartiet drivit igenom en ny skattepolitik, som bl.a. innebär att kollektivtrafiken skall momsbeläggas. Vad vi har fått veta sedan den 25 augusti är hur den nya momsen kommer att slå på de olika trafikslagen. På finansdepartementet har man nu sagt att höjningar för SJ av biljettpriserna på 16–17 % är befogade för att det skall gå ihop med tanke på den nya momsen. Det är alltså ett steg i helt omvänd riktning mot vad regeringen och socialdemokraterna har sagt sig vilja göra. De har sedan länge utlovat en miljöanpassad trafik. Birgitta Dahl är den som varje gång som vi har debatterat detta har hållit med om att det behövs en helt ny struktur på trafikområdet.

Herr talman! Det är ganska stora ord. Sedan må sådana som Anders Castberger kalla det för samhällsomstörtande. Men i så fall behövs det en sådan samhällsomstörtande verksamhet, dvs. att man förändrar trafikpolitiken mycket radikalt.

Men det är inte bara momsen på kollektivtrafiken som kommer att slå igenom och drabba miljön, utan det är också det som står i betänkandet om att regeringen har tillsatt en utredning som förutsättningslöst skall se över möjligheterna till ökad näringslivsmedverkan och avgiftsfinansiering inom väg- och järnvägssektorerna. Såvitt jag förstår, och Birger Rosqvist kan svara på det sedan, avses den snabbutredning som Tony Hagström fick äran att ta hand om och vara ensamutredare i. Nu vet vi också vad den går för. Det visste vi inte den 25 augusti när vi justerade betänkandet.

Vad vill herr Hagström göra med trafiken? Hans brutala utspel i dessa frågor, för att använda en facklig representants uttryck, presenterat i en SOU med namnet Finansiering av vägar och järnvägar, och som nu finns tillgänglig, är katastrofalt. Hans arrogans i synen på kollektivtrafiken och järnvägstransporterna får bara inte leda till att regeringen säger ja till de förslag som han har väckt. Det skulle betyda, herr talman, att järnvägstrafiken får stryka på foten ytterligare därför att trenden, som man säger, är att vägtrafiken kommer att öka mycket kraftigt fram till år 2000. När det gäller järnvägstrafiken skulle det vara intressant att satsa på bara det som Görel Bohlin kallar lönsamma delar, t.ex. Arlandabanan, sträckan Göteborg–Stockholm och möjligen också sträckan Malmö–Stockholm. Jag menar att detta är en syn på trafiken och miljön som ingen har rätt att acceptera. Det betyder att man härnäst skall räkna i rent företagsekonomiska termer när man bedömer vilka trafikpolitiska insatser som måste göras.

Vi kommer senare att debattera betänkandet som handlar om telepolitiken. Det är på samma sätt i fråga om det, dvs. att sedan vi justerade det betänkandet har samme herr Hagström gjort ett utspel som rubbar alla tidi-

gare beslut som riksdagen och andra instanser har fattat. Tony Hagström vill att televerkets miljarder skall bli asfalt, för att uttrycka det enkelt. Det kan vi alltså inte gå med på.

Om man nu radikalt vill förändra trafikstrukturen för miljöns skull och också av rättviseskäl, regionalt, socialt och ekonomiskt, bör man ställa upp på de förslag som vänsterpartiet har framfört i riksdagen under flera år. Det behövs naturligtvis kraftfulla satsningar på järnvägen. Det räcker tyvärr inte ens med de 40 miljarder som SJ talar om, utan det behövs de 60 miljarder för nyinvesteringar som banverket har redovisat i sin behovsinventering men som banverket tyvärr inte vill driva som en aktiv fråga. Det finns alltså i banverkets behovsinventering krav motsvarande 60 miljarder fram till år 2000 för nyinvesteringar på järnvägen. Det är viktigt att komma ihåg detta. Sådana förslag har också vänsterpartiet ställt i olika motioner. Därtill kommer ett stort antal miljarder för reinvesteringar för att banorna inte skall förfalla – de som vi hoppas skall användas i fortsättningen.

Vi säger nej till moms på kollektivtrafiken, eftersom vi inser, precis som SJ-chefen Stig Larsson, att det kommer att bli alldeles för dyrt för SJ att upprätthålla trafik på en mängd banor. Därför har SJ beslutat att fr.o.m. den 7 januari nästa år dra ner på trafiken med 10 % inom järnvägsområdet. Det är helt oacceptabelt. Men det behövs, även om man nu gör en kraftfull utbyggnad av kollektivtrafiken, såsom vänsterpartiet har föreslagit, också satsningar på sjöfarten, för sjöfarten skulle kunna ta över mycket mer av landsvägstrafiken. Tydligt finns det också en utredning på gång, men där har man väntat tills näringslivet började bli intresserat av att frakta mer gods genom sjöfarten med att studera vilka möjligheter som skulle kunna finnas. Vi menar inte att man skall föra över gods från järnvägen utan framför allt från landsvägen. Då det gäller sjöfarten går det att göra mycket mer med dagens teknik för att minska utsläppen och därmed göra en bra miljöinsats. Men även om alla dessa satsningar gjordes på spårbunden trafik och sjöfart kommer det att finnas bilar och vägtrafik även i fortsättningen – det är fullständigt självklart. Nyttotrafiken behövs, och den biltrafik som kommer att finnas kvar, tunga fordon och personbilar, måste göras så ren och tekniskt fulländad när det gäller miljöinsatser som det någonsin går.

Vänsterpartiet har krävt att vi skall ta fasta på de förslag som man i varje fall i delar av USA försöker genomföra. Därför har vi sagt att fossila bränslen i nya bilar fr.o.m. år 2000 bör förbjudas i Sverige. Då räknar vi med att med en sådan plan bör alla sådana bilar vara utanför trafiken redan år 2010. Detta är den del av konkreta miljöinsatser på trafikområdet som måste till om inte det som påpekas i många larmrapporter som kommer från länen i landet och i utredningar som har suttit skall få fullt genomslag, för då är vi framme vid en ekologisk katastrof.

Betänkandet kallas TU3 Vissa trafikpolitiska frågor. Trots att vi diskuterat frågorna flera gånger under våren rymmer betänkandet rubriken "Trafikpolitikens mål och inriktning". Där talar man om de stora trafikpolitiska frågorna. I reservation 3 tas dessa frågor upp samt de krav som vänsterpartiet har ställt på en miljöanpassad trafikpolitik. Jag ställer mig bakom alla de reservationer som vänsterpartiet har signerat, men jag ber att särskilt få yrka bifall till reservationerna 3, 5 och 10.

Anf. 53 ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Vissa trafik-
politiska
frågor*

Herr talman! Det behövs en samhällsomstörtande politik, säger Viola Claesson, en vänsterpartist som inte huttlar med sin kommunistiska samhällssyn. Det kan låta käckt, men i själva verket är det betydligt allvarligare än så. I nästa andetag säger Viola Claesson: Ingen här har rätt att acceptera att vi skall ha en ekonomisk och marknadsekonomisk syn på vägtrafik och järnvägspolitik. Jo visst, icke i ett kommunistiskt samhälle men här, Viola Claesson, har vi inte bara rätt att acceptera det utan får t.o.m. förespråka en sådan syn på trafikpolitiken. Det innebär också den enda äkta järnvägsvänliga politiken att man ser till att järnvägsverksamhet såväl som alla andra trafikslag skall stå på egna ben, med en sund marknadsekonomisk syn i boten.

Vidare säger Viola Claesson: Det går att genomföra snabba åtgärder inom trafikområdet som är bra för miljön. Det är där det går som bäst. Visst, men vi måste hålla oss till verkligheten, Viola Claesson. Verkligheten är den att en socialdemokratisk regering med stödpartiet vänsterpartiet i många år har motsatt sig miljömässiga effektiva insatser i trafikpolitiken. Vem är det då som förlorar på vänsterpartiets förslag om att vi inte skall få ha nya bilar med fossila bränslen om bara snart nio år? Jo, de vanliga människorna i det svenska samhället.

Anf. 54 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Viola Claesson uttryckte sig litet föraktfullt över att jag hade talat om satsningar på lönsamma projekt inom järnvägen. Precis som Anders Castberger tror jag att det är alldeles nödvändigt att man satsar på just lönsamma projekt, helst företagsekonomiskt lönsamma projekt. Det är till nytta för hela samhället. Om vi inte gör det utan satsar på sådant som är olönsamt, skulle det till slut sluka alla våra resurser, det som vi faktiskt har byggt upp vår välfärd med.

Viola Claesson vurmar, förstår jag, för ett socialistiskt system, ett system som förkväver människors initiativ och skapande. Ett sådant system innebär en uppslukande, icke-fungerande offentlig verksamhet och en ofantlig byråkrati. Det slukar alla resurser som eventuellt produceras i ett socialistiskt system.

Det är viktigt att vi här motverkar den offentliga sektorns ansvällning och de tendenser till byråkratisk ansvällning och tendenser till att politiker skall lägga sig i allting som ju faktiskt finns även här i Sverige. Så litet som möjligt skall vi lägga oss i, så effektivt och så lönsamt som möjligt skall det vara, Viola Claesson!

Anf. 55 VIOLA CLAESSION (v) replik:

Herr talman! Anders Castberger och Görel Bohlin kan ta det alldeles lugnt. Hur i all sin dar skulle det gå att genomföra en revolution i Sverige med ett helt nytt samhällssystem via trafikpolitiken, Anders Castberger? Det börjar bli litet löjligt med den typ av inlägg som vi nyss hörde.

Jag refererade till Anders Castbergers vokabulär tidigare när han talade om att de som vill ha en miljöanpassad trafikpolitik står för en samhällsomstörtande verksamhet. Då säger jag att jag naturligtvis står för en samhälls-

omstörtande verksamhet, för dessa saker har jag kämpat för i 20–30 år vid det här laget. Jag kan lova både Anders Castberger och Görel Bohlin att jag tänker fortsätta med det. Många människor utanför det här huset stödjer mig och vänsterpartiet i den kampen, så det är ganska lätt.

Sedan till detta med lönsamhet. Vet ni inte ens att lönsamhet kan betyda olika saker? Jag talade om en samhällsekonomisk lönsamhet. Ni talar om företagsekonomiska kalkyler som om ett järnvägsföretag som skall försörja hela landet med bra järnvägar skulle kunna jämföras med exempelvis ett företag som Volvo. Det är naturligtvis omöjligt, eftersom ni själva har ställt upp bakom de beslut som riksdagen har fattat om att trafikförsörjningen både skall vara miljöanpassad och stå för regional rättvisa. Hur skall ni ha det egentligen? Vill ni att vi skall riva upp de besluten, som riksdagen har fattat förut? Då hoppas jag att ni står ensamma när den dagen är över.

Så till samarbetet med socialdemokraterna, Anders Castberger! Hur var det med momsens på kollektivtrafiken? Vem drev igenom det beslutet? Som vanligt när det gäller den här typen av åtgärder är det socialdemokratiska samarbetet med ett eller flera borgerliga partier det typiska. Och de åtgärderna har ännu aldrig gått i miljövänlig riktning – för då finns det andra partier, som vänsterpartiet, miljöpartiet och centern, att stödja sig på i den här kammaren. Försök inte att dupera på det sättet!

Anf. 56 ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Herr talman! Visst är det löjligt av Viola Claesson att använda ett språkbruk som innebär att ingen skulle ha rätt att acceptera ett marknadsekonomiskt synsätt inom trafiksektorn. Det är det som är löjligt, men inte desto mindre mycket farligt, när det visar sig att det i sin förlängning faktiskt pekar på den ideologi som Viola Claesson så länge har omfattat och som hon med all sin förmåga försöker pracka på oss andra.

Hur var det, Viola Claesson? Vilken regering var det som satt när man år efter år motsatte sig katalytisk avgasrening på begagnade bilar? Vilken regering är det som år efter år har motarbetat stimulansbidrag för höjd skrotpremie för att man skall utsortera gamla bilar? Vilken regering är det som har motarbetat – och t.o.m. sagt nej till – införande av katalytisk avgasrening på nya bilar redan 1985? Vilken regering är det som har sett till att vi inte har fått de stränga avgasregler för den tunga dieseltrafiken som vi skulle ha behövt för länge sedan? Jo, en socialdemokratisk regering, som år efter år har kunnat sitta genom s.k. arbetarstöd av vänsterpartiet kommunisterna. Sådan är politiken i det svenska samhället, och det kan inte Viola Claesson komma ifrån genom att bara säga att hon har röstat nej i den ena eller andra frågan.

Så har vi det här med momsens på kollektivtrafiken. Visst kände Viola Claesson i augusti till hur skatteomläggningen skulle vara utformad. Det röstade vi om i den här kammaren redan i mitten av juni. Då röstade vi också om i vilken ordning momsens skulle införas. Kollektivtrafiken skulle då få vänta ända till årsskiftet för att därmed få ett försprång framför alla andra trafikslag innan momsens infördes. Momsens står för 13–15 % av de höjningar av biljettpriset som måste ske om man kompenserar sig fullt ut. Alla

andra kostnadsökningar beror på det enskilda företaget, och i förlängningen på en dålig ekonomisk politik av sittande regering.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

Anf. 57 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Det som Viola Claesson förespråkar här i kammaren, i olika motioner och i trafikutskottet, är i själva verket satsningar på en rad olönsamma projekt. Jag betraktar dem som olönsamma, och det går att räkna fram att de är definitivt olönsamma, även om man skulle räkna på den samhällsekonomiska lönsamheten – för det är sådana projekt som är rent destruktiva som Viola Claesson förespråkar. Det finns alltså gränser för vilka pengar man skall satsa på järnvägstrafik. Och det verkar till sist som om finansieringsmöjligheterna är någonting totalt underordnat. Det finns aldrig några finansieringsförslag som vi har att ta ställning till.

Herr talman! Jag vill göra en ändring i mitt huvudanförande. I mitt huvudanförande yrkade jag bifall till reservationerna 1, 9 och 12. Men jag vill formulera mig något annorlunda för att därmed förkorta arbetet för presidiet. Jag säger alltså i stället att vi står bakom alla tre reservationerna men yrkar bifall till reservation 1. Och när det gäller reservation 1 kommer jag att begära rösträkning.

Anf. 58 VIOLA CLAESSION (v) replik:

Herr talman! Anders Castbergers inlägg börjar rent av bli absurda. Han står och räknar upp allt vad den socialdemokratiska regeringen har gjort. Det måste ju Anders Castberger rikta till Georg Andersson, den ende rege- ringsföreträdare som finns här i lokalen. Det är inte en socialistisk regering. Vi har aldrig haft någon socialistisk regering i det här landet. De regeringar vi haft har varit hur marknadsanpassade som helst.

Och är det någon som har visat sig samarbetsvillig i förhållande till denna regering som införde århundradets skattereform, som drabbar så många och på så felaktigt sätt, så är det ju folkpartiet. Försök inte prata om någonting helt annat när jag talar om momsen på kollektivtrafiken, som Anders Cast- berger var med och genomförde tillsammans med socialdemokraterna!

Så till Görel Bohlin, för att få litet rätsida på debatten. Ibland är det bra med litet överslag – och det kan drabba oss alla. Men när det gäller uttrycket ”destruktiva satsningar som Viola Claesson har föreslagit” vill jag säga: Ge mig ett enda exempel på vad som är en destruktiv satsning och som jag och mitt parti kallar för en miljöpolitisk trafiksatsning! Vad är destruktivt? Jag tror att det är bra om de som gärna reser med tåg och på annat sätt miljövän- ligt får reda på vad det är som är destruktivt i de här sammanhangen.

Så tror jag att ni har missuppfattat en sak mycket allvarligt. Menar ni verk- ligen att trafiken i det här landet i huvudsak är genomreglerad och styrd på något planhushållningsmässigt sätt? Själva förfäktar ni ju idén att biltrafiken gärna kan få öka ytterligare. Det är ett slags låt-gå-politik, som innebär att landsvägstrafiken kommer att kväva oss om den får fortsätta att öka som den gör nu.

Vad är det i landsvägstrafiken – när det gäller de tunga transportererna eller personbilstrafiken – som har det minsta inslag av socialism? Där får ju de kapitalistiska idéerna blomma fullt ut. Är det inte så, Anders Castberger?

*Vissa trafik-
politiska
frågor*

Jag tycker att det har gått för långt, bl.a. av miljöskäl. Jag vill minska bilismen och öka den miljövänliga trafiken.

Andre vice talmannen anmälde att Anders Castberger och Görel Bohlin anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 59 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! Tack för att jag med kort varsel får gå in i stället för den förhindrade Roy Ottosson och svara för miljöpartiets syn på vissa trafikpolitiska frågor.

Man kan inte tala om vissa trafikpolitiska frågor här utan att konstatera att socialdemokraterna och kommunikationsministern kommer med ett paket till riksdagen med det sämsta tänkbara förslag till trafikutveckling i det här landet som har skådats på år och dag, nämligen Öresundsbron. Även om det förslaget inte står i det här betänkandet, har det ju direkta kopplingar till de trafikpolitiska frågor som diskuteras i betänkandet. Jag vill därför ta förslaget som en utgångspunkt.

Vad man föreslår är en sammanblandning av biltrafik och järnväg, som innebär att man tror att man skall kunna lösa båda frågorna på något sätt. Men i själva verket låter man järnvägen bli gisslan för att man skall kunna fortsätta att bygga ut den biltrafik som man i vackra ordalag med "prefixet" miljö säger sig vilja dämpa i alla möjliga sammanhang.

Det finns självfallet mycket starka motstående intressen i trafikpolitiken här i landet. Anders Castberger försöker tränga sig in i debatten i sluggerstil mot Viola Claesson i synnerhet och miljörörelsen i allmänhet, såvitt jag förstår. Han uttryckte sig ungefär så, att transporter har något gott i sig, och menar att det är alldeles förkastligt att som vi föreslår en 25-procentig minskning av biltrafiken.

Jag kan bara konstatera att biltrafiken i västra Skåne genom de i och för sig för vår del välkomna bensinprishöjningarna faktiskt redan efter ett par månader har minskat med 4 %. De trafikpolitiska målsättningar som vi här för fram är alltså inte omöjliga.

De motstående intressena i trafikpolitiken följer uppenbarligen inte det gamla vänster-höger-mönstret. Jag vill nästan skratta när jag tänker på det replikskifte som varit. Det är främst moderaterna och folkpartiet som på detta vis så att säga försöker slå in sig här. Jag tycker att Viola Claessons uttalande har en poäng. Hon ifrågasatte ju vem som har varit mest villig att samarbeta med regeringen och undrade om det inte helt enkelt är Anders Castbergers parti som varit det.

När det gäller de motstående intressena i miljöpolitiken har vi på ena sidan, grovt räknat, vänsterpartiet, centerpartiet och miljöpartiet. På andra sidan har vi moderaterna, folkpartiet och socialdemokraterna. Det står ganska klart. Men beträffande miljöintresset kan starka inbrytningar noteras i fråga om folkpartiet och socialdemokraterna.

Vi vet ju att socialdemokraterna i fråga om Öresundsbron, för att återvända till och ägna en stund åt den frågan, är splittrade. Men vi får väl hop-

pas på en debatt i frågan, om nu socialdemokraterna vågar lägga fram en proposition efter den pyrrusseger som de tillskapade på sin kongress.

Det finns alltså olika intressen som står mot varandra när det gäller att dämpa resp. öka biltrafiken. De som vill öka biltrafiken sveper in sina argument i ett allmänt miljöresonemang. Vi kan inte vara utan bilen, brukar kommunikationsministern säga. Därför behövs en bro osv. Å andra sidan finns det radikala partipolitiska lösningar. Det handlar då om järnvägen och om annan spårburen trafik.

Beträffande satsningar på järnvägen visar samhällsekonomiska analyser klart att det skulle vara möjligt att satsa i den utsträckning som både SJ och de trafikradikala partierna önskar. Men de blå-röda partierna står emot detta.

Det finns ju en hel rad alternativ till den biltrafik som man tror sig värna om. Som framgår av betänkandet nämner vi kustsjöfarten. Flottningen är kanske ett udda alternativ. Men flottningen är ändå en möjlighet som man bör titta på i framtiden.

När det gäller just biltrafiken finns det också näst intill oprövade möjligheter. Jag har själv jobbat med hyrbilssystem. Jag är övertygad om att det företagsekonomiskt, samhällsekonomiskt och privatekonomiskt skulle vara alldeles utmärkt om vi kunde utveckla biluthyrningen mera i vårt land. Men de styrande krafterna lyssnar helt enkelt inte. Jag vet dock vad jag talar om, för jag har fått väldigt många samtal efter det att bensinpriserna började höjas. T.o.m. Stockholms parkeringsbolag börjar fundera på om man inte skulle diversifiera sin verksamhet och i stället för att "lappa" bilar hyra ut när folk behöver hyra en bil. Den typen av kreativt tänkande för att komma bort från bilismen tycker jag är intressant. Sådana möjligheter borde diskuteras mycket mera.

Dessutom finns det – det har jag tidigare fört fram här i kammaren – helt nya tekniska innovationer. Genom dessa skulle vi kunna fjärma oss från det massbilssamhälle som vi har byggt upp under hundra år. Framför allt tänker jag då på det s.k. spårbilskonceptet. Det systemet innebär att bilar går på en typ av spår. Man behöver inte komma i konflikt med blommor, älgar, barn eller andra fordon. Ett sådant system skulle kunna vara oerhört energisnålt. Det är möjligt att utveckla ett sådant system. Det skulle dessutom kunna betyda väldigt mycket för Sveriges tekniska profil ute i världen. Vi har ju kunnsighet och teknik i vårt land.

I våras visade jag ett antal bilder på ett sådant här system här i kammaren. Jag gjorde mig nämligen besväret att ta hit en del diabilder, som jag visade för en kammare som var ännu tommare än den vi ser i dag. Men jag har inte fått en tillstyrkelse till reaktion från kammarens ledamöter på detta. Jag vill dock framhålla att de tankegångar som jag framfört möter oerhört stor sympati och stort engagemang utanför denna kammare.

Om vi här i kammaren debatterar trafikpolitiken i det här landet och det då inte går att föra fram nya tankar och få åtminstone ett hyggligt bemötande, är trafikpolitiken fullständigt död – med tanke på de politiker som har den absoluta makten i dag.

Sedan har jag inte riktigt klart för mig alla aspekter i fråga om hur storstadsutredarna vill utveckla trafiklösningar i våra storstäder. Det som jag hit-

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Vissa trafik-
politiska
frågor*

tills har sett är precis vad man kunde ana: mer av sammanslagningar. Man föreslår mycket stora tunnlar i marken under Göteborg – riksdagen skall ju vara där i morgon och i övermorgon för att titta på det hela – för Europaväg 6. Vidare föreslås kringfartsleder. Och inte minst är det fråga om Öresundsbron, som kommunalrådet Engqvist i Malmö fick från socialdemokraternas kongress.

Allt detta gastkramar ytterligare våra storstäder. Det handlar alltså om att satsa på precis samma trafikpolitik som den som har lett till den negativa miljöbelastning som vi i dag har i storstadsområdena.

Men de svenska storstäderna behöver en helt annan typ av trafikutveckling. Jag menar att det är med tekniska och organisatoriska radikala förändringar som biltrafiken kan dämpas. Därmed skulle vi kunna få en verkligt miljövänlig storstadsmiljö och även trafikmiljö.

Med detta avslutar jag mitt med kort varsel tillkomna anförande. I första hand yrkar jag bifall till vår reservation nr 4 i detta betänkande. I andra hand vill jag framhålla att vi stöder vänsterpartiet och centern; detta för att betona att det ändå finns en allmänt utbredd uppfattning om att det behövs en anorlunda trafikpolitik. Denna uppfattning delas dock inte av folkpartiet, moderaterna och socialdemokraterna.

Anf. 60 ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Herr talman! Kjell Dahlström sade: Anders Castberger tränger sig in i sluggerstil mot Viola Claesson. Ja, det är typiskt att miljöpartiet skall försvara kommunisterna här i kammaren. Om folkpartiet kan få igenom en politik i liberal riktning, som innebär en kraftig sänkning av marginalskatterna, tar vi naturligtvis vara på det tillfället och samarbetar med dem som kan se till att det här blir verklighet. Men en sänkning av marginalskatterna motsätter sig miljöpartiet av ideologiska skäl. Vi vill naturligtvis gärna ha ett samarbete för att få igenom de konkreta förslag som finns och för att få igenom vår politik. Men något stöd till en socialdemokratisk regering ger, som bekant, inte folkpartiet. Det var poängen med mitt s.k. intrång mot Viola Claesson och vpk.

Kjell Dahlström fortsätter att sprida myten om splittring när det gäller Öresundsbron. Men självfallet är det i ett pluralistiskt liberalt parti tillåtet att människor har olika uppfattningar. Vi har dock givit ett mycket klart besked på den punkten: Vi är i grunden positiva till en fast förbindelse över Öresund. Ekonomiskt finns det bara en enda möjlighet, nämligen att ha en bro. Det framstod ännu tydligare i går kväll då trafikutskottet var inbjudet till SJ. Då var också miljöpartiets representant och en annan Kjell Dahlström med.

Vi avvaktar resultaten av de undersökningar som görs när det gäller påverkan på botten. Men förhandsinformationen pekar i positiv riktning. Det är typiskt att Kjell Dahlström inte tar upp min kritik mot de förslag som han ställer sig bakom och som miljöpartiet har lanserat här i kammaren och som handlar om att vi redan inom drygt fyra år skall minska vägtrafiken med 25 %. En fjärdedel av all trafik skall människor ute i vårt samhälle avstå från inom fyra år. Jag skulle kunna kalla det för glesbygdsfientlig politik, men den är ju fientlig mot alla, även mot dem som bor i storstad.

Anf. 61 VIOLA CLAESSION (v) replik:

Herr talman! Jag begärde ordet när Kjell Dahlström nämnde spårbilsprojektet. Jag tycker att det är ett exempel på den tekniksyn och det intresse för ny teknik som de partier står för som vill ha en miljöinriktad trafikpolitik. Det är ett bra exempel på det. Vänsterpartiet är naturligtvis intresserat.

Kjell Dahlström vet också att jag var med när han hade tagit hit forskare som arbetade med just spårbilsprojektet. Det som var beklämmande den gången var inte enbart att så få hade mött upp från riksdagen. Det händer vid många tillfällen att olika saker kolliderar, Kjell Dahlström. Det vet jag som hade internationellt besök i går och hade hoppats att fler ledamöter skulle komma. Men så är det. Det som är beklämmande och specifikt med detta är att de forskare som faktiskt visar en kreativitet, som är kunniga och har förmågan att hitta på och forska om miljövänliga produkter, inte har en chans om deras intressen går emot bilindustrins intressen.

Jag vill också ha sagt att teknikoptimismen finns på vår sida, hos oss som står för en miljöinriktad trafikpolitik. Det är inget nytt, men vi brukar anklagas för något annat. Men Kjell Dahlström glömde att nämna hur det andra teknikintresset ser ut. Det handlar om att sådana personer som Anders Castberger och Görel Bohlin och socialdemokraterna vill satsa på projekt som kallas Prometheus och Drive. Det handlar inte om att minska biltrafiken med en fjärdedel, utan om att öka landvägstrafiken med en fjärdedel genom att med hjälp av ny teknik pressa ihop fordonen på vägarna. Det är ett livsfarligt projekt. Det har de sagt ja till. Miljonerna rullar till dessa projekt. Jag hoppas att Kjell Dahlström inte har glömt att motståndarsidan har dessa planer och har fått gehör för dem också.

Anf. 62 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Till skillnad från både miljöpartiet och vänsterpartiet har vi moderater en mycket positiv syn på de tekniska möjligheterna att lösa miljöproblemen. Jag tycker att både Viola Claesson och Kjell Dahlström andas en oerhörd fientlighet gentemot den ekonomi som är förutsättningen för att vi skall kunna lösa problemen, och de är dessutom väldigt bilfientliga. Därmed skulle värdefulla miljöinsatser omöjliggöras. Prometheus och Drive hör faktiskt också till miljöinsatserna, för dessa projekt leder till smidigare trafik och antagligen även till färre trafikolyckor.

Ganska många tekniska framsteg som vi har gjort i vårt land har lett till att vi har fått både exportinkomster och lägre miljöföroreningar. Vi har lyckats rätt så bra på exportmarknaden, men nu har vi fått ett kostnadsläge som hindrar oss.

Beträffande biltrafiken vill jag påminna om att vi får 10 % nya katalytiskt avgasrenade bilar varje år i bilparken och att vi nu har över 40 % katalytiskt avgasrenade personbilar. Det var synd att inte Viola Claesson och någon från miljöpartiet var med när vi fick information från Volvos bussavdelning, som meddelade att de nu hade fått fram en dieselmotor som var kolossalt bra och som släppte ut väldigt litet föroreningar. Linjeflyg byter kontinuerligt ut sina motorer och köper nya plan som är avgjort mycket bättre än de gamla. SJ vill ha och får gehör för nya spår och snabbtåg. De vill skala bort olönsamma projekt, Viola Claesson. Skulle man inte göra det, utan satsa på di-

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Vissa trafik-
politiska
frågor*

rekt olönsamma projekt, där människor inte reser, skulle det vara rent destruktivt för det svenska samhället och den svenska ekonomin.

Anf. 63 KJELL DAHLSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Anders Castberger inte lyssnade riktigt på mig. Jag tänker inte gå in på marginalskatter annat än att jag kan säga att vi har ett förslag till sänkning till 55 %, så vet han det också.

Jag tog visst upp vårt eget förslag om att minska biltrafiken med 25 %. Jag gjorde faktiskt det, det går att läsa i protokollet senare. Jag konstaterade alltså att mätningar de senaste månaderna, augusti–september, i västra Skåne visar att biltrafiken där har minskat med 4 % jämfört med motsvarande period förra året. Det är ganska fantastiskt. Det går ganska snabbt att minska om man har styrmedel. Nu har vi fått hjälp av Saddam Hussein-effekten förutom de styrmedel som vi delvis själva har lyckats åstadkomma. Jag vill konstatera att en 25-procentig minskning av biltrafiken definitivt inte är något konstigt hägrande mål. Det är fullt möjligt.

Jag vill i stort sett bara instämma i det Viola Claesson säger. Jag nämnde inte Prometheus och Drive, men jag är en lika svuren motståndare till de projekten som hon, det skall hon veta. Men den teknik som Prometheus och Drive bygger på finns i den typ av spårburna system som spårbilskonceptet innebär, men med mycket större säkerhet och en tiondel så stor energiförbrukning som ett fortsatt massivt bilsamhälle skulle kräva.

Jag vänder mig så till Görel Bohlin, som tycker att vi är negativa till teknik. Det tycker jag inte alls. Den som har lyssnat till den här debatten uppfattar väl att jag har tagit fram de tekniska möjligheterna och att jag har en stor nyfikenhet på tekniska möjligheter. Men hennes syn på detta är att manifestera och befästa bilens och flygets hegemoni i trafiksektorn. Vi vet att det i bästa fall går med snigelnas hastighet att miljörena de fordonsslagen.

Anf. 64 ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Herr talman! Kjell Dahlström säger att biltrafiken nere i Skåne har minskat med 4 % och tar fram det som ett fantastiskt framsteg. Dessutom åberopar han att några av orsakerna t.ex. kan vara händelserna i Mellersta Östern och de saker vi själva har åstadkommit. Ungefär så föll orden. Det verkar som om han faktiskt ser positivt på att bensinpriset har gått upp med flera kronor den senaste tiden, varav Saddam Hussein står för en del.

Om vi nu för enkelhetens skull skulle anta att trafikminskningen är helt linjeär, vilket den faktiskt inte är, blir det ändå inte så många kronor. Vi måste åstadkomma 12 kronors bensinprishöjning, att lägga ovanpå redan existerande bensinpriser, för att komma ned till 25 % vägtrafikminskning. Vad säger Kjell Dahlström till sina väljare och framför allt till Roy Ottossons väljare uppe i Västernorrlands inland, kring Junsele, om ett sådant bensinpris, när ni samtidigt i artiklar runt om i hela landet hävdar att det är ett stort svek mot glesbygden och mot människor som bor utanför städerna att bensinpriset är så högt som det är i dag?

Det går inte att försöka få det till båda sakerna på en gång, Kjell Dahlström. Det enda alternativ som i så fall finns är någon form av reglering eller

ransonering av bilåkandet och trafiken. Folkpartiet motsätter sig med all kraft alla ransoneringar och alla regleringar av det slaget.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

Anf. 65 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Kjell Dahlström påstår att jag gör mig till tolk enbart för flygets och bilens hegemoni. Jag skulle vilja påstå att miljöpartiets politik leder till, som nyss har sagts, regleringar och ransonering, förbud, straff, och politikerstyrning enligt öststatsmodell. Det är absolut inte vad vi behöver här i Sverige. Vi behöver stimulans i stället.

Från moderata samlingspartiet föreslog vi tidigt att man skulle stimulera ett utbyte till bilar med katalytisk avgasrening. Det är, som sagt, på god väg. Hos folk i allmänhet finns det en vilja att hjälpa till på det här området. Vi har också föreslagit att man skall höja skrotningspremien och därmed få ett snabbare utbyte av bilarna.

Jag vill också påpeka att när det gäller flyget gör man på inrikessidan sitt allra bästa. Vi kan påverka inrikesflyget, men vi kan inte ställa upp några regler för de utländska flygbolag som trafikerar Sverige och flyger över framför allt Arlanda. Det är i så fall genom att gå in i EG – något som jag kan rekommendera – som vi kan påverka flygplanens utsläpp över Europa och Sverige.

Anf. 66 KJELL DAHLSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Anders Castberger tror att han har fått in mig i ett hörn när det gäller bensinpriset. Men jag har faktiskt tittat på bensinpriserna under 50-, 60- och 70-talen och kan konstatera att under i stort sett hela efterkrigstiden har skatte- och råvarudelen av det totala bensinpriset varit fifty-fifty. Man kan säga att under 50- och 60-talen gick råvarupriset upp först och sedan kom skatten, och folk har ojat sig ungefär som när mjölkpriset har ökat. Det har alltså varit samma relation mellan skattedelen och råvarudelen i bensinpriset.

Under 80-talet urholkades skattedelen i bensinpriset och nu har vi återtagit den, med råge kan jag erkänna. Allt har kommit ganska plötsligt. Det är därför vi har den här upphaussade debatten. Vi tar den diskussionen ganska svalt. Jag tror att vi kommer att rida ut stormen. Människor vill inte ha den miljöförstöring som bilismen medför. Det vet vi.

Jag talade inte, Görel Bohlin, särskilt mycket om styrningar och regleringar. Det är en felaktig tolkning. Jag talade mycket om det tekniska kunskapsområdet, om de innovativa och kreativa möjligheter som finns här i landet med högt utbildade civilingenjörer, uppfinnare och tekniker. Jag ber om en chans för dem att få utveckla helt nya innovativa transportsystem, men jag får inte en krona till dem.

För övrigt är vi med på att höja skrotningspremien för att få till stånd en bättre bilpark.

Andre vice talmannen anmälde att Anders Castberger och Görel Bohlin anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

*Vissa trafik-
politiska
frågor*

Anf. 67 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag måste säga att det är med en viss förvåning som jag har lyssnat på den mycket hätska debatt som har förekommit i det här ärendet så här långt. Det har varit mycket ordrikt och den verbala inkontinensen har fått spela ett spel under någon timme.

Trots allt är vi i utskottet ganska överens på många av de väsentliga punkter som det här betänkandet handlar om. Att vi tog ett trafikpolitiskt beslut 1988 borde jag inte behöva upprepa. Men det övergripande målet för trafikpolitiken skulle ju vara att erbjuda medborgarna och näringslivet i landets olika delar en tillfredsställande, säker och miljövänlig trafikförsörjning till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnader. Vi talade om att det också skulle finnas tillgänglighet, effektivitet, säkerhet, god miljö och regional balans, något som vi med stor majoritet, kanske rent av enhälligt, tillstyrkte i utskottet.

De motioner vi har behandlat i betänkandet överensstämmer i stort sett med vad som sagts i den trafikpolitiska propositionen, och yrkandena vid utskottets sammanträden har i stort sett också, varit i enlighet med motionerna. Därav förvåningen från min sida över att det här kan föranleda en så långvarig och het debatt som vi hittills har fått lyssna till. Nu laddas det för flera inlägg kan jag notera från talarstolen.

I flera av motionerna har det yrkats att man skall ta större hänsyn till miljöfrågorna. Det finns ingen som har något emot det, inte från något parti. Vi anser alla att miljöfrågorna är väsentliga när det gäller såväl trafiken som alla andra områden där det sker någon form av industriell eller mänsklig aktivitet. Vi är också ense om att luftkvaliteten behöver förbättras radikalt framför allt i våra storstäder och att den trafik vi har i dag är en källa till en stor del av föroreningarna. Därför vill vi att man sätter in åtgärder för att få till stånd en bättre miljö.

Betänkandet tar upp många frågor. Där finns också ett antal reservationer från olika håll. Just när det gäller trafikpolitikens inriktning finns det reservationer från samtliga partier, men jag tror inte att jag skall uppehålla mig så länge vid dem, eftersom utskottet i stora drag är enigt på de punkterna. Att reservationerna finns med får man kanske mest beteckna som ett uttryck för att varje parti anser att man behöver ha en erforderlig profilering. Man tar fram vissa frågor som mer eller mindre kan betecknas som detaljer i det här sammanhanget.

Viola Claesson och Anders Castberger blåste upp sig väldigt i debatten, tycker jag. För Anders Castbergs del gällde det satsningarna på infrastruktur. Han frågar varför socialdemokraterna så länge fullständigt negligerat insatserna för att bygga ut infrastrukturen inom transportsektorn. Det gällde då, såvitt jag förstår, både järnvägar och vägar. Det är ju så, Anders Castberger, att det är begränsade resurser som samhället har till sitt förfogande. Det är många andra frågor som har pockat på sin lösning och som har krävt sin del av de knappa resurser som samhället har till sitt förfogande. Men vi har väl alla insett att vi inte kan fortsätta med de minskade anslagen, reellt sett, för satsningar i infrastruktur. Vi behöver öka de satsningarna. Det behövs för att vårt näringsliv skall fungera bättre och för att vi på persontransportsidan bättre skall kunna ta oss fram när vi skall till och från våra

jobb; det må gälla sociala resor eller över huvud taget när vi har behov av att förflytta oss.

Det är så lätt att säga varför har ni inte gjort det, och varför har ni inte gjort det, om man inte samtidigt behöver tala om var man skall ta pengarna. Vad är det vi skall försaka för att kunna lägga pengar på infrastruktur? I stället har ju regeringen haft en utredningsman, generaldirektören i televerket, som har fått i uppgift att försöka få fram externa finansiärer, att hitta nya vägar och nya sätt att få fram pengar för investeringar i infrastrukturen. Det var en förutsättningslös utredning. Jag tycker att den är värd att läsas. Jag tycker att det är bra att okonventionella tankar kommer fram och att nytt material kan föras in i debatten. Därmed inte sagt att jag sympatiserar med allt. Men en del friska idéer kan komma fram. De kanske till viss del kan omarbetas och ligga till grund för något som kan vara positivt när det gäller satsningar på vår infrastruktur.

Viola Claesson sade att det här var fullständigt meningslöst. Det var ett grovt underkännande av de förslag som hade kommit fram i utredningen. Det enda Viola Claesson hade att föreslå att man skulle ha i stället var vänsterpartiet kommunisternas motioner – de visade vägen. Viola Claesson använde faktiskt uttrycket vänsterpartiet kommunisternas motioner. Jag tror inte att det visas någon väg i de motionerna. Den fortsatta prövningen och diskussionerna när det gäller att få fram pengar för satsning på infrastruktur kan nog ge ett bättre besked än läsningen av bara vänsterpartiet kommunisternas motioner under många år – detta sagt med tanke på det råd som vi fick här från talarstolen.

Själva planeringen beträffande infrastruktur och satsningar inom transportsektorn har också tilldragit sig ett visst intresse. Självfallet är planeringen en mycket viktig faktor när det gäller ett så stort område som trafikpolitiken och skapandet av de instrument i samhället som ger oss möjlighet att tillgodose människors behov av transporter.

Utskottsmajoriteten anser att det är väsentligt att den samhällsekonomiska analys som nu skall göras för olika investeringsbeslut skall grundas på ett mycket tillförlitligt beslutsunderlag. Därför pågår ett omfattande översynsarbete beträffande planeringssystemet, så att detta skall bli så högklassigt som möjligt.

Låt mig därmed lämna en del av de punkter där det finns reservationer. Ett avsnitt gäller sjöfart. Här var utskottet enigt så när som på vänsterpartiet kommunisternas representant som hade en egen liten skrivning. Jag tycker att det är värdefullt att utskottet har kunnat vara enigt. Utskottet har betonat att kustsjöfarten inom svensk transportnäring kan och bör fylla en mycket viktig roll i vårt transportsystem. Den helt övervägande delen av våra transporter till och från utlandet sker på sjön. Sjöfarten svarar också för en stor del av inrikestransporterna. Ofta kommer inte det här med i statistiken. Det är bara landtransporter som räknas – tonkilometer eller andra ekvivalenter.

Centern skriver i en av sina reservationer – där man för övrigt kräver mera pengar och större insatser beträffande infrastrukturen – att även sjöfarten kräver större investeringar. Det är faktiskt fel, Rune Thorén: det krävs inte några större investeringar för just sjöfarten. Våra hamnar är väl utbyggda. Där finns det kapacitet för att ta emot både det som kommer och det som

går i dag – och även en växande trafik. Däremot behöver transportvägarna till och från hamnarna bli bättre, och det krävs ju ändå. Förhoppningsvis skall kraven kunna uppfyllas förr eller senare när det gäller att få ett bra transportsystem fram till våra utskppningshamnar.

Jag riktade mig till centerns representant. Rune Thorén var inne på kollektivtrafiken. Han tyckte inte om momsens, och inte heller tyckte han om miljöavsnittet och att vi över huvud taget använder så mycket bensen. Han vill ha etanol i stället. Detta sades ungefär samtidigt som Rune Thorén var inne på att vi behöver mer pengar för investeringar i infrastruktur. Hur skapas det mer resurser åt samhället, om vi tar bort momsens på väsentliga varor? Det är, handen på hjärtat Rune Thorén, inte bara beträffande kollektivtrafiken som centerpartiet vill ta bort momsens. Kravet gäller ju en hel del annat också som ger intäkter och resurser för samhället. Ni säger att vi skall använda mycket mer etanol. Vi alla känner till att staten tar in ganska mycket skatt vid bensinförsäljning. Pengarna går till statskassan för fördelning till olika ändamål. En del går även till vägarna. Skulle vi, som det sägs, satsa på etanol skulle det inte bidra till att stärka resurserna på den statliga sidan. I stället skulle det väl bli fråga om subventioner för att få fram etanolen. I stället för intäkter från drivmedel skulle det bli utgifter. Jag har svårt att inse hur det skulle kunna hjälpa till att få fram mer pengar för satsningar på infrastrukturen.

Med detta, herr talman, slutar jag mitt anförande och yrkar på samtliga punkter bifall till hemställan i trafikutskottets betänkande nr 3.

Anf. 68 VIOLA CLAESSION (v):

Herr talman! Jag vet inte riktigt hur Birger Rosqvist egentligen vill ha det – om vi nu skall bry oss om hur han över huvud taget vill ha debatten. Först sade han – och så kommer det att stå i protokollet – att han inte förstår varför det beträffande trafikpolitiken över huvud taget har förekommit en debatt och ett replikskifte mellan olika partiföreträdare. Birger Rosqvist säger att vi ju i trafikutskottet är överens om i stort sett allting. Någon minut senare sade han att det över huvud taget inte finns någon anledning att läsa vänsterpartiet kommunisternas motioner. Hur skall Birger Rosqvist ha det? Det där resonemanget rimmar inte riktigt.

De motioner som behandlas och som jag har yrkat bifall till och som vi har byggt reservationer på i betänkandet har vpk lämnat in. Jag vet inte om jag använde det gamla partinamnet. Jag tror inte att jag gjorde det, men även om jag gjorde det har det ingen betydelse i den här debatten. Det är vpk-motioner som jag vill driva igenom här i riksdagen. Vänsterpartiets uppfattning återspeglas i dessa motioner.

Nej, herr talman, vi är verkligen inte överens i trafikutskottet. Jag står inte här och debatterar därför att det är roligt att prata om ingenting.

För det första tog jag, Birger Rosqvist, upp frågan om momsens. Enligt finansutskottet drabbar den nya momsens järnvägstrafiken med en befogad höjning på 16–17 %. Det var tillsammans med det nyliberala folkpartiet som detta drevs igenom.

För det andra har vi ju föreslagit att man i nyinvesteringar skall satsa 60 miljarder kronor på järnvägstrafik fram till år 2000. Detta förslag bygger på

det behov som har redovisats av banverket, som ju skall bedöma behoven. Vad vill socialdemokraterna och regeringen? Jo, i stället för 60 miljarder kronor anser de att det räcker med 10 miljarder plus de 5 miljarder som kommer från infrastrukturonden, när vi har fattat ett nytt beslut om den saken. Men dessa pengar skall inte gå till bara järnvägar. Är inte detta en ganska stor skillnad, Birger Rosqvist? Har vi inte haft ganska olika uppfattningar om vad som är en miljöinriktad trafikpolitik?

Den profilering som vi vill åstadkomma och som sägs vara ett slag i luften och utan värde handlar bl.a. om följande, jag skall upprepa kravet. I reservationen står vi för uppfattningen att vi bör sluta använda bensindrivna bilar här i landet. År 2010 skall det inte finnas några sådana bilar. Ställer Birger Rosqvist upp på detta?

Anf. 69 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Birger Rosqvist anser att miljöfrågan är viktig och att luftkvaliteten behöver förbättras. Inte med ett ord nämner han bullerfrågorna, som kan åtgärdas och som så snart detta skett medför att problemet försvinner. Glömmer Birger Rosqvist att nämna detta, därför att bullerfrågorna får en så snål behandling i jordbruksutskottet?

Hur var det med socialdemokraternas motstånd mot dieselfordonens rening? Jo, redan 1990 års modeller har Volvo och Scania erbjudit med en rening som skulle uppfylla de krav socialdemokraterna har ställt upp till 1994. År efter år håller socialdemokraterna fast vid att vänta till 1994 och t.o.m. strö 400 milj.kr. över Volvo och Scania för att de skall ta fram någonting som redan finns.

När folkpartiet säger att åtminstone 1992 borde vi väl kunna införa nya regler för den tunga dieseltrafiken, kommer så småningom socialdemokraterna krypande fram till 1993. Det är ingen aktiv miljöpolitik när det gäller trafiken, Birger Rosqvist. Där står faktiskt socialdemokraterna fast, och tyvärr backas de upp och får sitta kvar på sina taburetter av ett stöd som inte alls kommer från folkpartiet.

Så säger Birger Rosqvist att vi inte har pengar till alla investeringar i infrastruktur. Nej, det har vi inte. Men varför säger inte Birger Rosqvist mera ifrån mot de fantasisummor på 60 miljarder kronor som nämns då och då, och i stället tar upp de konstruktiva förslag som folkpartiet har lagt fram om alternativ finansiering, kompletterande finansiering? Efter många år har nu socialdemokraterna lagt det i utredningskvarnen.

De pengar som ni har baxat hit och dit i kammaren och till slut baxat in i löntagarfonderna uppgår till miljarders miljarders kronor, och folkpartiet har anvisat att åtminstone tillväxten borde vi kunna använda till infrastrukturinvesteringar. Nej då, det tycker inte socialdemokraterna.

Eller att bolagisera flera statliga affärsverk och släppa in nya intressenter – hur är det med det, socialdemokraterna? Inget svar. Kanske finns det några spännande saker i framtiden, säger Birger Rosqvist litet sangviniskt.

Det är ingen regeringspolitik socialdemokraterna har. Det är utan politik ni står nu när det är så kort tid kvar till valet.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Vissa trafik-
politiska
frågor*

Anf. 70 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Birger Rosqvist sade ungefär så här i sitt anförande: Det är faktiskt bara detaljer som skiljer partierna åt i trafikutskottet.

Birger Rosqvist, jag tycker inte att avreglering är någon detalj. Jag tycker inte att annan driftsform, t.ex. aktiebolag, är någon detalj. Jag tycker inte att försummandet av stimulansåtgärder är någon detalj. Observera att vi är väldigt kritiska mot den avgiftspolitik eller rättare sagt den politik med ökade skatter som bedrivs från socialdemokratiskt håll.

Birger Rosqvist ursäktar sig på något sätt med att säga att alla investeringar kostar så förskräckligt mycket pengar och att vi inte har pengar. Det finns en rad idéer om hur man skulle kunna finansiera nya investeringar, men jag vill påstå att just de saker som jag nu har räknat upp kostar inte.

Avreglering kostar inte. Den lösgör medel. Att övergå till annan driftsform, alltså aktiebolag i stället för verk, kostar egentligen inte heller utom kanske i inledningsskedet. Det lösgör medel och det ger större frihet.

Jag skulle önska att man gick in för litet mer morötter i stället för piska. Vi har föreslagit stimulansåtgärder t.ex. när det gäller katalytisk avgasrening och skrotningspremier. Jag gissar att bilfabrikanterna är ganska förvånade över att regeringen så att säga ligger kvar vid krav som de för länge sedan har passerat.

Jag skall erkänna att socialdemokraterna ändå brukar ta intryck av de förslag som kommer i utskottet. Många av de förslag som vi moderater har fört fram under åren har man tagit på allvar. Men det är segt, det tar tid, och det blir frustrerande att det tar så lång tid. Men nu är tillfället kommet då det är alldeles nödvändigt att vidta sådana åtgärder att ekonomin och industrin stimuleras och inte förkvävs.

Anf. 71 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Jag blir litet förvånad när trafikutskottets ordförande, med anledning av att centerpartiet inte vill ha moms på kollektivtrafiken, frågar hur vi då skall finansiera vårt skatteförslag. Jag trodde faktiskt att det var uppenbart för alla här i kammaren att vi har redovisat i riksdagen, i massmedia och överallt hur vi vill finansiera vårt förslag. Det gäller inte bara trafiken och boendet utan det gäller även maten, över huvud taget allt som berör väldigt många människor.

Vi har visat totalt sett hur vi vill finansiera. Jag tänker inte förlänga den här debatten och har inte heller tillgång till alla uppgifter i min bänk, men jag kan ordna så att Birger Rosqvist får dem.

Jag blir förvånad också på de andra punkter där Birger Rosqvist angriper centerpartiet. Jag har inte sagt att etanolen helt skall ersätta den bensin som används i vårt land, men visst vore det en fördel om vi på ett tidigt stadium hade börjat satsa på etanolen. Vi är väl ändå överens om att bensinen åstadkommer ganska stora skador, inte minst i storstadsregionerna.

Jag hoppas att Birger Rosqvist inte riktigt menar det han sade, att bara för att vi tar ut skatt på bensinen skall vi behålla den. Vad skulle följderna bli om vi på andra områden höll fast vid någonting bara för att det är skatt på det, även om nackdelarna är större?

Etanolen ger faktiskt också ganska mycket i skatt i och med att den ger

sysselsättning i vårt land, kanske i områden där sysselsättningen i dag är svag. Det skall man då räkna med i den totala bilden av det bränsle som förbrukas. Men framför allt gäller att etanolanvändning kan leda till minskad luftförorening i våra storstäder. Det är därför vi så envist har hävdad från centerns sida att det borde satsas mer på etanol än vad som sker i dag.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Vissa trafik-
politiska
frågor*

Anf. 72 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Viola Claesson tog upp frågan om moms på järnvägstransporter. Om inte Viola Claesson har upptäckt det, kan jag tala om att momsen är neutral på så sätt att den läggs även på bensinen. Det är många som har upptäckt det, faktiskt. Det läggs moms på flygresor och det läggs moms även på resor som man eventuellt företar med passagerarfartyg. Så moms tas ut på alla transporter.

Vi vill satsa 60 miljarder på järnvägar och ni socialdemokrater vill bara satsa 10 miljarder, sade Viola Claesson. Det är lätt att vilja så mycket. Det är så lätt att önska. Det är snart jul, Viola Claesson, och tomten kommer nog! Men varifrån tar ni de 60 miljarderna? Pengarna måste på något sätt fram. Det hördes inte ett knäpp om det.

Bullerfrågorna anklagar Anders Castberger mig för att inte nämna. Castberger var med vid ärendets behandling i utskottet, och jag tror att det var på mitt initiativ som avsnittet om buller kom in i texten. Det är möjligt att jag inte talade om det här från talarstolen, men jag tycker också att bullerfrågorna är mycket viktiga när man talar om miljön.

Alternativ finansiering nämnde jag heller ingenting om, enligt Anders Castberger. Men jag uppehöll mig rätt mycket vid det. Jag nämnde Tony Hagströms utredning, och jag nämnde andra vägar som man har försökt gå för att få fram pengar att satsa på infrastrukturen. Så Castberger lyssnade väl inte just då.

Görel Bohlin räknade upp en hel del saker som vi inte var ense om och nämnde bl. a. avreglering. Jag skall läsa upp vad som står i utskottsmajoritetens text vad gäller avreglering: "Ett flertal beslut i avreglerande riktning har tagits under senare år. Affärsverken har givits större frihet och därmed blivit självständigare och mer marknadsinriktade. Beträffande kollektivtrafiken gäller att en rad statliga regleringar har avskaffats. En omfattande avreglering av taxitrafiken har genomförts fr.o.m. den 1 juli 1990." Osv., osv.

Ändå säger Görel Bohlin: Någon avreglering har ni inte tänkt på och vill ni inte gå med på. Det är totalt fel.

Rune Thorén säger att man har talat om hur det hela skall finansieras – det bör alla veta. Ni har nämnt att man bör sälja järnvägsobligationer. Kan ni peka på några som vill köpa dem? Finns det pengar till ränta till dem som vill ha dessa obligationer? Man vill väl ha utdelning på dem. Obligationerna skall också återbetalas, och pengarna till detta måste på något sätt skaffas fram. Det har Rune Thorén inte nämnt något om.

Rune Thorén säger att man har redovisat hur man skall få fram pengarna. Jag kommer ihåg att ni bl. a. vill ha skatt på uran. Uranskatten skall ge en förstärkning i detta sammanhang. Men ni vill ju avskaffa kärnkraften. Hur i all sin dar kan ni då få in en stor inkomst på att beskatta uranet? Detta har

inte med trafiken att göra, men det har betydelse när vi talar om hur pengar skall kunna tas fram i detta sammanhang.

Anf. 73 VIOLA CLAESSION (v):

Herr talman! Det är lustigt att se hur Birger Rosqvist nu äntligen eldar upp sig i debatten. Hans "coola" attityd har försvunnit. Han eldar upp sig trots att han säger att vi alla är så överens. Den bubblan sprack, eller hur?

Vad beträffar momsens vill Birger Rosqvist och regeringen precis som folkpartiet först och främst ha moms på kollektivtrafiken i och med århundradets skattereform. Men, Birger Rosqvist, den läggs inte bara på bensinpriset. Människorna i vårt land måste ha råd med att åka tåg, men det kommer de inte att ha i fortsättningen. SJ vet att det är så, och Stig Larsson har därför beslutat att skära ned antalet järnvägsturer nästa år med ungefär 10 %. Göteborgs-Posten har avslöjat ett papper som skulle vara hemligt men som visar vilka turer som skall dras in. De som blir kvar blir mycket dyra. Finansdepartementet menar att en 16–17-procentig höjning är befogad.

Men folk skall också ha råd att åka. Annars kan man inte tala om neutralitet om man vill ha en miljöanpassad trafikpolitik i vårt land. Det skall naturligtvis vara dyrare att använda ett transportslag som vägtrafiken, t.ex. i personbefordran eller i tunga transporter, eftersom den i slutänden orsakar så enorma samhällskostnader.

Man måste vända på steken när Birger Rosqvist raljerar mot mig över att mitt parti, f.d. vänsterpartiet kommunisterna, vill satsa 60 miljarder på järnvägen fram till år 2000. Jag måste fråga Birger Rosqvist: Varifrån skall vi ta pengar och resurser, och hur skall vi bära oss åt för att reparera alla de miljökador som blir resultatet, om bilismen och flyget får fortsätta att öka som socialdemokraterna har tänkt? Föresvävar det inte Birger Rosqvist att vi ganska snart kan hamna i ett sådant läge?

Jag vill återkomma till frågan om tomten. Jag vet inte hur Birger Rosqvist kom in på honom. Vi kan sluta att tala om tomten, Birger Rosqvist, om ni läser våra motioner. Det kan inte vara meningen att vi skall ta upp taletiden här med att läsa upp alla de motioner som ligger till grund för våra reservationer, bara därför att trafikutskottets ordförande inte har behagat läsa dem tidigare. Om han läser dem, finner han också att vi har angivit förslag till finansiering. Bl.a. säger vi att näringslivet skall vara med, men inte skall styra trafikpolitiken.

Anf. 74 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Visst lyssnade jag på Birger Rosqvists utläggningar om Tony Hagströms utredning. Men hur jag och alla andra här än lyssnade, fick vi inget klart besked om vad socialdemokraterna tycker om de förslag som Tony Hagström har lagt fram. Kommer regeringen att låta dem bilda underlag för förslag här i kammaren som vi får ta ställning till? Vi fick inga klara besked alls. Socialdemokraterna talar om och refererar till, men kommer inte fram till några konkreta förslag. Frågan läggs i bästa fall i en utredningskvarn, innan den förs över till nästa utredningskvarn.

Det är utmärkt att Birger Rosqvist tar bullerfrågorna på allvar, men jag skall här faktiskt göra ett avslöjande. Om några veckor kommer här i kam-

maren upp ett ärende som formellt handlar om trafiksäkerhet. Därunder har också inordnats ett antal frågor av miljökaraktär, bl.a. flera förslag i bullerfrågor. Till samtliga dessa – det kan jag försäkra – mycket konstruktiva förslag som har lagts fram av bl.a. folkpartiet, säger socialdemokraterna blankt nej. Detta kommer vi att få ta ställning till om några veckor, och det skall bli mycket intressant att höra hur Birger Rosqvist eller någon av hans partikamrater då helt plötsligt kommer att förklara bort behovet av att ta hänsyn till bullerfrågorna.

Folkpartiet erbjuder faktiskt, Birger Rosqvist, en realistisk investeringsnivå för infrastrukturen, med fullt finansierade förslag, där vi på punkt efter punkt anvisar var pengarna skall tas. Man får då naturligtvis slakta en och annan gammal helig ko, som t.ex. löntagarfonder. Men icke desto mindre – det finns pengar att hämta i samhället, t.ex. genom att bolagisera de affärsdrivande verken, genom att släppa in nya intressenter och genom att faktiskt låta samhällets kapital arbeta på ett vettigt sätt, så att vi får en infrastruktur som hela samhället har nytta av.

På punkt efter punkt säger socialdemokraterna: Möjligtvis utredning, i annat fall avslag. Varför ger inte Birger Rosqvist några klara besked? Nej, i stället avstyrker socialdemokraterna motionerna med hänvisning till pågående utredningsarbete. Det är ingenting annat än en ursäkt för regeringens långsamhet och brist på målinriktning. Den enda målinriktning regeringen har är en inriktning på PR. Det är kort och gott så, att man väntar på valåret. Då konverterar man de goda oppositionsförslagen till sina egna. Man kommer än en gång, som så många gånger förut, att försöka med detta trolleritrick. Birger Rosqvist! Vi efterlyser handlingskraft från en regering, även om den sitter i minoritetsställning och i obekväma vänsterpartisters knä.

Anf. 75 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Jag framhöll i mitt anförande att jag tycker att man inte har avreglerat tillräckligt mycket. Birger Rosqvist försökte genom att läsa upp ett stycke ur betänkandet replikera att man visst har gjort det. Exemplet i betänkandet har tillkommit på förslag från moderaterna. Vi har under ett stort antal år lagt fram konkreta förslag till avregleringar, men enligt min uppfattning har det inte gjorts tillräckligt.

I betänkandet om yrkestrafiken, TU2, ger vi flera exempel på avregleringar som borde ske. Den debatten får vi föra senare.

Det finns vidare behov av avmonopolisering. Det finns fortfarande monopol, och vi vill åstadkomma en ökad stimulans i ekonomin genom en förbättrad konkurrens.

Birger Rosqvist tog också upp den utredning som Tony Hagström har lagt fram och där det föreslås en finansiering på ett litet nytt sätt. Jag råkar veta litet grand om vad som står i den utredningen och känner så väl igen det. Det är till en del sådant som vi tidigare har föreslagit, t.ex. försäljning av ett statligt verk och finansiering med hjälp av privata pengar. Självfallet kommer vi att stödja sådant när det väl kommer fram, men det som jag framför allt kritiserar är segheten i regeringspolitiken. Framför allt vill jag peka på att man inte använder mer av stimulansåtgärder i trafikpolitiken. Det borde finnas

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Vissa trafik-
politiska
frågor*

mer av positiva avgiftssystem, som leder till att man får lägre avgifter när man genomför förbättringar i miljön, t.ex. bättre motorer, till att man får en premie för att skrota bilar och till att man får lägre pris på bensen om man använder en mindre miljöfarlig bensin.

Anf. 76 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! I sitt senaste inlägg ifrågasatte Birger Rosqvist centerpartiets förslag till finansiering av investeringarna. Vi har tidigare krävt 40 miljarder fram till sekelskiftet. Det är exakt samma belopp som SJ har krävt. Sedermera har vi räknat ut att det fram till år 2010 behövs ungefär dubbelt så mycket, dvs. 80 miljarder. En hemsk summa, kanske någon säger. Jag brukar säga att det är samma summa som en forskare har räknat ut att alkoholen skadeverkningar i vårt land årligen kostar. Jag är väl medveten om att det beloppet inte är utbytbar till något annat ändamål. Men jag anser inte att man skall säga att det är omöjligt att få fram det beloppet under en period av 20 år.

Vi i centerpartiet har sagt att utgivande av järnvägsobligationer kan vara en lösning. Det är en tanke som även SJ har varit inne på. Vad jag tidigare sade till Görel Bohlin vill jag nu säga också till Birger Rosqvist: Borde vi inte kunna bli överens om behovet av dessa investeringar? Jag tror att vi som politiker skulle få större förståelse för vårt agerande, om vi lät bli att tala om önskelistor, att det snart är jul osv. Det är bättre om vi för en mer seriös diskussion.

Det är enligt min mening bra att SJ numera har en företagschef som talar industrins språk. På det möte i går som både jag och Birger Rosqvist bevisade sade han att en företagsledare inte bygger upp en lokal med ett hörn ett år, ett annat hörn nästa år, för att så småningom sätta dit maskiner. Han lånar naturligtvis upp erforderligt kapital för att snabbt få i gång industriprocessen. På samma sätt är det givetvis med järnvägen. Låt mig ta ett exempel: Först när det blir dubbelspår mellan Göteborg och Malmö börjar det komma in "kolor". Då först kan man tjäna på såväl gods- som persontrafiken. Det samma gäller sträckorna Göteborg–Oslo och Göteborg–Karlstad. Jag skulle kunna fortsätta uppräknningen. Det är inte fråga om nostalgi eller önskelistor, utan det handlar om att vidta åtgärder för att få en bättre miljö och en bättre trafik. Vad annat kan vi göra? Jo, vi får reparera de skador som uppkommer. I Göteborgsregionen kan vi komma att få bygga dubbla motorvägar, och det kostar också pengar.

Jag har full förståelse för svårigheterna att totalt sett klara finansieringen. Låt oss gemensamt försöka lösa det problemet. Men låt oss också vara överens om att det inte handlar om önskelistor utan om reella och väl dokumenterade behov. Jag tror att vi rent allmänt skulle vinna större respekt som politiker om vi försökte att bli överens åtminstone om det.

Anf. 77 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Viola Claesson återkom på sitt försynta och tillbakadragna sätt till frågan om järnvägar resp. vägar. Hon sade att regeringen och socialdemokraterna inte satsade på miljövänliga färdmedel utan att annat fick gå före. Tony Hagströms utredning negligerade hon helt och hållet därför att

hon ansåg den värdelös. I den utredningen har dock vissa faktauppgifter tagits fram, och jag tror inte det är något fel på dem. Tony Hagström konstaterar att staten i fråga om vägtrafiken tar ut ungefär 20 miljarder kronor mer än vad som därefter satsas på vägväsendet. Enligt Tony Hagström får alltså staten in 20 miljarder kronor från vägsektorn. Däremot, konstaterar Tony Hagström, kostar järnvägarna samhället 5 miljarder kronor. Helt sanningslösa tror jag inte att dessa konstateranden är. De siffror han har kommit fram till är nog analyserade och tål verkligen en granskning.

Vad säger socialdemokraterna om Tony Hagströms utredning? frågar Anders Castberger. Denna utredning är nu ungefär en vecka gammal. Om man inte i detalj eller kanske inte ens i de stora linjerna har klart för sig vad denna utredning har föreslagit för en dryg vecka sedan, tycker jag det är ursäktligt. Har verkligen folkpartiet klart för sig hur man skall ställa sig till de vittgående förslag som har lagts fram av utredningen? Jag tror inte att ni har det. Varför angriper Anders Castberger med sådan tordönsstämma socialdemokraterna på dessa punkter? Jag tror inte att ni själva har så mycket att komma med.

Görel Bohlin talar om bolagisering, något som hon är anhängare till. Hon anser att en sådan kan tillföra oss mer pengar. Låt mig säga att televerkets styrelse ännu inte har behandlat frågan om bolagisering. Den ligger ju till grund för frågan i utredningen om hur man skall få fram dessa 20 miljarder. Det handlar alltså om en försäljning och en börsintroduktion av televerket. Jag tycker därför det är för tidigt att tala om dessa pengar så länge det inte har fattats något beslut om att börsintroducera detta statliga verk. Än mindre har det talats om när och hur en sådan sak skall kunna genomföras.

Det har sagts att järnvägstrafik är det som vi skall satsa på. Ett faktum är dock att persontransporterna i vårt land till 90 % sker på vägarna. 7 % sker per järnväg och 3 % i luften. Jag tycker att vi skall ha en viss aktning för det nödvändiga transportarbete som sker på vägsektorn mot bakgrund av de siffror som jag nämnt.

Anf. 78 VIOLA CLAESSION (v):

Herr talman! Birger Rosqvist är uppenbart positiv till Tony Hagströms utredning. Tony Hagström vill privatisera televerket på ungefär samma sätt som fru Thatcher har gjort i England med det statliga televerket där. Birger Rosqvist läser mer eller mindre innantill ur Tony Hagströms utredning och säger, att eftersom 90 % av persontransporterna i dag sker på landsväg är det inte troligt att det blir något trendbrott. Därför är det orealistiskt, menar han, att satsa så mycket som vänsterpartiet, centerpartiet och miljöpartiet vill satsa på järnvägen.

Är det så, Birger Rosqvist, som man skall tolka socialdemokraternas nuvarande inställning till miljövänliga transporter? Vill ni att prognoserna och trenderna också i fortsättningen skall styra trafikpolitiken? I så fall har ni inte alls förstått att vi befinner oss i en akut miljökris. Ta del av alla rapporter från länsstyrelserna i landet, som har gjorts på uppdrag av Birgitta Dahl.

I ett stort antal interpellations- och frågedebatter har vi också hänvisat till dessa rapporter för att visa hur allvarligt läget är. Det kan inte fortsätta på nuvarande sätt med så mycket trafik på landsvägarna i stället för spårbunden

trafik och kollektivtrafik. Det är helt orimligt och omöjligt. Det gäller att bryta de trender som har gällt tills nu liksom den låt-gå-politik som har förts.

Jag vill på nytt fråga Birger Rosqvist om han tror att folk har råd att resa med järnväg med de priser som är aviserade till början av nästa år. Var det ett klokt beslut att lägga moms på kollektivtransporter? Är det klokt när vi vet att SJ kommer att skära ned järnvägstrafiken med 10 % från den 7 januari nästa år? Är det en bra, miljöinriktad politik? Är det, Birger Rosqvist, miljöinriktat att säga nej till en avveckling av bensindrivna bilar för att i stället satsa på alternativa bränslen och ha helt rena bilar år 2010? Tydligen tycker Birger Rosqvist det. När vi gång på gång för fram våra konkreta förslag från denna talarstol, då låtsas nämligen Birger Rosqvist att han inte hör vad vi säger och står och snackar med sina polare, eller också säger han att vi ropar på tomten och bara skriver önskelistor. Försök i stället att någon gång gå i polemik med oss om våra konkreta förslag. Det tycker jag faktiskt, Birger Rosqvist, att man kan begära av trafikutskottets ordförande, som är föredragande i de frågor som rör trafikpolitikens mål och riktlinjer.

Anf. 79 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter klockan 19.00.

Anf. 80 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Birger Rosqvist uppmanade mig att lyssna på vad han hade att säga om Tony Hagströms utredning. När jag då lyssnar, får jag frågan tillbaka: Vad säger ni om utredningen? Detta är naturligtvis ett litet roligt ordspel, men det är ju faktiskt inte något som konstruktivt bidrar till att ta fram pengar och finansiera de infrastrukturella behov som faktiskt finns och som vi nu måste se till att åtgärda för att kunna vända på den ekonomiska utvecklingen i landet och återigen satsa på tillväxt. Nej, det blir inte riktigt seriöst, Birger Rosqvist, när vi heller inte får några konkreta kommentarer till de finansieringsförslag som faktiskt har lagts fram.

Vi har från folkpartiets sida gång på gång i flera år heltäckande redovisat varifrån vi vill ta pengarna. Vi har också försökt att bryta ny mark genom att tala om alternativ och kompletterande finansiering, att det inte skall vara förbjudet att t.ex. ta upp avgifter och att det inte skall vara förbjudet att låta andra företag gå in i olika gemensamma projekt. Sent omsider och utan att regeringen egentligen har sagt ja till dessa propåer, läggs de in i utredningar, och sedan kommer det en rapport. Och utifrån dessa rapporter säger regeringen fortfarande ingenting.

Vi har föreslagit att vi skall ta åtminstone tillväxten av löntagarfonderna i stället för att fortsätta att socialisera det svenska näringslivet, men det ger över huvud taget ingen kommentar från socialdemokraterna. Vi har föreslagit att vi skall pröva möjligheten att bolagisera affärsverken och släppa in fler och andra intressenter och på det viset låta det statliga kapitalet arbeta på ett förnuftigt sätt och använda det till landets bästa. Men nej, det skall vara dött kapital som ligger där, och några konkreta förslag eller kommentarer kommer inte från regeringens sida.

Det blir med en sådan regeringspolitik naturligtvis inte fråga om många steg framåt här i Sverige.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Vissa trafik-
politiska
frågor*

Anf. 81 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Jag nämnde, Birger Rosqvist, inga summor när jag talade om att vi till en del fick fram våra förslag genom Tony Hagströms utredning. Jag skulle däremot gärna vilja lyfta fram principerna, nämligen de principer som handlar om bolagisering av affärsverk. Det finns en rad olika affärsverk som skulle fungera bättre i bolagsform än i affärsverksform. Samtidigt skulle man få finansieringskällor för investeringar.

Birger Rosqvist nämnde en summa från denna utredning, nämligen att staten genom bensinpengar får in 20 miljarder mer än vad man lägger på underhåll av vägarna. Enligt vägsektorn, som jag tror är ganska bra på att göra beräkningar av det här slaget, stämmer inte detta, utan staten får snarare in 30 miljarder mer i bensinpengar än vad man betalar ut i vägunderhåll.

Jag nämnde tidigare vad jag var kritisk emot, nämligen den onödiga reglering som socialdemokraterna tydligen inte tycks komma ifrån. Denna reglering finns framför allt på yrkestrafiksidan. En avreglering och en avmonopolisering lösgör medel, Birger Rosqvist, och det är sådant som vi gärna ställer upp på. Gå därför litet längre än vad ni hittills har vågat, så får ni stöd åtminstone i det avseendet!

Sedan till detta med morötter, stimulans, i stället för piska. Detta är alldeles nödvändigt för att man skall få folk att ställa upp på de förslag som läggs fram och för att folk skall inse att det är nyttigt för samhället, för miljön, osv. Vi bör alltså ha morötter i stället för piska. Avgiftspolitikerna när det gäller miljön bör ändras så att den stimulerar till förbättrade motorer och bättre miljö.

Anf. 82 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Trafikuskottets ordförande måste ha brist på argument, eftersom han försöker få det att framstå som om hans politiska motståndare vore emot vägtrafik eller luftfart bara därför att vi vill satsa på järnvägen. Det är bara att läsa innantill i olika motioner för att se vad centern genom åren har velat satsa exempelvis på vägnätet och på sjöfarten.

Jag nämnde här en del exempel. Att bygga järnväg mellan Göteborg och Malmö innebär ju inte att man är motståndare till dem som åker på vägen. De får ju tvärtom en bättre väg att åka på genom att det blir något mindre trafik där. Inte är jag som är från Göteborg motståndare till en bra luftfart. Om vi åker tåg till Stockholm kan vi i stället utnyttja Landvetter till att få bättre internationella förbindelser. Kanske kan vi på så sätt avlasta Arlanda, så att man där inte behöver bygga en tredje bana.

Nej, Birger Rosqvist, försök inte att få det att framstå som att man genom att vilja satsa på järnvägen är motståndare till andra trafikslag. Så är det inte alls! Det är tvärtom så att en effektiv transportapparat i vårt land, vad gäller såväl gods- som persontrafik, är vad som gagnar våra medborgare bäst. Och det är efter den linjen som centerpartiet utarbetar sin trafikpolitik.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

10 § Inriktningen av televerkets verksamhet åren 1991 – 1993

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1990/91:TU1 Inriktningen av televerkets verksamhet åren 1991 – 1993 (prop.
1989/90:100 delvis).

Anf. 83 TOM HEYMAN (m):

Herr talman! I budgetpropositionen framhölls att samtliga ensamrätter för televerket som ett led i avregleringspolitiken nu hade avskaffats och att Sverige är på väg att bli en av de mest öppna marknaderna för telekommunikationer.

Trots detta har vi i utskottet reserverat oss till förmån för en ökad konkurrens på teleområdet. Man kunde kanske tycka att målet nu är nått och att någon reservation därför inte skulle vara nödvändig. Tyvärr, herr talman, är verkligheten en annan.

I regeringens proposition 1988 anfördes att: "staten bör således eftersträva en effektiv konkurrens på marknaden för teleprodukter och tjänster. Staten skall därför kontrollera att en dominerande marknadsposition inte missbrukas".

Hur ser då konkurrensläget ut i dag?

Vi har sedan några år tillbaka en fristående nätoperatör i landet – Comvik. Företaget startades när det svenska mobiltelefonsystemet började byggas ut, och det var till en början mycket framgångsrikt.

När 900-systemet startade för ett par år sedan förändrades situationen. Myndigheten televerket, som sköter tilldelningen av radiofrekvenser, beslöt att företaget televerket skulle få samtliga tillgängliga frekvenser på 900-bandet. Man motiverade detta med den klassiska monopolistens ständiga argument: det var mer praktiskt att ett företag skötte alltihop.

Comvik förhindrades alltså att bygga ut sitt 900-system i det system som då startades.

Nu förbereds en tredje generation mobiltelefoner. Men televerket fortsätter att tekniskt bevaka sin monopolställning. Comvik förhindras att köpa AXE-växlar. Comvik får inte tillgång till samma nätanslutningar som Televerket Radio. Samtalstaxan konstrueras så att konkurrensneutralitet inte råder mellan Comvik och televerkets radiosektion.

Intresset för utveckling av mobiltelefonfjänster är stort, och ytterligare två företag, Racal Telecom och Nordic Tel, har ansökt om frekvenser för att bygga egna nät. Men myndigheten televerket har igen avstyrkt med det klassiska monopolargumentet att det vore mycket opraktiskt.

Herr talman! Om televerket, regeringen och riksdagen menar allvar med alla uttalanden om behovet av konkurrens, behövs andra åtgärder än bara vackert tal. Vi anser därför att riksdagen till att börja med bör skärpa skrivningen i detta betänkande. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 1.

Anf. 84 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Också i detta ärende leder samtliga motioner med olika förslag utifrån olika ideologiska och andra utgångspunkter fram till stupstocken

och ett konstaterande att frågan är föremål för utredning och beredning. Med den socialdemokratiska regeringens sedvanliga långsamhet inom regeringskansliet skall alltihop avstyrkas. Det är mycket ledsamt, herr talman, att det inte går att mer konkret få ett besked om regeringens ståndpunkt i de olika frågorna.

Vi i folkpartiet står för vår del bakom de synpunkter som kommit till uttryck i de två reservationer vi avgivit, men jag kommer bara att yrka bifall till den ena, nämligen reservation nr 1.

Den tekniska utvecklingen på telekommunikationsområdet är hisnande. Snabbheten är långt större än vad vi vanligen föreställer oss. Utvecklingen är positiv för de många människorna, som enkelt och till relativt sett minskade eller oförändrade priser kan upprätthålla kontakt och medverka till social utveckling. Utvecklingen är till gagn för ekonomisk tillväxt och expansion. Vi i folkpartiet bedömer att den fortsatta utvecklingen kommer att ha stor och t.o.m. växande betydelse för konsumenter och näringsliv.

Men den tekniska utvecklingen och de framtida ytterligare möjligheterna som snabbt växer fram ställer oss självfallet också inför utmaningar. Utmaningar att tänka i nya banor. Utmaningar som innebär att tippa förlegade ideologiska föreställningar över bord. Utmaningar att våga se in i det tidigare okända, och en utmaning för oss enskilda och olika företag att på ständigt nytt sätt förmå använda de möjligheter tekniken öppnar. I samma mån måste vi då inse att det inte är vi här i kammaren som skall styra i egenskap av politiker. Vår uppgift är att avreglera och öppna grindarna för de många människorna när det gäller att använda tekniska hjälpmedel. Här står liberal politik mot en vacklande och villrådig socialdemokrati. Runt omkring smyger de som utan tro på människans förmåga och ansvar skräms med det okända som tillhygge.

Folkpartiet har genom åren varit initiativtagare till avveckling av det svenska telemonopolet. Med regeringsansvar öppnade vi dörren för konkurrens inom mobiltelefoni. Maken till uppsving, konkurrens, god ekonomi, snabb teknisk utveckling och ett gott resultat för de många människorna finns ju inte i hela världen. Vår utgångspunkt är: Konsumenter och företag skall ha så stor valfrihet som möjligt i sin användning av teletjänster.

Telekommunikation av olika slag äger rum i ett telesystem som i ökande grad kommer att utgöra en samverkan mellan det statliga allmänna telenätet och – vilket vi hoppas och arbetar för – också ett antal privata nät. Det är viktigt att företrädare för dessa olika nät kan verka på samma villkor. Svensk telepolitik bör därför enligt folkpartiets uppfattning skapa förutsättningar för en verklig nätkonkurrens mellan jämbördiga parter. Privata nät – som t.ex. Comviks, och jag tror vi kommer att få se fler – måste ges möjlighet att erbjuda sina tjänster genom konkurrens på lika villkor.

Folkpartiet har redan tidigare föreslagit att vi borde överväga att låta televerket verka i bolagsform också med sina nättjänster. Vi var vid behandlingen av ett tidigare ärende i dag inne på att nya intressenter skall kunna släppas in som ägare i ett sådant bolag. Nu har televerkets generaldirektör tagit upp handsken. Han har, liksom folkpartiet, också redovisat vilka många möjliga angelägna ändamål det kapital som därmed kan frigöras kan användas till. Folkpartiet har bekant färg. Men socialdemokraterna tiger

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Inriktningen
av televerkets
verksamhet
åren 1991–1993*

som muren. Nu har trafikutskottets ordförande ett gyllene tillfälle att svara på frågan. Anser socialdemokraterna att televerket kan bolagiseras och nya intressenter släppas in som stabila ägare?

Jag yrkar mot bakgrund av detta bifall till reservation nr 1.

Herr talman! Ett företag som agerar på en marknad under normala villkor måste också nå upp till en avkastning som är marknadsmässig. Det nuvarande kravet på televerket utgår från ett amorteringsfritt statslån med en ränta som är lika med statens utlåningsränta. Statens avkastningskrav fastställs genom att vissa av televerkets fastigheter tagits upp som statskapital med en ränta som är lika med statens avkastningsränta. Med den av regeringen förda ekonomiska politiken uppgår inflationen till över 10 %. Rän-tekravet är inte mer än 11,5 %. I reala termer blir det alltså inte mycket att komma med. Televerket måste anpassas till de avkastningskrav som man måste ha rätt att ställa på en verksamhet som verkar i en fri och konkurrens-utsatt sektor. Jag anser därför att avkastningskravet skall höjas. Jag vill mar-kera att folkpartiet står bakom det som redovisas i reservation nr 5, men av hänsyn till kammarens arbetsbörda yrkar jag inte bifall till reservationen.

Anf. 85 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Jag vill börja med att meddela att centerpartiet naturligtvis står bakom de yrkanden som centerns representanter gjort i utskottet. Vi står bakom såväl reservation 2 som 6, och jag yrkar bifall till reservation nr 2. Det är också den reservationen jag tänker säga några ord om.

Detta ärende är i sig likt det ärende vi behandlade tidigare i dag. Båda ärendena handlar egentligen om en aktiv regionalpolitik. Televerkets ansvar för att människor skall kunna bo och verka i hela vårt land är naturligtvis likartat med SJs och ansvaret för ett bra vägnät i vårt land. Vi som sitter i denna kammare vet själva vilken stor betydelse som t.ex. den datakommuni-kation som vi har möjlighet att utnyttja från våra bostäder har och hur den ger oss betydligt bättre arbetsförutsättningar.

På samma sätt är det naturligtvis med telefax och andra moderniteter. Det måste vara möjligt att utnyttja dessa oberoende av var man är bosatt i landet. Man skulle kunna göra tolkningen att aktiviteten i första hand skulle vara riktad mot landsbygden. Men jag vill som storstadsbo slå fast att aktiviteten är precis lika mycket riktad mot storstaden.

Det är en fördel om man kan få ett aktivt liv på olika håll i landsbygden. På detta sätt minskar trycket mot våra storstäder. Tony Hagström har tidigare citerats här i kammaren. Om jag inte minns fel har han haft en del idéer om regionaltåg och annat för att lätta på trycket i Stockholm. På samma sätt är det med televerket. Man bör sträcka ut verksamhet till att inte bara gälla Stockholmsregionen utan hela landet, och med en ökad kapacitet i telenätet kan man klara av detta.

Det är kolossalt viktigt att man ser till att dessa möjligheter finns. Det är precis detta som vi reser vanter framhåller i reservation nr 2. Vi anser också att televerket bör få ytterligare resurser så att den erforderliga nätutbyggnaden skall kunna genomföras.

Herr talman! Som jag inledningsvis sade har jag försökt korta ner mitt an-förande, och jag yrkar härmed bifall till reservation nr 2.

Herr talman! Vi befinner oss i den något märkliga situationen att vi skall diskutera inriktningen av televerkets verksamhet på grundval av ett betänkande som är justerat – det säger jag också den här gången – innan Tony Hagström gjorde sitt utspel. Det har ju inte enbart att göra med finansieringen av infrastrukturen, utan det har också att göra med hans utredning; han utnyttjade den till det, skulle jag vilja påstå. Det har också att göra med det utspel som han har gjort och som handlar om televerkets framtid.

Vad de statsanställda televerksarbetarna nu undrar – förmedlat inte enbart i tidningen Statsanställd – är om ingenting längre gäller av det som de har fått vara med och diskutera, av de beslut som riksdagen har fattat, osv. I vilket fall som helst går det inte att stå här och låtsas som om televerkets treårsplan gällde som om Tony Hagströms utspel aldrig hade skett.

I den förra debatten, som handlade om trafikpolitiken, var Birger Rosqvist mycket positiv till Tony Hagströms utredning. Han sade att han inte har någon anledning att ta ställning, eftersom televerkets styrelse inte har gjort det, även om han visade sig vara positiv till allt vad som hade sagts. Jag vill då tala om att televerkets styrelse har uttalat sig så positivt att man givit Tony Hagström och hans utredare uppdraget att fortsätta på samma linje, det vill säga med den här inriktningen. Antingen känner Birger Rosqvist inte till det eller också låtsas han att han inte gör det.

Folkpartiet och moderaterna jublar naturligtvis. Snart har ni inte längre några motioner att skriva i de här frågorna. Det kommer, som Birger Rosqvist tidigare sade, bara att handla om små profileringar eller petitesseer.

Det beklagar naturligtvis jag, som står för vänsterpartiets inriktning. Vi har som enda parti här i riksdagen försökt att kämpa emot den avreglering, Thatcherisering och EG-anpassning som har skett när det gäller besluten som angår telepolitiken i Sverige. Mycket riktigt sade Birger Rosqvist också i förra debatten till Görel Bohlin: Men vi har ju avreglerat. Titta här vad vi har gjort! Titta vad vi har anpassat oss till era krav! Varför då gnälla? – Just precis så är det.

Förslagen när det gäller televerkets framtida inriktning – jag tänker på den eventuella privatisering, utförsäljning och t.o.m. börsintroduktion som han har aviserat – har naturligtvis varit i flera andra säckar än Tony Hagströms och hans stabs. På finansdepartementet, som de flesta initiativ till den här typen av myckets stora och mycket omvälvande förslag kommer ifrån, har man också i den här frågan gått ut ganska tufft med en utredning, som tas till intäkt för att Tony Hagström är inne på rätt spår nu när det gäller omvandlingen av televerket. Utredarna Mats B O Larsson och Ted Stahl har talat om att man skall göra affärsverken till aktiebolag. Jag tror för min del, precis som Statsanställdas förbund, att utspelet egentligen handlar om att det finns litet prutmän. I första steget, Birger Rosqvist, är det naturligtvis inte det mycket stora steget till en börsintroduktion som det handlar om, utan det handlar om ett medelstort steg för att mjuka upp både svenska folket och politikerna – de skall t.o.m. före valet våga fatta ett sådant beslut, för att i nästa steg låta det bli fritt fram för de gamla moderatmotionerna i de här frågorna.

I det här betänkandet behandlas en vpk-motion i vilken vi tagit upp frågan

om det regionalpolitiska och sociala ansvaret. Där har vi kunnat peka på en del som fanns att luta sig mot i post- och teleutredningen. Men nu befarar man mycket värre steg som inte alls har med regionalpolitiska hänsyn eller hänsynen till den sociala rättvisan att göra. Därför är det viktigt att visa på den motion som vpk har med i betänkandet och som vi har reserverat oss för – det handlar om taxepolitiken, och det handlar om glesbygdens förutsättningar.

Precis som Rune Thorén och centern anser vi att utbyggnaden på det här området också måste få gynna t.ex. Norrland på ett helt annat sätt än hittills. Man kan inte bromsa, och man kan inte marknadsinrikta så till den milda grad som flera av er nu är inne på. Vi vill också ha enhetstaxa, eftersom vi tycker att det ligger mycket i vad en utredare som inte har anknytning till finansdepartementet har sagt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 3, 4 och 7.

Anf. 87 TOM HEYMAN (m) replik:

Herr talman! Ni har inga motioner kvar att skriva, sade Viola Claesson. Åjovars, det kommer nog att finnas en och annan. Men det viktigaste för oss är inte att skriva motioner, utan det viktigaste är att vi får en väl fungerande verksamhet. Om det dessutom medför att motionsbelastningen i kammaren minskar har vi ingenting emot det.

Anf. 88 ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Herr talman! Det är betecknande att Viola Claesson är så förvånad över förslagen om förändringar av politiken på olika områden. Allt har hänt efter utskottets sammanträden, säger hon. Det har hon inlett två betänkandebehandlingar i följd med. Ja, Viola Claesson, så mycket har hänt sedan muren föll! Folk efter folk har kommit till insikt om att det finns en annan politik att ta till sig, att det erbjuds också en annan politik.

Vi i folkpartiet jublar inte över att vi inte skulle ha några motioner att skriva. Det kommer att finnas kvar krav att ta upp motionsvägen så länge socialdemokraterna inte har kommit längre än till utredningskvaren. Men det har inget egenvärde att knacka maskin. Vad vi vill se är en politik för de många människorna, en politik som ligger så långt bort som möjligt från tvång, reglering, statsägande, centralstyrning, socialism och allt annat som Viola Claesson fortfarande företräder och som regeringen yrvaket konstaterar saknar folkligt stöd.

Anf. 89 VIOLA CLAESSION (v) replik:

Herr talman! För det första förstod jag inte alls vad Anders Castberger sade.

För det andra vill jag säga till Tom Heyman att jag inte på något sätt har attackerat moderaterna och folkpartiet. Det är snarare så att jag konstaterar att socialdemokraterna börjar säga ja till ännu fler nyliberala förslag, och det betyder att ni i moderata samlingspartiet och folkpartiet för ert eget existensberättigandes skull lär få vara mycket uppfinningsrika för att hitta på fler saker att motionera om. Kritiken skall naturligtvis riktas mot den socialde-

mokratiska regeringen. Det är den man skulle ha kunnat hoppas någonting av, men det är nog slut på den tiden.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

Anf. 90 ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Herr talman! Viola Claesson förstår inte mina inlägg, säger hon. Det är nog bara en undanflykt. I så fall visar det sig väl att hon inte har förstått sin egen politik under många års tid. Men människor i allmänhet förstod precis vad jag räknade upp här. Det är precis den politik som Viola Claesson och hennes parti, numera namnändrat, står för. Det är precis den politik som vi motarbetar. Vi står för dess raka motsats.

*Inriktningen
av televerkets
verksamhet
åren 1991–1993*

Anf. 91 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp):

Herr talman! Jag får göra ett hastigt inhopp här för Roy Ottosson. Även om jag inte tidigare har varit med i utskottets arbete känns det inte så bekymmersamt – vårt ställningstagande i de ärenden som behandlas här i dag känns ganska självklart.

Alla är vi ju ense om vikten av god infrastruktur över hela landet. Hela Sverige skall leva. Jag vet inte hur många gånger de fyra orden har sagts här i kammaren. Kanske har luften något gått ur den kampanjen. Men när jag arbetade med kampanjen fann jag att det var ett återkommande önskemål om utbyggt telenät, men också en rädsla för att utbyggnaden i första hand skulle hjälpa tätorter och storstäder. Det är otroligt viktigt i dag att också glesbygden får del av utbyggnaden. Framför allt har detta märkts i kampanjen genom att många telestugor har öppnats som förmedlar datakunskap så att landsbygden skall kunna leva vidare.

De goda telekommunikationerna kan sägas verkligen vara ett utomordentligt gott hjälpmedel för att göra det möjligt för människor att bo kvar och försörja sig på landsbygden och hålla den levande och överlevande för oss alla. Det är också en möjlighet till att minska resandet och spara tid för lustigare göromål.

Statens övergripande ansvar enligt 1988 års telepolitiska beslut begränsas till att avse grundläggande telekommunikationer. Datatekniken kan redan i dag sägas vara grundläggande. Visst har telenätet byggts ut på ett bra sätt, men utbyggnaden går för långsamt. Därför ser vi det som viktigt att televerket får extra resurser så att varje företag och permanentbostad får möjligheter att använda pålitliga datanät. Vi får också komma ihåg att räkna med en kombination av företagsekonomi, samhällsekonomi och framtidsökonomi. Då blir inte den satsningen destruktiv – ord som nämnts tidigare.

Därmed yrkar jag bifall till reservation 2 som vi har tillsammans med centern om ökad kapacitet i telenätet.

Anf. 92 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Det gällande riksdagsbeslutet om de övergripande målen för telepolitiken är vittomfattande. Beslutet anger hur telesystemet i Sverige skall utformas och att det skall ge god tillgänglighet och service för grundläggande telekommunikationer. Det skall bidra till ett effektivt resursutnyttjande i samhället. Utvecklingsmöjligheter på alla plan skall tas till vara. Sys-

temet skall vara uthålligt och tillgängligt under kriser och i ofreds-förhållanden.

Inriktningen av telepolitiken innebär i stort sett att nätutbyggnadsplanerna skall förankras på regional och lokal nivå. Det skall finnas ett kontaktnät. De som vill utnyttja teletjänsterna skall ha stor valfrihet i sin användning av tjänsterna. Vidare är det staten som ansvarar för att vi har ett sammanhållet och öppet telenät som täcker hela vårt land. Kostnaderna för att alla skall ha tillgång till de grundläggande kommunikationerna skall betalas solidriskt.

Även om det mesta i denna debatt tycks ha gått ut på att på olika sätt kritisera och nedgöra de förhållanden som råder i Sverige, har vi med stor sannolikhet de lägsta telefonkostnaderna i världen. Vi har bland de högsta siffrorna när det gäller telefontäthet. Vi har ett telenät som rent tekniskt ligger längst fram, och vi har ett heltäckande digitalt system. Vi har ett nät som är tillförlitligt, och det finns på den svenska telesidan mycket kunnig personal på alla nivåer. Det är mycket tack vare detta som vi står där vi står med vårt svenska telenät.

Den första talaren, Tom Heyman, sade att det inte finns någon fri konkurrens, utan att det fortfarande råder ett visst monopol över televerket. Televerket är i dag helt avmonopoliserat. Det är ett helt öppet verk, och det råder fri konkurrens på teleområdet. Självfallet vill televerket, och det anser vi från politiskt håll också, att det skall få en skälig ersättning för de investeringar som har gjorts. Televerket skall konkurrera med andra, men inte subventionera dem. Det är viktigt att framhålla detta när vi berör telepolitiken i vårt land. Det finns många som avundas de favörer vi har i att ligga så långt framme, att det hela tiden görs landvinningar, all den moderna och sofistikerade apparatur, utrustning och innovationsobjekt som finns på området. Detta har till stor del kunnat ske tack vare att man har haft ett gott samarbete med det stora telefonbolaget Ericsson i Sverige. Den utveckling som televerket har bedrivit tillsammans med Ericsson har varit till stor nytta för båda parter. Den privata delen av Ericsson, som har hand om den internationella marknaden, har under de senaste månaderna kunnat redovisa mycket stora framsteg så till vida att man i knivskarp konkurrens har kunnat få beställningar från olika delar av världen. Televerket och Ericsson kan tillsammans ta åt sig äran av det.

Verksamheten under perioden 1991–1993 skall enligt den föreliggande treårsplanen inriktas på fortsatt koncentration på nätutveckling och nättjänster. Det kräver en fortsatt utveckling inom teleområdet och en fortsatt kostnadsanpassning av televerkets olika taxor för att möta den ökande konkurrensen. Man möter i dag en mycket hård konkurrens från utländska intressenter som vill hit till vårt land där marken är jämnad och där det kanske för en konkurrent är lättare att komma in genom att det finns så många alternativ. Men det svenska televerket har kunnat möta konkurrensen tack vare att man är tekniskt så långt framme.

Trots detta krävs det i motioner och i en reservation att det skall skapas en ökad kapacitet i telenätet. Televerket har också under ett flertal år varit Sveriges största investerare. I de treårsplaner som har gällt har det gjorts

investeringar på 25–28 miljarder kronor per treårsperiod. Det är de högsta i vårt land.

Centerpartiet kräver ökad kapacitet. En sak har förvånat mig, och jag har svårt att förstå sammanhanget. Rune Thorén kanske kan förklara för mig. Centern tycker att för att televerket ytterligare skall kunna utvecklas och erbjuda mer tjänster bör det tillföras medel från staten till televerket för att kunna uppfylla ytterligare krav på verket. Bläddrar man litet längre fram i betänkandet, i själva verket två reservationer fram, säger centern att televerket skall leverera in till staten ytterligare 500 milj. kr.

Först skall televerket tillskjutas medel för att bygga ut mer. En sida längre fram i betänkandet skall televerket leverera in 500 milj. kr. till staten – för att finansiera centerns olika skattesänkningar, gissar jag. Det går inte ihop. Det är vad man normalt kallar för rundgång i affärer.

Det fanns inga motioner i år om bolagisering. Varför vet jag inte. Men det hindrar ju inte att den mycket verbalt kraftfulle Anders Castberger nämnde bolagisering. Han ville förmå mig att klämma fram var jag står i bolagiseringsfrågan. Frågan har inte behandlats i utskottet, och vad jag personligen anser har ju inte så stor betydelse, eftersom jag talar för utskottet. Jag vill dock erinra Anders Castberger om att en stor del av televerkets verksamhet bedrivs i olika bolagsformer. Detta är en förutsättning för att man skall kunna konkurrera med andra avancerade utländska konkurrenter. Det är mitt svar på Anders Castbergers fråga.

Det framfördes vidare att telenätet ytterligare borde byggas ut. Televerket har ålagts en uppgift som man kommer att uppfylla i enlighet med de beslut som har fattats. Var man än bor i landet skall man ha tillgång till de grundläggande teletjänsterna. Att omedelbart göra det möjligt för alla var man än bor att få tillgång till övriga tekniska finesser är svårt, men i mitten av 90-talet kommer de allra flesta i vårt land att kunna utnyttja sådana tekniska finesser som bl.a. telefax.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i trafikutskottets betänkande.

Anf. 93 TOM HEYMAN (m):

Herr talman! Ja, Birger Rosqvist, det är riktigt att det inte längre finns några lagreglerade monopol kvar inom televerkets verksamhetsområde. Birger Rosqvist och jag är överens så långt att televerket naturligtvis skall ha skälig ersättning för de tjänster som man erbjuder både till allmänheten och till andra nätoperatörer. Men nu bygger televerket upp ett tekniskt monopol som skall bevara det som tidigare var lagstadgat.

Ericsson har fått instruktioner som förhindrar bolaget att i dag lämna offerter på växlar till Comvik. Detta fall skall prövas av marknadsdomstolen senare i höst. Det rör sig troligen om ett högst vanligt fall av leveransvägran som undanröjs av marknadsdomstolen. Under tiden har dock Comvik förlorat lång och dyrbar tid.

När det gäller växelanslutningen är det en fråga om hur anslutningen från Comviks växel till televerkets nät skall ske. Där borde förhållandena vara lika för Televerket Radio som för Comvik, men så är inte fallet. Televerket Radio ansluter med något som kallas för gul svensk tupp, medan Comvik

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Inriktningen
av televerkets
verksamhet
åren 1991–1993*

hänvisas till röd internationell tupp. Det låter som om det handlar om en hönsgård, men det gör det inte. När sedan Comvik accepterade detta, sade televerket att röd internationell tupp kommer att finnas bara på en eller två orter i landet. Detta skapar naturligtvis linjekostnader för Comvik, som detta bolag inte kan bära för ett system som inte blir jämlikt i förhållandet till den egna radiodivisionens telefonnät.

Det är dessa förhållanden som jag har velat ta upp till diskussion. Om riksdagens tidigare beslut om konkurrensneutralitet skall kunna fullföljas, bör televerket inte ha möjlighet att agera på det sätt som man gör.

Anf. 94 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Genom att försöka sig på en formell vinkling gled Birger Rosqvist undan för att slippa att svara på de besvärliga frågor som vi ställde till honom, men så enkelt går det inte.

Beträffande telepolitikens inriktning företräder folkpartiet en liberal syn, där vi utgår ifrån en verklig nätkonkurrens mellan jämbördiga parter. Jag exemplifierade inledningsvis med Comvik, men även andra kan komma att vara intresserade. Vi menar att också dessa intressenter skall tillåtas vara med.

För att en fungerande marknadsekonomi skall vara till gagn för allmänheten erfordras att alla parter spelar på lika villkor. Detta är det fundamentala i en marknadsekonomi och förmodligen är det just därför som socialdemokraterna ännu inte begriper detta. Det här är utgångspunkten för att vi naturligtvis vill låta televerket spela på samma gynnsamma villkor.

Socialdemokraterna och Birger Rosqvist måste ändå ha en principiell syn på dessa frågor. Alltmedan folkpartiet år efter år krävt nytänkande och påvisat vilken principiell inriktning vi vill se, har socialdemokraterna bara sagt nej. Bolagiseringsfrågorna avgjordes i ett annat betänkande, där socialdemokraterna var lika klart negativa.

Så helt plötsligt framläggs samma förslag som tidigare har framställts av folkpartiet och flera andra partier av generaldirektören själv. Han har t.o.m. arbetat som en företagsledare och inte frågat regeringen innan han kom med förslaget om vad han fick säga. Då står Birger Rosqvist helt handfallen och hänvisar till att det inte är någon som motionerat i den här frågan just denna gång.

Affärsvärldens senaste nummer innehåller en analys av den kommande affären som eventuellt blir av. Där ger styrelsens ordförande sitt stöd för denna tanke. Menar ägaren/staten – företrädd av den socialdemokratiska regeringen – som tillsätter ordförande att man väntar sig en splittring i styrelsen orsakad av företrädare som inte företräder statens intressen? Det är en mycket underlig inställning från socialdemokraternas sida.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1990/91:TU2 Vissa yrkestrafikfrågor.

*Vissa yrkes-
trafikfrågor*

Anf. 95 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Vi moderater står självfallet bakom samtliga reservationer där vi finns representerade, men för att bidra till att göra kammarens arbetsförfarande smidigare yrkar jag härmed bifall bara till reservation nr 1.

Flertalet av dessa motioner har förvisso väckts flera gånger tidigare och blivit avslagna eller blivit behandlade på ett sätt som vi moderater inte har varit nöjda med. Vi kommer därför att fortsätta med att avge motioner och agera för att syftet med motionerna skall kunna uppnås.

Det här betänkandet går främst ut på vår önskan att minska antalet regleringar och därmed få en ökad och på många områden helt fri konkurrens.

Vid flera tillfällen under de senaste veckorna har här i kammaren gjorts liknande uttalanden, men eftersom det är så pass viktigt vill jag upprepa det ännu en gång: Vi har ju sett hur det har gått för ett samhällssystem där avsaknaden av konkurrens har varit total. Dessa system faller i dag som korthus i länderna öster om Sverige.

När vi talar om fri konkurrens och en ökad avreglering gör vi inte det med den enskilde lastbilsägaren, det enskilda bussföretaget eller flygföretaget som utgångspunkt, utan för att det är viktigt för den enskilde medborgaren, för skattebetalaren. En fri konkurrens innebär att medborgarna dels får en större valfrihet, dels en större möjlighet att välja det alternativ som är bäst och billigast. Det är möjligt i ett samhälle med fri och öppen konkurrens.

Jag kan inte låta bli att referera till vad tidningen Arbetets f.d. chefredaktör Frans Nilsson uttalade för en del år sedan under den debatt där man diskuterade huruvida Arbetet för sin Göteborgsedition skulle erhålla presstöd. Den socialdemokratiska chefredaktören Frans Nilsson sade då: "Det är bra om journalisterna i Göteborg får konkurrens av Arbetets journalister". Det är ett resonemang som jag helt ställer upp bakom. Men, herr talman, det gäller förvisso på många andra områden än inom tidningsvärlden.

Visst har det hänt att majoritetspartiet på en del områden har släppt en del regleringar – även om det har gått långsamt – och man har i vissa fall givit möjligheter till ökad konkurrens. Vi moderater anser dock att takten har varit alltför långsam. På en del områden är det ett steg i rätt riktning. Det håller jag med om. Men stegen kunde vara flera och framför allt snabbare.

Reservation 1 handlar framför allt om lämplighetsprövningen. Vår huvudprincip är att det viktigaste för en åkare är att han kan transportera passagerare och gods på ett säkert sätt. Man bör i lämplighetsbedömningen inte väga in överlast, farligt gods, hastigheter och beskattning. Det har vi andra instanser i samhället som sköter.

Vi har fackliga organisationer som mycket väl ser till när arbetsgivare och anställda inte uppfyller de krav som de anser att man skall uppfylla. I vårt samhälle har de en frihet att agera.

Reservation nr 3 handlar om huvudmannaskap i egen regi. Det är ytterst

viktigt att man medger konkurrens under betydligt bättre förutsättningar än vad som sker i dag. Jag skulle vilja be utskottets talesman Jarl Lander att läsa det citat ifrån Svenska transportarbetareförbundet som tas upp i reservation nr 3. Man talar där om att det viktiga för att få ekonomin att gå ihop i en verksamhet i vad gäller kommunikationer är att trafiken inte utförs i egen regi utan lämnas ut på entreprenad.

Herr talman! Låt oss, till sist, verka för att vi får ett samhälle med ökad konkurrens och minskad reglering till gagn för samtliga människor i detta land. Jag skulle vilja avsluta med att fråga Jarl Lander om han delar Svenska transportarbetareförbundets uppfattning, som citeras i reservation nr 3.

Anf. 96 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Trafikbranschen kännetecknas fortfarande av många regleringar, koncessionsprövningar o.d. Varje förslag om en anpassning till resenärers önskemål och en sund ekonomisk utveckling för enskilda företag möts med skepsis och undanflykter. Än gör sig det ena, än det andra särintrycket påmint.

När folkpartiet redan 1984 föreslog t.ex. avreglering av taxi tog det många år innan socialdemokraterna tog sig ur en förläggad regleringssyn och omsorg om det bestående, bara för att omedelbart hamna i utredningskvarnen. Det dröjde därifrån som bekant ytterligare många år fram till dess att vi nu äntligen lever de första månaderna under någorlunda fria förhållanden på taxi-marknaden. Det första stapplande steget efter 60 års reglering tas nu. Det blir naturligtvis lite kantigt både här och där.

En ökad frihet, och därmed ökade möjligheter till konkurrens mellan de företag som producerat trafiktjänster, är nödvändig för att säkra att priserna, dvs. taxorna som vi fortfarande regleringsmässigt brukar kalla dem, bringas i överensstämmelse med marginalkostnaden för produktionen. Det är ett faktum som har understrukits åtskilliga gånger av bl.a. statens pris- och konkurrensverk.

Låt mig nämna några exempel på de återstående regleringarna som socialdemokraterna vill genomföra – förstås med uppbackning av de till vänsterparti förkladda återstående kommunisterna i vårt land samt miljöpartiet. När det gäller t.ex. lätta persontransporter med bil har det angivits att kommuner och landsting skall kunna utöva ett visst huvudmannaskap. Detta innebär givetvis en hämsko på utvecklingen och konkurrensen. När det gäller busstrafik kvarstår i vissa fall regler för trafikmässig behovsprövning. Hur, Jarl Lander, kan socialdemokraterna anse att staten bättre än resenärerna kan avgöra när, vart och till vilket pris man vill resa? Är det egentligen inte storebrorsmentaliteten ”man bör” det ena och det andra som tittar fram igen?

Vi anser i folkpartiet att endast de etableringsprövningar som kan motiveras med hänsyn till kompetens av betydelse för enskilda människors hälsa och säkerheten vid befordran bör ha betydelse. Övriga frågor som gäller ordning och reda i näringslivet regleras precis som i alla andra verksamheter på särskilt sätt och alla andra människor får underordna sig på lika villkor. Det är ett spel och ett agerande på marknaden som gynnar konsumenterna.

Vi står med detta bakom det som har uttryckts av oss i reservation nr 1

och 2. Med hänsyn till kammarens arbetsbelastning nöjer vi oss därför med att yrka bifall till reservation nr 3.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

Anf. 97 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! I detta betänkande behandlas ett antal motioner som rör yrkestrafikfrågor. Jag skall framför allt beröra de frågor som rör taxi och de krav som finns på taxi att ha kvittoskrivande taxametrar.

De krav som kommer att gälla från den 1 januari 1991 kommer att medföra bekymmer för många taxiägare ute i landet. Kraven sköts upp ett halvår eftersom man inte hade kunnat prova ut taxameterna i tid.

I betänkandet beskrivs hur man har kommit fram till beslutet och hur förändringarna har skett. Man utgår ifrån att det är ett konsumentintresse att det skall finnas taxametrar. Det kan det naturligtvis vara i vissa fall. Man säger också att det kanske framför allt är av värde när det gäller de samhällsbetalda transporterna. Såvitt jag vet är en mycket stor del av de samhällsbetalda transporterna inte avhängiga av vad taxametern visar utan snarare av avtal och andra överenskommelser om hur mycket transporten skall kosta. Man säger också att det är ett sätt att få en effektiv skattekontroll. Det kan jag naturligtvis förstå.

Det här får dock negativa konsekvenser på sina håll. Många taxibilar, åtminstone ute på glesbygden och på små orter, har sin dominerande inkomstkälla i de resor som inte berörs av taxametern. Det gäller skolskjutsar och andra samhällsuppdrag som de får betalt för på annat sätt.

De utgör också en viktig del av servicen ute på landsbygden så att människorna där får möjlighet att åka taxi. Den inkomst taxistationen som sådan får på det sättet är dock ganska liten. Att de skall tvingas göra stora investeringar för att skaffa taxametrar som kan skriva ut kvitton medför att en del kommer att försvinna. En del måste nämligen ha ganska många bilar för att kunna klara bl.a. skolskjutsar just i topparna. För att de skall kunna få använda dessa bilar för att göra även vanliga taxiresor måste de ha taxametrar i samtliga bilar. Det blir mycket dyrt för en företagare. Enligt min uppfattning är det inte acceptabelt att det är på det sättet. Därför borde det finnas generösa dispensmöjligheter för dessa taxiägare.

I betänkandet och i tidigare debatter hänvisas det till att det finns dispensmöjligheter. Det är i och för sig riktigt. Men dessa dispensmöjligheter är uppbyggda på ett sådant sätt att om dispens ges får inga körningar över huvud taget förekomma då taxametrar skulle behövas. Det är enligt min uppfattning och enligt reservation 5 i betänkandet inte tillfyllest.

För glesbygden är det väsentligt att dessa taxiföretag finns kvar. Det är också ett konsumentintresse. Det är inte ett konsumentintresse bara att kunden kan få ett kvitto. Upplysningen på detta kvitto kan kunden i stället få från taxichauffören. Därför borde taxichauffören slippa ha denna taxameter. Vi kommer annars att få en sämre service ute på landsbygden på dessa orter. Vi får kanske även dyrare taxiresor.

Jag har ett exempel från min hembygd. När taxistationen lades ned blev framkörningsavgifterna större än kostnaderna för själva taxiresorna. Ett sådant system är oacceptabelt. Därför kan det inte vara något konsumentintresse att det är på det sättet. Utskottets talesman borde kunna tala om vari

Vissa yrkes-
trafikfrågor

detta konsumentintresse ligger. Detta system blir också dyrare för samhället, eftersom man får beställa längre taxi längre bort ifrån. Glesbygdstaxi måste få betydligt mer generösa dispensmöjligheter.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 5 i detta betänkande. Det finns även andra reservationer i betänkandet i vilka väsentliga frågor tas upp. I reservation 1 tas lämplighetsprövningen upp. Enligt denna reservation anser vi från centern, moderaterna och folkpartiet att det nuvarande systemet innebär en för stark inskränkning av näringsfriheten, och vi vill ha en förändring. Detta har tidigare tagits upp från talarstolen, och därför går jag inte närmare in på det. Jag yrkar alltså inte bifall till reservation 1, eftersom vi inte tänker begära votering på den punkten, men det innebär inte att vi inte står bakom synpunkterna i denna reservation. Vi står bakom samtliga synpunkter i de reservationer som vi har fogat till betänkandet.

Trafiksäkerhetskraven när det gäller bussar måste vara desamma oavsett om bussarna går i yrkesmässig trafik eller inte. Det måste vara ett klart konsumentintresse att man kan åka lika säkert oavsett varifrån bussen kommer. Detta tas upp i reservation 6.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 5 och står bakom kraven i övriga reservationer.

Anf. 98 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp):

Herr talman! Jag skall börja med att yrka bifall till de tre reservationer där miljöpartiet finns med, nämligen reservationerna 5, 6 och 7.

När det gäller kvittoskrivande och registrerande taximetrar har Lennart Brunander gjort en bra beskrivning av situationen. Vi delar åsikten att detta förslag är en förbättring och att det t.o.m. kan vara ett bidrag till säkerheten. Men samtidigt anser vi, eftersom det är en förhållandevis kännbar investering, särskilt för småföretagare, att det behövs en större flexibilitet än vad transportrådet föreskriver, särskilt när det gäller glesbygden.

Större krav på uthyrning av tyngre bussar borde vara självklart för att man skall åstadkomma ökad trafiksäkerhet. Vi yrkar därför på att en bestämmelse om yrkestrafik tillstånd skall krävas och att trafiksäkerhetskontrollerna skall skärpas när det gäller bussar utan detta tillstånd. Det är ytterst viktigt.

Cykeltransportställ på bussar är en enkel och relativt billig åtgärd som kan minska bilåkandet och därmed avgaserna. Det skulle ge en skjuts till det mest hälsosamma, nyttiga och, vilket det lär vara, mest energieffektiva persontrafikmedel som finns. Oftast är det just det litet väl långa avståndet i bägge ändar av bussresan som frestar till att man åker bil hela vägen i stället för buss. Om man då får denna enkla möjlighet att ta med cykeln förenklar det för många, både i glesbygd och i tätortsområden. Det är en billig biljett till större frihet och ett litet steg i riktning mot bättre en miljö.

Anf. 99 JARL LANDER (s):

Herr talman! Det är knappt ett år sedan vi diskuterade dessa frågor i kam-maren. Då som nu var de föranledda av motioner väckta under den allmänna motionstiden. Med andra ord skulle jag kunna använda mig av samma argument som jag använde mig av för ett år sedan när utskottsmajoriteten av-

styrkte de motioner som då hade väckts. Jag skall försöka undvika att använda samma argument som då. Men jag vill redan nu poängtera att utskottsmajoriteten har samma uppfattning i dag när det gäller de reservationer som är väckta med anledning av betänkandet.

Utskottsmajoriteten anser alltså beträffande avregleringen av yrkestrafiken att man inte kan gå så mycket längre än vad som skett i och med den nya yrkeslagstiftningen som riksdagen fattade beslut om under 1987/88 års riksmöte.

För dem som utövar yrkestrafik, av vilket slag det än är, bör kraven vara att de bedriver trafiken på ett ansvarsfullt och lojalt sätt. Utskottsmajoriteten anser att en förutsättning för det är att utövarna har kunskap om samtliga lagar och regler om företagsamhet och yrkestrafik. Det räcker inte med att de är bra på att köra buss eller duktiga på att lasta en lastbil snabbt. Vi anser att yrkestrafikens nuvarande regler om lämplighetsprövning är väl ägnade att motverka olika lagöverträdelser. Alla måste ju verka under samma förutsättningar. Och lika villkor skall gälla för alla som skall bedriva företagsamhet i landet.

Samma grundsyn måste få gälla trafikhuvudmännens verksamhet. Om samhället t.ex. har ställt krav på trafikhuvudmännen att de skall bedriva linjetrafik i ett län, även om den går med underskott, är det högst oansvarigt mot skattebetalarna att släppa in ytterligare aktörer på linjetrafiken. De som tillkommer skulle naturligtvis bara uppträda på linjer där det är lönsamt att köra, vilket skulle leda till ytterligare skattesubventioner för trafik i landets glesbygder. Jag vill nog hävda att yrkestrafiken är tillräckligt avreglerad som den är för närvarande.

Trafikhuvudmännen har både det ekonomiska och politiska ansvaret för det lokala och det regionala resandet. Då är det självklart, anser jag, att det är landstingen och kommunerna som gemensamt skall avgöra vem av dem som skall vara huvudman, om de gemensamt skall vara det eller om kommunerna eller landstinget ensamt skall vara huvudman. Av detta följer att det är kommunerna tillsammans med landstinget som själva skall få besluta om hur huvudmannens trafik skall klaras – om den skall upphandlas, som många gör, eller om den skall utföras i egen regi, vilket också förekommer. Detta är inte en fråga för riksdagen att fatta beslut om.

Därför vill jag säga till Sten Andersson i Malmö att det inte har någon större betydelse vad jag anser om Transportarbetareförbundets text, som är bifogad till er reservation 3. Jag anser alltså att detta inte är en fråga som riksdagen skall fatta beslut om.

Herr talman! Varje år väcks i samband med behandlingen av yrkestrafikfrågor några motioner av personer som anser att samarbetet trafikhuvudmännen emellan inte fungerar i Skånelänen. Det yrkas på att det skall vara länsövergripande huvudman för bägge länen. Jag är inte så övertygad om att det där nere fungerar på det sätt som beskrivs i motionerna. Jag är lika litet övertygad om att det skulle bli bättre med en gemensam huvudman. Konflikter kommer i så fall alltid att uppstå så länge vi har olika intressenter från olika kommuner och olika län. Vad som i så fall fordras är litet lyhördhet från de olika företrädarna inom de olika kommunerna och länen. Reglerna finns ju i princip redan. Det är möjligt att samordna övergripande länstrafik.

I vilket fall som helst är det inte en uppgift för riksdagen att besluta hur linjetrafiken skall samordnas i Skånelänen, utan det måste vara en arbetsuppgift för regionerna att klara till invånarnas bästa.

Så något om taxitrafiken. Taxitrafiken avreglerades ju. Så som det hittills verkar har det gett till resultat något högre avgifter. Men det har också givit till resultat att det är fler bilar i trafiken. Det som kvarstår är att samtliga bilar i taxitrafiken skall utrustas med en ny kvittoskrivande taxameter. Det är en taxameter som inte enbart skall ge resenärer kvitto på resan på ett enklare sätt utan den skall också vara ett hjälpmedel för myndigheterna att kunna följa verksamheten och se till att den sköts på likartat sätt av alla taxibilar, ett hjälpmedel som gör att vi vet att de som är anställda i taxiverksamheten får möjlighet till en reglerad arbetstid och att det här kan följas upp. Det betyder med andra ord att vi har ett medel för att motverka all s.k. svart-taxiverksamhet, som vi i dag har.

Att som i reservationer till betänkandet yrka på att vi skall ge dispens för införandet av kvittoskrivande taxameter i glesbygd är att anse att man i glesbygd inte behöver kvitto för taxiåkande, inte kontroll över arbetstiderna. Det viktigaste tydligen är att taxiverksamhet i glesbygd skall kunna ske helt utan plikter om redovisning mot samhället. Vänd på resonemanget i stället: samtidigt skulle man, om man skulle släppa loss dispenserna i glesbygd, få en situation där en taxichaufför från glesbygd aldrig skulle kunna ta upp resande när han kommer till tätort, vilket han kan göra om han har den nya taxametern införd. Så dispens för införandet av den nya taxametern anser vi från utskottsmajoriteten i år, precis som förra året, enbart skall medges när det gäller olika specialkörningar, där körningarna utförs till ett i förväg bestämt pris. Det är så transportrådet har utformat föreskrifterna om dispens för att använda kvittoskrivande taxameter. Avtalet skall vara klart. I princip är det enbart skolskjutsar det gäller.

Nu blev det tyvärr så att införandet fördröjdes från den 1 juli 1990 till kommande årsskifte. Längre anser jag inte att det finns motiv att skjuta upp införandet av kvittoskrivande taxameter. I stället vill jag säga att det hastar med införandet av dessa taxametrar i fordon, så att inte all samhällsbetald taxiverksamhet på sikt utarmas av tillfälliga s.k. frifräsare inom branschen, med risk att de utkonkurrerar den seriöst arbetande yrkeskåren inom svensk taxiverksamhet.

Herr talman! Slutligen följetongen om bussuthyrningsverksamheten. Vi har tidigare från utskottsmajoriteten sagt att – och det har riksdagen ställt sig bakom – berörda myndigheter och organisationer med stor uppmärksamhet skall följa utvecklingen i fråga om omfattningen av bussuthyrning. Låt mig bara redovisa vad som gäller i dag. Man kan inte bedriva bussuthyrning utan tillstånd. Kravet när det gäller tillståndsgivning är detsamma som på lämpligheten enligt yrkestrafiklagen. Den som bedriver uthyrningsrörelse utan tillstånd döms därefter till böter.

Vidare sägs i förordningen om biluthyrning att fordon inte får lämnas till någon som kan antas sakna tillräcklig erfarenhet av fordonstypen. Dessutom gäller samma trafikregler för chauffören oavsett om han kör i linjetrafik eller inom uthyrningsverksamhet. För fordonen som sådana gäller samma regler vad avser trafiksäkerhet och kontrollbesiktning. I fråga om bestämmelser

om arbetstider och vilotider i vägtrafiken bereds en ny lag inom departementet. Något nytt uttalande från riksdagen i denna fråga anser vi inom utskottsmajoriteten inte nödvändigt.

Låt mig till sist konstatera att om utvecklingen inom bussuthyrningsbranschen inte leder åt rätt håll, då är vi inte främmande inom utskottsmajoriteten för att snarast vidta åtgärder för att bromsa utvecklingen. I dag, liksom förra året, är vår bedömning att detta inte är nödvändigt.

Herr talman! Jag har försökt att inte upprepa så mycket av vad som sades i debatten förra året, men jag har försökt med det sagda markera att jag vill yrka avslag på samtliga reservationer och bifall till trafikutskottets hemställan i betänkande 2 i dess helhet.

Anf. 100 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Om man har t.ex. körkort för tung lastbil då har man dokumenterade kunskaper om hastighet, om överlast och hantering av farligt gods. Mer behövs inte. Man skall inte behöva bli diskriminerad som lastbilsägare därför att man kanske har tillfälliga problem med skattemyndigheterna. De har inte ett dugg med yrket att göra. Man kan fråga sig om detta bara skall gälla för egenföretagare. Borde det inte i konsekvensens namn även gälla för anställda som har problem med myndigheterna av och till?

Jarl Lander talar här om lika villkor. Då måste jag fråga honom: Kommer han eller hans parti att föreslå att en egenföretagare, ensamåkare, som arbetar litet mer än andra och tack vare detta kan pressa taxorna jämfört med stora lastbilsföretag skall stoppas därför att han bedriver osund konkurrens? Har ni sådana planer, Jarl Lander?

När det gäller verksamhet i egen regi har vi exempel på hur huvudmän har dumpat priserna därför att de kan ta ut det någon annanstans till förfång för fri konkurrens och framför allt för människorna.

Allra sist, herr talman, skall jag läsa upp det citat från Svenska transportarbetareförbundet som jag refererade till i mitt huvudanförande: "All erfarenhet talar nämligen för" – betonade förbundet – att samhällets kostnader i entreprenadfallet vida understiger kostnaderna i den offentligt drivna trafiken." Jag tycker ändå att Jarl Lander som representant för det åtminstone hitintills största partiet i Sverige borde kunna svara på frågan om han eller hans parti ställer sig bakom detta påstående.

Anf. 101 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jarl Lander började med att säga att det har gått ett år sedan vi diskuterade dessa frågor senast och att utskottsmajoriteten har exakt samma uppfattning i år som för ett år sedan. Jag skulle då vilja säga att vi har blivit ett år äldre men inte ett dugg klokare.

Jarl Lander hade funderingar över glesbygdstaxi och undrade varför vi vill ha ökade dispensmöjligheter där. Jo, ökade dispensmöjligheter vill vi ha därför att vi tycker att det skall vara företagsmässigt möjligt att driva taxirörelse där även i fortsättningen.

Om bara 10–20 % av en taxibils användning avser resor med taxameter, blir den här investeringen väldigt dyr. Inte alla taxibilar i glesbygden har

ju så särskilt mycket körning. De företagsekonomiska möjligheterna att fortsätta är därför beroende av att man inte belastas med sådana här kostnader.

Jarl Lander ville tolka detta så att det i glesbygden inte behövs kvitton och arbetsredovisning. Det är inte alls det som det handlar om. De här kvittona kommer i alla fall inte till stånd om man bara kör skolresor osv. Vad vi vill är att gränsen för möjligheten att få dispens förskjuts på sådant sätt att man kan ha en del körning med taxameter utan att behöva ha denna utrustning. Då får ju förslaget om dispens inte alls den betydelse som Jarl Lander ville låta påskina, utan man kan följa helt vanliga regler i övrigt.

Herr talman! Jag tycker att det är oerhört viktigt för de människor som lever i glesbygd att kunna få en taxiresa dels ganska snabbt, dels till en rimlig kostnad – och det får man bara om taxin finns på hemorten.

Anf. 102 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp):

Herr talman! Jag måste återigen hålla med Lennart Brunander beträffande taxibilarna och kravet på dessa taxametrar. Jarl Lander tar i väldigt vad gäller resultatet av förslaget om dispens för dessa taxibilar, särskilt i glesbygd. Det betyder tydligen inte mycket att man kan räcka en hjälpende hand åt dem som behöver hjälp därför att de är ekonomiskt svaga. Och påståendet att de taxibilar som fått dispens inte skall få utföra körningar från tätorten verkar för mig som nonsens. Dispensen kan ju göras tidsmässig, så att man kan ge vederbörande längre tid på sig för att skaffa en sådan här taxameter.

Jag tycker att det är mycket konstigt att glesbygdsborna skall vara en så ointressant grupp för Jarl Lander.

Anf. 103 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Vi ser tyvärr i det här ärendet att socialdemokraterna hanteerar det precis som alla andra förslag – med stor nonchalans mot de människor som kommer med alternativa förslag. Jarl Lander hade egentligen inte några argument mot reservationerna 1, 2 och 3. De sveptes undan med förklaringen att frågorna bereds och utreds. Ja, det är det gamla vanliga när regeringen inte har någon vision om vad det är man vill, när regeringen inte vågar visa flagg, inte talar om vad det egentligen är för politik vi skall ha. Frågorna bara läggs i en byrålåda, och under tiden skyfflas alla förslag åt sidan.

Vi kan inte gå längre i avreglering, sade Jarl Lander. Men avser då Jarl Lander att också företag som tillhandahåller biljetter, livsmedelshandlare och andra företagare skall åläggas alla de extra regler för att få etablera sig som Jarl Lander vill ha inom kommunikationssektorn? Det finns regler mot den som inte följer skattebestämmelserna; det tar skattemyndigheter och åklagare hand om. Det finns regler för avtal med arbetstagarparten om löner osv., regler om livsmedelskontroll, om hur bilar skall se ut, och om allt möjligt. Man skall inte förbjuda etablering, utan det skall naturligtvis vara lika villkor i samtliga branscher.

Då säger Jarl Lander: Ja, men en företagare måste ju inte vara bra på att köra buss eller lasta en lastbil snabbt. Visst inte. En företagare i bussbranschen ser ju till att han har förare som kan köra buss, och en företagare i taxibranschen ser till att han har förare som kan köra bil och hitta väl i staden och på landsbygden. Vi skall inte förbjuda företagare i någon sådan bransch

för att han har nya finansieringsidéer eller inte går i av staten anvisad skola. Men det är vad Jarl Lander vill.

Vi anser i folkpartiet att vad som är viktigt är säkerheten för kunderna, att man kan uppfylla sådana förpliktelser som gör att säkerheten fungerar. Jarl Lander står fortfarande fast med ett ben i regleringens träsk. Tala i stället om vad det är regeringen förbereder och utreder i sitt kansli, och visa flagg för oss här i kammaren!

Anf. 104 JARL LANDER (s):

Herr talman! Både Sten Andersson i Malmö och Anders Castberger är tydligen inne på att man skall släppa all verksamhet fri i landet – då blir allting bra, och då fungerar allting.

Vi säger att vi vill ha den lilla typ av reglering kvar som gör att alla har samma förutsättningar att sköta företagsverksamhet. Det är nog det som skiljer oss åt. Vi kan inte acceptera att även den som inte är så noga med att betala in arbetsgivaravgifter, betala in skatt eller fullgöra andra skyldigheter gentemot samhället, skall kunna fortsätta och driva t.ex. bussverksamhet eller yrkestrafik. Hur bra han än är på detta måste han också känna samma ansvar gentemot det övriga samhället som de andra, som är mera seriösa inom branschen.

Får jag också säga några ord till Lennart Brunander och Anna Horn af Rantzien angående taxiverksamhet i glesbygd. Jag vill direkt vända mig mot Anna Horn af Rantzien, som säger att jag inte skulle känna något ansvar för människor i glesbygden. Anna Horn af Rantzien kanske inte vet att jag kommer från ett verkligt glesbygdsområde. Och det är just därför som jag tar upp det här problemet. Det är där vi har problemet med s.k. frifräsare, som nu håller på att slå ut all seriös taxiverksamhet. De räknar med att centern och miljöpartiet skall se till att de inte behöver ha kvittoskrivande taxametrar i bilarna. Jag anser att så måste ske – att sådana taxametrar skall finnas – om vi skall få någon ordning på taxiverksamheten ute i glesbygden.

Anf. 105 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Nu säger Jarl Lander att alla skall spela på lika villkor. Det är precis det som vi i folkpartiet föreslår, det är precis det som jag har upprepat gång på gång: Villkoren skall vara lika för alla. Det är bara det att Jarl Lander vill införa en massa extra villkor som alla skall uppfylla – villkor som inte gäller i några andra branscher.

Socialdemokraterna har ju infört näringsförbud för den som inte sköter skatter och konkurser på ett riktigt sätt. Ett sådant etableringshinder, som gäller andra branscher, finns alltså redan. Varför är inte det nog när det gäller transportbranschen?

Nej, det är ju så, Jarl Lander, om sanningen skall fram, att socialdemokraterna ännu inte riktigt kunnat smälta att det är avreglering som gäller. De statens hänglsen, som skall sättas på allt och alla enligt socialdemokratiskt sätt att se, klipper vi nu av. Då måste Jarl Lander inse detta, och komma med en politik som följer upp detta i samhället också när det gäller transportsektorn.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Vissa yrkes-
trafikfrågor*

Anf. 106 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jarl Lander påstår att de kvittoskrivande taxametrarna skulle vara till för att skydda glesbygdstaxin, så att inte "frifräsare" skall ta hand om de få taxiresor som förekommer där. Det tyder på att majoriteten i utskottet inte har satt sig in i hur situationen är för de här taxiägarna, och heller inte har pratat med dem. Situationen är ju en helt annan.

Det rör sig inte om något större antal, så "frifräsarna" skulle nog bli ganska magra om de hade att leva på det här. Jag är övertygad om att de inte skulle hålla på särskilt länge. Jag har nämligen inte upplevt att de finns i särskilt stort antal. Snarare är de ett problem i mera tätbefolkade områden, där de har möjlighet att få litet inkomster. På landsbygden och i glesbygd är människorna beroende av att det finns taxiägare att vända sig till. Man skall inte behöva rekvirera en långväga taxi. Men den risken finns om man fortsätter att driva frågan på det sätt som man nu gör och inte medger dispensererna i fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

12 § Beslut

Företogs till avgörande lagutskottets betänkanden 1990/91:LU1, LU2, LU3 och LU4 samt trafikutskottets betänkanden 1990/91:TU3, TU1 och TU2.

Lagutskottets betänkande LU1

Utskottets hemställan bifölles.

Lagutskottets betänkande LU2

Mom. 2 (differentierad rösträtt)

Utskottets hemställan bifölles med 263 röster mot 39 för reservation 1 av Bengt Harding Olson och Lola Björkquist. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (förvärv av egna aktier)

Utskottets hemställan bifölles med 272 röster mot 32 för reservation 2 av Martin Olsson och Stina Eliasson.

Mom. 5 (miljöredovisning i företag)

Utskottets hemställan bifölles med 287 röster mot 17 för reservation 3 av Elisabet Franzén.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölles.

Lagutskottets betänkande LU3

Utskottets hemställan bifölles.

Trafikutskottets betänkande TU3

Mom. 1 (trafikpolitikens mål och inriktning)

Först biträdde reservation 3 av Viola Claesson med 20 röster mot 17 för reservation 4 av Roy Ottosson. 265 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 2 av Elving Andersson och Rune Thorén med 33 röster mot 27 för reservation 3 av Viola Claesson. 244 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdde reservation 1 av Görel Bohlin m.fl. med 100 röster mot 55 för reservation 2 av Elving Andersson och Rune Thorén. 149 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölles utskottets hemställan med 156 röster mot 99 för reservation 1 av Görel Bohlin m.fl. 49 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (samhällsekonomisk analys av investeringar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Elving Andersson m.fl. – bifölles med acklamation.

Mom. 6 (avreglering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Görel Bohlin m.fl. – bifölles med acklamation.

Mom. 7 (sjöfart)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Viola Claesson – bifölles med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölles.

Trafikutskottets betänkande TU1

Mom. 1 (telepolitikens inriktning)

Utskottets hemställan bifölles med 207 röster mot 95 för reservation 1 av Görel Bohlin m.fl.

Mom. 2 (ökad kapacitet i telenätet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 2 av Elving Andersson m.fl., *dels* reservation 3 av Viola Claesson – bifölles med acklamation.

Mom. 3 (taxefrågor)

Utskottets hemställan biföll med 285 röster mot 18 för reservation 4 av Viola Claesson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 8 (telefonautomater i glesbygd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Viola Claesson – bifölles med acklamation.

Handikapp

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölles.

Trafikutskottets betänkande TU2

Mom. 1 (lämplighetsprovning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Elving Andersson m.fl. – bifölles med acklamation.

Mom. 3 (huvudmannatrafik i egen regi)

Utskottets hemställan bifölles med 203 röster mot 100 för reservation 3 av Görel Bohlin m.fl.

Mom. 7 (kvittoskrivande och registrerande taxametrar)

Utskottets hemställan bifölles med 171 röster mot 132 för reservation 5 av Elving Andersson m.fl.

Mom. 8 (uthyrningsrörelse med tyngre bussar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Elving Andersson m.fl. – bifölles med acklamation.

Mom. 11 (cykeltransportställ på bussar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Viola Claesson och Roy Ottosson – bifölles med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölles.

13 § Handikapp

Föredrogs

socialutskottets betänkande

1990/91:SoU1 Handikapp.

Anf. 107 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Dagens betänkande SoU1 är det första från socialutskottet under detta riksmöte. Det behandlar handikappfrågor.

Uppfattningen om alla människors lika värde är en av hörnstenarna i vårt demokratiska samhälle. Det innebär att människor med funktionshinder har samma rättighet som icke funktionshindrade att få ta del av välfärden, och att de skall kunna leva ett fritt och oberoende liv som ger möjlighet till självförverkligande.

Handikappade finns i alla samhällsgrupper, och deras livssituation växlar på samma sätt som andra människors. Folkpartiets strävan att öka människors frihet gäller inte minst dem vars frihet i dag är mycket begränsad. Hit hör de handikappade. Många av dem tillhör vad vi i folkpartiet kallar "det glömda Sverige".

Till dagens betänkande är fogade 29 reservationer av vilka inte mindre än 11 bär folkpartinamn. Jag skall kommentera några av dem.

I förarbetena till socialtjänstlagen sägs att en grundläggande förutsättning för att samhället skall fungera är att man känner till människors situation, problem och behov. I kommunerna fattar man i dag beslut som har stor betydelse för de handikappades välfärd. Det kan gälla hemtjänst, avlösarservice, ledsagarservice, färdtjänst osv. Utan en långsiktig, väl fungerande planering i nära samarbete med handikapporganisationerna kan inte målen uppnås. Därför borde alla kommuner göra en handikappinventering.

Herr talman! Under en följd av år har vi från folkpartiets sida framfört att handikappade bör kunna få personliga vårdare eller assistenter, människor som de lär känna och ha förtroende för. Jag kan bara konstatera att utskottsmajoriteten följer gamla invanda mönster. Man hänvisar till handikapputredningen. Tyvärr hjälper inte det de handikappade.

I reservation 8 tas det upp ett gammalt folkpartikrav, som gäller vilka som skall få skydd av omsorgslagen. Redan vid lagens tillkomst 1985 uttalade sig socialutskottet för en utvidgning av den personkrets som bör omfattas av lagen. Våren 1988 uttalade utskottet, mot bakgrund av den då aviserade och numera arbetande handikapputredningen, att utskottet förutsatte att utredningsarbetet skulle bedrivas så, att ett delförslag angående en utvidgning av personkretsen snabbt skulle kunna tas fram. Ännu har inget förslag kommit. Det är angeläget att inte minst boendefrågorna när det gäller handikappade ungdomar som inte omfattas av omsorgslagen får en lösning.

I dag talas det mycket om rehabilitering. Då menar man oftast människor som av en eller annan anledning gått sjukskrivna en längre tid och måste rehabiliteras, förbättra eller helst återställa kroppsfunktioner som har försämrats på grund av sjukdom eller annan skada, för att sedan kunna återgå till förvärvsarbete.

Men även handikappade som inte kan förvärvsarbeta kan behöva rehabilitering, och de måste ha rätt till behandling, oavsett om det föreligger möjlighet till förbättring eller om det endast är fråga om ett bibehållande av funktioner. Många handikappade behöver vid sidan om en kontinuerlig rörelseträning och regelbundna intensivperioder någon gång per år på rehabiliteringsklinik med möjlighet till sjukgymnastik och genomgång av hjälpmedel.

Habilitering avser åtgärder för barn, som från födseln eller unga år på grund av sjukdom eller skada behöver anpassning. Habilitering betyder alltså att utveckla en förmåga som tidigare inte har funnits.

Insatserna kan vara olika, t.ex. sjukgymnastik, stöd från logoped och psykolog. Genom att dessa resurser samordnas når man dels bättre kvalitet, dels slipper föräldrarna och barnet ha kontakt med många olika instanser som kanske är belägna långt ifrån varandra. Folkpartiet anser att det är väsentligt att en ökad samordning av barnhabiliteringen kommer till stånd.

Även vuxna handikappade har behov av en samordnad habilitering. I dag upphör inskrivningen i den samordnade habiliteringen i tjugofemårsåldern. Det är en känslig fas i den unge handikappades liv. Då flyttar han kanske till ett eget boende och skall skapa sig en egen tillvaro och identitet. Här kan en samordnad vuxenhabilitering göra stora insatser med praktiskt och psykolo-

giskt stöd. Folkpartiet anser därför att en samordnad habilitering också bör erbjudas vuxna.

I dagens betänkande finns det också ett kapitel om handikapphjälpmedel. I folkpartiets partimotion So227, som till stor del återfinns i detta betänkande, behandlas också ett avsnitt om hjälpmedel, där vi bl.a. skriver att rätten till hjälpmedel skall garanteras i lag och huvudmannaskapet vara samlat. Vi har också en kläm i motionen, men av någon anledning är detta motionsyrkande hänvisat till socialförsäkringsutskottet. Av misstag finns vi inte med på berörda reservationer, nr 16 och 18, varför jag vill betona att dessa är i överensstämmelse med folkpartiets uppfattning.

Herr talman! Ett nytt och bättre bilstöd infördes den 1 oktober 1988. Det förekommer titt och tätt uppgifter i pressen om att det är sämre än det tidigare och orättvist. Jag tycker att det är felaktigt att säga att det har försämrats, men anser inte heller att det till alla delar är tillfredsställande.

Folkpartiet har i sin partimotion föreslagit en rad förbättringar. Vi anser t.ex. att även förtidspensionärer som aldrig kommit ut på arbetsmarknaden och som erhållit bilstöd före 49 års ålder skall kunna få förnyat bilstöd upp till 65 år.

När jag läser utskottsmajoritetens förslag kan jag inte bedöma om det är positivt eller negativt – ett tillkännagivande till regeringen med många krumbukter. Jag tycker att det vore bra om Jan Andersson kunde tala om för mig och övriga som inte förstår vad som menas med skrivningen i betänkandet.

För att få rätt till bilstöd måste funktionshindret vara varaktigt och medföra väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller anlita allmänna kommunikationer. De här bestämmelserna tillämpas i dag olika. Reglerna bör därför ses över.

Nytt är också att föräldrar med handikappat barn kan få bilstöd. Förutsättningen är att föräldern sammanbor med barnet. Men alla gravt handikappade barn bor inte hos sina biologiska föräldrar, en del bor hos fosterföräldrar. Fosterföräldrarna kommer inte i åtnjutande av bilstöd, även om alla andra villkor för stödet är uppfyllda. Folkpartiet anser att reglerna bör ändras, så att även fosterföräldrar som varaktigt vårdar handikappat barn får rätt till bilstöd. Tycker inte Jan Andersson att också detta är ett rimligt krav?

Även med ett förbättrat bilstöd behövs en väl fungerande färdtjänst. Folkpartiet har i år liksom tidigare föreslagit att färdtjänsten ges samma huvudman som den övriga kollektivtrafiken. För två år sedan hänvisade utskottet till att frågan var under beredning i regeringskansliet. I dagens betänkande hänvisar man till 1989 års handikapputredning. Det kommer aldrig att bli några förbättringar på handikappområdet om utskottet varje gång frågorna tas upp hänvisar antingen till regeringskansliet eller till sittande utredningar.

Omsorgen om människor som lever i vad vi i folkpartiet kallar det glömda Sverige ligger oss folkpartister varmt om hjärtat. Vi kommer aldrig att ge upp kampen utan ständigt återkomma med krav på förbättringar för dessa människor.

Herr talman! Vi stöder givetvis alla folkpartiets reservationer, liksom reservationerna nr 16 och 18, i detta betänkande, men för att spara tid yrkar jag bifall till endast nr 5, 8, 13, 19, 21 och 25.

Herr talman! Riksdagens mål för handikappolitiken är fortfarande långt borta. Det betraktas inte ännu som en självklarhet att synskadade skall få del av samma information som vi seende får. Allmänna kommunikationer är sällan allmänna i den meningen att de kan användas av alla människor, trots beslut i riksdagen om att kommunikationerna skall anpassas.

Döva människor utesluts från beslutsprocesser på grund av att det inte finns tolkar, och föräldrar till utvecklingsstörda barn får allt för ofta driva en hård kamp för att barnen skall få tillgång till sådant som är en självklarhet för andra barn och ungdomar.

Den sittande handikapputredningen visar att klyftorna nu knappast minskar mellan människor som har något funktionshinder och oss som inte har sådana hinder.

I den situationen väljer socialutskottets ordinarie ledamöter att inte ha någon stor debatt, som det har sagts, om betänkandet som rör handikappolitiken. För att uttrycka mig milt skall jag säga att jag tycker att det är ett felaktigt beslut, och jag tror att det t.o.m. kommer att uppfattas som utmanande av handikapporganisationerna.

Men jag förstår att om det beslutet har fattats i socialutskottet är det nog inte lätt att få till en debatt här och nu om handikappolitiken i vidare mening. Jag nöjer mig då med att koncentrera mig på den motion där jag själv finns med som motionär. Vi begär en utredning om situationen för handikappade föräldrar som har fått icke handikappade barn.

Det har visat sig att barnen till handikappade föräldrar löper en stor risk att bli socialt handikappade, inte för att de har olämpliga föräldrar utan för att samhället inte inser att de här föräldrarna har extra behov och får extra behov i och med att de får ett barn, behov som de inte hade förut. Det gäller ofta enkla praktiska grejer, t.ex. att få tillräckligt med färdtjänstbiljetter för att de skall kunna följa med sitt barn till dagis som andra föräldrar.

Det här är en sexpartimotion, och när vi skrev den bedömde vi det som att det fanns goda förutsättningar för att vi skulle få ett enigt utskott att ställa upp på vårt blygsamma krav. Men icke. Utskottet har, tycker jag, slaktat vår motion på ett ganska nonchalant sätt.

Det är möjligt, herr talman, att socialutskottet i sin ambition att spara tid åt riksdagen har bestämt sig för att inte läsa hela motionerna. Ledamöterna läser kanske bara en sammanfattning eller halva motionen. Man kan tro det när man ser svaret.

Utskottsmajoriteten hänvisar till att socialstyrelsen avser att ge ut en rapport om föräldrar med begåvningsnedsättning och deras barn, och där skall då tas upp vissa frågor som rör de här föräldrarnas problem och behov. Det är givetvis bra, men en mamma som sitter i rullstol har inte exakt samma behov som de begåvningshandikappade föräldrarna och behöver inte heller exakt samma råd. Hon är alltså inte hjälpt av det här.

Vidare håller handikappinstitutet på med att ta fram en handbok för handikappade småbarnsföräldrar, och det kan väl vara bra med en sådan handbok, men det är ju inte det vi har efterlyst i motionen. Vi vill ha en översyn av hur många de här föräldrarna är och vad som är deras egentliga problem.

Avslutningsvis hänvisar utskottsmajoriteten till den sittande handikapput-

redningen och säger att utskottet utgår ifrån att utredningen kommer att behandla de funktionshindrade föräldrarnas behov. Enligt vad jag har hört efter hos handikapputredningen finns det inte alls några direktiv som säger att utredningen skall gå in på en särskild grupp på det sättet. Handikapputredningen har den inriktningen av sitt arbete att den tittar på behovet under fritiden, behovet vid arbete, osv. För att handikapputredningen verkligen skall göra en kartläggning av funktionshindrade föräldrars behov behövs det alltså ett tilläggsdirektiv.

Jag yrkar därmed, herr talman, bifall till reservation 28.

Anf. 109 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Jag yrkar bifall till reservationerna 6, 8, 11 och 17 vid socialutskottets betänkande 1.

Anf. 110 JAN ANDERSSON (s):

Herr talman! Handikappolitiken utformas utifrån övertygelsen om alla människors lika värde, att varje människa är en tillgång i samhällsgemenskapen. Därför måste var och en ges möjlighet att leva och verka utifrån sin förmåga och sina förutsättningar. Var och en måste också tillförsäkras en ekonomisk trygghet och ett inflytande, inte bara över sin egen situation utan också över det som sker i samhället i övrigt. Var och en skall ges möjlighet till personlig utveckling och gemenskap med andra.

Det är människornas behov och inte deras betalningsförmåga eller deras förmåga att på annat sätt göra sig gällande som skall styra fördelningen av de gemensamma resurserna. Detta vårt synsätt på handikappolitiken gör att vi rent allmänt på det området och på andra områden förordar en generell välfärdspolitik som innebär att alla efter sina behov får ta del av samhällets insatser men också att alla efter förmåga får bidra till att insatserna kommer till.

Handikappaspekter finns inom praktiskt taget alla samhällsområden. För att nå resultat i arbetet måste dessa frågor ingå som en naturlig del i den politik som utformas på de olika områdena, alltså inte bara inom socialpolitiken utan lika väl inom utbildningspolitik, bostadspolitik, arbetsmarknadspolitik, osv.

Ursprungligen uppfattades ett handikapp som en egenskap hos de enskilda individerna. Så ser vi det inte i dag, utan vi har ett miljörelaterat handikappbegrepp. Det är viktigt, därför att det innebär att vi genom åtgärder i samhällsmiljön kan begränsa och i vissa fall också eliminera handikapp. Detta är ett positivt synsätt.

Hur fungerar då handikappolitiken i Sverige? Ja, i ett internationellt perspektiv måste vi säga att den är bra. Inte så att Sverige på varje område är bättre än andra länder. Vi kan nog hitta exempel runt om i världen på att man i andra länder är bättre än vi. Men sammantaget, inte minst på grund av den generella välfärdspolitik, en aktiv arbetsmarknadspolitik och ett gediget ekonomiskt trygghetssystem har vi en politik som jag tror är bättre än nästan alla andras.

Men har vi då skäl att vara helt nöjda, att slå oss till ro, och lever vi upp

till de mål och principer som har kommit till uttryck bl.a. här i riksdagen? Nej, det gör vi inte. Jag skall ge några exempel.

Vi har en period av full sysselsättning bakom oss. Trots detta har de funktionshindrade, särskilt de med de allra svåraste funktionshindren, fortfarande svårt att komma ut på arbetsmarknaden.

Möjligheterna att färdas är inte lika för alla i vårt samhälle. I tider av ekonomiska svårigheter i kommuner och landsting kommer det rapporter om att man skär ner på färdtjänsten, som är ett komplement till kollektivtrafiken. Det kan vara fråga om att man höjer taxorna eller att man inför andra begränsningar. Och det är djupt otillfredsställande.

Möjligheten att ha en meningsfull fritid är inte heller lika stor för människor med funktionshinder. Detta beror delvis på att möjligheterna till färdtjänst är begränsade, men det beror också på bristande tillgänglighet i lokaler eller på att föreningslivet ibland inte öppnar sig för dessa människor.

Inte heller den ekonomiska situationen är likvärdig. Generellt sätt har människor med handikapp en sämre ekonomisk situation än andra.

Möjligheten till ett fullvärdigt boende har blivit oändligt mycket bättre om vi ser till det faktum att enskilda personer med funktionshinder nu ofta, men inte alltid, har ett eget boende. Däremot är allt det som hör ihop med ett fullvärdigt boende – att man skall kunna ta sig till sina vänner och bekanta, att man skall kunna ta sig närlokalen, att man skall kunna ta sig till affärer och liknande – inte lika väl utbyggt.

Hur har då 80-talet varit? En del debattörer brukar hävda att det har varit ett misslyckat årtionde just för gruppen handikappade. Men verkligheten talar ett annat språk. Jag skall ta upp några exempel på det som har gjorts under 80-talet, och det har skett samtidigt med att det har genomförts en restaurering av Sveriges ekonomi i den meningen att ett stort budgetunderskott i dag är avskaffat.

Karensdagarna inom sjukförsäkringen, som fanns vid 80-talets början, är nu slopade. Värdesäkringen inom pensionssystemet är också återställd. Nivåerna i handikappersättningen har höjts. Vårdbidraget har förbättrats. Statsbidraget till KBT har väsentligt höjts. Den tillfälliga föräldrapenningen har förbättrats. Bilstödet har förbättrats. Omsorgslagen har trätt i kraft under 80-talet. Texttelefonverksamhet och dagstidningsutgivning har blivit betydligt vanligare. Särvux har införts. Och bidragen till handikapporganisationerna har mellan åren 1983 och 1989 ungefär fördubblats.

Jag vill betona att denna uppräkningslista inte är något utslag av självgodhet. Det finns ingen anledning att vara nöjd med det som har gjorts, eftersom det återstår oändligt mycket att göra. Jag vill bara visa att det faktiskt under 80-talet ändå har hänt en del saker.

Så till betänkandet SoU1. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter och därmed avslag på samtliga reservationer. Jag skall endast kommentera några av dessa.

Det är riktigt att väldigt många av avslagen motiveras med att vi har en handikapputredning som ser över dessa frågor. Det är naturligt, eftersom handikapputredningen har för avsikt att lägga fram sitt betänkande i början av nästa år och nu är i full färd med sitt arbete.

I fråga om hela spektrat av förslag på lagstiftningsområdet – antingen det

gäller en utvidgning av omsorgslagen, lagstiftning när det gäller handikapphjälpmedel eller något annat – är det ju inte alldeles säkert att just en utvidgning av omsorgslagen är den allra bästa lösningen, om man nu vill ha en ytterligare rättighetslagstiftning. Kanske skall man i stället gå in i befintliga lagar och förstärka dem eller skapa nya lagar. Det är dessutom av vikt att man, om man föreslår en framtida ytterligare rättighetslagstiftning, ger klart besked om vilken personkrets det skall gälla och vilka åtgärder som rättighetslagstiftningen skall innebära.

Handikapputredningen ser också över frågan om personliga assistenter. Det är möjligt att en lagstiftning blir aktuell även på detta område. Vi vet inte heller hur en sådan lagstiftning skall finansieras. Skall denna verksamhet ingå inom socialförsäkringssystemet, eller skall kommuner och landsting finansiera detta inom ramen för sin verksamhet? Det är frågor som handikapputredningen är i full färd med att studera men inte har tagit ställning till. Detta gäller också frågan om sanktionsmöjligheter inom omsorgslagen.

Också färdtjänsten är föremål för en översyn av handikapputredningen. Den inventering som har gjorts inom handikapputredningen visar att de flesta är mycket nöjda med färdtjänsten men att det finns brister, bl.a. brister av det slag jag pekade på tidigare. Frågan är hur man från statens sida skall kunna gå in och åtgärda dessa brister som alltså finns hos andra huvudmän. Vi är ju ganska överens om att färdtjänsten skall vara ett komplement till kollektivtrafiken, och som ett komplement till kollektivtrafiken kommer färdtjänsten att ligga på kommunal nivå och länsnivå.

Vi har i betänkandet gjort ett tillkännagivande. Det rör en fråga som har varit uppe tidigare. Vi har i denna fråga samma principiella inställning som vi har haft vid tidigare tillfällen. Vi menar att den åldersgräns som i dag finns i fråga om bilstödet är för snäv, sett från strikt handikappolitisk synpunkt. De ekonomiska förutsättningarna för att genomföra denna förbättring och en del andra angelägna förbättringar inom bilstödsområdet har emellertid inte funnits.

Vi har nu sagt att regeringen i ett lämpligt sammanhang bör överväga denna åldersgräns. I detta sammanhang bör man se över även andra frågor inom bilstödsområdet och se vad som är mest angeläget att förbättra.

Kommer då 90-talet att bli ett årtionde under vilket vi kan ta ytterligare steg framåt för att förbättra situationen för människor med funktionshinder? Ja, jag tror det. Men det är då av vikt att vi kan bevara och utveckla den generella välfärdspolitiken, att det blir riktmärket för politiken.

Jag tror också att den utveckling som sker mot ett decentraliserat samhälle i huvudsak är bra. Beslutsfattare och enskilda individer kommer närmare varandra, och den enskilde individen har då lättare att framföra sina synpunkter. Men det finns också en fara i den utveckling som pågår, nämligen att små grupper med rätt okända behov, där bara ett fåtal personer har kunskap om hur dessa behov skall tillgodoses, så att säga kan komma bort. Det är viktigt att vi i samband med denna utveckling ser till att detta inte sker.

Det är också viktigt att vi från samhällets sida kan påverka den tekniska utvecklingen så att den kan komma de funktionshindrade till del. Det finns oerhörda möjligheter i den tekniska utvecklingen, men där finns också faror.

Till slut vill jag påpeka att det är viktigt att vi också i fortsättningen får

tillräckligt med resurser för våra gemensamma ändamål. Jag tror knappast att någon grupp är så beroende av att vi har en stark gemensam sektor som just människor med funktionshinder. Inom denna demokratiska sektor skall vi föra en aktiv fördelningspolitik, som kan komma människor med funktionshinder till del.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

Handikapp

Anf. 111 BARBRO SANDBERG (fp) replik:

Herr talman! Folkpartiet ställer upp på den generella välfärden. Vi menar att det är ett mycket viktigt mål, och det är något som vi inte ger upp. Jag tycker emellertid inte att Jan Andersson skall gömma sig bakom internationella förhållanden och säga att vi i alla fall är bättre än vad man är i många andra länder. Vi skall hålla oss till de svenska förhållandena, och här finns det fortfarande klara brister när det gäller de handikappades situation.

År 1979 fattades ett beslut om att kollektivtrafiken inom en tioårsperiod skulle vara handikappanpassad. Den perioden har nu gått ut med råge. Vi vet att det fortfarande i dag är omöjligt att åka tåg med t.ex. en rullstol. NHR, Neurologiskt handikappades riksförbund, hade häromåret en affisch som visade en person som fick åka i godsfin kan därför att han inte kom in i vagnen med sin rullstol.

I dag får vi signaler från både kommuner och landsting dels om att man i den kommunala färdtjänsten höjer taxorna och går in med olika begränsningar, dels om att bidragen till riksfärdtjänstresor i form av tilldelade medel från transportrådet nu är slut. Man oroar sig därför för hur det skall gå fram till nyår och med kommande julresor.

När det gäller boendet säger Jan Andersson att det i dag är många fler som har ett fullvärdigt boende. Det är bra att det går framåt. Men det är fortfarande de handikappade vilkas omsorg lyder under omsorgslagen som kan kräva att t.ex. få bo i ett gruppboende medan andra gravt rörelsehindrade ungdomar inte har den rättigheten. De blir många gånger tvingade att bo kvar hemma hos sina föräldrar. Det fanns redan år 1985 en utredning som hette Ansgar, om jag inte tar miste, som havererade år 1988 utan att komma fram till något beslut.

När det sedan gäller frågan om vårdare och assistenter pågår i dag ett försök, Stil-projektet. Man skulle kanske försöka utnyttja det litet mer och få in andra alternativ. Då tror jag att många fler skulle kunna få egna vårdare. Det borde definitivt gälla till förmån för de föräldrar som har handikappade barn. När dessa barn skall gå i skolan är det viktigt att de har en assistent som följer dem under hela dagen. Det skall inte vara olika personer under olika aktiviteter.

Anf. 112 MARGÓ INGVARSSON (v) replik:

Herr talman! Jag fick vänta förgäves på en kommentar från Jan Andersson om de handikappade föräldrarnas situation. Det är möjligt att han hoppade över den frågan som ett led i socialutskottets nya förenklade arbetsrutiner. Men jag har svårt att nöja mig med att det är på detta område som kammaren skall spara debattid. Jag tänker därför fortsätta att fråga Jan Andersson tills jag får ett nöjaktigt svar.

Jag upprepar min fråga: Menar Jan Andersson och utskottsmajoriteten att funktionshindrade föräldrar, exempelvis föräldrar med rörelsehinder, skall vara nöjda med att få i sin hand en rapport från socialstyrelsen om hur begåvningshandikappade föräldrar skall handha sina barn? Eller skall dessa föräldrar vara nöjda med rapporten från handikappinstitutet, som skall vara en idébank som skall ge förslag till lösningar på praktiska problem?

Det handlar inte bara om praktiska problem. Många av dessa frågor rör sig på en annan nivå. Hur skall man t.ex. få färdtjänstbiljetterna att räcka till så att man kan åka och lämna sitt barn på dagis och även hämta barnet? Hur skall man bära sig åt för att få hjälp att t.ex. ta ut sitt barn till lekparken varje dag?

Jag vill än en gång fråga Jan Andersson om utskottsmajoriteten fortfarande hävdar att handikapputredningen kommer att ägna särskild tid till att se på funktionshindrades föräldrars speciella problem, allra helst med hänvisning till det Jan Andersson själv sade här om att rapporten var så gott som färdigskriven och skall vara klar i början på nästa år. Jan Andersson vet ju, precis som jag vet, att handikapputredningen ser över olika områden. Man ser inte till särskilda gruppers speciella behov.

Anf. 113 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Hade Margó Ingvardsson lyssnat noga skulle hon hört att jag var inne på just de frågorna som hon tog upp.

När det gäller färdtjänsten, som Margó Ingvardsson tog upp i sin motion, ser man till hur den fungerar för alla grupper med funktionshinder. Ser man färdtjänsten som en del av kollektivtrafiken menar man också att det inte skall finnas några begränsningar över huvud taget. Det handikapputredningen skall titta på är hur man skall kunna styra de huvudmän som har ansvaret för färdtjänsten. Hur skall det bli möjligt för oss att styra dem så att de har en färdtjänst som är likvärdig med övrig kollektivtrafik?

Sedan till frågan om personliga assistenter. Den frågan är liksom en mängd andra frågor som också berör de funktionshindrade föräldrarna också föremål för behandling. Det stämmer att vi inte tar upp de funktionshindrade föräldrarna som en speciell grupp. Däremot tas en del andra specifika grupper upp. På den punkten har inte Margó Ingvardsson rätt. Handikapputredningen har ett speciellt ansvar för människor med de svåraste funktionshindren.

Jag gömde mig inte bakom internationella jämförelser, Barbro Sandberg. Jag sade precis samma sak som Barbro Sandberg sade. Det finns klara brister. När det gäller kollektivtrafiken delar jag också Barbro Sandbergs uppfattning att utvecklingen under de senaste tio åren inte har blivit vad vi trodde. Det handikapputredningen nu ser på är om man på ett antal specifika områden skall lagstifta om ansvars- och finansieringsprinciper. Ett område som är föremål för behandling är just kollektivtrafiken. I dag är ansvars- och finansieringsprinciper inget annat än en målsättning.

Jag påstod att det blivit bättre när det gäller rätten till boende. Jag är fullt medveten om att det inte är riktigt bra på den fronten heller. Men denna fråga hör till diskussionen om huruvida fler grupper skall omfattas av en ut-

ökad rättighetslagstiftning, vilka uppgifter som skall omfattas och om t.ex. boendet skall ingå.

Sedan kan jag försäkra att Stil-projektet och en rad andra projekt vilka har till syfte att utöka den enskildes möjligheter till valfrihet, inflytande och självbestämmande är något som vi ser till och att de sedan antagligen skall ligga till grund för ställningstagandet. Jag är säker på att dessa projekt kommer att ligga till grund för de ställningstaganden som handikapputredningen gör.

Anf. 114 MARGÓ INGVARSSON (v) replik:

Herr talman! Nu erkände Jan Andersson att han vet om att handikapputredningen inte kommer att utgå särskilt från de handikappade föräldrarnas behov och situation. Det är då märkligt att utskottets majoritet i sitt avslagsyrkande på vår motion med krav på en översyn hänvisar till att man utgår ifrån att handikapputredningen skall göra denna översyn. Jag tycker att detta är oärligt av utskottsmajoriteten. Det hade varit bättre om utskottet i klartext hade sagt att detta är en för liten och ointressant grupp för att man skall vilja satsa på den särskilda utredning som motionärerna begär.

Vi motionärer menar att den här gruppen behöver en särskild uppmärksamhet. Vi vet inte ens hur stor gruppen är. Vi vet att det tack vare att vi nu fått en öppnare syn på handikappfrågor finns fler handikappade som får barn, och de får friska barn. Men vi vet inte hur många dessa föräldrar är och vi känner inte till hela skalan av deras problem. Men att de har problem, det vet vi. Det är därför som det behövs en särskild översyn. Det är ett mycket blygsamt krav som utskottet kunde ha ägnat litet mer tid och uppmärksamhet i sin skrivning i utskottsbetänkandet.

Anf. 115 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det är bara att läsa innantill vad utskottet säger. "Utskottet delar motionärernas inställning att det är av största vikt att föräldrar med funktionshinder ges det stöd och den hjälp de behöver för att kunna uppfylla sitt föräldraskap. 1989 års handikapputredning har bl.a. till uppgift att behandla frågor om färdtjänst och personlig assistans. Utskottet utgår ifrån att utredningen i det sammanhanget även kommer att behandla de funktionshinderade föräldrarnas behov."

Detta gäller också andra funktionshinderades behov av färdtjänst och personlig assistans. Man kan inte bryta ut en mening, utan man måste läsa meningarna i deras sammanhang.

Anf. 116 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Vilka är det som först får dra åt svångremmen här i samhället? Jo, det är de allra svagaste grupperna. I går förde vi t.ex. en frågedebatt om ensamma mammor som har svårt att klara sig. Är det symptomatiskt att man inte ägnar de handikappade ens en normal debatt, som man brukar göra i alla andra frågor? Här har utskottsledamöter som talat om annat hållit de längre anförandena, på något undantag när.

Vi menar att grundsynen måste vara att alla människor skall ha samma möjligheter att delta i samhällslivet och att de handikappade så nära som det

någonsin går måste kunna leva ett normalt och rikt liv. Ibland behövs det ganska litet hjälp för att man skall klara av det. Det kan gälla så enkla saker som att det går att sänka bussen så att man kan kliva på. Det kan gälla så enkla saker som att det inte skall finnas höga trottoarkanter som hindrar rullstolen ute på stan. Vi måste ha ett samhälle som också är handikappanpassat.

Det här gäller både vuxna och barn, det gäller olika kön, det gäller olika handikappade. Oberoende av ålder, kön och handikapp skall man kunna delta i samhällslivet på så lika villkor som möjligt.

I detta betänkande behandlas en del av de saker som man kan göra för att ge de handikappade en bättre situation. Det är viktigt att vi åstadkommer ett handikappanpassat samhälle. Vi andra, som inte har funktionshinder, kan leva utan att den anpassningen på något sätt hindrar oss. Därför bör det vara ganska enkelt att åstadkomma den. Jag tänker t.ex. på bilstödet, på handikappanpassade arbetsplatser, på bostäder för rörelsehindrade, synskadade, hörselskadade och allergiker, på att man har gruppböende, osv.

När det gäller gruppböendet, som vi väl ändå får kalla för eget boende – eller är det någonting mitt emellan? – vill jag säga att man kanske kan tänka sig att seriekoppla ett par gruppböende för att de som arbetar bland bättre utvecklingsstörda eller mindre funktionshindrade skall kunna slippa ensamarbete under vissa tider av dygnet.

Jag skall sedan kommentera några av reservationerna.

Reservation 6 handlar om personlig vårdare. Vi menar att det är viktigt att man själv kan välja vårdare. Det börjar genomföras på vissa håll, och det har givit mycket bra resultat, både när det gäller äldreomsorg och när det gäller handikappvård.

Vi vill vidare utöka omsorgslagens personkrets. Det är också viktigt att man inte är så snäv i sina bedömningar när det gäller personkretsen. Rätten till eget boende enligt omsorgslagen skall vi trycka ytterligare på, så att den inte försvinner under den utveckling som nu sker i landsting och kommuner.

När det gäller handikapphjälpmedel för utvecklingsstörda vill jag framhålla att det är viktigt att de får tid på sig att lära sig att använda dem. Det gäller naturligtvis inte enbart utvecklingsstörda. En person med rörelsehinder eller funktionshinder kan ju ha svårigheter att lära sig att använda sina nya redskap, även om det verkar enkelt för oss. Där skall man vara mycket generös.

Möjligheten till ledarhundar för synskadade behöver utökas. Det är svårt att hitta lämpliga hundar. Man har provat med olika raser. Men vi bör ändå försöka att utöka det. Stödet till hundsolan bör också vara av sådan omfattning att man klarar att tillgodose behovet.

Personal som skall ta hand om handikappade behöver oftast specialutbildning. Det finns så många handikapp. Rena funktionshinder eller rörelsehinder kan oftast vara det lättaste. Det finns de som har talsvårigheter, förståndshandikapp, osv., och då behöver man ägna mycket krafter åt att ge personalen utbildning. Personalen stannar då längre och trivs bättre, och de som skall vårdas får en bättre vård och känner sig tryggare när de får behålla samma vårdare under en längre tid.

Utöver de reservationer som Anita Stenberg har yrkat bifall till vill jag

också yrka bifall till reservation 28. Den har varit föremål för en ganska häftig debatt. Jag tycker att det är viktigt att man stöder också den. Det gäller en så liten grupp, och det kan i det fallet inte vara fråga om några stora kostnader. Har vi nu stött handikappade människor så att de skall få leva ett normalt liv – kunna ha både sexualliv och familjeliv – måste vi ställa upp i fortsättningen också. Tidigare vågade eller kunde man inte skaffa sig barn i sådana situationer. Nu har vi hjälpt dem fram till det, och sedan släpper vi dem kanske plötsligt. Deras barn kan då få ytterligare problem. Det är viktigt att vi ser till den här ganska lilla gruppen.

Anf. 117 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Det har flera gånger hänvisats till 1989 års handikapputredning från kammarens talarstol. Det är förståeligt att så görs – de frågor som tas upp och de motioner som behandlas i betänkandet – ett sextiotial – är vad handikapputredningen har att behandla. Utredningen väntas snart vara klar, och slutbetänkandet väntas komma någon gång i februari–mars. Jag tolkar därför den uppläggning som socialutskottet har valt välvilligt, nämligen så att man då tänker ta den stora debatten om handikapp inför 1990-talet. Men några ord förtjänar att sägas nu.

De handikappade är faktiskt välfärdens förlorare. I ett samhälle som blir mer och mer marknadsorienterat är det de svaga som kommer i kläm. Klyftorna växer. Det har sagts tidigare från talarstolen. De som kan ta för sig tar för sig alltmer, medan de som behöver hjälp av oss andra blir lidande.

Skillnaderna är stora. De beror på var i Sverige man bor. Det är också skillnader mellan olika grupper av funktionshindrade. I handikapputredningens tredje betänkande, Handikapp och välfärd?, står det faktiskt ett symboliskt frågetecken efter "välfärd".

Man kan verkligen ifrågasätta välfärden. Det borde inte vara så – riksdagen har beslutat om rättvis social omsorg och lika rätt till stöd åt de handikappade. Viljeinriktningen är klar, men ändå tvingas man konstatera att de som har drabbats av handikapp får alldeles för litet av den allmänna välfärden – jag säger det trots att Jan Andersson här diskuterade den generella välfärden. Därför måste vi avstå en del av det vi har, vi som inte har drabbats av handikapp, till förmån för dem som är handikappade. Hur det skall gå till övervägs nu i utredningen. Jan Andersson berörde olika funderingar över lagstiftning och förde in ansvars- och finansieringsprincipen. Allt det är under övervägande och uppe till debatt.

De handikappade knyter stora förhoppningar till sittande utredning. Min förhoppning är att utredningen skall komma fram till goda förslag med skärpa i, så att de handikappade kommer att få de rättigheter som de så länge har väntat på.

Nu till centerns reservation i det betänkande vi behandlar. Möjligheter för människor med funktionsnedsättning att påverka sin situation – under 1980-talet har det alltmer kommit att framstå som en av handikappolitikens huvudfrågor. Det har gjorts stolta proklamationer, formulerade under 1970- och även under 1980-talet, såsom full delaktighet och lika villkor för alla. Det har gjort att de handikappade har blivit medvetna om gapet mellan dessa stolta proklamationer – de mål som man har formulerat från olika ta-

larstolar – och den verklighet som de själva lever i. Jag märker själv, inte minst i dessa dagar, att man får betala mer för färdtjänsten och att taxorna höjs i skattereformens fotsår. Sådant gör att de handikappade verkligen kommer att känna att de inte kan påverka sin situation.

Att kunna påverka sin situation – det brukar kallas brukarinflytande – är väsentligt. Därför tar vi upp de frågorna i en särskild reservation – nr 3 – vilken jag härmed ber att få yrka bifall till.

Frågan om omsorgslagens personkrets har tidigare diskuterats i debatten. Jag yrkar alltså bara bifall till reservation 8.

Vidare har vi hjälpmedel och översyn av huvudmannaskapsfrågan. Jag har läst proposition nr 14 som handlar om äldres och handikappades situation, och jag tycker att frågan verkligen är i behov av översyn. Gränserna är oklara. Skillnaderna är stora även på detta område, som t.ex. var man bor och vilket landsting man tillhör. Jag yrkar därför bifall till reservation 16.

Den sista reservationen jag vill yrka bifall till gäller bilstödet. Jag noterar, men med en välvillig tolkning, att utskottets tillkännagivande är positivt, dvs. att personkretsen skall vidgas utöver 49-årsgränsen. Utskottet anför att ur handikappolitisk synpunkt är den gränsen för snäv. När tillfälle ges skall man aktualisera en utvidgning. Vi har från centern i en partimotion, och även från enskilda centerriksdagsledamöter, tagit upp frågan om 49-årsgränsen. Vi tycker att det är ett positivt ställningstagande från utskottets sida.

Däremot har jag i en enskild motion tillsammans med Marianne Andersson i Vårgårda bett om en översyn av regelsystemet när det gäller rätt till bilstöd. Det behövs faktiskt en översyn. Tillämpningen är olika vid olika försäkringskassor. Jag yrkar bifall till reservation 21.

Anf. 118 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Vi moderater ser givetvis fram emot handikapputredningens betänkande. Det lär väl inte dröja alltför länge innan det kommer. Då får vi förhoppningsvis ett brett underlag för en debatt som är mycket angelägen. Nu har också utredningen fått bättre förutsättningar att kunna arbeta sedan vi uppnådde en majoritet i utskottet om att ta bort de s.k. nolldirektiven.

Det är värdefullt att vi har uppnått enighet i utskottet om bilstödet, dvs. att det även bör omfatta dem som är över 50 år. Den s.k. 49-årsgränsen är alldeles för snäv. Det är viktigt att personkretsen utvidgas. Apropå Barbro Sandbergs fråga vill jag understryka vikten av att de synpunkter som har redovisats i de motioner som ligger till grund för tillkännagivandet verkligen beaktas under beredningsarbetet.

Slutligen har jag några synpunkter beträffande bidragsgivningen till handikapporganisationerna. Vi har som framgår av vår partimotion pekat på att statens handikappråd har fått en monopolställning som hårt har drabbat små handikappgrupper. Vi anser att full föreningsfrihet måste råda. Detta är viktigt för informationsspridningens skull. Det är därför angeläget att vi snarast får den översyn vi har pläderat för i vår partimotion.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 29, även om jag i övrigt stödjer hemställan i betänkandet och de reservationer där vi står med, dvs. reservationerna 9, 15 och 27.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Prot. 1990/91:11

Mom. 3 (samverkan i vården)

17 oktober 1990

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 36 för reservation 3 av Rosa Östh.

Handikapp

Krister Skånberg (mp) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 5 och 6 (personliga vårdare, m.m.)

Först biträdde reservation 5 av Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkqvist med 44 röster mot 15 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservation 6 av Anita Stenberg. 241 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 246 röster mot 40 för reservation 5 av Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkqvist. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (omsorgslagens personkrets)

Utskottets hemställan bifölls med 215 röster mot 84 för reservation 8 av Daniel Tarschys m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 9 (rätten enligt omsorgslagen till eget boende)

Utskottets hemställan bifölls med 247 röster mot 15 för reservation 11 av Anita Stenberg. 36 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 12 (habilitering och rehabilitering)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 59 för reservation 13 av Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkqvist.

Mom. 13 och 14 (datorhjälpmedel och texttelefoner, m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservation 16 av Rosa Östh – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (prövotid för handikapphjälpmedel m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 15 för reservation 17 av Anita Stenberg.

Mom. 18 och 19 (huvudmannaskapet för färdtjänst, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 40 för reservation 19 av Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkqvist. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 24 (bilstöd vid väsentliga förflyttningssvårigheter)

Utskottets hemställan bifölls med 231 röster mot 70 för reservation 21 av Daniel Tarschys m.fl.

Mom. 31 och 32 (fritid och kultur, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 39 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservation 25 av

Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkqvist. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 35 (stöd till föräldrar med funktionshinder)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 40 för reservation 28 av Gudrun Schyman.

Mom. 36 (bidragsgivningen till handikapporganisationer)

Utskottets hemställan bifölls med 237 röster mot 61 för reservation 29 av Sten Svensson m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

14 § Beslut om uppskjuten votering av kvällsärenden

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang i början av kammarens arbetsplenum onsdagen den 24 oktober.

15 § Barnomsorg m.m.

Föredrogs
socialutskottets betänkande
1990/91:SoU2 Barnomsorg m.m.

Anf. 119 INGRID HEMMINGSSON (m):

Fru talman! I detta betänkande behandlas vissa delar av familjepolitiken. Andra avsnitt behandlades den 30 maj. Det är därför svårt att diskutera en sammanhängande familjepolitik enbart utifrån detta betänkande. När det gäller t.ex. vårdnadsbidraget måste jag hänvisa till debatten i våras där huvuddelen av detta behandlades. I dag behandlar vi endast förändringen i statsbidraget.

Vi moderater har en hel del reservationer i detta betänkande tillsammans med de övriga borgerliga partierna. Dessa reservationer är viktiga därför att de syftar till att försöka skapa rättvisa i det rådande systemet. Vi har behandlat reservationerna flera gånger tidigare. Det har varit trögt att förmå socialdemokraterna att frånga sin uppfattning att det är politikerna som vet bäst och därför bör besluta i människors ställe.

Det har visserligen blivit möjligt för föräldrar att bilda föräldrakooperativ, och nu har det kommit en proposition om personalkooperativ.

Men det har varit oerhört trögt att skapa fler alternativ, och det har varit under stort motstånd som detta har kommit en bit på väg. Orättvisan när det gäller fördelningen av statsbidrag för olika omsorgsformer kvarstår. Kommunala daghem favoriseras, medan inga statsbidrag utgår till kyrkan eller

deltidsdaghem i annan regi än kommunens. Men jag tänker inte återigen ta upp en diskussion om detta, eftersom det egentligen innebär att man endast skrapar litet grand på ytan på den socialdemokratiska familjepolitiken, som i grunden inte kan förändras i den riktning som vi moderater anser är nödvändigt. Socialdemokraternas ideologiska uppfattning hindrar nämligen detta. Politikerstyrning och monopol är utmärkande för deras uppfattning.

Den 30 maj hade vi en debatt här i kammaren med anledning av betänkandet SoU 27 om vårdnadsbidraget, vars innehåll de tre borgerliga partierna var överens om. I en reservation, gemensam för centern och moderaterna, framhölls det att vi ville genomföra förslaget den 1 januari 1991, medan folkpartiet i en likalydande reservation begärde att regeringen skulle återkomma med förslag till finansiering utan att lägga fast tidpunkten för genomförandet.

Vi moderater håller fast vid den här trepartimotionen och de principer som den bygger på. Vi ämnar återkomma under motionstiden, vilket framgår av reservation 2. Men vi vill nu gå vidare med trepartimotionen som grund för att arbeta vidare på att uppnå valfrihet och rättvisa för familjen i ännu större utsträckning. Vi har i trepartimotionen sagt att barnens situation skall stå i centrum. Förslaget skall bättre tillgodose familjens önskemål om ökad valfrihet. En större del av resurserna som ställs till förfogande för barnomsorg skall disponeras av föräldrarna själva. Detta och mycket annat återfinns i den motionen.

Under den senaste tiden har det varit en ganska stor diskussion i massmedia om en fortsättning när det gäller dessa tankar. Det beror på de partistämmor som de borgerliga partierna skall ha i höst.

Inom moderata samlingspartiet har vi lagt fram ett förslag till vår partistämma om hur vi skall gå vidare för att föra över beslutanderätten från politiker till föräldrar.

Eftersom vårt förslag utgår från de principer som vi har lagt fast i trepartimotionen, uppstår det några frågetecken inför folkpartiets reservation i detta betänkande. Det har också uppstått en del frågetecken med anledning av den presskonferens som folkpartiet har haft om denna fråga. Därför vill jag ställa några frågor till Daniel Tarschys.

Anser folkpartiet att 15 000 kr. per barn är en lagom dos rättvisa även i framtiden? Resten vill ju folkpartiet överlämna till kommunerna att fördela. Det blir ju fortfarande politikerna som skall bestämma vad föräldrar får välja.

Varför tar folkpartiet ett steg framåt och två steg tillbaka när det gäller att skapa möjligheter för föräldrar att fatta egna beslut?

Jag tycker att det vore sorgligt om folkpartiet skulle frånga det som vi tillsammans kom överens om i trepartimotionen om vårdnadsbidraget. Jag kanske kan få positiva svar på den frågan från Daniel Tarschys i dag.

Den proposition som vi förelägger vår partistämma innehåller idéer som skall diskuteras. Resultatet skall ligga till grund för vår framtida barnomsorgspolitik. Förslaget om vårdnadsbidrag, kombinerat med avdrag för styrkta barnomsorgskostnader, är ett steg i rätt riktning. Men nu gäller det att gå vidare, därför att orättvisan i barnomsorgen är så stor att flera och större steg måste tas med det snaraste.

Vår utgångspunkt är att familjen skall bestämma över hur omsorgen om de egna barnen skall ordnas. Jag skall redovisa principerna bakom förslaget.

Det allmännas stöd måste gå till barnet och inte till kommunen. Vi menar att principen skall genomföras successivt för barn som föds efter det att beslut har fattats.

Barnomsorgsstödet skall vara skattepliktigt men kombineras med avdragsrätt, precis som vi har uttalat i trepartimotionen. Den skolförberedande verksamheten skall vara avgiftsfri, och kommunen skall ha ansvaret för den. Kommunerna skall även i fortsättningen ha en särskild skyldighet gentemot barn med särskilda behov.

Föräldraförsäkringen skall gälla under barnets första tolv månader. Men vi vill höja garantibeloppet så att det motsvarar barnomsorgsstödet.

Övergången till det nya systemet skall ske på så sätt att de föräldrar som redan har barn i den kommunala barnomsorgen skall kunna fortsätta med detta.

Jag kan inte föreställa mig att socialdemokraterna i dag kommer att ha något positivt att säga om vår syn på barnomsorgen i framtiden. Eftersom det har tagit mycket lång tid att komma fram till de alternativ som vi har i dag, finns det väl inte något hopp om att det nuvarande regeringspartiet skall komma ur sina låsningar.

Men däremot borde de borgerliga partierna ha en annorlunda syn eftersom vi tidigare var överens om att familjens möjlighet att styra sin egen tillvaro måste öka. Vi har också alltid tillsammans betonat nödvändigheten av alternativ till det offentliga utbudet. Denna samsyn som vi har framgår av alla gemensamma reservationer i dagens betänkande.

Erfarenheter från hela världen visar att politisk styrning och monopol leder till köer, brant stigande kostnader och allt större orättvisor och bristande valfrihet för alla. Som en följd av detta kommer det nya löften och nya ursäkter för att löfterna inte kan hållas.

I det moderata samhället får alla del av barnomsorgsstödet. Vi tror att föräldrarna vet bäst vad som är bra för familjen.

Fru talman! För att spara kammarens tid yrkar jag bifall endast till reservation 1.

(forts. 18 §)

16 § Ajournering för middagsuppehåll

Kammaren beslöt kl. 17.56 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

17 § Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

Anf. 120 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Vi närmar oss nu det magiska året 1991. Det var ju då som vi skulle ha full behovstäckning inom barnomsorgen enligt det beslut som riksdagen fattade under år 1985. Jag tycker att det är oerhört tragiskt att det inte har gått att nå det målet, utan att vi fortfarande har ca 50 000 barn som inte kan beredas plats i barnomsorgen.

Det är ju inte brist på pengar som har lett till det här resultatet. Ser man på vad staten har tagit in i barnomsorgsavgifter de senaste tre åren och vad staten har gett ut i statsbidrag till kommunerna, finner man att staten har tagit in närmare 5 miljarder kronor mera än vad den har gett ut. De 5 miljarderna hade räckt gott och väl till statsbidrag till 50 000 barnomsorgsplatser under tre år.

Jag skulle vilja ställa följande fråga till Maj-Inger Klingvall: Vart har de 5 miljarder som staten tagit in i barnomsorgsavgifter men inte betalat ut till barnomsorg tagit vägen?

Jag vill gärna ställa också en annan fråga till socialdemokraterna. Det system som ni tänker er för barnomsorgen går ju ut på att fram till det att barnen är 18 månader utbetalas föräldrapenning och att från det att barnen är 18 månader skall det finnas plats i den kommunala barnomsorgen. Jag undrar följande: Är det er mening att det inte skall finnas någon plats i den kommunala barnomsorgen för barn under 18 månader, dvs. att alla föräldrar med barn under 18 månader skall vara hemma?

Föräldrapenningen kan visserligen delas och sparas, men i alla de planer från socialdemokratisk sida om utbyggnad av barnomsorgen som jag har sett har man beräknat behoven efter hur många barn som är över 18 månader. Man har aldrig talat om behoven av barnomsorg för barn som är under 18 månader. Jag vill därför ställa frågan: Är det er mening att alla barn skall vårdas i hemmet av endera föräldern eller av båda sina föräldrar fram till det att de blir 18 månader? Eller hur har ni annars tänkt att barnomsorgen skall fungera för barn under 18 månader?

Herr talman! Det värmdde mitt hjärta att höra Ingrid Hemmingsson försvara trepartiuppgörelsen om vårdnadsbidraget. Min förhoppning är att moderaterna kommer att fortsätta att stå fast vid det förslag som de tre partierna gick fram med i valet 1988, som sedan har upprepats i motioner till riksdagen och som återfinns i en reservation vid det betänkande som vi nu diskuterar. Jag vill erinra Ingrid Hemmingsson om att det i detta gemensamma förslag ingår som en väsentlig punkt att barnomsorgen skall byggas ut till full behovstäckning. Vi var när vi utformade det förslaget överens om att man skulle bygga ut barnomsorgen till full behovstäckning, att det alltså skulle finnas tillgång till barnomsorg för alla barn vars föräldrar så önskar och att detta skulle åstadkommas med hjälp av ett offentligt stimulanssystem.

Ingrid Hemmingsson ställer till mig frågan: Räcker det verkligen att ge föräldrarna 15 000 kr.? Skall politikerna bestämma över alla andra pengar? Nej, det räcker inte, och det var heller aldrig tanken i det gemensamma trepartiförslaget. Där är ju grundidén den att man skall ha ett vårdnadsbidrag

om 15 000 kr. och att det skall finnas tillgång till en barnomsorg som skall vara valfri för den enskilde föräldern. Tanken i detta förslag har hela tiden varit att det skall vara möjligt för föräldrarna att säga: Vi föredrar privat barnomsorg, alternativ barnomsorg, ideell barnomsorg eller barnomsorg i något religiöst samfunds regi. Statsbidragen och – får man väl också anta – de kommunala bidragen skall då kunna användas för den barnomsorgen.

Det handlar alltså inte alls om att frånrycka föräldrarna inflytande över de pengar som går ut som statliga eller kommunala bidrag till barnomsorgen. Det har aldrig varit tanken i det borgerliga förslaget, och jag hoppas att det inte heller är Ingrid Hemmingssons tanke.

Men varför har vi då från folkpartiets sida gått emot tanken på att ta bort allt offentligt stöd till barnomsorgen och ge alla pengar till föräldrarna? Anledningen här till är den att om man följer den linje som har föreslagits inom moderata samlingspartiet, uppstår nya och mycket besvärande marginal- och tröskeeffekter för kvinnors förvärvsarbete.

För närvarande kostar en plats i barnomsorgen på daghem kanske 75 000 kr. per år. Jag är övertygad om att det går att genom utveckling på olika sätt pressa kostnaderna för barnomsorgen, men vi kommer inte ifrån att det kommer att kosta mycket pengar att bereda ett barn plats i högkvalitativ vård. Om man i en tvåbarnsfamilj står inför valet att endera av föräldrarna – i praktiken oftast kvinnan – skall stanna hemma, eller att anlita barnomsorgen och låta båda föräldrarna arbeta, på deltid eller på heltid beroende på vad som passar för familjen, kommer man med den nya moderata modellen att tvingas att välja hemvården, om inte kvinnan har en mycket hög lön, eller rättare sagt: om inte den andra förvärvsintäkten i familjen är oerhört hög.

Nio tiondelar av alla tvåbarnsmammor, Ingrid Hemmingsson, skulle finna det olönsamt att arbeta med den modell som moderata samlingspartiet nu har föreslagit, och det skulle innebära ett stort bakslag för kvinnors möjlighet att arbeta om de så önskar och även för samhällets möjligheter att få de oerhört värdefulla tjänster som kvinnor gör i förvärvslivet. Hur skall det gå med skolan, med äldreomsorgen, med handeln och med alla de andra områden där kvinnor i dag gör oerhört värdefulla och nödvändiga samhällsinsatser, om man försöker spärra ut småbarnsmammorna från arbetsmarknaden?

Jag hoppas att moderata samlingspartiet skall ta sig en ny funderare på det här förslaget innan man på sin stämma lägger fast sin fortsatta politik. Jag hoppas också att ni skall stanna kvar vid det gemensamma borgerliga programmet för ett vårdnadsbidrag och för en utbyggnad av barnomsorgen. Det förslaget ger en mycket god avvägning mellan de olika krav som man kan ställa på en sund och klok familjepolitik, inriktad på barnens bästa och på valfrihet för föräldrarna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 1.

Anf. 121 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Jag har indirekt fått svar av Daniel Tarschys på min fråga om han tyckte att de 15 000 kr. som anges i trepartimotionen är det belopp som främjar rättvisa och valfrihet. Såvitt jag förstår tycker Daniel Tarschys att det är det belopp som kan ges till den som stannar hemma och vårdar barn

och att resten av pengarna kan delas ut i form av kommunala bidrag. Jag anser att folkpartiet här har gjort ett stort tankefel.

Daniel Tarschys menade att kvinnorna inte skulle kunna komma ut på arbetsmarknaden. Men det är fel av folkpartiet att tro att kvinnor inte kan fatta egna beslut, att de måste styras för att komma ut på arbetsmarknaden. Jag tycker att man undervärderar kvinnorna. Ändå brukar folkpartiet tala till förmån för dem.

Principen i vår vårdnadsbidragmotion är inte att vi har låst oss fast vid 15 000 kr. i bidrag för all framtid. Det beloppet innebär inte fullständig valfrihet och rättvisa. I vår motion står faktiskt att varje barnfamilj skall ges möjlighet att ordna barnomsorgen på det sätt man själv önskar. Därför bör en större del av de resurser som står till förfogande disponeras av föräldrarna själva. Det är dit vi vill komma. Vad folkpartiet föreslår innebär enligt vår mening en mycket begränsad valfrihet. Det gäller att gå längre så att stödet ges till barnen.

Jag tror att folkpartiet har fastnat i den socialdemokratiska fällan. Socialdemokraterna anser att en individs värde för samhället bara kan beräknas och mätas i förvärvsarbete. Dit räknas inte vård av egna barn. Det möjliggör inte för en familj att själv bestämma om vården av barnen. Man kan nämligen inte själv bestämma hur länge man skall vara hemma för att vårda sina barn. En begränsning i förslaget är att man inte vill ge samma stöd till dem som vårdar egna barn som till dem som vårdar andras barn. Det är enligt min mening ett mycket konstigt synsätt.

Daniel Tarschys säger att vårt förslag innebär att det inte lönar sig att arbeta. Vad är det för kameralt tänkande? Vårt förslag medför att föräldrarna själva kan göra en mängd kalkyler. I dessa kalkyler ingår många olika delar, bl.a. många som inte kan mätas i pengar.

Anf. 122 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Det känns litet konstigt att stå här och plädера för det borgerliga förslaget gentemot Ingrid Hemmingsson. Låt mig upprepa vad jag sade om det. 15 000 kr. får föräldrarna i handen, och med de pengarna kan de göra vad som helst. Därutöver gäller att föräldrarna har rätt att välja mellan alla olika tänkbara former av barnomsorg. Statsbidrag och kommunala bidrag skall följa barnet i den omsorg de väljer. Det är det som menas att vi vill ha ett statsbidrag som är neutralt i förhållande till huvudman. Det är en grundtanke i det borgerliga förslaget, Ingrid Hemmingsson, att föräldrarna själva skall kunna välja mellan olika former av omsorg.

Ingrid Hemmingsson beskyller mig för kameralt tänkande. Låt mig då ge henne ett kameralt räkneexempel, som hon kan fundera över. Vi har en tvåbarnsfamilj, och frågan är om hustrun skall återvända till förvärvsarbete efter det andra barnets födelse. Vi säger att en barnomsorgsplats kostar oss 60 000 kr., vilket är en mycket låg kostnad. Då gäller att hustrun måste tjäna minst 120 000 kr. för att få ett enda öre över sedan kostnaderna för barnomsorgen är betalda. Det är ganska många i dagens Sverige som inte tjänar 10 000 kr. per månad, särskilt om de, som många småbarnsföräldrar gör, föredrar att arbeta deltid. I själva verket är det ganska få tvåbarnsmammor som har inkomster på 120 000–140 000 kr. De mammor som i den här situa-

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

Barnomsorg m.m.

tionen har inkomster på mindre än 120 000 kr. är i praktiken tvingade att välja att stanna hemma med barnen, om de inte vill betala för "nöjet" att gå ut och förvärvsarbета. Det är, menar jag, något som minskar valfriheten. Därför innebär det moderata förslaget en gigantisk kvinnofälla. Det innebär också en risk för att samhällets vård, omsorg och utbildning samt mycket annat undandras en hel mängd värdefull arbetskraft. Det gör i sin tur att det med den politiken uppstår köer och elände på många håll i samhället.

Jag vill att Ingrid Hemmingsson grannar över detta kamerala exempel och kanske erkänner att det nog inte skadar med litet kameralt tänkande. Var och en är så att säga sin egen familjekamrer. Det gäller att se över inkomster och utgifter i det egna hushållet. Om man får en så hög nota för barnomsorgen som moderaterna är beredda att ge, då kommer valet att styras i en viss riktning och det blir inte valfrihet för de enskilda familjerna.

Anf. 123 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Vi står fast vid principerna i trepartimotionen. Dessa principer vill inte Daniel Tarschys tala om i dag. Han har nämligen tagit ett steg tillbaka och vill inte skapa rättvisa och valfrihet för alla människor vare sig de väljer att förvärvsarbета eller stanna hemma för vård av barn.

Som kommentar till Daniel Tarschys räkneexempel rörande en tvåbarnsfamilj vill jag säga att människor är mycket olika. Vårt förslag, som fördelar barnomsorgsstödet till alla, gör att det finns utrymme för barnfamiljerna att göra ett antal kalkyler och se vad som är bäst för dem. Människor kommer att finna egna lösningar. Ingen familj är lik den andra.

Daniel Tarschys tycks utgå från att småbarnsfamiljer är något alldeles extra, ett särskilt folkslag med gemensamt tyckande. Så är det ju inte. Småbarnsföräldrar är man under en ganska kort del av sitt liv. Människor gör i dag stora ekonomiska uppoffringar för att kunna stanna hemma hos sina barn. Men folkpartiet vill tydligen inte att de barnföräldrar som vill vara hemma hos sina barn skall få vara det. Den del av kalkylen som inte kan mätas i pengar och som varje familj måste få göra, bortser man från. Folkpartiet är fast i tankandet att det stora värdet för en familj är att båda föräldrarna förvärvsarbета. Jag vill än en gång påpeka att folkpartiet undervärderar kvinnors förmåga att kunna fatta egna beslut. Därför tycker folkpartiet att det är rättvist att den hemmavarande föräldern får 15 000 kr. i bidrag, samtidigt som man vill styra kvinnorna att inte stanna hemma och vårda sina barn. Däremot går det bra att vårda andras barn – det räknas. Det är på den punkten man gör fel.

Jag upprepar att vi står fast vid principerna i trepartimotionen. Skillnaden mellan oss och folkpartiet är att vi vill ge rättvisa åt alla, och därför fördelar vi barnomsorgsstödet på det sätt som vi gör.

Folkpartiet har fastnat i det socialdemokratiska tankandet, som utgår från dagens offentliga sektor och de kostnader och alternativ som gäller. Enligt vår mening handlar det om att tänka fritt och framåt i den här frågan. Jag är övertygad om att det inte är sista gången som vi diskuterar detta här i kamraren utan att vi kommer att göra det många fler gånger. Jag hoppas verkligen att Daniel Tarschys och folkpartiet tänker om. Vi är ju ense om så många olika principer. Jag medger att folkpartiets förslag innebär valfrihet, men

den gäller bara för de människor som går ut och förvärvsarbetar enligt politikernas önskan.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

Barnomsorg m.m.

Anf. 124 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Det känns egendomligt att jag står här och försvarar det borgerliga förslaget och får en skur av ovet mot mig för att jag tydligen är både förtryckare och förtrampare, socialist och allt möjligt annat. Det är trots allt det förslag som vi har varit överens om och som moderaterna, såvitt jag förstår, kommer att rösta för om en stund. Så förfärligt förtryckande, förtrampande och socialistisk kan jag väl ändå inte vara. Jag har inte tagit något steg tillbaka alls. Jag håller benhårt fast vid vårt förslag. Den enda förändring som har skett, Ingrid Hemmingsson, från tidigare ståndpunkter är att vi inte anser att förslaget kan genomföras utan finansiering. Såvitt jag vet har inte heller moderaterna anvisat någon finansiering. På den punkten är vi alltså lika goda kålsupare.

Återigen: Gör, Ingrid Hemmingsson, förnyade studier av det här förslaget så tror jag att ni kommer att upptäcka hur klokt det i själva verket är att lägga upp stödet till barnfamiljerna på det vis som har skisserats i det borgerliga förslaget.

Jag noterar att Ingrid Hemmingsson inte har någon riktigt bra kommentar till mitt räkneexempel. Vi har alltså mamman som står inför valet att arbeta eller inte. Hon upptäcker att det kostar 120 000 kr. att få en billig barnomsorg för barnen. Det är inte den dyraste eller inte ens den genomsnittliga barnomsorgen på dagis utan en billig barnomsorg, och den kostar 60 000 kr. Då måste mamman tjäna 120 000 kr. för att det skall gå ihop. Det är ganska många kvinnor som inte tjänar så mycket. För dem innebär den moderata lösningen inte någon riktig valfrihet.

Jag ser inte det minsta ner på dem som bestämmer sig för att stanna hemma till stora uppoffringar, som Ingrid Hemmingsson säger. Tvärtom har jag största respekt för dem som fattar det beslutet. Det är ju meningen med det gemensamma borgerliga förslaget att man skall underlätta för de familjer som så önskar att själva ta hand om sina barn. Man ger dem 15 000 kr. mer än vad de får med dagens socialdemokratiska system. Det är ett steg på vägen att ge föräldrarna större möjligheter att välja. Däremot innebär det borgerliga förslaget inte att man skall ge en lön för den som stannar hemma, en lika hög ersättning som samhället ger för att stödja barnomsorgen. Att samhället stödjer barnomsorgen har att göra med att stödet till barnomsorgen är en förutsättning för förvärvsarbete och leder till att hela samhällsekonomin kan blomstra.

Jag skulle, herr talman, livligt vilja uppmana moderaterna att tänka ett varv till, fundera litet mer på klokheten i det borgerliga förslaget och stå fast vid det förslaget i stället för att kasta över ända vissa grundläggande principer som finns i förslaget.

Andre vice talmannen anmälde att Ingrid Hemmingsson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 125 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Nu diskuterar vi barnomsorgen igen. Den diskuteras ständigt också i massmedia. Det är ju inte så underligt, för de flesta människor har en relation till den: Antingen har de egna barn eller vänner eller närstående som har bekymmer för sina barn, inte minst när det gäller barnomsorgen.

Barnomsorgen är en politiskt central fråga och också en personligt central fråga. Hur den utformas bestämmer för lång tid framåt samhällets utveckling. Det måste vara så att föräldrarna vet att barnen har det bra när de arbetar utanför hemmet. En barnomsorg värd namnet måste också göra det möjligt för föräldrar att stanna hemma eller förkorta sin arbetsdag. I samhällets planering måste barnomsorgen placeras centralt. Placeras något annat där, t.ex. bruttonationalprodukt eller näringsliv, tenderar barnomsorgen att hamna i periferin. Den enskilda människans behov av tidsutrymme för vård av och omsorg om de egna barnen är illa tillgodosett i den socialdemokratiska familjepolitiken. Här behövs en helt ny inriktning där möjligheterna till en kortare arbetsdag för småbarnsföräldrar blir reella och där möjligheterna att verkligen vara förälder säkras. De sociala följderna av en sådan inriktning skulle säkert mycket snart kunna avläsas i form av både tryggare och mera harmoniska barn.

Dessutom finns det en klyfta i samhället. Den klyftan kan ingen undgå att märka, nämligen att vissa föräldrar är mycket väl tillgodosedda när det gäller att förverkliga föräldraskap präglad av trygghet, stabilitet, mångsidighet och upplevelser samt gemensamma glädjeämnen. Det är faktorer som samverkar till att skapa en miljö för barnen som också ger en god start i livet. Samtidigt finns det barn som från mycket tidiga år får finna sig i alltför långa vistelser på daghem, en snålt tillmätt tid att vara tillsammans med en trött mamma eller pappa samt bristande stimulans och omväxling på fritiden. Där har den socialdemokratiska modellen ingen lösning.

För att familjerna själva skall kunna välja vilken omsorgsform som passar bäst för deras barn föreslår vi i centern i vårt nya partiprogram, som skall diskuteras på vår extra stämma om någon vecka, att det statliga stödet till barnomsorgen skall utgå till alla förskolebarn. Det skall vara lika för alla barn. Det här vårdnadsbidraget, eller om man så vill barnomsorgsbidraget, skall vara beskattat med rätt att dra av kostnaderna för barnomsorgen.

Inför valrörelsen 1988 – det har diskuterats tidigare i denna debatt – stod moderater, folkpartister och centerpartister enade bakom ett gemensamt förslag i familjepolitiken. Det var ett förslag där man kombinerade ökad valfrihet för enskilda familjer med ökad rättvisa i fråga om fördelning av de statliga subventionerna till barnomsorgen. Socialdemokraterna stod länge tomhända, men i valrörelsens elfte timme tvingades man till en nödvändig motoffensiv. Det som framställdes som ett vallöfte från socialdemokraternas sida, nämligen att bygga ut föräldraförsäkringen, visade sig efter ett tag vara en målsättning. Nu är den ytterligare skjuten in i framtiden. Vårt förslag om en rättvisare fördelning av de statliga pengarna till barnomsorgen direkt till föräldrarna är ingenting annat än en vidareutveckling av det förslag som de borgerliga partierna enade sig om inför förra valet.

Familjepolitiken är och förblir ett centralt område för samhället och för

den enskilde. Vi har sett att när familjepolitiken har slagit slint och inte tillräcklig hänsyn har tagits till villkoren för att stödja och stötta familjerna så att valfriheten kan öka, inte bara på papperet utan i verkligheten, har det ofrånkomligen gått ut över den svagaste parten, barnen. Här behövs en helt ny inriktning.

Enligt vad som står i den gemensamma reservationen från folkpartiet, moderaterna, centern och miljöpartiet måste det nuvarande statsbidragssystemet, så länge det finns kvar, ha en sådan utformning att föräldrarna kan välja mellan olika alternativ i barnomsorgen. Statsbidraget skall vara neutralt för alla barnomsorgsformer oavsett huvudman, och familjedaghem och deltidsförskola får inte diskrimineras. På det sättet skulle det bli betydligt lättare att nå full behovstäckning i barnomsorgen.

Vi anser vidare att kommunerna skall vara skyldiga att i barnomsorgsplanningen uppta alla alternativa barnomsorgsformer som uppfyller de kvalitetskrav som alltid måste ställas. Det måste också vara möjligt för kommuner som det vill att ge ersättning till dagbarnvårdare även för vård av egna barn.

Slutligen måste också svenska kyrkan få statsbidrag. Det är ett problem som ännu är olöst. Kyrkan måste få statsbidrag på samma villkor som muslimer, mosaiska trosbekännare, katolska församlingar, frikyrkor och ideella organisationer. Där har vi från moderaterna, folkpartiet och centern en gemensam reservation. Behovet av och kraven på alternativ inom barnomsorgen har ökat. Föräldrars och barns rätt samt vår anpassning till Europa stärker denna tendens.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 1.

Anf. 126 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Ulla Tillander: Hur kommer taxan till ett vanligt daghem att se ut när centerpartiets förslag är genomfört? I dag har vi ett statsbidrag på ungefär 30 000 kr. per daghemsplats. Er tanke är alltså att statsbidragen skall slås ihop och delas ut lika för alla, till samtliga barn. Vad innebär det för taxan för en daghemsplats? Kan man räkna med att det blir 30 000 kr. plus det som föräldrarna betalar i dag, vilket kanske kan vara 10 000 kr. eller mer beroende på kommunens system, alltså sammanlagt 40 000 eller 45 000 kr. för en daghemsplats?

Har ni möjligen tänkt något annat om hur daghemstaxan kommer att bli med ert system genomfört?

Anf. 127 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Det kan vara lika svårt att i dag ge ett svar om den exakta taxan som det var att ge ett svar då vi kom överens om alternativet 15 000 kr. per barn och år. Men vi är faktiskt lika övertygade i dag som vi då var om att antalet alternativ kommer att öka och om att konkurrensen kommer att bli större. Därmed kommer också en mängd alternativ att stå till buds som förmodligen även är billigare vad gäller utformningen.

Daniel Tarschys – och det gäller kanske folkpartiet i övrigt – har, inte minst under den senaste tiden, angripit oss i centern för att vi vidareutvecklar de idéer om vårdnadsbidrag som vi var överens om.

Det föreligger, som Ingrid Hemmingsson har understrukt tidigare i debatten, ingen skillnad när det gäller principerna, bortsett från det faktum att vi vill gå vidare här och utöka valfriheten. Nu vill Daniel Tarschys framställa det så, att vi skulle göra avsteg från den princip som vi gemensamt var eniga om. Men egentligen är det folkpartiet som redan har gjort avsteg från den tidigare gemensamma linjen.

Motivet för vår gemensamma plattform 1988 i familjepolitiken var just dels att vi skulle få fram en minsta gemensamma nämnare som man sedan, naturligtvis, kunde bygga vidare på, dels att barnomsorgsfrågan – det handlar då om en orättvis fördelning till Sveriges barnfamiljer – äntligen och snabbt efter en borgerlig valseger skulle få en lösning.

Daniel Tarschys framställer detta med daghemstaxorna som ett problem. Men ett problem som Daniel Tarschys borde ägna betydligt mera tid åt är vad som kommer att inträffa för barnfamiljernas del fr.o.m. 1991, då skattereformen är genomförd, vad det kommer att innebära i form av ökade kostnader – höjda hyror och högre avgifter. Det gäller alltså inte minst barnfamiljerna, vilkas situation definitivt kommer att påverkas.

Sedan agerar Daniel Tarschys, det framgår också nu i repliken till mig, som om det första steget beträffande förslaget om 15 000 kr. skulle vara en slutpunkt. I själva verket var det från vår sida en inledning. Det var det viktiga – för det är väl ändå inte så, att dessa 15 000 kr. skall stå kvar för alltid?

Anf. 128 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Jag ställde en mycket stillsam fråga till Ulla Tillander. Jag tolkar hennes svar så, att daghemstaxan ändå går upp med de 30 000 kr. som faller bort i statsbidrag. Om man lägger de 30 000 kronorna till vad föräldrarna betalar i dag, 10 000–15 000 kr., stannar daghemstaxan enligt centerens modell på 40 000–45 000 kr. per barn.

Jag bestrider inte alls att man kan kalla både centerens och moderaternas modell för en vidareutveckling av vårdnadsbidraget. Självfallet är det väldigt trevligt för föräldrarna att få mera pengar i handen. Det vill jag alltså inte på något sätt bestrida. Men det som jag menar är en komplikation med båda förslagen, i varierande grad, är att det blir väldigt höga avgifter för barnomsorgen och att de höga avgifterna kan fungera som en tröskel som det är omöjligt, eller åtminstone svårt, att ta sig över för de föräldrar som vill arbeta. Det gäller i hög grad det moderata förslaget och i mindre utsträckning centerpartiets förslag. Men när det gäller båda förslagen är det trots allt en nackdel att man kommer upp i väldigt höga barnomsorgstaxor.

Självfallet skall fördelar och nackdelar med förslagen vägas mot varandra. Jag menar dock att nackdelen med en hög taxa är så pass allvarlig att även centerpartiet skulle göra klokt i att fundera över om inte det gemensamma förslaget trots allt vore bättre.

Anf. 129 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Vad som märks i den ton som Daniel Tarschys har presterat i de senaste debatterna här i kammaren är faktiskt det faktum att när kritiken gäller t.ex. centerpartiet tar Daniel Tarschys gärna till storsläggan. Men när kritiken gäller socialdemokraterna använder Daniel Tarschys sig numera av

ett betydligt lägre tonläge. Dessutom intar han då en mera överslätande attityd.

Jag kan förstå att Daniel Tarschys inte vill uppmärksamma konsekvenserna av de förslag som folkpartiet har varit med om att genomföra. Daniel Tarschys vill helst lägga dimridåer i det avseendet. Det gäller då också vad det får till följd inte minst för barnfamiljerna. Genom överenskommelsen med socialdemokraterna har man faktiskt, och då inte bara när det gäller skatteuppgörelsen utan också när det gäller barnomsorgen, manövrerat så, att införandet av vårdnadsbidrag flyttas till en diffus framtid. Avgörande här kommer också att vara om socialdemokraterna anser tiden vara inne för en sådan åtgärd.

Men att se socialdemokraterna som tillskyndare av vårdnadsbidrag är väl ändå att sätta boken till trädgårdsmästare.

När det gäller folkpartiets familjepolitik är läget följande: Socialdemokraterna har villkorat införandet av föräldraförsäkringen – när ekonomin blir bättre skall föräldraförsäkringen införas. Och folkpartiet har villkorat införandet av vårdnadsbidrag – när ekonomin blir bättre skall vårdnadsbidrag införas. Men så länge ekonomin är dålig i Sverige står socialdemokraterna och folkpartiet på samma ståndpunkt. De slår alltså följe med varandra. Men om ekonomin skulle bli bättre, går de förmodligen skilda vägar igen.

Slutsatsen är alltså att här gäller det enighet mellan socialdemokraterna och folkpartiet om att man just nu inte skall införa vare sig vårdnadsbidrag eller föräldraförsäkring.

Anf. 130 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag måste säga att det är beklämmande att lyssna på den här debatten. Även om ni borgerliga inte kan vara överens om vad ni är eniga om – om vem som står kvar vid vad eller vem som har ändrat vad – kan ni väl göra upp om det någon annanstans.

Situationen inom barnomsorgen i vårt land är i dag, tycker jag, så pass allvarlig att vi borde kunna hålla oss till verkligheten. Ni talar om eventuella gemensamma borgerliga förslag. Men det enda som ni har gemensamt, såvitt jag förstår, är att ni inte har tänkt finansiera det hela och att det ni eventuellt tänker göra ensamma, tillsammans eller kanske i någon annan ny konstellation efter valet ligger i framtiden. Det gäller alltså i framtiden – när det finns pengar, när ekonomin tillåter detta. Hur det skall gå till att få en situation där ekonomin är sådan att det går att bygga ut barnomsorgen vet inte jag. Jag kan inte heller se hur ni skall komma dithän.

Verkligheten i dag är långt ifrån fattade tjugiga beslut om full behovstäckning år 1991. Men den är också långt ifrån beslut och intentioner som gällt kvaliteten i barnomsorgen.

I de motioner som vi i vänsterpartiet har skrivit och som finns med i det här betänkandet säger vi att vi vill åstadkomma full behovstäckning. Vi inser dock att det inte är möjligt att åstadkomma detta till år 1991. Därför vill vi ha en ny planperiod. Vad vi vill ha är en lagstiftning om att man faktiskt måste åstadkomma full behovstäckning.

De pengar som staten har tagit in i form av barnomsorgsavgifter och som inte har gått till barnomsorgen – Daniel Tarschys har rätt när han säger att

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

Barnomsorg m.m.

det är många miljarder som borde ha gått till barnomsorgen – tycker vi skall gå till barnomsorgen. Dessutom tycker vi att man kan ta in mera pengar. Sedan vill vi behålla kvalitetskraven inom barnomsorgen. De normer som finns om gruppstorlekar skall faktiskt följas. Det skall finnas personal inom barnomsorgen, så att det över huvud taget kan finnas en sådan verksamhet. Det innebär att det inte skall vara för stora grupper och att man skall satsa på utbildning vad gäller personalen, så att det blir en enhetlig utbildning, en förskollärarytbildning. De som inte har sådan utbildning i dag skall få utbildas sig på betald arbetstid. Vi tror att det skulle vara attraktivt för den personal som i dag finns inom barnomsorgen men som är på väg att sluta.

Alla dessa motioner föreslås naturligtvis bli avslagna. De har inte blivit avslagna i tiden, de är aktuella nu än någonsin. Men majoriteten i utskottet har valt att avstyrka motionerna med hänvisning till, åtminstone vad gäller utbyggnadstakten, att man tror att kommunerna kommer att lösa detta i alla fall. Man redovisar siffror som är över hövan optimistiska, skulle jag vilja säga.

I många kommuner har det skett en katastrofal försämring inom barnomsorgen. Man försöker att lösa problemet med utbyggnadstakten genom att säga att man skall ha full utbyggnad år 1991 till alla barn över ett och ett halvt år, såsom beslutet är fattat. Sedan inför man kommunala regler som säger att barn under ett och ett halvt år inte skall få någon barnomsorg över huvud taget. I min kommun, Värmdö, har man gjort på det sättet. Jag vet att man har gjort så i flera kommuner. Man får loss platser att ge till de äldre barnen, men hur har man tänkt sig lösningen för de mindre barnen? När jag ställde den frågan i min socialnämnd och hänvisade till att föräldraförsäkringen faktiskt inte är utbyggd fick jag till svar: Nej, vi vet det, men det är inte vi som har fattat det beslutet.

Alla har dessutom inte en föräldrapenning som man kan leva på. Det innebär att de föräldrar som inte får barnomsorg måste leva på socialbidrag. Det kan knappast vara en bra lösning, varken för föräldrarna eller barnen.

Man överinskriver konsekvent i kommunerna i dag. Man tillsätter inte vakanta tjänster och man ser till att inte ha vikarier vid sjukskrivningar och liknande. Man skapar situationer ute på barnstugorna som innebär att skyddsombuden överväger att stänga barnomsorgen så fort en i personalen blir sjuk. Detta kan knappast vara en bra utveckling för barnomsorgen.

Man tillskapar någon form av happy hours, ungefär som på krogen. Man säger: Har ni barnen här kortare tid, mellan klockan nio och fyra, går det bra. Då kan ni få litet lägre taxa också. Man tillskapar någon form av barnpassning och säger att kvaliteten inte är så hög, men man har åtminstone en vuxen som ser till dessa barn under ett par timmar när man annars inte har personal. Det kan ni också få betala mindre för.

I många familjer har man börjat arbeta skift mot varandra för att undvika dålig barnomsorg. Jag fick höra häromdagen att man i Göteborg, vid Volvo, har skapat en särskild barack för barnen, så att de skall slippa sitta i bilen och vänta under den halvtimme då föräldrarna löser av varandra mellan skiften. Vi är tillbaka till en barnomsorgssituation som man inte trodde skulle vara möjlig i dagens Sverige. Detta pågår medan ni pratar om hur eventuella

lösningar kan se ut i en eventuell framtid, vid en eventuell borgerlig valseger, om man eventuellt kan komma överens om en gemensam lösning.

Socialdemokraterna visar siffror som är luft, anser jag, och har förhoppningar som inte stämmer överens med verkligheten. Jag tycker att det är beklämmande att man i en sådan här situation inte kan tala rent ut och säga: Vi skall tillgodose det beslut som vi har fattat om en fullt utbyggd barnomsorg. Vi skall lagstifta om det. Bengt Lindqvist svarade i förra veckan på en fråga om detta. Han sade: Nej, vi tycker inte att vi skall lagstifta, för det ger fel signaler till kommunerna. Då tar de inte sitt eget ansvar. Men det är ett sätt att komma runt det hela. Det man gör i dag genom att inte lagstifta är att se till att många kommuner slipper ifrån detta ansvar.

Vi vet vilka detta går ut över. Det går ut över föräldrarna, över barnen och över framför allt de ensamstående kvinnorna. Vad finns det för recept för dem? Jo, att vara hemma och lyfta socialhjälp, i en alltmer ansträngd kommunal ekonomi dessutom. Det är en ekvation som inte går ihop. Samtliga partier borde faktiskt besinna vad de håller på med i den här frågan. Det är ett tillbakasträvande som jag inte trodde att jag skulle behöva vara med om.

Jag vill också säga något om en annan av våra motioner. Den handlar om den samiska barnomsorgen. Den motionen har också avstyrkts av utskottsmajoriteten, som hänvisar till samerättsutredningen. Det är mycket befängt och helt poänglöst att göra det, för den utredningen har över huvud taget inte den här frågan i sina direktiv. Det vi har tagit upp i motionen är att vi vill att sameskolstyrelsen, som nu finns, skall vara det organ som skall kanalisera de pengar som behövs för att samerna skall få en bra barnomsorg. De skall själva ta hand om och styra detta. Detta är ett krav som människor som har utrett frågan har lagt fram, fastän regeringen inte har följt utredningens förslag. Det är väl förankrat, och det är mycket märkligt att man inte alls bemöter förslaget på något annat sätt än man har gjort.

Jag vill med detta yrka bifall till den reservation som jag tycker är den centrala i detta betänkande. Det är nr 11, som handlar om full behovstäckning för barnomsorgen.

Anf. 131 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! När Gudrun Schyman tog till orda använde hon en litet överseende ton och sade att det var beklämmande att lyssna till oss som vill tala om framtiden och att vi skall göra upp någon annanstans. Det påståendet kommer från alldeles fel håll när det kommer från vänsterpartiet. Är det något partis åsikter som förlorar mark, så är det vänsterpartiets. Det Gudrun Schyman pläderar för är planekonomi och politikerstyrning. Vi vet ju vad det leder till. Det leder till brister och köer. Jag tycker att Gudrun Schyman verkligen har undervärderat svenska folket när hon talar så föraktfullt om att vi vill ge familjerna en större valfrihet. Det är familjen som skall bestämma.

Gudrun Schyman är av en helt annan åsikt. Ni har ingenting att erbjuda föräldrarna i vårt land. Er politik är fullständigt passé, inte bara i Sverige, utan i ännu högre grad i övriga Europa. Naturligtvis kommer det att gå upp för er vid valet. Gudrun Schyman talar om en eventuell framtid för våra åsikter. Jag garanterar att det är vi som har framtiden i våra händer. Svenska

folket börjar reagera. Man vill besluta själv, man vill inte överlämna besluten till politikerna.

Sedan har vi frågan om att se till att alla får en fullgod barnomsorg. Ja, vi vill verkligen se till att alla får en fullgod barnomsorg, den barnomsorg som var och en väljer. Vi tror inte att man vare sig genom lagstiftning eller genom politiska beslut kan bestämma vad människor skall välja. Den kritiken kommer från alldeles fel håll. Beträffande detta har vi tre borgerliga partier ett gemensamt synsätt. Det vi diskuterar är hur vi skall komma fram till ett gemensamt förslag i framtiden. Och vi har framtiden för oss, var helt säker på det! Familjerna vill bestämma själva, de vill inte överlåta till politiker att bestämma och lagstifta. Det leder inte till att familjen får välja vilka beslut den skall fatta. Familjerna är olika. Vi kan inte tala om Sveriges barnfamiljer som ett kollektiv. Det är absolut inte på det sättet.

Anf. 132 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det var både stort och smått i en väldig röra, måste jag säga. Jag trodde att jag i någon debatt skulle slippa att dra in hela den östeuropeiska demokratiseringsprocessen. Men det verkar inte finnas en enda fråga där den inte får plats. Jag kanske skulle ha sagt i mitt inledningsanförande att jag är väl medveten om vad som har skett där, jag tycker att det är väldigt bra, jag tycker att det är bra med demokrati och vi har alltid tyckt det. Jag skulle kanske ha dragit den litanian. Jag trodde att jag skulle slippa det nu.

I alla fall är det så här, Ingrid Hemmingsson, att så länge det inte finns full behovstäckning, så länge man inte kan välja barnomsorg om man vill ha det, finns det heller ingen valfrihet. En majoritet av barnfamiljerna i landet Sverige har uttryckt en absolut vilja att ha en kommunal barnomsorg. Den existerar inte i dag. Jag tycker att vi skall se till att det finns full behovstäckning innan vi börjar tala om alternativa lösningar.

De alternativ som har presenterats hittills, t.ex. Uppsalamodellen, som plötsligt genom ett trollslag skulle lösa alla problem – korta köerna, vara billigare och bättre och Gud vet allt hur det skulle bli – har visat sig vara en stor miss. Man säger i Uppsala där man började att det är för dyrt. Det gav inte alls det resultat som man tänkte sig. Det gjordes en räkning i Stockholm. Man trodde först att man skulle få en mängd intresserade människor, men det fick man inte alls. Det var inte alls någon bra lösning. Så länge som vi har en situation där det faktiskt är fullt med ensamstående föräldrar som måste arbeta vare sig de vill eller ej – och som dessutom vill arbeta –, fullt med barnfamiljer där det krävs två inkomster för att över huvud taget kunna klara sig, måste man ju se till det här behovet först, innan det kan bli något tal om valfrihet. Hemmafruarna, eller vilka det nu är som Ingrid Hemmingsson talar sig så varm för, löser kanske problemen ändå, men vi måste tänka på alla dem som står i kö och som tvingas vara hemma fast de vill och måste arbeta, eftersom de vill leva det här hela livet som vi talar om – att både vara förälder, att ha ett yrkesliv, att ha tid att engagera sig också i samhällslivet och att gå på bio, kanske på teater, eller på ett politiskt möte. Det gäller tiden att göra detta: Var förvissad om att barnen har det bra när man inte är med dem. Vi anser att det är de här kraven som bör tillfredsställas först, innan vi tänker oss lösningar där fruarna är tillbaka vid spisen. De som

tycker att *det* är bra får väl välja den vägen. De kan kanske lösa problemen ändå.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

Barnomsorg m.m.

Anf. 133 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Återigen talade Gudrun Schyman litet föraktfullt om fruarna tillbaka vid spisen, men det är faktiskt så att man tvingas vara hemma i dag, därför att den politiska planeringen inte fungerar. Vi kan alltså inte erbjuda barnomsorg till dem som önskar sådan. Vore det full valfrihet och tilläts föräldrarna själva att vara med och bestämma barnomsorgen, skulle man inte ha de här köerna. Dessa är ju en effekt av att vi har en planekonomi. Besökare i vårt land brukar säga att man i Sverige har socialiserat familjen i stället för företagen. Det är precis det som har hänt. Gudrun Schyman har vänt på alltihop. Vänd på nytt och ge människorna möjlighet att själva fatta beslut, fördela barnomsorgsstödet till barnen! Då tror jag att det blir mängder med lösningar som vi i denna debatt inte kan föreställa oss, därför att människor är så olika.

Sedan sade Gudrun Schyman: Valfriheten får vi ta senare. Men det är ju den som skall göra det möjligt att få bort kön. Därefter sade Gudrun Schyman att jag tog upp smått och stort i en väldig röra. Ja, jag tycker faktiskt att det är på tiden att börja tänka friare, med hänsyn till människors möjligheter. Vi får inte hela tiden ramla i fällan att alltid tänka på hur man skall begränsa människornas möjligheter. Det är precis det som debatten går ut på. Därför är det så viktigt att vi har den här debatten i kammaren. Det är verkligen inte fråga om någonting som vi skall göra upp om någon annanstans. Det är här vi skall avgöra vilket system som vi skall ha i framtiden. Jag tycker att det här är en mycket viktig debatt och anser att den skall fortsätta. Det här bör som sagt inte bli den enda gången.

Anf. 134 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Även jag tycker att vi skall debattera här i kammaren, men jag anser att det är litet onödigt att diskutera vad de borgerliga partierna möjligen är överens om eller inte överens om när det gäller ett förslag som lades fram för ett år sedan. Jag tror inte att folk är så intresserade av att få veta hur det förhåller sig med den borgerliga enigheten i frågan. För min del tror jag att människor i dag är intresserade av hur de skall kunna få en barnomsorgsplats. De frågar: När kan jag få platsen, kan jag vara säker på att det är kvalitet i den barnomsorg där jag lämnar mitt barn, kan jag vara säker på att kunna gå till arbetet även om personalen på daghemmet är sjuk, hur skall jag ha råd att betala de höga barnomsorgsavgifter som blir en effekt av den ekonomiska politik som medför att kommunerna inte kan höja skatterna utan blir tvingade att höja avgifterna, dvs. gå över till höga enhetliga avgifter som gör att det blir mycket svårt för många familjer? Det är sådana frågor som är aktuella i dag, eller när får jag plats på daghemmet eller hos dagmamman, hur skall jag göra för att komma snabbare fram i kön, vem skall vara hemma när vi inte har barnomsorg? Det är ju ett evigt pusslande och ett stort ekonomiskt problem. Sedan går det ju bra att tala om att man skall tänka fritt, framåt och högt, men realiteten är ju den att de flesta småbarnsföräldrar i dag har problem med att över huvud taget få barnomsorg.

Många har problem med att klara det hela ekonomiskt, och många har problem när barnomsorgen inte fungerar, för då måste man rycka in själv och vara hemma från arbetet med påföljd att det blir en mängd trassel. Detta är ju de ekonomiska och faktiska realiteterna. Man kan ju inte bara önska bort detta, därför att man vill tänka fritt. Jag väntade mig bara att jag skulle få höra att EG-medlemskapet skulle lösa barnomsorgsfrågan. Ungefär så låter nämligen argumentationen. Framåt, bortom, någonstans – bara inte här och nu.

Andre vice talmannen anmälde att Ingrid Hemmingsson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 135 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Mitt i denna litania över barnomsorgen känner jag att jag måste få säga något positivt, för det var väldigt vad det har varit sorgesamt.

Det gläder mig att socialutskottet kunde enas om att föreslå riksdagen att ge regeringen till känna utskottets åsikt om föräldrautbildning. I alla sammanhang måste barnets rätt komma i första rummet, eftersom ett samhälle som i första hand planerar och tänker på sina barn också är ett gott samhälle för alla andra.

Den fysiska omvårdnaden av barn är ganska god i vårt samhälle, men den psykiska miljön är inte alls lika god. Man kan tänka på TV- och videovåld, för litet samvaro med föräldrarna, och över huvud taget våld mot barn. Det är därför som vi vill ha sex timmars arbetsdag – så att man hinner med barnen. Barnens situation i vårt samhälle måste i det hänseendet förbättras radikalt.

Barn måste få känna att de behövs. Barnens rätt till sina föräldrar, barnens rätt till en lugn och trygg uppväxt måste prioriteras. Vi måste tala om barnens rätt till barnomsorg, inte föräldrarnas rätt till barnomsorg, inte samhällets och arbetsgivarens rätt till barnomsorg. Jag har sagt det tidigare. Det gäller barnens rätt till barnomsorg. Det innebär egentligen att föräldrarna skall vara uppmärksamma på vad som är nödvändigt för att ett barn skall utvecklas till en harmonisk människa, inte bara till en effektiv arbetare. Vad jag talar om nu är egentligen utbildningen av föräldrarna.

Vi föreslår i vårt socialpolitiska program att kommun, landsting och för-svar i samverkan skall erbjuda en föräldrautbildning till medborgarna. Den kan inledas i samband med värnplikts-, civilförsvars- och samhällstjänstgöringen. Då når man nästan alla människor i aktuell ålder samtidigt som en utbildning i att vårda och värna liv vid denna tidpunkt ger ett värdefullt perspektiv på den militära utbildningen.

Vi vill också i alla skolformer utöka undervisningen om barn, hem och samlevnad. Föräldrautbildning vid mödravårdscentraler och barnavårdscentraler bör intensifieras. Trots att ett allt större antal professionella människor nu tar hand om våra barn får föräldrars kunskaper och erfarenheter inte nedvärderas, så att föräldrarna känner sig inkompetensförklarade, men detta förutsätter att föräldrarna på grund av att de har kunskap också har ett gott självförtroende.

Vi hoppas nu att regeringen lägger fram förslag på hur en sådan föräld-

rautbildning skall kunna utformas och genomföras. Det gläder oss att utskottet har lyckats.

Miljöpartiet yrkar bifall till mp-motion So605 i reservation 4, som går ut på att kommunerna skall ges ekonomisk möjlighet att själva välja de former av barnomsorg som de vill skall finnas inom kommunen. Vi vill att en kommitté för översyn av statsbidragen skall utses som utformar ett system för varierande former av barnomsorg.

Vi vill inte att det skall finnas former av barnomsorg vars syfte är att vara vinstgivande. Av denna anledning kan miljöpartiet de gröna inte stötta verksamhet typ Pysslingen.

Däremot är vi positiva till att ge statsbidrag till personalkooperativ inom barnomsorgen. Därför yrkar jag bifall till reservation 5, som bl.a. innehåller miljöpartimotionen So631 yrkande 2, delvis.

Vi yrkar alltså bifall till miljöpartimotionen So631 yrkande 2, delvis, om vår familjepolitik i den del som bl.a. behandlar statsbidrag till alternativa former av barnomsorg. I den motionen vill vi att statsbidrag också skall utgå till personalägda och föreningsdrivna daghem med samma belopp som till kommunala daghem.

Men barnomsorg sker ju också i hemmet. Har alla som vill möjlighet och råd att ta ut den föräldraledighet som föräldraförsäkringen ger? Gudrun Schyman var inne på detta: om man har råd att vara hemma, om man kan vara hemma.

Vi anser att ersättningen enligt föräldraförsäkringen är orättfärdig, på så vis att ersättningen spänner över allt för stora belopp, från 60 kr. per dag upp till 550 kr. för de mest höglönlade. I motionen talar vi om ersättningsnivån inom föräldraförsäkringen. Den nuvarande ersättningen är helt proportionell mot inkomsten upp till ersättningstaket, som är 222 700 kr. för 1990. Det är 7,5 gånger basbeloppet.

Miljöpartiet vill verka för ett samhälle med mindre inkomstspridning än i dag. Ersättningen inom föräldraförsäkringen vill vi skall utgå med 70 % av inkomsten för den del som överstiger 133 650 kr. nu 1990. Det betyder 4,5 gånger basbeloppet. För den del av inkomsten som ligger under denna gräns skall ersättningen inte förändras mot vad som gäller i dag, dvs. den skall vara 90 %.

Det här skulle kunna förhindra att de svaga grupperna i samhället drabbas ekonomiskt på det viset att de inte tycker att de kan utnyttja den tid för barnen som föräldraförsäkringen ger, därför att 60 kr. per dag är alldeles för litet när man skall vara hemma.

Jag vill också tala för reservation 9 som innefattar miljöpartimotionen 631 yrkande 1. Den innebär att en dagbarnvårdare skall få räkna in egna barn i underlaget för sin verksamhet som dagbarnvårdare. Det anser vi vara rätt.

Jag vill också nämna att miljöpartiet yrkar bifall till vänsterpartiets motion So639 som handlar om samisk barnomsorg. Den finns i reservation 27, och vi tycker att den reservationen är bra.

För övrigt stöder jag självfallet våra övriga motioner som behandlas i betänkandet, även om jag inte har för avsikt att begära votering om dem.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

Barnomsorg m.m.

Anf. 136 MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Förskolan är en omistlig del i dagens samhälle. Dess första och viktigaste uppgift är att ge alla barn grundläggande kunskaper och erfarenheter inför vuxenlivet. Våra barn måste få bästa möjliga förutsättningar att växa upp. Dess andra uppgift är att ge en trygg och god omsorg till barn vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar.

Riksdagens beslut 1985 om "en förskola för alla barn" var en bekräftelse på insikten om förskolans stora betydelse för barn och föräldrar i vårt land – och en viktig politisk prioritering.

1980 fanns det drygt 210 000 barn i daghem och familjedaghem. 1989 hade antalet växt till 356 000, nästan 150 000 platser hade tillkommit under nio år. Målet, en förskola för alla barn, hade varit uppnått i juli 1989 om de prognoser som låg till grund för riksdagsbeslutet 1985 hade slagit in. I stället har vi upplevt en utveckling som kommit alla prognoser på skam.

Vi kan börja med att titta på Sveriges kvinnor. Förutom att den kvinnliga förvärvsfrekvensen ökat och snart ligger på männens nivå har kvinnornas arbetstider utökats kraftigt. Antalet kvinnor med barn som arbetar mer än 26 timmar per vecka har fördubblats under 80-talet. Antalet kvinnor med barn som övergått till heltidsarbete har mer än fördubblats. Detta har i sin tur ökat efterfrågan på barnomsorg generellt men också efterfrågan på barnomsorg under kvällar, nätter och helger. 550 000 kvinnor arbetade på oregelbundna tider 1988 och framför allt kvinnor som hör till LO.

Nästa stora förändring är det höga födelsetalet, ett av de högsta i västvärlden, 2,1. Kopplingen mellan hög förvärvsfrekvens och högt födelsetal är helt unik och vittnar om både trygghet, framtidstro och tilltro till den svenska välfärdspolitik, som gör kombinationen barn och arbete möjlig. I siffror betyder det höga födelsetalet att under prognosperioden 1983–1990 föds det 89 000 fler barn än beräknat.

En annan viktig förändring under 80-talet, kanske inte lika känd som de tidigare nämnda, är den stora minskningen av s.k. informell omsorg, i form av släktingar, grannfru, privat dagmamma osv., ibland nödlösningar i akuta situationer till men för barnens trygghet. Antalet barn med den typen av omsorg har minskat med 100 000 på tio år. Denna avprivatisering är också en konsekvens av den höga kvinnliga förvärvsfrekvensen. De grupper av kvinnor som stått för den informella omsorgen förvärvsarbetar numera.

Men avprivatiseringen hänger också ihop med den sista stora förändringen som jag vill ta upp, nämligen attityden till barnomsorg. Dagens föräldrar ser det som självklart att det skall finnas en daghemsp plats till deras barn när de skall börja arbeta efter föräldraledigheten. Insikten om förskolans betydelse för barns utveckling har spridit sig långt utanför de privilegierade grupper som pläderade för barnträdgårdar vid seklets början. Barnomsorg är en rättighet att få och en skyldighet för samhället att tillhandahålla – så resonerar de flesta föräldrar.

Herr talman! Hur går det då med målet? Frågan diskuterades här i kammarerna senast i förra veckan.

Aktionsgruppen för barnomsorg fick som bekant regeringens uppdrag i våras att kartlägga situationen i kommunerna och göra en bedömning av när målet, en förskola för alla barn, skulle uppnås.

Förutom studiebesök i nära 30 kommuner uppdrog aktionsgruppen åt statistiska centralbyrån att göra en enkät som gick ut till landets 284 kommuner. 238 kommuner svarade. Bortfallet var så litet som 17. 74 % av kommunerna svarade att de kommer att uppnå eller nästan uppnå målet 1991. Det gäller då heldagsomsorgen i daghem och familjedaghem.

En bearbetning av materialet har också gjorts för att få fram olika samband, t.ex. mellan politisk majoritet, skattesats, kvinnlig förvärvsfrekvens och typ av kommun i förhållande till barnomsorgsutbyggnad.

När det gäller politisk majoritet i kommunerna visade det sig att en större andel av kommuner med socialistisk majoritet bedömde sig kunna klara 90–100 % av efterfrågan på daghem och familjedaghem än de med borgerlig majoritet, medan en större andel av dessa kommuner angav att de skulle klara deltidsförskolan för 4–6-åringar och öppen förskola. Kommuner med varken socialistisk eller borgerlig majoritet är allra mest pessimistiska när det gäller både daghem/familjedaghem och deltidsförskola/öppen förskola.

Aktionsgruppens slutsats är att det behöver tillkomma ca 75 000 platser under åren 1990, 1991 och 1992 varav ca 20 000 bedöms kunna tillskapas genom verksamhetsförändringar och effektiviseringar utan att kvalitetskravet åsidosätts och ca 55 000 genom nya platser.

Nu visar kommunernas egna siffror genom de preliminära statsbidragsansökningar som skickats in till socialstyrelsen för 1990 på drygt 30 000 nya platser i heldagsomsorg. Vi kan med glädje konstatera att kommunerna satsar stort på att klara målet 1991. Skulle dessa siffror vid årets slut visa sig vara helt riktiga, innebär det att en stor del av de platser som aktionsgruppen räknade med skulle behövas i nyproduktion tillkommer redan under 1990.

Vi står alltså mycket nära målet om en förskola för alla barn. De senaste decenniernas kanske viktigaste sociala reform är snart genomförd till glädje för alla barn, föräldrar och vårt samhälle.

Vad händer då? Jo, då kommer förslag som, om de genomfördes, mycket allvarligt skulle hota den fina förskola vi gemensamt byggt upp i vårt land, en förskola som väcker både beundran och respekt utanför landets gränser.

De borgerliga partiernas förslag går ut på att de statliga och kommunala bidragen till barnomsorgen i varierande grad skall avskaffas och i stället delas ut till föräldrarna, som i fortsättningen skulle köpa barnomsorg på någon sorts barnomsorgsmarknad.

Nog är det konstigt att uppleva den typen av förslag i ett läge då dagens föräldrar i allt högre grad ser en daghemplats som en självklarhet, och då i första hand i kommunala daghem i närheten av hemmet.

Förslagen skulle slå mycket hårt mot daghemmen. Statsbidraget till barnomsorgen är den ekonomiska förutsättningen för kommunernas planering. Att ta bort detta innebär att man rycker undan grunden för kommunernas möjligheter att tillgodose föräldrarnas efterfrågan på daghemplatser.

Hur kan ni som borgerliga partier, ni som säger er slå vakt om föräldrarnas valfrihet, lägga fram förslag som omöjliggör just det ni säger er arbeta för? En närmare granskning av era förslag visar dessutom att även om det skulle finnas daghemplatser att efterfråga, kommer de flesta föräldrar inte att ha råd att ha sina barn där. Vi har ju redan tidigare i dagens debatt haft en diskussion just om avgifternas storlek.

Detta är ungefär vad man kan säga om dessa förslag i klump. Egentligen är ni numera bara överens om att slå mot den kommunala barnomsorgen, men ni är helt oense om vad som skall komma i stället.

Det är en mycket märklig situation som uppstått i dag. På möten, presskonferenser, i tidningsartiklar och i dagens debatt anklagar ni varandra för att bl.a. ha övergett den gemensamma borgerliga linjen om vårdnadsbidrag på 15 000 kr. Men i utskottet har enigheten om ett vårdnadsbidrag nödortfigt överlevt fram till dess reservationstexten skrevs.

I de borgerliga partiernas reservationer till det betänkande vi i dag diskuterar finns inte de nya förslagen om "barnomsorgspeng" med annat än som markeringar. Uppbrottet från en gemensam borgerlig linje framgår av de skilda motivreservationer som behandlar direkt ekonomiskt stöd till föräldrarna, vilket föreslås i centermotionen 607. Den paradoxala situationen har uppstått att moderaterna och centern nästa onsdag tänker rösta nej till sin egen idé om barnomsorgspeng. Hur kan det bli så? Har ni inte bestämt er för vad ni tycker?

I helgen blev förvirringen ännu större, då Bengt Westerberg i Västerås återigen kallade moderaternas förslag för en jättelik kvinnofälla och samtidigt manade till borgerlig enighet, varpå moderaterna i söndags höll presskonferens och reducerade sitt förslag om barnomsorgspeng på 40 000 kr. till s.k. "reformstrategi", utan att nu nämna vare sig tidpunkt eller belopp.

Vi har också i dagens debatt hört att avsikten med den s.k. barnomsorgspengen är att få fram alternativ barnomsorg. En helt oinvid person skulle av den debatt mina borgerliga kolleger för, lätt förledas att tro att föräldrar i Sverige först och främst vill ha sina barn i daghem som drivs kommersiellt, sedan i fallande skala i svenska kyrkans daghem, i föräldrarnas företags daghem, i trefamiljssystem och i andra typer av icke närmare definierade alternativ.

Men kartan stämmer inte med verkligheten. I den senaste barnomsorgsundersökningen, då 100 000 föräldrar tillfrågades, uppgav 85 % att de önskade plats i kommunala daghem, 8 % i familjedaghem och 7 % i s.k. alternativ barnomsorg. Ni som är så marknadsinriktade, varför gäller det inte den här typen av marknadsundersökningar?

Däremot tycker jag att det är bra om vi får en seriös debatt om alternativen i barnomsorgen, som t.ex. föräldrakooperativ som startas därför att föräldrarna anser att det är en bra form av barnomsorg för deras barn. Annan pedagogik – Waldorf, Montessori, Freinet – är spännande och kan på olika sätt stimulera den kommunala barnomsorgen, bl.a. via gemensam fortbildning. Ideella organisationer – våra folkrörelser – kan ge nya dimensioner åt barnomsorgen. Det handlar om att stödja och ta till vara det som kan tillföra hela förskolan kraft och stimulans. I dagarna har också regeringen lagt fram sin proposition om personalkooperativ, vilken ger möjligheter för den personal som vill göra en egen satsning.

Alternativen behöver stöd för att utvecklas, och i det sammanhanget är läget i kommunerna mycket olika. Men en sak är viktig för oss socialdemokrater när vi diskuterar s.k. alternativ barnomsorg, nämligen att den inte får bli lösningen som påtvingas de föräldrar som i första hand vill ha sina barn i kommunala daghem.

Herr talman! Med en borgerlig barnomsorgspong blir synen på förskolan som en del i den generella välfärdspolitiken helt förändrad. Låt mig bara någon minut stanna vid frågan varför vi socialdemokrater ser så allvarligt på förskolan som en del i den generella välfärdspolitiken.

Barn och ungdom utgör ingen enhetlig social eller kulturell grupp i vårt svenska samhälle. Familjebakgrund, social, etnisk och religiös tillhörighet samt kön skapar stora skillnader.

Över 300 000 barn i Sverige har invandrarbakgrund. Invandrare och flyktingar berikar vårt samhälle med sin kultur och sina traditioner. Den kulturella bakgrunden är en omistlig del av varje människas identitet. Dit hör mångfalden av de värden och traditioner som finns i varje samhällsbyggnad. Samtidigt kan kulturella skillnader bädda för främlingsfientlighet och rasism.

En förskola och en skola för alla barn är en viktig basresurs för både integration och bevarande av kulturella olikheter. Det är mycket angeläget att barnomsorgen ger utrymme för och stödjer väsentliga delar av invandrar- och flyktingbarnens kultur.

För gruppen barn med behov av särskilt stöd är den kommunala barnomsorgen en stor tillgång. Statsbidraget är utformat så att en viss andel skall gå till dessa barns behov av extra insatser. Till detta lägger kommunerna ytterligare pengar för att kunna minska på barngruppernas storlek, anställa assistenter till enskilda barn, bygga allergisanerade dagis, osv. En sammanhållen barnomsorg som ges till alla barn på lika villkor är en garanti för att dessa barn får det stöd de behöver utan att pekas ut eller särskiljas.

Herr talman! Den svenska förskolan har en fin pedagogisk tradition att utveckla vidare. Den bygger på en helhetssyn och söker utveckla alla sidor hos barnet.

Mötet med våra förskolebarn är samhällets viktigaste och mest avgörande kontakt med sina framtidsmedborgare. Det är i det mötet vi kan ge barnen chansen att ta vara på sina utvecklingsmöjligheter och bli kreativa, livsbejakande vuxna.

Avslutningsvis kan jag konstatera att det inte finns någon gemensam borgerlig familjepolitik, även om ni låtsas det i reservation 1. Det finns helt enkelt inget borgerligt alternativ i familjepolitiken.

Det blir en stor uppgift för oss socialdemokrater att driva de familjepolitiska frågorna vidare och avslöja vilken politik eller snarare vilken brist på alternativ som ni står för.

Jag yrkar bifall till hemställan i socialutskottets betänkande 2 och avslag på samtliga reservationer.

I detta anförande instämde Ulla Johansson (s).

Anf. 137 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Nu skall jag be att få upprepa mina två frågor till Maj-Inger Klingvall. För det första vill jag gärna veta: Vart har de 5 miljarder kronor tagit vägen som staten har tagit in men inte gett ut, de som staten har tagit in i form av barnomsorgsavgift men inte gett ut i form av statsbidrag till barnomsorgen under de senaste tre åren? Vart har de 5 miljarderna tagit vägen?

Dessa 5 miljarder kronor hade räckt till statsbidrag till barnomsorgen för 50 000 barn under de tre åren.

Min andra fråga var följande: Hur ser socialdemokraterna på behovet av barnomsorg för barn under 18 månaders ålder? Skall det finnas sådan barnomsorg? Hur kommer det sig att barn under 18 månader har försvunnit från alla era dokument om utbyggnaden av barnomsorgen? Menar ni att alla föräldrar skall vara hemma och ta hand om barn som är upp till 18 månader gamla?

Maj-Inger Klingvall vet lika väl som alla andra att folkpartiet varit drivande i utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen. Folkpartiet anser att det är utmärkt att det byggs ut en bra kommunal barnomsorg i Sverige, och vi skall fortsätta att se till att det finns en barnomsorg med full behovstäckning.

Det vi tycker är tråkigt är att socialdemokraterna inte har velat bredda registret så att det finns möjlighet till andra former av barnomsorg. Ni har stretat emot alla tänkbare alternativ men sedan steg för steg gett upp det motståndet. Den senaste reträtten i denna långa rad av reträtter kom när ni nu föreslår att producentkooperativ skall kunna bedriva barnomsorg med statsbidrag. Men ni har år efter år stretat emot alla dessa alternativ, och det har skadat barnomsorgen. Jag vill påstå, att om ni inte hade fört den variationsfientliga och mångfaldsfientliga politiken, hade vi i dag haft en full behovstäckning inom barnomsorgen.

Maj-Inger Klingvall återkommer till att man år 1985 inte visste om den utveckling av födelsetalet och förvärvsfrekvensen som sedan har skett. Låt mig påminna om att socialdemokraterna år 1988, när vi senast hade val, upprepade löftet om att alla behov skulle vara täckta år 1991. Då visste man mycket väl vad som hänt med födelsetalet och förvärvsfrekvensen. Ni har mycket sent upprepat löftet att full behovstäckning skall råda år 1991, och nu kommer ni inte att kunna nå det målet.

Det är rätt dålig stil, Maj-Inger Klingvall, att hela tiden hänvisa till att man inte för sex år sedan kunde se framåt i tiden.

Anf. 138 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag kan inte förstå varför samtliga som ivrar så för att vi skall ha en full behovstäckning år 1991 är livrädda för att lagstifta om detta när man nu ser att det inte går att uppfylla detta mål med mindre än att sådan lagstiftning sker. Såvitt jag förstår är det den vägen man måste gå för att det skall hända någonting.

Var finns i dag kritiken hos socialdemokraterna mot sakernas tillstånd och ansvaret för att det ser ut som det gör, Maj-Inger Klingvall? Den beskrivning jag gav av verkligheten i mitt första inlägg stämmer. Jag vet det, och jag tror att också Maj-Inger Klingvall vet detta. Hur har man tänkt sig att rekrytera all den nya personal som kommer att behövas om vi skall få den fulla behovstäckningen? Hur har man tänkt att behålla den personal som finns i dag? Hur har man tänkt att behålla kvaliteten inom barnomsorgen? Hur skall man ha det med öppettider, personaltäthet, taxor osv.?

Det pågår nu en nedrustning inom kommunerna som dessutom till stor del är ett resultat av den ekonomiska och skattepolitiska uppgörelse som social-

demokraterna och folkpartiet har träffat. Man ser vilka effekter det har på barnomsorgen i dag. Vi vet vilka som har svårast att klara sig utan barnomsorg och vilka som inte har möjlighet att utnyttja en 9-16-barnomsorg. Vi vet vilka som inte har råd att betala 2 000 kr. i månaden för barnomsorgen.

Vad har regeringspartiet tänkt att göra åt detta? Vad har man tänkt göra åt att många kommuner i dag försöker att lösa behovstäckningen genom att utesluta barn under ett och ett halvt års ålder från barnomsorg och ställa dessa föräldrar och barn om inte på gatan så åtminstone i köket och i kön på socialbyrån för att lyfta socialbidrag? Detta kan väl ändå inte vara ett bra exempel på ett utbyggt välfärdssamhälle, vilket vi ju säger att vi har i Sverige?

Den beskrivning som Maj-Inger Klingvall gjorde var mycket väl formulerad och mycket förhoppningsfull, men den stämmer inte överens med verkligheten såsom den ser ut i dag. Om detta var de fromma förhoppningarna, tycker jag att vi nu kan ägna resten av debattiden åt att ta oss an de faktiska problem som finns i dag.

Anf. 139 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Jag vill först invända mot Maj-Inger Klingvalls historiebe- skrivning där hon på ett raljant sätt försöker beskriva det som hon uppfattar som en stor oenighet mellan de borgerliga partierna. Vi står fast vid reservation 1 till det betänkande som nu behandlas. Det vi diskuterat är hur vi ser på framtiden med anledning av de kommande partistämmorna. Det finns inte en enda princip i vår trepartimotion som vi har gått ifrån. Det vi diskute- rar är hur snabbt man skall gå fram för att öka rättvisan och valfriheten och frågan om avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader skall gälla upp till 15 000 kr. eller mer. Alla andra principer står fast.

Jag kan faktiskt i dag hålla med Gudrun Schyman på en punkt, och det är när hon säger att Maj-Inger Klingvalls beskrivning inte stämmer med verk- ligheten. Det håller jag med om. Maj-Inger Klingvall talar om att när vi nu har genomfört barnomsorg till alla, och det låter som om det skulle vara klart i morgon, kommer man från borgerlig sida och hittar på andra förslag. Men det är faktiskt inte så det förhåller sig. Det finns i dag en brist på barnomsorg, köer och problem för föräldrar. Den historiebe- skrivningen kan man också invända emot i allra högsta grad.

Något som jag verkligen studsade till inför var det Maj-Inger Klingvall sade i början av sitt anförande om den informella omsorgen, dvs. där farmor, mormor, släktingar eller dagmammor tar hand om barnen. Den barnomsor- gen har minskat, och det var hon så glad för eftersom den typen av omsorg är till men för barnen. Vem bestämmer vad som är till men för barnen? Är det politikerna som skall tala om detta? Vem är det som säger att det är fel på den kvaliteten på omsorg som mormor, farmor, anhöriga och dagmam- mor kan ge? Det är föräldrarna som har rätt att välja, och det valet skall inte styras av politiker.

Just denna formulering säger allt om socialdemokraternas ambitioner. De är fullständigt ointresserade av alternativ, eftersom de själva vill styra.

Maj-Inger Klingvall säger att alla vill ha kommunala daghem. Dagens för- äldrar ser det som en självklarhet. Det är självklart att de gör detta eftersom

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

Barnomsorg m.m.

de inte erbjuds något annat. De allmännas stöd går till dem som utnyttjar kommunala daghem. De som väljer något annat får 0 kr. Där ligger knuten.

Anf. 140 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! För att få en rätt historieskrivning över utbyggnaden av barnomsorgen borde Maj-Inger Klingvall också ta med att utbyggnaden av barnomsorgen fördubblades under den borgerliga regeringstiden.

Jag vill fråga Maj-Inger Klingvall om hon vet att det inte är ovanligt att små barn har en vistelsetid på daghem på 10–11 timmar. Vad föreslår socialdemokraterna för att göra det möjligt för en ensamstående förälder att t.ex. förkorta sin arbetsdag?

Maj-Inger Klingvall säger att det självfallet skall finnas daghem. Men fortfarande måste man t.ex. i Stockholm vänta två tre år för att få en plats på daghem för sina barn, åtminstone på vissa håll. Varför skall man låta det gå sju år innan man tillåter personalkooperativ? Varför skall fem år gå innan man tillåter föräldrakooperativ? Varför inte i stället göra som vi centerpartister föreslår, nämligen tillåta barnomsorg som uppfyller grundläggande kvalitetskrav och som efterfrågas av föräldrar?

Den ojämlika fördelningen av barnomsorgsresurserna borde oroa socialdemokraterna. Barnomsorgen utnyttjas i mycket hög grad av hög- och medelinkomsttagare. Det finns stora grupper bland de LO-anslutna som nästan inte får någon del av dessa resurser i dag. De skulle gynnas av det system som vi nu diskuterar inom vårt parti. Vårt förslag skulle också möjliggöra införandet av sextimmarsdag för just småbarnsföräldrar.

Sedan hänvisade Maj-Inger Klingvall till en undersökning som hade gjorts om alternativ och som hade givit ett mycket negativt resultat. Det beror naturligtvis på den gamla regeln att som man ropar får man svar.

Jag skall bara anföra ett exempel från Malmö. Där startades för något år sedan ett daghem med nära anknytning till svenska kyrkan. Första tiden hade man svårt att fylla de 15 platserna, men nu, något år efteråt, står 100 barn i kö, och det diskuteras att starta fler sådana daghem i Malmö. Det samma är förhållandet på olika platser i landet. Samma sak gäller många andra alternativ, inte minst t.ex. föräldrakooperativ, som socialdemokraterna i många år bekämpade.

Anf. 141 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Jag är positiv av mig, Maj-Inger Klingvall, men det finns enligt vad jag förstår större problem inom barnomsorgen än vad socialdemokraterna i dag vill göra gällande här i kammaren.

Jag vill fråga: Är det sant som Daniel Tarschys sade – att 50 000 barn saknar en plats inom barnomsorgen? Det är ju i så fall ett stort problem. Det är faktiskt, såvitt jag kan förstå, ett mycket stort antal barn. Hur skall man lösa det? Hur gamla måste barnen bli innan de får åtnjuta den stimulans som ett bra daghem kan utgöra?

Min fråga är alltså: Är det sant att det finns 50 000 barn som står och väntar?

Herr talman! Först några ord till Daniel Tarschys. När det gäller barnomsorgsavgiften och hur den används vill jag bara påminna om att folkpartiet, om jag inte minns fel, motsatte sig den höjning som vi beslutade om och som trädde i kraft den 1 januari i år. Den innebar en ökning reellt med ytterligare 900 milj. kr. av statsbidraget till barnomsorgen. Med de 30 000 nya platser som kommer 1990 innebär det att ungefär 1 miljard kommer att tas från de pengarna.

Självfallet skall det finnas plats för barn under 18 månader – det sades ju i beslutet från 1985, som folkpartiet också stod bakom. Enligt de erfarenheter jag har fått av resorna runt i kommunerna är det här en fråga som är mycket viktig. Man säger från kommunsidan att man inte kan förändra inställningen när det gäller barn under 18 månader. Vi har också i aktionsgruppens rapport beräkningar som gäller barn under 18 månader och deras behov av omsorg.

Till Gudrun Schyman vill jag säga att jag tycker att frågan om lagstiftning är viktig. Jag utgår ifrån att regeringen följer den socialdemokratiska partikongressens beslut om att pröva frågan.

När det gäller läget i barnomsorgen i övrigt vill jag hänvisa till de överväganden som vi har gjort i aktionsgruppen i fråga om ett antal viktiga förutsättningar, framför allt när det gäller personal men också när det gäller effektivisering, ekonomi och lagstiftning.

Ingrid Hemmingsson lyssnade inte på vad jag sade. Jag sade att nödlösningar i akuta situationer ibland är till men för barnens trygghet.

Till skillnad från Gudrun Schyman är jag mycket intresserad av att få ett klarläggande av var de borgerliga partierna står när det gäller familjepolitiken. Inte nog med att ni är oense sinsemellan – ni är också oense inom partierna.

Till Ulla Tillander: Jag läste en intressant artikel i Dagens Nyheter som var undertecknad av representanter för partistyrelsen, partiprogramgruppen, kvinnoförbundet och studentförbundet. Där skrev de: Vi kan se framför oss en marknadsföring som gör allt för att locka till sig just våra barn, men vi befinner oss långt ifrån en sådan situation i dag att det står barnomsorgsproducenter på kö. Makten ökar inte bara för att ett statsbidrag går via föräldrarnas bankkonto till ett daghem i stället för via kommunen. Det finns en risk för att förslaget endast innebär att resurserna skickas runt i systemet. – Det är helt andra slutsatser än de Ulla Tillander drog i sitt inledningsanförande.

Jag tycker att det här med folkpartiet är intressant: Skall ni ha peng eller inte? Bengt Westerberg angriper i tal efter tal moderaternas och centerns barnomsorgsavgift, men till folkpartiets landsmöte har ni ett förslag om att det skall införas en peng. Hur skall den peng se ut? Jag har förstått att den skall behovsberäknas. Var skall den behovsberäkningen göras – är det försäkringskassan eller socialförvaltningen som skall göra den? Skall vi ha en ny byråkrati av behovsberäknare? Den generella välfärden gäller uppenbarligen inte längre, utan in träder den behovsprövade!

Anf. 143 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Maj-Inger Klingvall minns mycket riktigt fel – vi har inte motsatt oss några 900 milj. kr. i ökade statsbidrag. Vi har utgått ifrån att statsbidragen till barnomsorgen kommer att öka. Vi har aldrig röstat emot en enda krona i ökade statsbidrag.

När jag ställde mina två frågor om de 5 miljarder som har försvunnit och om socialdemokraternas inställning till barnomsorg för barn under 18 månaders ålder blev Maj-Inger Klingvall stum som en fisk. Det stiger inte ens upp luftbubblor ur munnen på henne. Hon har ingenting att säga! Det här, kan jag tala om, är inte sista gången jag ställer de frågorna. Gå hem och läs på nu och kom tillbaka med ett svar på båda de frågorna! Vi kommer inte att ge oss förrän vi har fått svar på dem.

Hur det är med barnen under 18 månaders ålder är ju oerhört viktigt för en förfärlig massa föräldrar. Menar ni, Maj-Inger Klingvall, att det inte skall finnas någon möjlighet till barnomsorg för barn under 18 månader? Det är konsekvensen av den linje för utbyggnaden som ni följer. Det tycker jag självfallet är utomordentligt allvarligt, och det kommer jag självfallet att fortsätta att diskutera i andra sammanhang.

Sedan skall jag be att få klargöra vår inställning till barnomsorgspengen, som har blivit litet missförstådd. Vad vi menar är att om föräldrarna önskar en annan form av barnomsorg än den kommunala, en annan form av barnomsorg som håller god kvalitet, skall de offentliga subventionerna följa med till den barnomsorgen. Det är i grund och botten samma tanke som finns i det gemensamma borgerliga förslaget – det är ingenting nytt i förhållande till vad som sägs i det gemensamma borgerliga förslaget. Det innebär att det skall finnas en valfrihet, ett brett utbud av barnomsorg i olika former, och att de statliga subventionerna till barnomsorgen skall kunna följa med till den barnomsorg som föräldrarna anser vara den bästa för sina barn.

Anf. 144 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag vill instämma med Daniel Tarschys när det gäller de försvunna miljarderna. Jag ställde mig också frågan vart de har tagit vägen – varför de inte har gått till det som de var ämnade för.

Jag instämmer också i frågan hur det blir för barnen som är under ett och ett halvt år. Maj-Inger Klingvall säger att det skall finnas plats för dem och att man har den inställningen ute i kommunerna. Det har man inte alls, påstår jag. I flera kommuner fattar man beslut om regler för barnomsorg som säger att man inte skall erbjuda barnomsorg för barn under 18 månaders ålder. Hur tänker regeringen då göra med det – skall man ingripa på något sätt och göra någonting åt det, eller skall kommunerna själva få fatta beslut om att göra på det sättet? Strider det då inte mot riksdagsbeslutet om full behovstäckning? Jag trodde att det gällde *alla* barn.

Maj-Inger Klingvall hänvisar till aktionsgruppen, och det går naturligtvis bra att göra, men aktionsgruppen är ju inte regeringen. När regeringen inte är beredd att göra någonting åt det här blir man naturligtvis väldigt betänksam. Om man skall följa aktionsgruppens förslag om lagstiftning, som skulle träda i kraft år 1993, måste man då inte tala om det för kommunerna redan

nu, så att de kan planera så att de verkligen kommer i kapp? Det menar vi att man måste göra.

Vi inser också att det inte går för kommunerna att komma i kapp år 1991. Vi kan gärna ta tiden fram till 1993 som en ny planperiod, men man måste ge ordentliga besked till kommunerna som skall göra det här och framför allt till föräldrarna som skall planera sin framtid. Vi är många föräldrar som behöver veta hur det blir med barnomsorgsplatserna. Många som står i begrepp att skaffa sig barn undrar om det över huvud taget är möjligt. Många som i dag befinner sig i situationen att de inte har barnomsorgsplats och därför inte kan sköta ett arbete tvingas att leva på socialbidrag. Det är en absurd situation ute i kommunerna. Huvudansvaret för detta måste ändå regeringen och socialdemokraterna ha.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

Barnomsorg m.m.

Anf. 145 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! I sin iver att försöka finna skillnader mellan de borgerliga förslagen nämnde Maj-Inger Klingvall att partierna är oense inbördes. Vi moderater är fullständigt ense om att barnomsorgsstödet skall följa barnet. Det är det enda förslag som kan ge valfrihet för familjen och överföra besluten från politiker till familjerna. Jag tror också att de övriga partierna är ense om den principen, även om vi har diskuterat mindre skillnader.

Jag vill komma tillbaka till uttrycken som Maj-Inger Klingvall använde att vårt förslag rycker undan grunden för kommunal barnomsorg. Ja, det rycker undan grunden för den politikerstyrda barnomsorgen. Men det innebär ja till något som är otroligt mycket viktigare, nämligen ja till föräldrarnas rätt att välja. Då kommer vi att få en flora av olika typer av barnomsorg. Det kan vara kommunal barnomsorg eller olika slag av privata alternativ.

Kvalitetsfrågan har skyttat fram litet då och då, dvs. att det endast är politiker som kan garantera kvaliteten. Med vårt förslag menar vi att det skall finnas en grundkvalitet i barnomsorgen. Vi menar att det allmänna har möjligheter att se till att det blir en grundkvalitet i utbudet.

Det var en punkt som jag inte hann avsluta tidigare. Det gäller frågan varför föräldrar väljer daghem. Det är inte därför att alla *bara* vill ha det. Det är endast hälften av barnen som får någon del av barnomsorgsstödet som socialdemokraterna erbjuder. Det är hälften av alla barn i Sverige under skolåldern som får plats i kommunala daghem. De andra får noll kronor, därför att de står i kö eller vill välja andra alternativ, t.ex. vill stanna hemma och ta hand om sina egna barn under en längre tid än vad som bestäms i föräldraförsäkringen.

Vad tänker socialdemokraterna göra åt denna stora orättvisa när man satsar 46 000 kr. per barn för hälften av familjerna, och de andra familjerna får noll kronor? Det är väl i alla fall en orättvisa som är så stor att det är ingenting att skryta med.

Anf. 146 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! En representant för det socialdemokratiska partiet borde vara den sista att förvånas över att det kan finnas olika uppfattningar inom ett parti.

Jag skulle fortfarande gärna vilja ha svar på de frågor jag ställde och veta

hur Maj-Inger Klingvall ser på problemet med den orättvisa fördelningen av resurserna när det gäller barnomsorgen. Jag skulle också vilja ha svar på frågan vad man skall göra för att underlätta för ensamstående mödrar att kunna korta sin arbetsdag – om de så önskar. Det är många som vill ha det för att barnen skall få vistas kortare tid på daghem.

Vi i centern värnar om en utbyggd barnomsorg. Det är målet med vår politik. Vi är övertygade om att utbyggnaden kommer att gynnas av vårt förslag. Intentionen bakom vårt arbete är att man skall kunna förena yrkesverksamhet med den viktiga roll som det innebär att vara förälder. Under en stor del av livet, det må gälla man eller kvinna, betyder självfallet utbildning och yrke det mesta. Men för flertalet finns det en kortare tid i livet just när barnen är små då omsorgen om de egna barnen måste få spela en roll. Här anser vi i centern att det måste ske en prioritering med barnen i centrum som t.o.m. kan, om det så behövs, inkräkta på näringslivets och yrkeslivets absoluta prioritet. Men detta blir mycket svårt med den socialdemokratiska modellen och den ekonomiska situation som den socialdemokratiska politiken försätter barnfamiljerna i. Man måste arbeta för att kunna försörja sig. Man måste arbeta heltid, och då kommer barnen i kläm. Båda föräldrarna tvingas att arbeta heltid för att över huvud taget kunna försörja sig.

Anf. 147 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Det kan inte vara lätt att försvara barnomsorgen när kraven från barnen är större än förmågan att tillfredsställa dem.

Är det sant att 50 000 barn står i kö?

Är det sant att regeringen försnillar en del av barnomsorgspengarna?

Anf. 148 MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Först till Daniel Tarschys om arbetsgivarnas barnomsorgsavgifter. Jag har inte under den tid jag har suttit i riksdagen upplevt att folkpartiet, och nu också miljöpartiet, har lagt förslag om ett högre statsbidrag. Det är endast det som gör att man använder pengarna fullt ut.

Vidare har vi de barn som är under 18 månader. De flesta kommuner som aktionsgruppen besökte anser att det inte går att utestänga barn under 18 månader, även om riksdagsbeslutet talar om en rätt från 18 månaders ålder. Men denna rätt innebär inte att man får utestänga barn under 18 månader.

Vi har talat litet om målet 1991. Nu spurtar kommunerna inför 1991. Handen på hjärtat: visst fanns det borgerliga kommunalpolitiker som hoppades på ett regimskifte 1988, och som en konsekvens av det inte planerade någon barnomsorgsutbyggnad. Här har vi som fattade beslut 1985 en gemensam uppgift att skapa en förskola för alla barn. Jag hoppas Daniel Tarschys vid resor ute i landet noga följer vad som händer i borgerligt styrda kommuner vad gäller både planering och faktisk utbyggnad. Det gör vi socialdemokrater när vi besöker s-styrda kommuner.

Jag har funderat mycket på vad ni vill med era förslag om barnomsorgspeng med udden riktad mot den kommunala barnomsorgen. Jag har förstått att det bl.a. bygger på att ni tycker att barnomsorgen i Sverige har alldeles för hög kvalitet. I en artikel i Dagens Nyheter den 5 september 1990 utvecklar folkpartisterna Lennart Rydberg och Kerstin Åslund följande: "Det ska

inte hymlas med att systemet särskilt på sikt kommer att leda till billigare barnomsorg. Det kommer säkert att innebära mindre administration, enklare lokaler, lägre omkostnader för städning, mathållning, trädgårds- och fastighetsskötsel, men också minskad personaltäthet.”

Per Unckel sade på en presskonferens i söndags att om det kommunala monopolet skulle brytas upp skulle kostnaderna sänkas med 20 %.

Varför säger ni inte rent ut att barnomsorgen inte får kosta så mycket? Den skall bli billigare, men då blir det också en annan kvalitet. Barnen kan nöja sig med enklare lokaler, mindre personal och sämre mat. Till det säger vi socialdemokrater bestämt *nej*. Vi står fast vid den familjepolitik som innebär att barnomsorgen byggs ut till full behovstäckning utan att göra avkall på kvaliteten. Barnbidraget höjs i två etapper till 10 020 kr. Föräldraförsäkringen har högsta prioritet när den svenska ekonomin har kommit i balans. Det är en familjepolitik som bygger på föräldrarnas önskemål och som är bra för barnens utveckling och uppväxt.

Anf. 149 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag avser inte att fortsätta denna debatt. Jag tänker gå hem till mina övergivna barn. Men innan jag gör det vill jag tala om för Maj-Inger Klingvall att statsbidraget till barnomsorgen är ett förslagsanslag. Det får följaktligen överskridas om utbyggnaden tar fart. Det är självfallet vårt önskemål att utbyggnaden skall ta fart och att man skall använda alla de pengar som utgår när det hela tar fart.

Vi har inte lagt någon som helst kapson på statsbidragen. Vi utgår från att de kommer att öka. Det enda jag har gjort i denna debatt är att stillsamt fråga vart de fem miljarderna har tagit vägen som ni socialdemokrater har tagit in för barnomsorgen men inte givit ut.

Anf. 150 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Vår strävan när det gäller barnomsorgen är en ökad valfrihet för föräldrar att få bestämma själva. Det är de som är beställare och konsumenter av barnomsorgens tjänster. Därför skall de också ha ett ekonomiskt inflytande över pengarna inom barnomsorgen. Det anser vi vara självklart. För min del är jag övertygad om att detta också kommer att leda till en rad nya, fräscha och utmärkta initiativ från olika håll. Det skulle medföra en isslossning. Den stelbenthet och brist på fantasi som barnomsorgen i Sverige har kritiserats för och som också har medfört mycket höga kostnader skulle få en välgörande konkurrens på en ganska fri marknad, där det bästa skulle ha mycket lätt att fortleva och utvecklas. Således skulle det innebära en helt ny framtid för barnomsorgen.

Anf. 151 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Jag var på studiebesök i Maj-Inger Klingvalls hemkommun förra veckan och besökte då en förskola. Jag frågade just om man hade några barn där under 18 månader, men det hade man inte.

Anf 152 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Såvitt jag förstår av Maj-Inger Klingvalls diskussion om pengar och kvalitet, förhåller det sig så att ju högre kostnader, desto bättre

kvalitet. Men det är ett underligt sätt att mäta och det stämmer faktiskt inte. När man utgår från detta, sitter man fast i monopolets tänkande, att kostnaderna med en viss automatik alltid kommer att öka. Om man bygger ut en ensidig barnomsorg, är det självklart att kostnaderna kommer att öka.

Vi moderater tror att föräldrar är kapabla att bedöma kvalitet. De är väldigt måna om sina barn. De föräldrar som inte klarar den biten behöver ändå hjälp. Föräldrar väger in olika saker i vad som är kvalitet, och de kan ha väldigt olika önskemål. I mitt inledningsanförande talade jag om att när föräldrar gör sin familjekalkyl, räknar de med andra saker som inte går att mäta i pengar. De gör olika prioriteringar beroende på vilka värderingar de har. Det är viktigt att sådana möjligheter ges. Jag tror att föräldrar är en garant för kvalitet.

Anf. 153 MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Jag vill kommentera Anita Stenbergs inlägg. Hon hade varit i Norrköping och besökt en förskola. I Norrköping finns det inga begränsningar för barn under 18 månader att få plats inom barnomsorgen. Dessutom kommer Norrköpings kommun att fr.o.m. hösten 1991 införa en garanti för alla barn över 18 månader.

Slutligen finns det ett samband mellan kostnader och kvalitet, Ingrid Hemmingsson.

Anf. 154 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Jag konstaterar till sist att Maj-Inger Klingvall icke med ett ord har kommenterat mina frågor som rörde dagens orättvisa fördelning av barnomsorgsresurserna och vad man skall göra för att underlätta för ensamstående mödrar att förkorta sin arbetsdag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 oktober.)

19 § Jordförvärvslagen

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1990/91:JoU1 Jordförvärvslagen.

Anf. 155 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! Kammaren kommer nu att behandla tre betänkanden från jordbruksutskottet. Betänkande 1990/91:JoU1 handlar om jordförvärvslagen och betänkande 1990/91:JoU2 om vattenlagen.

Betänkandena är ganska tunna till omfånget, och jag vill lämna en förklaring att antecknas till protokollet. Det beror på att utskottet har tillämpat en s.k. förenklad behandling. Bakgrunden är en diskussion som har förts mellan jordbruksutskottet och utbildningsutskottet om vad som kan göras för att minska arbetsbelastningen. Inom utskottet har partierna enats om att fristående motioner i princip skall sakbehandlas högst en gång under varje val-

period. På så sätt räknar utskottet med att det kommer att finnas utrymme för att varje ämnesområde skall kunna bli föremål för en mer fördjupad hantering inom en treårsperiod. Partierna är också överens om att de partier som så önskar kan utveckla sina partiskiljande ståndpunkter i särskilda yttranden.

Herr talman! Vi hoppas att denna s.k. förenklade hantering även skall kunna bidra till bättre arbetsvillkor för kammaren.

Därmed yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dessa två betänkanden.

Anf. 156 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! När när det gäller förvärvsprövningen för fysiska personer är jordförvärvslagen helt onödig. Det har vi moderater hävdad under alla år. Vi motsatte oss tillkomsten av denna förvärvsprövning. Vi accepterar att det sker en förvärvsprövning när det är fråga om bolag, staten och – åtminstone enligt min uppfattning – kyrkliga förvärv. Det finns också andra institutioner vilkas förvärv kan prövas.

I en av de motioner som behandlas i detta betänkande och som har väckts av Gullan Lindblad och mig, motion 1989/90:JoU271, påpekar vi att jordförvärvslagen var avsedd att bli till gagn för de jordbrukare som lantbruksnämnderna ville satsa på. Det har också påståtts att jordförvärvslagen skulle bli till gagn för landsbygden. I det sistnämnda avseendet blev resultatet tvärtom. Genom storleksrationaliseringen har gårdarna blivit färre. Befolkningen har minskat starkt, och glesbygden har blivit ännu glesare.

I utskottets betänkande omnämns en nyligen gjord utredning som presenterade sin rapport i fjol. I rapporten – som har lämnats av en grupp under ledning av professor Sören Wibe – utsätts jordförvärvslagen för en mycket stark kritik.

Jag skall nu läsa högt ur denna rapports slutsatser i sammandrag. Professor Sören Wibe skriver tillsammans med sina medarbetare, experter av olika slag, bl.a. följande angående jordförvärvslagen:

”Slutsatsen av analysen är att lagen inte fyller sina syften utom i ett viktigt avseende, nämligen då det gäller juridiska personers ägande – – – Vad gäller övriga mål är lagen ineffektiv. Den har inte förhindrat en långtgående separation av brukande och ägande inom jord – och skogsbruk. Lagen har möjligen bidragit till att göra lantbruksenheter större än eljest, men den har inte främjat rationaliseringen i betydelsen produktionskostnader per enhet. Slutligen har lagen inte förhindrat en långtgående utflyttning från glesbygden. Inte heller hindrar lagen köp och försäljning i spekulationssyfte.

Till yttermera visso finns det starka skäl att misstänka att lagen i väsentliga delar verkat i en riktning som går rakt emot dess uttalade syften. På goda grunder kan det antas att lagen bidragit till att skilja ägande från brukande samt att den avfolkar snarare än befolkar glesbygden.”

Under rubriken ”Utredningens rekommendationer” i Sören Wibes rapport sägs vidare:

”Då lagen är ineffektiv i förhållande till de angivna syftena är det utredningens slutsats att lagen bör förändras. Vad avser förbudet för juridiska personers förvärv föreslås ingen ändring. Som utredningen visar fungerar lagen här effektivt, och utredningen ser heller inga samhällsekonomiska skäl till

att förändra ägarstrukturen till lantbruksfastigheterna. Bestämmelserna för att underlätta rationaliseringsprocessen i skogs- och lantbruk bör emellertid enligt utredningen lyftas ut ur förvärvslagstiftningen. Rationaliseringsprocessen inom skogs- och jordbruk (liksom för övrigt inom alla andra näringar) sköts på ett naturligt sätt genom konkurrensen och behöver inte understödjas genom en särskild lagstiftning. Ett borttagande av rationaliseringsparagraferna kommer möjligen att leda till en långsammare storlekstillväxt för lantegendomarna, men det kommer inte att medföra en långsammare effektiviseringsprocess.

Likaså anser utredningen att all form av prisprövning skall upphöra. Den specialundersökning av fastighetspriserna som gjorts visar att dessa (i genomsnitt) inte innehåller några större spekulationselement, utan avspeglar underliggande reella värden, som rotnetto, ränta, jordbrukssubventioner osv. Den nuvarande prisprövningen är ett direkt gynnande av de som önskar och får köpa egendomar. I motsvarande grad missgynnar det nuvarande systemet säljarna, som inte får ut det fulla värdet av sina fastigheter. Systemet hindrar inte spekulation, det endast begränsar kretsen av människor som tillåts spekulera. Det finns enligt utredningen ingen anledning till att samhället skall ingripa mot priser som är 'för höga' men inte mot priser som är 'för låga'. Om någon köpare (av okunskap eller annat) är beredd att betala vad som normalt anses vara ett för högt pris för en fastighet, bör denne köpare själv få svara för följderna."

Detta var således citat ur den rapport som jag här har presenterat och som finns nämnd som grund för ett propositionsarbete i departementet. Det är vad som står i jordbruksutskottets betänkande.

Den socialdemokratiska regeringen har således beställt denna utredning, eller översyn som det ibland kallas. Den är mycket grundlig. När man, som jag, har läst igenom den finner man att den imponerar. Jag antar att samtliga ledamöter och suppleanter i riksdagens jordbruksutskott också har tagit del av varje sida. De är ca 120 till antalet, och därtill kommer tabeller. Så långt rapporten och slutsatserna.

Låt mig konstatera att utredningen bekräftar vad vi moderater länge hävdat. Jag är inte, liksom förmodligen inte heller mitt parti, till alla delar överens med utredaren Sören Wibe om vissa av de förslag han lägger fram.

Jag vill dock tillägga speciellt, herr talman, att vi nu har en ny jordbrukspolitik. Det föreligger ett marköverskott. Det påstås allmänt att åkerarealen är för stor, och markanvändningen diskuteras inom jordbruket. Man vet inte vad man skall göra med marken.

Jag har deltagit i åtskilliga diskussioner i mitt hemlän Värmland. Senast gällde det ett arrangemang av skogsägarna och LRF för ca 14 dagar sedan. Det var en heldag som bl.a. bekräftade den vilshenhet som jordbrukarna, åtminstone i Värmlands län, känner för närvarande. Man frågar om kommunerna kan ta vara på den halm som man eventuellt kan producera eller om man skall plantera gran eller någon form av energiskog i stället. Ni som befinner er i kammaren nu, och förmodligen en del andra också, känner säkert till detta.

Mitt uppe i detta håller vi oss med en stor kader av byråkrater i lantbruks-

nämnderna. Det är hederliga människor, men de gör i byråkratins namn sitt bästa för att krångla till det vid jordförvärv.

Det är icke brist på mark. Marken är i sig och i stort en tillgång för evinnerliga tider, men ändock skall man hålla på och peta i dessa förvärv. Sveriges riksdag, åtminstone en majoritet, har givit dessa tjänstemän makten att kunna vägra förvärvstillstånd. Det har, som Sören Wibe och hans medarbetare har konstaterat, bl.a. lett till en avfolkning av landsbygden.

Landsbygden behöver nu inte i första hand utvecklingsbara jordbruksföretag. Det finns väldigt många sådana. Utvecklingsbarheten är ett kriterium. Det behövs i stället framför allt fler utvecklingsbara människor. Låt oss inte hindra dem från att köpa gårdar, jordbruks- och skogsfastigheter på landsbygden.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 oktober.)

20 § Vattenlagen

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1990/91: JoU2 Vattenlagen.

Anf. 157 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! Med hänvisning till vad jag anført under föregående ärende yrkar jag å utskottets vägnar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 oktober.)

21 § Kemikaliekontroll

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1990/91:JoU3 Kemikaliekontroll.

Anf. 158 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande 1990/91:3 behandlas 34 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 1990. Dessa gäller kemikalieinspektionen, lagstiftningsarbetet och förbud mot miljögifter. Samtliga yrkanden har avstyrkts av utskottet.

Herr talman! Vi moderater i utskottet har i två reservationer, nr 9 och 18, markerat vår uppfattning när det gäller användningen av vissa miljögifter samt forskning om klorföreningars skadeverkningar.

Vi har i partimotion nr 773 krävt dels omfattande forskningsinsatser för att miljöproblemen skall kunna upptäckas på ett tidigt stadium, dels ytterligare åtgärder för att olika miljögifter skall kunna minimeras. Vi anser att sträng-

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

Vattenlagen

*Kemikalie-
kontroll*

are regler är motiverade när det gäller användning av t.ex. klorerade kolväten och tungmetaller. Kvicksilver i febertermometrar och klorerade kolväten i hushållskemikalier är exempel på ämnen som kan ersättas av andra ämnen med mindre miljöpåverkan. Därför bör de också kunna ersättas.

Användning av klorerade kolväten och tungmetaller bör i princip tillåtas endast då realistiska ersättningsämnen eller alternativa produktionsmetoder saknas.

Vi vill i reservation nr 9 ge regeringen detta till känna.

Herr talman! I reservation nr 18 följer vi upp vårt förslag i en kommittémotion med nr Jo883. Vi anser att naturvårdsverket bör få möjligheter att intensifiera forskningen om olika klorföreningars skadeverkningar. Det vore en av de mest välmotiverade satsningar vi kunde göra för att därmed snabbt kunna öka takten när det gäller förbättringar i den marina miljön.

Herr talman! Jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 9 för att spara tid, men jag stöder givetvis reservation nr 18 som vi har lagt fram och i övrigt utskottets hemställan.

Anf. 159 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Så står vi åter i samma situation som förut. En hel rad förslag för att på olika sätt värna miljön har lagts fram av de olika politiska partierna och kommer att avslås, därför att den socialdemokratiska regeringen saknar handlingskraft på miljöområdet. I ett vakuum fritt från visioner, framåtanda och hårt arbete för miljön frodas interna maktkamper, och utredandet rullar vidare i regeringskansliet. Så länge inte regeringen har en miljöpolitik i sak, utgörs den socialdemokratiska politiken av ett nej. Här finns med något enda undantag, som jag kommer till senare, inga öppningar för nya förslag.

Kemisamhället är en företeelse på gott och ont. Den "kemiska revolution" som vi genomgått under de senaste årtiondena har inneburit att åtskilliga tusen kemiska ämnen används dagligen – ofta med okända miljö- och hälsoeffekter. Denna utveckling har inneburit att människan ibland utsätts för oacceptabla risker och konsekvenser. Samtidigt är det klart att mycket av det som vi omges av och tycker är bra finns tack vare denna "kemiska revolution". Många produkter och verksamheter bygger på möjligheterna att syntetisera nya ämnen, t.ex. mediciner, samt skapa nya material, t.ex. nylon.

Vi varken kan eller skall avsäga oss "kemikaliesamhället", men vi får inte blunda för de – ibland mycket allvarliga – problem det kan innebära. Kemikalierna är redan i dag ett allvarligt bekymmer och kommer enligt många forskare att bli ett av framtidens stora problem. Det är folkpartiets uppfattning att de kemikalier och miljögifter som hotar miljön, och i förlängningen människans existens, måste prioriteras högre i regeringens politik. Delar Jan Fransson den uppfattningen?

Herr talman! Folkpartiet har i många år understrukit vikten av att materialbalanser upprättas för de mest farliga och använda ämnena. På så sätt kan kemikalieflödet följas och identifikation av problem göras. Efter en lång och seg vandring för detta viktiga förslag tillgodoses vår mångåriga motion med information om att utformningen av materialbalanser nu pågår i regeringen. Det gäller, Jan Fransson, att miljöminister Birgitta Dahl slutar gräma

sig över att förnuftet fått in en fot i kärnkraftshandläggningen och sätter fart på detta ärende. Så värst länge till kan vi knappast vänta.

Herr talman! Socialdemokraterna ställde i valrörelsen 1988 ut många tomma löften. I och med behandlingen av detta betänkande kan socialdemokraterna inte längre slingra sig undan ytterligare att sådant avslöjas. Alla s.k. Sverigenya ämnen skulle minsann förhandsgranskas. Nu när den här valperioden snabbt går mot sitt slut har regeringen inte lämnat något förslag som uppfyller detta löfte. Varför uppfyller inte regeringen detta vallöfte, Jan Fransson?

Brister som upptäcks i den nuvarande miljölagstiftningen måste enligt folkpartiet snabbt täppas till. Biologiska bekämpningsmedel, vilkas risker och effekter kan jämföras med de kemiska bekämpningsmedlens, omfattas inte av förordningen om kemiska bekämpningsmedel. Därför borde enligt vår uppfattning regeringen lägga fram ett förslag här i riksdagen om en lag om bekämpningsmedel. Kemikaliekontrollutredningen har visat vägen. Men socialdemokraterna avstyrker naturligtvis vårt förslag. Hur lång är långbänken i den här frågan, Jan Fransson?

Herr talman! Jag vill till slut säga följande. Kläder och textilier behandlas med formaldehyd för att de skall se släta och snygga ut när vi köper dem. Men medlet ger allergier. Formaldehyd är en gas som frigörs i luften när den kommer i kontakt med värme. Människans känslighet varierar, men spädbarn ligger extra illa till. T.o.m. ökad cancer har kunnat påvisas för den som ofta exponeras för detta. Kemikalieinspektionen har publicerat en kartläggning av produkter och varor som innehåller formaldehyd. Länder som t.ex. Japan och Finland har därför infört gränsvärden. Allergikutredningen har faktiskt föreslagit att gränsvärden införs även i Sverige. Men inte så med en socialdemokratisk regering. Jan Fransson, varför avstyrker socialdemokraterna folkpartiets förslag om gränsvärden för formaldehyd för kläder?

Folkpartiet står bakom reservationerna 2, 6 och 8, men av hänsyn till kammararens arbetsbelastning nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 8.

Anf. 160 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Vi lever i ett samhälle där vi använder väldigt mycket kemikalier, räknat i både kilo och antal kemikalier. Det är väl mycket sagt att vi vet hur alla dessa kemikalier påverkar oss människor. Många människor lider av allergisjukdomar, överkänslighet, osv. som säkerligen har sin grund i att vi använder en mängd ämnen som inte är bra för oss och som vi reagerar negativt på. Det måste alltså vara en ambition att vi så långt möjligt försöker få bort dessa ämnen och preparat så att vi slipper dessa bekymmer.

Som Anders Castberger sade finns det många kemikalier som är nyttiga och bra, och det finns för den delen även kemikalier som inte är farliga. Allt som vi har runt omkring oss är ju på sitt sätt kemikalier. Men vi måste anstränga oss väldigt mycket mer för att använda kemikalier som kan gå in i det naturliga kretsloppet och som inte förstör de ekologiska systemen utan som kan finnas med i de ekologiska systemen utan att de förstörs över tiden.

I det här betänkandet behandlas en mängd olika förslag som i och för sig är mycket bra. Mycket av det som står i betänkandet kommer att behandlas i vår igen när regeringen lägger fram en proposition om miljön. En utredning

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Kemikalie-
kontroll*

är tillsatt för att utreda lagstiftningen på kemikalieområdet och som också kommer med förslag.

Mot denna bakgrund anser vi från centerpartiets sida att det inte har funnits anledning att ställa oss bakom alla krav i detta sammanhang, vilka i och för sig kunde ha varit bra och vettiga.

Det har sedan 1988, då vi fick en samlad miljöproposition, inte hänt så förfärligt mycket. Socialdemokraterna har väntat och avstått från att lägga fram förslag på grund av att de skall lägga fram dem i vår för att på det sättet samla ihop det som de eventuellt vågar göra. Vi får se vad det blir av dessa förslag. Men jag lovar att vi från centerpartiets sida kommer att vara mycket aktiva för att vi då skall kunna fatta de beslut som är nödvändiga för att skapa en bättre miljö och en bättre atmosfär för människorna.

Centerpartiet har fogat två reservationer till betänkandet, vilka vi anser vara mycket väsentliga, och de gäller freonutsläppen. Koldioxidutsläppen är ett bekymmer som vi diskuterar mycket, men det är inte bara koldioxid som förorsakar bekymmer med ozonet, utan det är även freonerna. Tack vare centerinitiativ här i riksdagen har vi fått till stånd ett beslut om avveckling av användningen av freon. Men det här är inte ett teoretiskt problem, utan det är ett reellt problem, ett problem som finns och som vi faktiskt kan se konsekvenserna av. Det är ett bekymmer inte bara för oss i Sverige, utan det är ett globalt bekymmer. Därför spelar det ingen roll var dessa freoner används eller var utsläppen sker. De blir ett bekymmer för oss alla oavsett var detta sker. Därför är det inte rimligt att vi säger att vi skall avstå från att använda freoner men att vi från andra länder skall importera produkter som innehåller freoner. Vi måste alltså se till att vi får ett system och regler som innebär att dessa varor inte kommer in i Sverige från andra länder. Utsläppen blir lika förödande om de sker i andra länder som om de sker i Sverige. Och de ansträngningar som svenska företag gör kanske inte ger de resultat som var tänkt, eftersom deras ansträngningar så att säga förstörs genom en, som jag skulle vilja kalla det, illojal konkurrens.

Herr talman! Vi får anledning att ofta återkomma till dessa frågor under det närmaste halvåret, så att vi får en bra lösning på dessa problem och får en minskning av antalet farliga kemikalier och en övergång till fler och fler kemikalier som har ett biologiskt ursprung.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till reservation 12. Centern har även fogat en andra reservation till betänkandet, vilken vi naturligtvis står bakom, men jag yrkar i detta sammanhang inte bifall till den.

Anf. 161 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Många av de svåraste miljökatastrofer som världen har upplevt var effekter av kemikaliehantering, sådana som i Seveso 1976, när en explosion i en kemisk fabrik orsakade stor ödeläggelse. Dioxiner spreds ut, och stora jordbruksarealer blev obrukbara för lång tid. Detsamma gäller den fruktansvärda olyckan i Bhopal 1984, när tusentals människor dog som effekt av att en mycket giftig gas släpptes ut från en kemisk fabrik. Vid Sandozbranden 1986 fick floden Rhen ta emot hundratals ton av insektsgifter och bekämpningsmedel, och vattentäkten förstördes för en tid framåt.

Också många av de långsamt växande miljöproblemen, som vi först efter

lång tid har blivit medvetna om och som inte har drabbat oss som plötsliga katastrofer, har varit effekter av samhällets kemikaliehantering – DDT och PCB, för att ta några exempel. Det är produkter som nu är förbjudna, men som trots att de har varit det under ett antal år ändå fortsätter att ställa till problem, t.ex. i Östersjön. Klorfluorkarboner eller freoner har nämnts här tidigare.

Det är utan tvivel så att kemikaliehanteringen är en av vårt samhälles största källor till miljöproblem, och det är ett växande problem, eftersom kemikaliehanteringen i samhället blir mer och mer omfattande. Varje år släpps ju nya syntetiskt framställda ämnen ut på marknaden, eller nya produkter som innehåller kombinationer av ämnen. Vi saknar i dag effektiva styrmedel. Vi hinner från samhällets sida helt enkelt inte med att kontrollera och styra denna process. Vi vet inte hur de här ämnena och produkterna i sig kommer att påverka människors hälsa eller miljön. Vi vet definitivt inte hur de kommer att bete sig när de samverkar, t.ex. i industriprocesser eller när de hamnar tillsammans i avfallet.

Om detta vet vi mycket litet. Det enda vi med säkerhet kan säga är att vi i framtiden säkerligen kommer att få se många fler miljöproblem orsakade av vår kemikaliehantering.

Det finns verkligen anledning för oss att fundera över vad vi skall göra från samhällets sida för att hitta bättre och mer effektiva styrmedel. Det är uppenbart att de som vi har i dag inte är tillräckliga. I teorin vilar ansvaret för kemikaliehanteringen på den som producerar, importerar, överlåter eller handlar med kemikalier, men vi vet alla att det i praktiken inte fungerar så. Om man går in på en bensinmack och frågar personalen vad som ingår i de produkter som står uppställda där, vet den som regel inte ens detta, ännu mindre vilka effekter de kan tänkas få på miljön eller på människors hälsa. Substitutionsprincipen, som nu finns inskriven i lagen, har de förmodligen inte ens hört talas om. Den innebär att man skall byta ut produkten, om det finns någon annan som är likvärdig men inte har samma negativa miljöeffekter.

Detta fungerar inte alls i praktiken. Det betyder att det finns all anledning för oss i denna församling att ändra på lagstiftning och regler. Vi måste skapa ett helt nytt regelverk för kemikaliehanteringen.

Jag har inte yrkat bifall till det förslag som folkpartiet har framlagt om materialbalanser. Det beror inte på att vi från vänsterpartiet tycker att det skulle vara fel med materialbalanser utan på att vi tycker att det är en del i ett större system, som måste innehålla många fler moment. Man måste också göra en produktanalys, inte bara redovisa vilka material man från början har satt in utan också hurdan effekten av de olika materialen blev, hur de skall användas under den tid som produkten skall existera i samhället och också hur den slutligt skall tas om hand som avfall.

Genom denna typ av livscykel-specifikationer eller produktanalyser och med miljökonsekvensanalyser av verksamhet, där producenter och de som tillhandahåller produkterna åläggs att redovisa sådant här inför samhällets myndigheter, får dessa ett underlag för sitt arbete, sin tillsyn och sin kontroll, och för att t.ex. bestämma miljöavgifter. Man får också ett underlag för konsumenterna.

När vi i dag kommer in på bensinmacken eller i affären och ser på produkterna är det inte tillräckligt tydligt för oss som konsumenter vad de innehåller eller vilka effekter de har på miljön och hälsan. Därför måste det ansvar som producenterna i teorin har förtydligas, så att det också kommer att fungera i praktiken.

Vi kommer aldrig någonsin att kunna hantera kemikalieutflödet, om vi skall ha det som nu, då samhällets myndigheter, framför allt kemikalieinspektionen, i efterhand skall försöka komma in och stoppa det som redan har gått fel. Då får vi den typ av olösliga problem som vi får leva så länge med och som ställer till så mycket av problem för oss.

Det behövs alltså effektivare styrmedel, och vi har från vänsterpartiet lagt fram förslag till sådana, vilka har behandlats i andra sammanhang och vilka vi skall återkomma med när riksdagen till våren skall behandla den samlade miljöpolitiken. Men dessutom måste ett stort ansvar vila på oss som konsumenter, även om det svårt. Alla av oss tyckte inte att kemi var särskilt lätt eller roligt i skolan. Det är dessutom mycket svårt att förstå de olika beteckningar som producenterna använder eller att veta vad som döljer sig bakom produkternas mer eller mindre fantasifulla namn.

Detta ställer i sin tur stora krav på samhället att genom utbildning och information underlätta för människor att bli kunniga och insatta på det här området. Det är därför som vi har krävt att man skall gå ut med en tydlig och bra miljömärkning. Jag yrkar bifall till reservation 1, som handlar om detta.

Vi har också i en annan reservation tagit upp ett förslag som vi inte heller denna gång fick gehör för, och det är att man skall göra kemikalieinspektionens produktregister mer tillgängligt för allmänheten, så att människor skall kunna använda detta register för att få reda på vilka kemikalier som ingår i en produkt. Det används alldeles för litet. Och vi tror att det beror på att människor upplever detta register som alldeles för slutet.

I betänkandet behandlas en lång rad olika ämnen från vitt skilda områden. Vi delar från vänsterpartiets sida uppfattningen att det behövs en lagstiftning för både kemiska och biologiska bekämpningsmedel. Det är också mycket angeläget att i framtiden studera det som vi ännu inte har något riktigt namn för, nämligen medel eller åtgärder framtagna med avancerad bioteknik, dvs. genteknik. Också detta måste samhället finna ett sätt att hantera.

Vi delar vidare uppfattningen att man skall ha gränsvärden för formaldehyd i kläder. Vi ansluter oss till kravet att importen av freonprodukter måste upphöra. Vi har kommit så långt att vi i Sverige från årskiftet 1990–91, om några månader, förbjuder produktion av en hel del produkter som innehåller freoner. Det kan då inte vara rimligt att vi fortfarande tillåter import av dessa produkter. Det är uppenbart fel och egentligen ganska upprörande att man inte från regeringens sida har vidtagit åtgärder för att förbjuda alla dessa produkter som vi har förbjudit svensk tillverkning av.

Men utöver de här åtgärderna att lägga ett tyngre ansvar på producenten, att se till att skaffa bättre information för allmänheten, finns det också en hel del ämnen som vi redan nu skulle kunna förbjuda och som vi egentligen måste förbjuda. Vi tycker att det arbete som pågår löper alldeles för sakta. Kemikalieinspektionen och naturvårdsverket har tillsammans tagit fram förslag till ämnen som man tycker att man så småningom, litet sakta, kan av-

veckla. Vi tycker att detta arbete måste gå mycket fortare, eftersom dessa ämnen ställer till oerhört mycket av problem. Det är ämnen som trikloretan, alkylfenoletoxylater, kadmium, paradiklorbensen, kvicksilver, kvicksilverföreningar och andra klorerade organiska lösningsmedel. Vi menar att man mycket snabbare måste komma bort från dessa medel. Vi har uttalat att denna avveckling skall vara slutförd senast 1995.

Det finns ersättningsprodukter för dessa kemikalier, där de nu används i samhället. Det förhållandet att dessa ämnen fortfarande är ute i användning visar allra tydligast att substitutionsprincipen tyvärr inte fungerar. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 16. I övrigt står vi från vänsterpartiets sida bakom de reservationer och särskilda yttranden som vi har fogat vid betänkandet.

Jag yrkar än en gång särskilt bifall till reservationerna 1 och 16.

Anf. 162 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Ett stort och dessutom växande miljö- och hälsoproblem är den omfattande användningen av olika syntetiska, kemiska ämnen. Dagligen används ett stort antal kemiska produkter såsom rengöringsmedel, tvättmedel, drivmedel, limmer, oljor och lösningsmedel.

Det är relativt enkelt att framställa nya kemikalier för olika ändamål, men det är betydligt svårare att ta reda på negativa miljö- och hälsoeffekter. Kraven för att godkänna kemiska ämnen måste skärpas och samverkansseffekterna mellan olika kemiska ämnen måste också beaktas i kemikaliekontrollen.

Användningen av kemikalier måste begränsas. En övergång måste ske till miljöanpassade produkter som inte orsakar skador på den yttre miljön. I dag finns en övertro på filterlösningar, dvs. att skadliga ämnen kan filtreras bort i reningsanläggningar. Detta är fel. Problemen måste angripas från källan. Ämnen som kan ersättas av miljövänligare alternativ skall inte få användas. Alltför många kemikalier introduceras på marknaden utan att hälso- och miljöeffekter kontrollerats på ett tillfredsställande sätt.

Någon förhandsgranskning av myndighet görs inte förutom då det gäller införandet av ett nytt bekämpningsmedel. Det åligger den som introducerar en kemisk produkt på marknaden att själv kontrollera att lagens kravregler är uppfyllda. Den som tillverkar eller importerar en kemisk produkt är enligt lagen skyldig att utreda vilka hälso- eller miljöskador som produkten kan orsaka. Beträffande utredningsskyldigheten är bevisbördan omvänd.

Miljöpartiet de gröna anser att en bestämmelse om förprövningsplikt för införandet av en kemisk produkt på marknaden måste införas i lagen om kemiska produkter. Dessutom anser vi att lagen tydligt skall visa att omvänd bevisbörda gäller även vid tillämpningen av substitutionsprincipen. Det innebär t.ex. att en tillverkare har bevisbördan för att hans produkt är mindre skadlig än andra produkter.

Vi anser också att det skall vara en bättre märkning och redovisning av produkters skadlighet.

Kopplas produktionsinformationskravet till substitutionsprincipen i lagens 5 § blir resultatet att information om för vilka ändamål produkten inte

får användas måste framgå. Denna skyldighet föreligger alltså redan i lagen, men den framgår inte tillräckligt klart.

Vi anser att lagen om kemiska produkter måste skrivas om på ett sådant sätt att de som hanterar, importerar, tillverkar och utövar tillsyn enligt lagen klart kan se vilka krav lagen ställer.

Kemikalieinspektionen har det centrala tillsynsansvaret över tillverkare, importörer och andra leverantörer. Statens naturvårdsverk är central tillsynsmyndighet för skyddet av den yttre miljön i samband med yrkesmässig hantering av kemiska produkter. Länsstyrelsen utövar den närmare tillsynen inom länet, och miljö- och hälsoskyddsnämnden utövar tillsyn över hantverkare inom kommunen.

Kemikalieinspektionen skall kontrollera att lagen efterlevs både vad gäller krav på att iakttäta försiktighetsmått, märkning och varuinformation. Eftersom inte lagen innehåller någon regel om förprövningsplikt för införande av kemiska produkter, måste kemikalieinspektionen "söka upp" de produkter som redan finns på marknaden och därefter bedöma om de kan bytas ut mot någon mindre skadlig produkt.

Miljöpartiet anser att kemikalieinspektionen årligen skall redovisa de miljöfarliga kemikalier som man anser vara utbytbara och därmed möjliga att förbjuda.

Miljöpartiet anser vidare att kommunernas befogenheter måste utvidgas. Kommunerna måste bemyndigas att direkt med hjälp av lagen kunna meddela generella föreskrifter om förbud mot användning av vissa kemiska produkter.

För att underlätta miljö- och hälsoskyddsmyndigheternas tillsynsarbete måste de centrala tillsynsmyndigheterna omedelbart ställa krav på substitution hos tillverkare och importörer. Vi kräver ett absolut förbud mot de kemiska produkter som i dag är utbytbara.

För att kunna lösa problem som orsakas av miljöfarliga kemikalier måste information gå ut till allmänheten om ämnenas skadlighet och utbytbarhet.

Företag är i dag skyldiga att anmäla vad de producerar till kemikalieinspektionens produktregister. Dessa uppgifter är sekretessbelagda. Vi anser att uppgifter om industrins kemikalieanvändning måste vara offentliga och lättillgängliga för att en inventering av de olika ämnena skall kunna ske. Ett sätt att göra informationen lättillgänglig är att samla alla uppgifter i ett databassystem. Med all information samlad på ett ställe är uppgifterna lätta att sprida.

Miljöpartiet kräver att produktion, import, export och inrikes användning av miljöfarliga kemikalier årligen offentliggörs.

Miljöpartiet anser att varje kommun skall upprätta en åtgärdsplan för att kraftigt minska användningen av miljöfarliga kemikalier. Dessa åtgärdsplaner kan lämpligen ingå i det krav på bl.a. lokala genomförandeplaner som vi driver inom ramen för utredningen om miljöskyddslagstiftningen.

Nyligen hade vi en jordbruksdebatt här i kammaren. Vi i miljöpartiet ställde oss inte bakom utskottsmajoritetens förslag, då vi ansåg att man inom jordbruket måste minska användningen av kemiska bekämpningsmedel och handelsgödselanvändningen. I stället bör man av inte minst solidaritetsskäl övergå till ett ekonomiskt hållbart jordbruk. I Sverige har vi globalt sett en

bra jordbruksmark. Det går mycket väl att dra ned på insatsämnena. I gengäld kan man tillgodose behovet av en större jordbruksyta.

Herr talman! Vi politiker måste sätta gränser för användningen av kemikalier i samhället, både av hälsoskäl och av ekologiska skäl. Riksdagsmajoriteten har gjort detta i mycket liten utsträckning, och regeringen tycks helt ha tappat greppet. Vi överhöljs i dag av nya kemikalier. De är bristfälligt dokumenterade vad gäller effekter på hälsa och miljö. Alltför länge har vi haft ett alldeles för lamt kontrollarbete när det gäller kemiska produkter. Nu är det dags att – som miljöpartiet begär i motionen – införa den omvända bevisbördan. Tillverkare och importörer skall kunna visa att produkterna är ofarliga för hälsa och miljö.

Därmed, herr talman, ställer jag mig bakom samtliga tolv reservationer från miljöpartiet. Men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 3, 4, 5, 7 och 10.

Anf. 163 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! Jag delar Annika Åhnbergs mening att kemikalierna utgör en av vår tids verkligt svåra miljöfrågor. Vad som är oroande är givetvis att våra kunskaper om de kemiska ämnena, var de finns och framför allt hur de påverkar hälsa och miljö, är helt otillräckliga. Många har beskrivit detta som att vi befinner oss på toppen av ett isberg. Den bilden är sannolikt riktig.

Herr talman! Även detta betänkande från jordbruksutskottet skulle kanske ha kunnat hanteras på ett förenklat sätt, som de två tidigare. Så har inte skett, men samtliga motionsyrkanden har avstyrkts, merparten med hjälp av folkpartiet. Av 18 reservationer är folkpartiet med på tre. Till Anders Castberger vill jag säga att socialdemokraterna inte har majoritet i Sveriges riksdag. I det här ärendet har således folkpartiet varit med om att avstyrka motioner som uppenbarligen Anders Castberger här i talarstolen talade för, förutom att han tog upp frågor som inte alls behandlas i detta betänkande. Som han sade närmar vi oss med stormsteg slutet på en valperiod. Hans anförande formades mer till ett valtal än ett sakligt inlägg i en allvarlig fråga.

Motionerna har i huvudsak avstyrkts med motiveringen att det mesta som i motionerna tas upp är under beredning i regeringskansliet eller åtgärdas av berörda myndigheter. Det gäller förslag om förhandsgranskning av nya kemiska ämnen. Det gäller förslag om ett utbyggt produktregister, förslag om en lag om bekämpningsmedel – det bereds också i regeringskansliet. En parlamentarisk kommitté arbetar med samordningen av lagstiftningen på miljöområdet och skärpta miljökrav. Det är väl ingen i denna debatt som menar att vi i riksdagen skall föregå vad en parlamentarisk kommitté möjligen kan föreslå. Allergitredningens förslag, bl.a. om formaldehyd i kläder, bereds också i regeringskansliet.

Jag skall kommentera några av de reservationer som berörts i inläggen här.

Annika Åhnberg tar upp märkningen av miljöfarliga kemikalier och tycker att det måste fram regler snarast. Tillverkare och de som hanterar kemiska varor har redan i dag skyldighet att informera om dessa varors miljöfarlighet. Här är det viktigt – det har också utskottet sagt – att vi så långt möjligt samordnar detta i första hand med våra nordiska grannar. En nordisk

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Kemikalie-
kontroll*

arbetsgrupp har nyligen lagt fram en rapport som tar upp regler för märkning av kemikaliers miljöfarlighet. Kemikalieinspektionen inleder också ett arbete om ett svenskt regelsystem som är baserat just på denna rapport.

När det gäller informationen till allmänheten har vi produktregistret. Kemikalieinspektionen har presenterat förslag till en utbyggnad av detta register. Som jag sade tidigare bereds ärendet i regeringskansliet. Men utskottet har kunnat konstatera att allmänheten hittills utnyttjat registret i mycket begränsad utsträckning. Vi tror att det finns en förklaring till det: Så som registret är utformat i dag tarvas kunskaper för att förstå det hela. Jag delar uppfattningen att det måste göras mera begripligt, det måste vara mer information. Det är just vad kemikalieinspektionen arbetar med. En skyldighet som vi aldrig någon gång kan avsvära oss är att göra allt vi kan för att informera människorna om olika kemiska ämnens skadlighet.

När det gäller gränsvärden för formaldehyd i kläder – som flera har tagit upp – undrar Anders Castberger varför vi avstyrker motionen. Kemikalieinspektionen arbetar med åtgärder, som jag sade tidigare. Allergitredningen har lämnat ett förslag till regeringen. Det finns anledning att påpeka att det redan i dag finns möjligheter att enligt lagen om kemiska produkter förbjuda ämnen.

Ingvar Eriksson talar för reservation 9, som tar upp användningen av vissa miljöavgifter. Man vill ha strängare regler om användningen av t.ex. klorerade kolväten och tungmetaller och menar att dessa endast skall tillåtas då alternativ saknas. Som redan nämnts i debatten har den här substitutionsprincipen alldeles nyligen införts genom en ändring av lagen om kemiska produkter.

Lennart Brunander talar för reservation 11 om förbud mot import av freonprodukter. När det gäller freoner, CFC, slår utskottet mycket klart fast att målet för avvecklingsprogrammet för CFC är en total avveckling av användningen av ozonnedbrytande ämnen inom alla användningsområden. Som ett led i det här arbetet har regeringen nyligen fattat beslut om förbud mot import av vissa skumplastprodukter tillverkade med hjälp av CFC. Naturvårdsverket har regeringens uppdrag att senast vid årsskiftet komma med förslag om nya varugrupper som kan omfattas av importförbud.

Annika Åhnberg talar för reservation 16, som handlar om förbud mot produktion, import och användning av vissa kemikalier. Här har naturvårdsverket och kemikalieinspektionen nyligen presenterat en rapport med förslag till åtgärder för begränsning av användningen av ämnen som kan skada miljön – det kan vara klorerade lösningsmedel, blyhagel, kvicksilver osv.

Den som tar del av utskottets betänkande finner att regeringen och berörda myndigheter i dag bedriver ett mycket aktivt arbete på det här mycket svåra området. Steg för steg försöker regeringen arbeta vidare för att vi med kunskaper skall kunna fatta kloka beslut, som i detta avseende mycket kommer att handla om skärpt lagstiftning och aktiva åtgärder för att minska och förebygga skadorna av kemikalier i miljön.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 164 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Jag framhöll inledningsvis hur allvarligt vi i folkpartiet ser på de här frågorna. Jag håller gärna med Jan Fransson om att vi behöver mer

kunskaper i dessa allvarliga frågor och om att det finns balanspunkter där vi självfallet har nytta av kemiska substanser. Men i det avseendet finns det också faror för miljön och för människor. Sådana konstateranden leder dock, enligt Jan Fransson, till slutsatsen att det borde ha varit ett förenklat förfarande också i detta ärende. I stort sett kan man säga att det var vad han inledde sitt anförande med att säga. Ja, på det viset hade Jan Fransson slupit en besvärlig debatt. Men så skall det inte vara om det handlar om så allvarliga frågor som vi bekänner oss till.

Efter att ha försökt göra sig lustig över mitt påpekande om att regeringen faktiskt inte har så lång tid på sig att göra någonting före valet hänvisar Jan Fransson till att det mesta återfinns i beredningar inom regeringskansliet. Inga klara besked ges om regeringens syften. Inga klara besked ges om vart det bär hän. Inga resultat. Det bereds; myndigheterna arbetar – men uppenbarligen utan resultat. Det är detta som jag i själva verket kritiserar.

Ta i stället motsatsen! Vi lyssnade ju nyss på Annika Åhnberg, som i princip ställer upp på några av folkpartiets förslag. Det gäller att pröva möjligheterna till vidareutveckling och att lägga till olika förslag. Tillsammans bidrar vi med förslag om miljökonsekvensanalyser. Vi ger stöd och får stöd av varandra partier emellan. Men vid sidan av har vi socialdemokraterna, som säger nej. Det är självklart att en minoritetsregering inte kan säga nej helt ensam. Men det är underligt att man, och det gäller på punkt efter punkt, inte i något fall vill ansluta sig till något annat parti och säga ja till något av förslagen. I bästa fall får man veta att det kanske är "tillgodosett". En av fyra frågor försökte Jan Fransson att svara på. Det gällde då formaldehyd. Alla arbetar, säger Jan Fransson mycket tryggt, och därför avstyrker vi förslaget.

Men är ni verkligen emot gränsvärden för formaldehyd i kläder, Jan Fransson?

Anf. 165 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! När Jan Fransson inledde sitt anförande trodde jag att vi på nytt skulle få ta del av en dialog, en numera vanlig företeelse, mellan två av riksdagens partier, medan vi andra bara skulle få titta på. Men så småningom lämnade Jan Fransson folkpartiet och vände sig till de andra partierna. Det tackar vi för.

Egentligen skulle det som sades kunna sammanfattas med två ord: under beredning. På i stort sett varje punkt där avvikande meningar anmälts har han bemött dessa genom att säga att det handlar om ett arbete som redan är på gång. Han säger att en utredning eller en beredning arbetar med ärendet i fråga. När väldigt många frågor på ett ämnesområde är under beredning kan det självfallet betyda att det råder en sjudande aktivitet och att väldigt mycket håller på att hända på området. Det kan inte hjälpas men just när det gäller kemikaliehanteringen får man en känsla av motsatsen. Allt beredande och utredande får i själva verket motsatt effekt: Det försenar och för-sinkar utvecklingen. Jag vill ta några exempel.

Först något om importförbudet när det gäller freoner. Jag kan inte förstå att det inte är självklart att ha importförbud när det i Sverige råder förbud mot tillverkning av sådana produkter. Visserligen har regeringen beslutat om förbud beträffande några av de freonhaltiga produkter som vi tidigare

importerat. Men det gäller inte alla sådana produkter. Varför inte det? Är det så, trots allt vackert tal om miljön, att handelsskäl tillmäts ett högre värde än miljöfrågorna? Om det är så, är det synnerligen beklagligt.

När det gäller avvecklingen av de ämnen som jag har räknat upp säger Jan Fransson att den frågan är under beredning och att man återkommer. Men det sägs ingenting om den saken i betänkandet, och det finns inte någonting som tyder på att regeringen har för avsikt att komma tillbaka till detta till våren, när vi skall ha en övergripande diskussion om miljöpolitiken. Jag vill gärna ha ett klarläggande här. När är det tänkt att vi i riksdagen skall få diskutera detta med avvecklingen av vissa kemiska produkter? När skall detta beredande vara färdigt?

Anf. 166 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! I likhet med Annika Åhnberg måste jag fråga Jan Fransson: När får vi några förslag? Vi har ju trott att det skulle komma en mängd förslag till våren. Det är naturligtvis inte riktigt bra att samla ihop allting och ta allt vid ett och samma tillfälle. Men nu har det gått så lång tid att det väl blir så. Det finns ju en mängd yrkanden bl.a. från centerpartiet som hänskjutits till den utredning som Jan Fransson talar om när det gäller lagstiftningen. Förhoppningsvis kommer där fram förslag som innebär att vi kan komma framåt i de här frågorna, så att vi kan få ett säkrare samhälle och bättre möjligheter att kontrollera de substanser, kemikalier, som vi använder samt att vi kan stoppa sådana kemikalier som måste förbjudas. Sådana kemikalier finns faktiskt i omlopp i väldigt stor utsträckning även i dag. Det är alldeles klart att det är både dumt och skadligt att vänta med åtgärder, och varje dag betyder mycket i det avseendet.

När får vi alltså förslag om formaldehyden? Jag tror att det är en viktig fråga. Visserligen står vi inte bakom den reservationen. Det är kanske ett misstag att vi inte gör det. Men vi vet att det skall komma ett förslag, och därför spelar det kanske inte så stor roll att vi inte är med på reservationen. Det vore dock, som sagt, bra att få veta när förslaget kommer, Jan Fransson.

När det gäller importen av freonprodukter borde ett stopp vara en självklarhet. Frågan om ozonskiktet och de ämnen som förstör detta berör inte bara oss i Sverige utan alla på det här jordklotet. Därför borde det vara naturligt att förbjuda import av freonprodukter. Det räcker inte att bara peka på några exempel bara för att på det sättet försöka visa handlingsvilja.

Jan Fransson säger att regeringen är aktiv. Jag kan tyvärr inte hålla med honom på den punkten. Jag tycker nämligen inte att regeringen har varit särskilt aktiv på miljöområdet under de senaste åren. Denna passivitet är vi mycket kritiskt inställda till. Det krävs kanske en upprykning. Vidare krävs det förslag, så att vi kan fatta beslut.

Anf. 167 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Jan Fransson inledde med att säga att detta med kemikalier är oroande och att kunskaperna är dåliga i regeringskansliet vad gäller den här biten.

Men sedan gör han plötsligt en kovändning och gör något som vi mycket ofta får uppleva här i kammaren från socialdemokratiskt håll: Dels skyller

man på att man inte har egen majoritet, dels tar man de tillväxtfixerade partierna i handen, moderaterna eller folkpartiet. Man säger: Vi kan inte göra något, för ni vill inte göra någonting. Men i stället kunde man väl bry sig om miljön och ta de partier i handen som faktiskt vill göra någonting. Man kunde säga: Tillsammans har vi faktiskt majoritet och kan göra något.

Sedan kommer nästa ursäkt, och det är att regeringen – för det är ju faktiskt regeringen som tillsätter parlamentariska utredningar – har tillsatt en parlamentarisk utredning och att det därför inte går att göra någonting. Samtidigt talar man om astma- och allergiutredningen. Visst är sådana här utredningar viktiga. Men antalet människor som får astma eller någon form av allergi ökar ju ständigt. Mot den bakgrunden borde man dra åt bromsen och säga: Så länge vi inte är klara med utredningen tillåts inga sådana här utsläpp. Man vet ju då inte säkert om det är sådana här utsläpp som ger upphov till astma och allergier.

När man sitter i regeringsställning och trots allt har majoritet kan man inte säga att man inte kan göra någonting. Det är mycket märkligt att göra så. Dessutom är det oroväckande att ett parti som i valrörelsen faktiskt gick ut och sade att man ville bli ett miljöparti och att man ville åstadkomma någonting beträffande det som faktiskt bekymrade människor då väldigt mycket sedan bara hänvisar till pågående utredningar och till att man inte har egen majoritet. Men här borde det faktiskt gå att åstadkomma en hel del. Det finns trots allt förslag som, om de förverkligades, skulle innebära en förbättrad situation.

Anf. 168 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Det är riktigt som Jan Fransson säger, att substitutionsprincipen införs genom viss ändring i lagstiftningen. Denna princip har antagits efter bl.a. initiativ av moderata samlingspartiet här i riksdagen. Det är gott och väl. Men substitutionsprincipen har, som tidigare sagts i debatten, ännu inte i praktiken fått fullt genomslag. Det finns fortfarande varor som i praktiken skulle kunna ersättas med mindre farliga sådana. Det är därför vi markerar i detta betänkande.

Debatten kring kemikalierna riskerar att bli negativ – jag tycker att det är så här i kväll – på grund av de negativa verkningar som de i många fall har haft. Dock får vi icke glömma att kemikalier i många fall har kommit oss människor till hjälp för att minska risker och hindra sjukdomar och ohälsa. Jag vill gärna också ha sagt det i den här debatten. Det är därför kontrollen av och kunskaperna om kemikalierna är så oerhört viktiga. Det är också därför som det på många punkter i detta betänkande framhålls att mycket är på gång.

Det är just av det skälet som vi moderater på flera punkter inte har markerat. Det är faktiskt mycket på gång. Det är inte mindre viktigt att vi alla här anstränger oss att på allt sätt öka kunskapen, minimerar riskerna, förbättrar kontrollen och förbättrar uppföljningen av de produkter som jag nyss sade har kommit oss till hjälp för att just minimera riskerna.

Anf. 169 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! Man kan naturligtvis raljera över utredningar och över att det tar tid att bereda svåra frågor. Det är lätt att göra det. Men jag håller

faktiskt fast vid att det är mycket viktigt att veta innan man gör något, att ha bra kunskaper som underlag för de åtgärder som sedan kan bli effektiva. Vi har ett avskräckande exempel – nu kanske jag skall vända mig till Anders Castberger – från den period när vi hade en folkpartiregering. Det var kadmiumförbudet. Det är klart att man kan införa ett kadmiumförbud och sedan efter ett tag få backa från beslutet. Så vill inte vi socialdemokrater hantera de här frågorna. Trovärdigheten kan knäckas på annat sätt än genom att man vidtar åtgärder utan att ha kunskaper. Vi skall försöka göra ett bättre jobb än det exempel visar som jag tog fram för folkpartiet.

Vi får inga besked om inriktningen, sade Anders Castberger. Då lyssnade han mycket dåligt till vad jag sade. Självklart måste alla åtgärder syfta till att bli effektiva, att förebygga skador på hälsa och miljö, på människor, djur och växter.

Annika Åhnberg och Lennart Brunander tycker att provernans beredning tar lång tid, att man inte kommer framåt när det gäller importen av fler produkter som innehåller freon. Jag upprepar det jag sade tidigare. Regeringen har nyligen fattat beslut om vissa produkter, och naturvårdsverket återkommer med förslag om ytterligare produkter. Detta medverkar till att vi kan genomföra det vi föresatte oss för några år sedan med freonförbudet, nämligen en avvecklingsplan som omfattar den totala användningen av freon.

Marianne Samuelsson beskyller oss socialdemokrater för att inte göra något för miljöarbetet. Jag vill begränsa mig till att säga att vi om något halvår kommer att summera vem som har gjort vad. Som socialdemokrat är jag beredd att ta den debatten med miljöpartisterna.

Anf. 170 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Om vi nu tar Jan Fransson på ordet om nödvändigheten av kunskap – han säger också att det är nödvändigt att utreda och utreda så länge regeringen vill hålla på – måste man faktiskt dra den logiska slutsatsen att socialdemokraterna började alldeles för sent med att utreda. Faktum är att socialdemokraterna nu står sist i kön. Socialdemokraterna har uppenbarligen ännu inte kommit fram till någonting som skulle kunna presenteras.

Jag ställde fyra frågor. Jag lyssnade och lyssnade, som Jan Fransson efterlyste, och de klara besked han hade att komma med var att det skulle vara effektiva förslag. Mer klarläggande blev det inte. Nog skulle väl Jan Fransson kunna precisera sig åtminstone i svaret på min enklaste fråga, nämligen om inte frågorna om de kemikalie- och miljögifter som hotar miljön borde prioriteras högre i regeringens politik. Det var den första frågan, om jag får påminna. Den har vi inte fått något svar på.

Den andra frågan var naturligtvis litet klarare. Socialdemokraterna ställde faktiskt ut ett vallöfte om att förhandsgranska nya ämnen, och då sade jag: Varför uppfyller inte regeringen detta löfte?

Jag kan väl vara litet snällare och säga: Kommer regeringen att uppfylla sitt vallöfte om detta?

I den tredje frågan har kemikaliekontrollutredningen visat vägen när det gäller bekämpningsmedel. Jag frågade naturligtvis, vilket var litet svårt för Jan Fransson att svara på: Hur lång är långbänken i den där frågan? Men jag skall väl omformulera mig och säga: När slutar regeringen att bekämpa en

lag om bekämpningsmedel? Det kanske kommer en något senare, kanske vi kan få besked om det.

Är det inte i själva verket så, Jan Fransson, att det rätt och slätt och simpelt borta i kanslihuset kokas en valbrygd? Där kommer oppositionens förslag snart att konverteras till socialdemokratiska paradoröften. Är det inte det som kommer att ske i mars nästa år? Det är därför Jan Fransson inte kan göra annat än att stå här med sin tunghäfta.

Anf. 171 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Jan Fransson säger att samhället inte kan vidta åtgärder utan kunskaper. Det är därför det går så sakta. Det låter riktigt att säga så. Men problemet är att de som producerar kemikalier får vidta åtgärder utan kunskap. Det är det grundläggande problemet. De får släppa ut på marknaden ämnen och produkter som varken de eller samhällets myndigheter har tillräckliga kunskaper om.

När vi tittar bakåt kan vi se att mycket av våra stora miljöproblem har berott på kemikaliehanteringen. Vi kan nästan också veta att så kommer det att bli i framtiden. Samhället måste någon gång komma i fatt, så att vi inte ständigt springer efter och försöker reda ut hemskheter som redan har inträffat plus att vi aldrig kan reda ut eller kompensera människor som drabbas av dessa miljöproblem, de som får sin hälsa eller sin levnadsmiljö förstörd. Vi måste komma ifrån detta och nå en situation där alla krafter i samhället samverkar. Samhällets myndigheter, de som producerar och tillhandahåller produkter och vi alla i vår egenskap av konsumenter måste vara medvetna och ha fungerande redskap för att komma till rätta med de problem som kemikaliehanteringen kan ge upphov till.

Om vi åtminstone i kväll hade fått höra att vi i den diskussion vi skall ha till våren, om den övergripande miljöpolitiken, kommer att få tillfälle att diskutera ett helt nytt regelsystem, ett helt nytt sätt att möta problemen, då hade det känts litet mer hoppfullt. Tyvärr har vi inte fått det beskedet, men vi får ändå alltid hoppas att det skall bli så. Det är detta som vi måste komma fram till om vi skall klara av problemen.

Anf. 172 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Jan Fransson sade att vi om ett halvår skulle få en utredning, eller vad det var, om vem som hade gjort vad på miljösidan. Jag vet inte om Jan Fransson har uppfattat saken så, att miljöpartiet med sina 20 mandat i riksdagen har något slags majoritet, så att miljöpartiet kan genomföra bra miljöförslag utan hjälp av andra partier. Vi sitter inte i regeringställning än, men det kan ju bli en förändring ganska snart.

Jag skulle bara vilja veta vad man tänker göra. Principen om den omvända bevisbördan tycker jag är bra när det gäller att komma till rätta med en hel del av kemikalieproblematiken eller det här med sekretessen beträffande företagshemligheter och informationen till allmänheten. Det är ju ganska viktigt att man i sin närmiljö kan få en korrekt information om vilka ämnen som hanteras och finns.

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

*Kemikalie-
kontroll*

Anf. 173 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! Beträffande det som Marianne Samuelsson sist tog upp, information till allmänheten, sade jag tidigare att det register som vi har inte har utnyttjats särskilt mycket av allmänheten. Men vi kan kanske hysa förhoppningar om att det blir en bättre och begripligare information till allmänheten, när vi har fått ett utbyggt produktregister. Jag delar i princip Marianne Samuelssons mening att det inte finns någon anledning att sekretessbelägga en information som det är viktigt att få ut till allmänheten.

Låt mig be dem som tar del av kammarprotokollet att studera de motioner som oppositionspartierna har väckt beträffande kemikaliekontroller. Man kommer att finna att det i motionerna inte har presenterats underlag som i en enda fråga kan ligga till grund för konkreta åtgärder. Sida upp och sida ned reser man krav på regeringen. Man har också all anledning att ha förväntningar på en socialdemokratisk regering. Vi har verkligen ingenting att skämmas för när det gäller att redovisa det arbete som vi under drygt 20 år har lett i det här landet.

Det är naturligtvis lätt att på olika sätt resa krav, men jag vidhåller att vi när vi skall göra någonting bör ha ett bra underlag. Det tillsätts inga utredningar och görs inga beredningar om syftet icke är att det skall framläggas för riksdagen, därför att riksdagen skall fatta beslut. Regeringen har aviserat en mycket omfattande miljöproposition till nästa vår. Då om inte förr kommer det att finnas anledning att återkomma till både sakdebatten om åtgärder på olika miljöområden och, Marianne Samuelsson, till frågan vem som har utträttat det ena och det andra på miljöområdet under de här tre åren.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 oktober.)

22 § Vissa elfrågor

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1990/91:NU1 Vissa elfrågor.

Anf. 174 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Sedan minst 20 år tillbaka finns det starka och växande indikationer på att de elektriska och magnetiska fält som uppstår kring apparater och ledningar medför hälsorisker. De elallergier som orsakas av den eltäta miljö som vi omger oss med, och särskilt bildskärmsarbete, är utan tvivel ett faktum. Att elektriska fält kring kraftledningar nedsätter fertiliteten hos kreatur torde också vara ett faktum. Indikationerna är också starka på att de elektriska fälten medverkar till uppkomsten av cancer.

Indikationerna är så starka att något bör göras. Det är hög tid att ansvariga myndigheter tar ett krafttag för att medverka i en elsanering av vår inre och yttre miljö. Det är pinsamt att utskottsmajoriteten är så okänslig för dessa problem att den inte ens vill göra ett uttalande till regeringen om att det är hög tid att öka säkerhetsavstånd till kraftledningar och transformatorer och

att intensifiera forskningen kring elallergier och möjligheten till sanering av vår elmiljö. Man har inte ens orkat ta reda på hur stora forskningsinsatser som görs i dag.

Passiviteten är dock inte så överraskande om man betänker vilka oerhört starka ekonomiska intressen som nästan till varje pris vill bagatellisera problemen och undvika restriktioner. Det är inte bara elindustrin, kraftindustrin och dataindustrin som har allt intresse av att bagatellisera. Praktiskt taget alla företag som har investerat stora belopp i datorisering av sina företag har liknande intressen, och politikerna stöder villigt de starkas intressen.

Detta är den typ av okänslighet som fått Gunnar Adler Karlsson att karaktärisera politiska makthavare som "adrenalinstinna hannar", som inte kan leva sig in i känsligare människors reaktioner.

Okänsligheten accentueras ytterligare av att vissa utskottsledamöter anser att detta är en fråga som inte behöver behandlas i riksdagen mer än vart tredje år. Att riksdagen nonchalerade dessa frågors allvar förra riksmötet är knappast något som tröstar de människor som lider på grund av dessa problem. Därför anser jag att det är rätt att utnyttja varje lägligt tillfälle att aktualisera dessa frågor i hopp om att även en okänslig riksdagsmajoritet så småningom skall låta sig påverkas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 175 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Ja, Lars Norberg, jag känner mig faktiskt inte som någon sådan där "adrenalinstinn hanne". Jag upplever att det finns anledning att se med stor oro på de här frågorna. Det finns anledning att ta oron på allvar, vilket också utskottsmajoriteten betonar i betänkandet. Men om man skall kunna ta den typ av faror som redovisas på allvar, farorna med anledning av magnetfält vid kraftledning, måste man rimligtvis ha ett faktaunderlag. Man har ju, som Lars Norberg mycket riktigt konstaterar, att göra med mycket stora ekonomiska värden. Man måste kunna gå till angrepp mot eventuella problem, rustad med ett faktaunderlag. Detta underlag skall vi få av den forskning som kommer att redovisas i början av 1992. I avvaktan på resultatet av detta arbete yrkar utskottsmajoriteten avslag på miljöpartiets motioner.

Jag vill erinra Lars Norberg om att det här betänkandet inte handlar om bildskärmar. Jag vill också erinra Lars Norberg om att utskottets majoritet inte på något sätt har försökt hindra honom från att uttrycka sina uppfattningar i de här frågorna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 1 och avslag på de två reservationerna.

Anf. 176 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Det skulle ha varit ganska förfärligt, om näringsutskottet hade försökt hindra mig i min lagliga rätt att reservera mig och uttala mig här i kammaren.

Åke Wictorsson sade att det var motioner från miljöpartiet. Det är det nu inte. Det är motioner av socialdemokratiska ledamöter och från centerpar-

tiet som jag har stött, vilket visar att inte alla ledamöter, oberoende av partifärg, är så okänsliga att de nonchalerar de här problemen.

Skall vi vänta på att forskare blir färdiga, kommer vi nästan aldrig att kunna göra någonting åt miljöfrågorna. Det finns tillräcklig kunskap. Dessutom är det ju inte riksdagen som skall svara för den detaljerade kunskapen, utan det är regeringen och de statliga verk och myndigheter som sorterar under regeringen som skall ta krafttag när det gäller det här arbetet.

Det är nämligen så att det finns fakta. Det finns mycket klara indikationer på skador. Det är väl inget tvivel om att elallergierna har blivit ett växande problem i vår miljö, men såvitt jag vet har det praktiskt taget inte gjorts någonting från myndigheternas sida för att sanera miljön på de här punkterna.

Dessutom är ju oron faktisk. När människor är oroliga, måste man ta det som ett faktum också och fråga sig om man på något vis kan motverka denna oro. I allmänhet är oron inte bara en psykologisk faktor, utan den är grundad på iakttagelser av reella fakta.

Jag tycker alltså att man skall använda sig av försiktighetsprincipen, dvs. gärna ta till litet för mycket när man sätter upp säkerhetsavstånd och liknande, än att säga att vi måste veta absolut allt innan vi kan göra någonting.

Anf. 177 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag bekräftar Lars Norbergs konstaterande att det var socialdemokratiska och centerpartistiska motioner. Däremot var det två miljöpartistiska reservationer som vi debatterade. Det förklarar min felsägning. Men det bekräftar också, vilket jag tillåter mig att hävda men en viss emfas, att det inte är ett ointresse, som Lars Norberg försöker göra gällande, hos utskottsmajoriteten i de här frågorna.

Vi är också beredda att ta människors oro på allvar, men det bästa sättet att ta människors oro på allvar är att få fram fakta som underlag för de beslut man tar. Det är det förhållandet som vi vill markera genom att i det här sammanhanget i avvaktan på resultat från forskningen hemställa att riksdagen avslår motionerna.

Anf. 178 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Intresset för att få fram fakta är väl inte så där överväldigande. Jag ställde i utskottet en fråga om hur mycket pengar som satsas på forskning inom det här området. Om utskottsmajoriteten hade varit intresserad av fakta och av det här problemet hade man väl åtminstone kunnat ta reda på hur mycket som satsas i dag inom forskarvärlden i Sverige på att lösa problemet. Det vet man inte, och det tycker jag är en brist och en nonchalans.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 oktober.)

23 § Beslut om fortsatt ärendebehandling den 24 oktober

Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid arbetsple-num onsdagen den 24 oktober.

24 § Bordläggning

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

Anmäldes och bordlades
Proposition
1990/91:41 Ändrade kassakravsavgifter

Konstitutionsutskottets betänkanden
1990/91:KU2 Statlig förvaltning m.m.
1990/91:KU5 Nationaldagen som helgdag, m.m.
1990/91:KU6 Negativ föreningsrätt samt kollektivanslutning m.m.

Skatteutskottets betänkande
1990/91:SkU1 Tullskyddet för trädgårdsprodukter

Lagutskottets betänkande
1990/91:LU5 Ändring i aktiekontolagen (1989:827)

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden
1990/91:AU9 ILOs konventioner nr 168 och 167
1990/91:AU10 Ändring i arbetsmiljölagen

25 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 16 oktober

1990/91:49 av *Jens Eriksson* (m) till jordbruksministern om EGs torskfiske i den svenska fiskezonen:

I den överenskommelse som Sverige träffade med EG i samband med Spaniens och Portugals inträde i EG bytte Sverige bort fiskekvoter mot vissa tullåttnader, bl.a. på frysta arter.

Enligt det ingångna avtalet skall EGs fiskare ha rätt att ta upp 2 500 ton torsk. Det finns dock ett viktigt förbehåll. I tilläggsprotokollet på s. 102, prop. 1985/86:153d, står det:

”Om TAC (totalt uttag) för torsk i den svenska fiskezonen skulle fastställas på en nivå under 40 000 ton, skall kvoten på 2 500 minskas med samma procentsats.”

I de överläggningar som Sverige hade med EG var parterna överens om att f.d. vita zonen efter uppgörelsen med Sovjet var ett speciellt område med anmälningsplikt vid in- och utgående och med särskilda kvoter och licenser. Man kan därför konstatera att detta område ligger utanför den egentliga svenska fiskezonen och utanför det avtal Sverige ingick med EG 1986.

Detta innebär att den svenska kvoten icke obetydligt understiger 40 000 ton torsk. TAC på torsk sänktes kraftigt vid årets uppgörelse med Baltiska fiskerikommissionen och Sverige erhöll 40 200 ton. Om man lägger samman

vad EG, Sovjet och Sverige sammanlagt kommer att fiska i f.d. vita zonen, finner man att avtalet berättigar Sverige att kraftigt reducera EGs uttag av torsk i det område avtalet gäller, dvs. den ursprungliga svenska fiskezonen.

I anpassningsavtalet ingår också en passus om förändrat fiskemönster som skall bevaras, dock med reservation för oförutsebara biologiska omständigheter.

Med den stora nedgången i torskbestånden kan det därför ifrågasättas om EGs fiskemönster kan bevaras.

Man kan för övrigt ifrågasätta om det s.k. anpassningsavtalet är rimligt och värt vad det kostar svenskt fiske i form av kvoter och tillgång för tredje land till våra fiskevatten.

I anledning av vad som ovan anförts anhåller jag att till jordbruksministern få ställa följande frågor:

1. Avser jordbruksministern att i årets förhandlingar utnyttja de möjligheter till begränsning som avtalet med EG medger?

2. Har jordbruksministern för avsikt att vid årets förhandlingar förändra EGs fiskemönster på grund av inträffade biologiska omständigheter, dvs. bristen på torsk?

3. Avser jordbruksministern att ta initiativ för att få tilläggsprotokollet till Sveriges frihandelsavtal med Europeiska gemenskapen upphävt?

1990/91:50 av *Viola Claesson* (v) till utrikesministern om konflikten på Nordirland:

I augusti i år genomfördes i Belfast, Nordirland, en internationell konferens kallad "Ireland – The Way Forward". På konferensen deltog en svensk delegation, däribland Ingela Mårtensson, folkpartiet och jag. Vi kunde konstatera att Belfast var en militariserad stad, med ständigt närvarande och hotfullt beväpnade brittiska säkerhetsstyrkor.

Reiulf Steen, socialdemokratisk parlamentariker och rådsförmän i den norska Helsingforskommittén, var en av deltagarna på konferensen på Nordirland. Steen gjorde jämförelser med sina erfarenheter från vistelser i diktaturer i Latinamerika, Asien och europeiska länder som Tjeckoslovakien. Ingenstans tidigare, menade han, hade han upplevt liknande saker som i Belfast. Reiulf Steen uttalade både på konferensen och vid hemkomsten: "Vistelsen i Belfast var långt mer skrämmande än jag var förberedd på. Jag utsattes bl.a. för ett mycket obehagligt förhör av några tungt beväpnade säkerhetssoldater."

I den övergripande riksdagsdebatten om Europafrågan den 10 oktober sade Sveriges utrikesminister bl.a. följande:

- Drömmen om ett Europa i fred, demokrati och samarbete har börjat förverkligas.
- Neutralitetspolitiken är grunden för vår säkerhetspolitik.
- Europas historia är en lång kamp för frihet, folkstyre och mänskliga rättigheter. Den kampen är inte vunnen. Den måste ständigt föras vidare.
- Mycket av det vi vill se förverkligat i hela Europa har redan förverkligats i Västeuropa. Vi eftersträvar djupaste och bredaste möjliga samarbete

mellan de västeuropeiska industriländerna. Sverige är ett av dem. Vi har en gemensam politisk och kulturell frihetstradition. Vårt näringsliv och våra samhällen är likartade.

- Solidaritet måste präglade vår Europapolitik.

Såväl Storbritannien som Nordirland finns inom den västeuropeiska sfären. Konflikten på Nordirland tillspetsades på ett avgörande sätt 1969. Den nordirländska poliskåren och spikklubbsbeväpnade grupper från protestantiska/unionistiska områden gick till gemensam attack mot katolska/nationalistiska bostadsområden, där många dödades och hela kvarter brändes ner. Storbritannien gick in med trupper i Nordirland för 21 år sedan med motiveringen att den katolska befolkningen behövde skydd. De grupper som skulle skyddas upplever i dag britternas militära närvaro som ett hot. Omkring 3 000 människor har hittills dödats i denna politiska konflikt, som liknar ett krigstillstånd.

I den förtyglade massmediebevakningen har konflikten oftast avfärdats som ett religionskrig. Men det av Storbritannien kontrollerade samhället på Nordirland är mer att likna vid ett apartheidsystem. Sedan Irlands delning i början av 1920-talet har privilegier gynnat utvalda grupper, ättlingar till brittiska kolonister som lojalt och aktivt stödjer en fortsatt utländsk, brittisk kontroll.

I den rörelse som växte fram under 60-talet blev Bernadette Devlin en av de mest kända medborgarrättskämparna på Nordirland. 1981 blev Bernadette (Devlin) McAckley, hennes man och deras barn angripna och beskjutna av en dödsskvadron. Bernadette blev träffad av sex kulor medan hon skyddade sin son. Även hennes man blev allvarligt skadad. Orsaken var att familjen stödde hungerstrejkande irländare och deras släktingar. Det finns sedan 60-talet ett mycket stort antal exempel på liknande våldshandlingar mot civila på Nordirland. Många barn har dödats eller skadats av de brittiska soldaterna, bland annat av s.k. plastkulor – ett vapen som britterna "förfinade" för att få större effekt!

Redan på 70-talet drog Europarådets kommission för de mänskliga rättigheterna i Strasbourg slutsatsen att myndigheterna på Nordirland samt brittiska regeringen var ansvariga för att fångar utsatts för tortyr och omänsklig behandling när de förhörts av polisen. Storbritannien har sedan dess blivit oftare fördömt än något annat land av den europeiska domstolen för mänskliga rättigheter. Särskilt är det lagen "Prevention of Terrorism Act" som har varit i fokus. Lagen öppnar för att arrestera misstänkta i 48 timmar utan kontakt med advokat, följt av fortsatt fängelse i fem dagar utan att åtal behöver väckas. Människorättsadvokaten Pat Finnucane hävdade att de arresterade blev misshandlade i mer än 50 % av fallen. Pat Finnucane blev själv mördad 1989.

Amnesty International har i sina årliga rapporter gett utförliga beskrivningar av förtryckets metoder och karaktär på Nordirland. Under 1990 har den norska Helsingforskommittén sammanställt en omfattande rapport med titeln "Irish Terrorism or British Colonialism?". De som skrivit rapporten slår bl.a. fast att det är felaktigt att avfärda Nordirland som ett terroristproblem. Nordirland är först och främst en produkt av olösta politiska och ekono-

miska problem. I rapporten konstaterar de att det är regeringen i London som genom sin kontroll av Nordirland bär huvudansvaret för situationen där i dag. På konferensen i Belfast deltog en av rapportens författare, Björn Cato Funnemark, tillsammans med den inledningsvis nämnde Reiulf Steen. I anslutning till sin presentation säger de:

"Det är riktigt att Helsingforskommittén tidigare koncentrerade sig på brott mot de mänskliga rättigheterna i Sovjet och Östeuropa. Men Helsingforsavtalen tar upp brott mot mänskliga rättigheter i hela Europa. Det hade varit anmärkningsvärt om vi helt hade ignorerat de grova brott mot mänskliga rättigheter som sker på Nordirland."

Varför skulle då regering och riksdag i Sverige ignorera det som sker på Nordirland? Utrikesminister Sten Andersson påminde i riksdagens Europadebatt mer allmänt om följande internationella "instrument":

- Europarådet är det viktigaste instrumentet för att värna och stärka respekten för de mänskliga rättigheterna i Europa. De höga krav som den europeiska konventionen för de mänskliga rättigheterna ställer på sina medlemmar får aldrig sänkas. Nästa år övertar Sverige ordförandeskapet i rådets ministerkommitté.
- I november möts ESK-ländernas stats- och regeringschefer i Paris för att dra upp riktlinjerna för den framtida säkerheten och samarbetet i Europa.

Mot bakgrund av den mycket allvarliga och olösta konflikten på Nordirland samt statsrådets uttalanden om demokrati, säkerhet och solidaritet i Europa vill jag fråga:

1. Är regeringen beredd att agera internationellt, t.ex. via Europarådet och ESK, för att medverka till en lösning av konflikten på Nordirland?
2. Ämnar den svenska regeringen ta kontakt med den brittiska regeringen för att diskutera brotten mot de mänskliga rättigheterna på Nordirland?

den 17 oktober

1990/91:51 av *Sten-Ove Sundström* (s) till industriministern om Luleås ställning som metallurgiskt centrum m.m.:

Svenskt Stål, Tunnplåt i Luleå har presenterat ett förslag till s.k. effektiviserings- och åtgärdsprogram. Förslaget innebär att 237 arbetare och 27 tjänstemän skall bortrationaliseras på två år.

Bland de anställda råder nu en osäkerhet över företagets framtida produktionsinriktning och förädlingsplaner. En volymökning upp till 2 miljoner ton har ansetts som angelägen för att garantera de största kunderna god tillgång på stålämnen. Det gäller såväl SSAB Borlänge som Ovako Steel AB.

Förutom att investeringar inom metallurgin i Luleå är angelägna, är det viktigt att investeringar för både kvalitets- och arbetsmiljöförbättringar genomförs.

Självfallet tillkommer det främst styrelse, företagsledning och de anställdas organisationer att ta ställning till de olika investeringsobjekten. Men

samtidigt har självfallet staten som huvudägare ansvaret för att planerna fullföljs.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande frågor till industriministern:

1. Är industriministern beredd att vidta åtgärder för att stärka Luleås ställning och utveckling som metallurgiskt centrum under 1990-talet?
2. Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att öka förädlingen och bearbetningen av stålprodukterna vid SSAB i Luleå?

1990/91:52 av *Margit Gennser* (m) till statsrådet Erik Åsbrink om förhandsbesked i skattefrågor:

Det är ofta svårt att förutse skattekONSEKVENSerna av genomförda rättshandlingar, särskilt för enskilda skattskyldiga och företag med mer komplicerade skatteförhållanden i vårt land. Dessa problem kommer att leva kvar – och kanske t.o.m. accentueras – i och med ikraftträdandet av en helt ny skattelagstiftning 1991.

Problemet är gammalt. Redan 1951 fick vi en lag om förhandsbesked i taxeringsfrågor. Detta institut skulle i viss mån kunna öka den skattskyldiges förutsättningar att förutse de skattemässiga konsekvenserna av olika rättshandlingar. I samband med den första lagen mot skatteflykt 1980 uppmärksammades med rätta de allvarliga rättssäkerhetsproblem den nya lagstiftningen skapade. Därför skärptes och moderniserades den äldre lagstiftningen om förhandsbesked i skattefrågor. Ett bra, effektivt och snabbt förhandsinstitut skulle öka förutsättningarna att förutse olika rättshandlingars skattekONSEKVENSER.

Sedan dess har skattelagstiftningen snarare blivit otydligare, och 1990-talets helt nya skattelagstiftning kommer helt uppenbart att skapa nya tolkningsproblem. Samtidigt har förhandsinstitutet inte fungerat.

Detta har jag påtalat vid åtskilliga tillfällen. I svar på en fråga till dåvarande finansministern Feldt den 4 februari 1988 konstaterade han att väntetiderna var minst tolv månader i frågor om direkt skatt. Finansministern betecknade detta som otillfredsställande. Han hoppades dock på förbättring, och riksskatteverket hade informerat honom om att väntetiderna skulle komma att förkortas.

Den 20 oktober 1989 ställde jag på nytt samma fråga till finansministern. Handläggningstiderna vad gällde förhandsbeskeden var fortfarande oacceptabelt långa. Fortfarande hänvisade finansministern till hög personalomsättning.

Den 28 maj i år tog jag återigen upp frågan om förhandsbesked i skattefrågor. Erik Åsbrink hänvisade då till sin företrädare Feldts tidigare svar, att allt skulle bli bättre om dispensärendena flyttades ut från verket, något som skulle avlasta rättsnämnden och dess kansli. Skatteministerns strävan sades nu vara att lägga fram förslag om rättsnämnden under 1990. Drygt två månader återstår av 1990, och fortfarande fungerar förhandsinstitutet lika illa.

Revisorer och skattekonsulter är djupt bekymrade och detta med rätta. I Dagens Industri av den 16 oktober 1990 behandlas frågan mycket seriöst av skattekonsulten Jan-Eric Askenström, Vinge-Grosskopf. I normala fall,

konstateras i artikeln, bör man räkna med en väntetid på snarare över än under tolv månader. (Om beskedet överklagas kan detta ta ytterligare ett år.)

Riksskatteverket har, konstaterar artikelförfattaren, förgäves sökt komma till rätta med väntetiderna, och enligt verket går det för närvarande inte att komma under en handläggningstid på 4–6 månader ens under gynnsamma omständigheter.

Så här kan det inte fortsätta. Det måste dess värre upprepas än en gång. Staten har lagt ett stort rättsligt ansvar på revisorer och andra ekonomiska rådgivare för de råd de ger bl.a. i skattefrågor. Ekonomiska följder av en felaktigt uppfattad lagstiftning eller felaktig tolkning av lagstiftningen kan vara utomordentligt betungande för den enskilde. Av denna anledning måste institutet förhandsbesked i skattefrågor fungera såsom ursprungligen tänkt, effektivt och snabbt – annars bör de stränga krav som ställs på bl.a. revisorer och andra rådgivare i skattefrågor tonas ner. Den skevhet som nu råder mellan statsmaktens oförmåga att komma till rätta med sin handläggning och de krav på korrekta avgöranden som ställs på de skattskyldiga och deras rådgivare bör inte accepteras i ett rättssamhälle.

I den nu citerade artikeln framförs förslag om att skattenämnderna skall få ta hand om förhandsbeskeden. Ovanpå detta krävs en instansordning för att säkra den rättsliga och formella precisionen, bl.a. för att ärendena skall kunna gå vidare till regeringsrätten. Som överinstans skulle man kunna tänka sig en från riksskatteverket fristående rättsnämnd och som slutinstans regeringsrätten. Om regeringsrättens prövning begränsas till frågor av prejudikatintresse skulle tidsåtgången i prövningsprocessen minska. Sannolikt skulle en sådan här instansordning ge snabbare förhandsbesked än vad som är fallet i dag.

Invändningar kan säkert göras mot detta förslag, t.ex. att utslagen i första instans kan skilja sig åt i olika skattenämnder, men då finns överklagandemöjligheterna. Förhållandena kan dock inte bli mer otillfredsställande än vad de är för närvarande. Decentraliseringen har också "plusvärden". Att skattemyndigheterna på länsplanet på ett tidigt stadium måste diskutera svåra överväganden med de skattskyldigas revisorer eller advokater har ett värde i sig. Förståelsen för näringslivets problem med tolkningen av skattelagstiftningen ökar. Den praktiska verkligheten ser ofta helt annorlunda ut än vad lagstiftarna och riksskatteverket föreställt sig.

Trots att jag med en envetenhet gränsade till tjatighet tagit upp frågan om den bristfälliga handläggningen av förhandsbeskeden i skatteärenden, återkommer jag än en gång och ber att till skatteministern få ställa följande fråga:

Avser statsrådet Åsbrink att nu på allvar vidta konstruktiva åtgärder, t.ex. i enlighet med det nu refererade förslaget, för att skapa ett fungerande institut för förhandsbesked i skattefrågor, eller är ministern nöjd med nuvarande ordning?

1990/91:53 av *Eva Björne* (m) till statsrådet *Lena Hjelm-Wallén* om Zambia:

Prot. 1990/91:11
17 oktober 1990

I Zambia protesterar invånarna mot det enda härskande partiet UNIP. Under juni, juli och september i år har demonstrationer ägt rum i större städer som Lusaka och i Kopparbältet.

President Kenneth Kaunda och hans parti har nödgats besluta att flera partier får finnas och att en folkomröstning skall hållas i augusti 1991.

Den ledande oppositionsrörelsen Movement for Multiparty Democracy, MMD, har haft en bra start och driver en saklig kampanj.

Zambianerna har under årtionden levt i en diktatur och saknar många av de kunskaper och insikter som är en av grundstenarna för en fungerande demokrati.

Jag vill därför fråga biståndsministern om biståndsmedel kan användas för att stödja den framväxande pluralismen i Zambia på liknande sätt som det görs i t.ex. de baltiska staterna?

26 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställdes

den 16 oktober

1990/91:98 av *Marianne Löfstedt* (m) till miljöministern om Blaikfjällets naturreservat m.m.:

Regeringen uppdrog genom beslut den 8 februari 1990 (ärende 4-974/88) åt länsstyrelsen i Västerbottens län att utvidga Blaikfjällets naturreservat samt avlog samtidigt Tärna/Stensele Allmänningsskogs yrkande om att upphäva förordnande enligt 11 § naturvårdslagen vid Mattanberget.

Ett genomförande av regeringens beslut föranleder kostnader för staten, på grund av ersättningar till markägarna, i storleksordningen 100 000–200 000 kr.

På vilket sätt har miljöministern tänkt sig lösa finansieringsfrågan?

1990/91:99 av *Sten Svensson* (m) till statsrådet *Bengt Lindqvist* om byggan-
det av gruppboendestäder:

Många skäl talar för att göra tillämpningen av bostadsfinansieringsförordningens regler för gruppboende mer flexibla.

Socialstyrelsen har exempelvis nekat två privata vårdgivare att inrätta fem platser för psykiskt utvecklingsstörda. Kammarrätten har fastställt detta beslut efter besvär. Regeringsrätten har ännu inte meddelat prövningstillstånd.

Riksdagen har – på förslag av bostadsutskottet – uttalat sig för en översyn av reglerna för finansieringen av olika typer av bostäder för äldre, dvs. även gruppboende. Några motsvarande åtgärder när det gäller de psykiskt utvecklingsstörda har inte aviserats.

Är statsrådet Lindqvist beredd att vidta sådana åtgärder att reglerna för byggandet av gruppbostadser generellt blir mer flexibla?

1990/91:100 av *Hans Göran Franck* (s) till utrikesministern om en konferens om Mellersta Östern:

En Mellersta Östern-konferens i FNs regi framstår som alltmer angelägen. Det är inte bara Kuwait som befinner sig under främmande truppers ockupation. Det gäller också Libanon, Västbanken och Gazaområdet. Ett tillbakadragande av alla främmande trupper från olika länders territorium är en av förutsättningarna för att fredlig samlevnad skall kunna uppnås i Mellersta Östern.

I anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga till utrikesminister Sten Andersson:

Hur bedömer utrikesministern möjligheterna till ett snart sammankallande av en internationell Mellersta Östern-konferens och vilka åtgärder vidtar regeringen i detta syfte?

1990/91:101 av *Jan Jennehag* (v) till miljöministern om ökad eftermontering av avgasrenare:

För några år sedan beslöt riksdagen att ett bidrag om 1 000 kr. kunde utgå till den som eftermonterade avgasrening på sitt fordon. Enligt uppgift från Svensk Bilprovning har endast drygt 300 fordonsägare utnyttjat denna möjlighet.

Vilka åtgärder överväger miljöministern för att öka antalet?

1990/91:102 av *Jan Jennehag* (v) till utrikesministern om den dumpade krigsmaterielen vid Måseskärs fyr:

I närheten av Måseskärs fyr sänktes efter andra världskriget stora mängder granater innehållande senapsgas. Enligt uppgifter i massmedia nyligen gällde detta brittisk och amerikansk materiel.

Vilka initiativ planerar utrikesministern för att i samarbete med berörda stater förhindra att skador uppstår?

den 17 oktober

1990/91:103 av *Lena Boström* (s) till arbetsmarknadsministern om sysselsättningen i Västerbottens län:

Vi måste tyvärr inse att arbetslösheten har börjat stiga igen. I Västerbottens län kan vi konstatera att vi fått och kommer att få återhållsamhet inom handeln, en minskad sysselsättning i gruvnäringen, inom industrin – framför allt under 1991, inom hotell- och restaurangnäringen, hos statliga myndigheter och verk, sannolikt också inom landstingets verksamhetsområde samt en kraftig uppbromsning av kommunernas expansion. Glädjande nog kan byggsysselsättningen bibehållas på hög nivå året ut och troligen också första halvåret 1991.

I Umeå kommun inger de framtida prognossiffrorna stark oro. Umeå har en medelålder på 34 år och en omfattande offentlig sektor, och det finns skäl att befara att Umeåregionen kommer att kraftigt känna av konjunkturförändringen. Man kan också befara att nytillträdande på arbetsmarknaden, ungdomar och flyktingar, får svårare att snabbt hitta ett arbete. Åtstramningen på den offentliga sektorn, handeln samt inom hotell- och restaurangnäringen kommer särskilt att drabba kvinnor.

Har regeringen och arbetsmarknadsministern någon "beredskapsplan" i form av utbildning och beredskapsarbeten för att möta den befarade nedgången i sysselsättningstillfällen i Västerbottens län?

1990/91:104 av Åsa Domeij (mp) till miljöministern om exporten av miljöfarligt avfall:

Greenpeace presenterade den 11 oktober en rapport "Poland: the waste invasion". Rapporten visar att Polen, sedan gränsen öppnats mot väst, mottagit stora mängder miljöfarligt avfall utan att man kunnat ta hand om avfallet på ett tillfredsställande sätt. Sverige är ett av de länder som exporterat betydande mängder avfall till Polen.

Avser regeringen att, mot bakgrund av de uppgifter som framkommit, föreslå några lagändringar för att skärpa reglerna för export av miljöfarligt avfall?

1990/91:105 av Gunnar Hökmark (m) till utrikesministern om visum till Sverige för balter:

Ett av de viktigaste bidragen det svenska samhället kan ge de baltiska folken i deras strävanden till självständighet är att underlätta kontaktskapande över Östersjön. Inom samhällslivets alla områden är förmodligen kontakter, kunskaper och överföring av know-how det som tillsammans med en utvecklad samhörighetskänsla med Västeuropa är det som kan betyda mest för balterna. Mot den bakgrunden är det beklagligt att det i dag för många balter upplevs som lättare att få utresetillstånd ur Sovjetunionen än att få visum till Sverige. Mot denna bakgrund vill jag fråga statsrådet följande:

Avser regeringen att vidta åtgärder för att underlätta för balter att få visum till Sverige?

1990/91:106 av Bo Hammar (v) till justitieministern om åtgärder för att stärka domstolarnas oberoende m.m.:

I det pågående målet vid Stockholms tingsrätt mot flera polischefer om olovlig avlyssning har tingsrätten utan att ha något som helst lagstöd avvisat advokater som biträder målsägande från rättssalen. Det inträffade, som sannolikt utgör en kränkning av artikel 6 i Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter, är oerhört allvarligt i en rättsstat och har föranlett utomordentligt starka reaktioner från ledande rättsvetenskapsmän och från Sveriges advokatsamfund.

En rad andra egendomligheter har ägt rum under målets handläggning,

som personalkontroll av nämndemän och närvaro vid förhandlingen av en företrädare för säkerhetspolisen, med uppgift att ge anvisningar till vittnen om vad de får yppa vid förhandlingen.

Händelserna vid Stockholms tingsrätt riskerar att tillfoga tilltron till rättsväsendet svårreparabla skador.

Är justitieministern beredd att efter målets slutliga avgörande tillsätta en utredning med företrädare för Advokatsamfundet och rättsvetenskapsmän med uppgift att föreslå sådana förändringar i rättegångsförfarandet som påkallas för att stärka domstolarnas oberoende och målsägandebiträdenas ställning?

1990/91:107 av *Annika Åhnberg* (v) till miljöministern om dumpade laster av kemiska stridsmedel:

Efter andra världskriget dumpade de allierade 150 000 ton kemiska stridsmedel i Skagerrak. Vad händer med dessa medel när fartyg och emballage rostat sönder? Den redan hårt belastade havsmiljön drabbas ytterligare. För fiskarena utgör de dumpade kemiska stridsmedlen en stor arbetsmiljöfara. I Östersjön har flera allvarliga olyckor inträffat. Vi har fått ytterligare ett exempel på hur hänsynslöst miljön har förötts genom åren.

Förhandlingar borde tas upp med de ansvariga länderna. Stridsmedlen måste lokaliseras och markeras på kartor och oskadliggöras.

Jag vill därför fråga miljöministern:

Vad avser regeringen att göra åt de dumpade kemiska stridsmedlen från andra världskriget?

1990/91:108 av *Gudrun Schyman* (v) till utrikesministern om Antarktis:

Antarktis befinner sig vid ett vägskäl – valet står mellan att antingen bli exploaterat eller beskyddat. Deklarationerna, som fastställer att mineralexploatering i Antarktis inte är förenlig med ett allomfattande miljöskydd, har antagits. Fler och fler förstår betydelsen av denna sista, i stort sett orörda, kontinent på jorden. De havsströmmar och klimatsystem som omger Antarktis har en avgörande effekt på den globala ekologiska balansen. Kontinenten spelar en viktig roll som känslig indikator av klimatförändringarna och representerar ett unikt internationellt vetenskapligt laboratorium.

År 1988 slöts en mineralkonvention som skulle begränsa exploateringen av Antarktis, men inget land har till dags datum ratificerat konventionen, och det står klart för allt fler att den är otillräcklig. Flera länder arbetar nu i stället på att få till stånd ett permanent exploateringsförbud samt etablering av allomfattande miljöskyddsregler.

Min fråga är:

Tänker utrikesministern vidta några åtgärder för att Sverige aktivt skall medverka till ett totalt förbud mot exploateringen av Antarktis?

1990/91:109 av *Gudrun Schyman* (v) till socialministern om åtgärder för att hindra svenska män att utnyttja barn i Asien:

Västvärldens män håller på att förstöra en hel generation asiatiska barn. Den växande turismen har drivit 100 000-tals barn in i prostitution. Många är bara åtta nio år.

Pastor Ron O'Grady från Nya Zeeland leder en treårskampanj för att stoppa västvärldens övervåld mot asiatiska barn. Hans första etapp i resan är Sverige, eftersom han vet att svenska män åker till Asien och köper barn. Förutom att träffa frivilligorganisationer av olika slag är syftet med kampanjen också att få regeringar i de länder som han besöker att reagera.

Min fråga till socialministern är:

Vilka åtgärder tänker den svenska regeringen vidta för att inte svenska män skall utnyttja barn i Asien?

1990/91:110 av *Kjell-Arne Welin* (fp) till statsministern om statsrådets löner:

Sveriges riksdag är på väg att besluta om en frysning av riksdagsledamöternas löner. Löneförhöjningar som redan gäller skall inte utbetalas. Skälet till beslutet är att en utebliven löneförhöjning för riksdagsledamöterna skulle få utomordenligt stort symbolvärde för andra yrkesgruppers krav på lönehöjningar 1991, dvs. alla förväntas frivilligt avstå från löneökningar 1991. Ökningen av riksdagsarvodena var en kompensation för andras lönehöjningar 1990. Statsråden har redan under 1990 fått kraftigt höjda löneökningar. För att förstärka symbolvärdet vore det på sin plats att även statsråden avstod från sina lönehöjningar 1990. Redan utbetalda höjningar skall självfallet återbetalas.

Avser statsministern att verka för att statsrådets löner återställs till 1989 års nivå och att redan utbetalda lönehöjningar för 1990 återbetalas?

1990/91:111 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till statsrådet Maj-Lis Lööv om klädesbidrag till asylsökande:

Vintern närmar sig och vi alla behöver varmare kläder.

De asylsökande som bor på förläggningar utan egen möjlighet att laga mat får mindre än 30 kr. i fickpengar, och de som har tillgång till kök får ca 70 kr. per dag för mat, resor, telefon, frimärken m.m. Dessa blygsamma summor kan omöjligt räcka för inköp av varmare kläder. Då de asylsökandes väntetid fortfarande är lång behöver de flesta varmare kläder för vintern. De stora grupperna asylsökande kommer från länder med ett betydligt varmare klimat än vårt.

Är det sant att man inte längre beviljar schablonbidrag för vinterkläder till alla asylsökande, och i så fall varför?

1990/91:112 av *Lennart Brunander* (c) till statsrådet Erik Åsbrink om idrotten och skatteomläggningen:

Skatteomläggningen som regeringen genomför påverkar oss alla. De flesta förlorar på oläggningen, några få vinner på den. De riktigt stora förlorarna är alla ideella föreningar som inte får någon kompensation via inkomstkatten.

Västergötlands idrottsförbund har gjort en beräkning på vad skatteomläggningen kommer att kosta idrottsklubbarna i Västergötland. Enligt denna beräkning blir kostnadsökningen beroende av skatteomläggningen 45 milj. kr., vilket innebär 27 400 kr. per klubb. Den ekonomiska situationen för klubbarna är oftast besvärlig, redan innan denna kostnadsökning. Idrottsklubbarnas ekonomiska situation är mot denna bakgrund mycket allvarlig. Det vore rimligt att samhället gav idrotten en kompensation för dessa kostnader. Om inte detta sker är det stor risk för att en samhällsnyttig verksamhet minskar.

Ett annat problem, som förstärks av vad som nu sker, är svårigheten att få människor att engagera sig ideellt, vilket är en förutsättning för att klubbarna skall kunna fungera.

Jag vill ställa följande fråga till statsrådet:

På vilket sätt kommer regeringen att kompensera idrotten för de kostnadsökningar som skatteomläggningen förorsakar?

1990/91:113 av *Carl Frick* (mp) till kommunikationsministern om Öresundsbron:

"Bro över Öresund en katastrof" var rubriken för en artikel i Dagens Nyheter den 17 oktober 1990. Doktorn vid Odense Universitet Peter Touborg har gjort beräkningar över vattenflödena i Stora Bält när bron där är byggd. Han säger att bygget är baserat på en gigantisk felberäkning. Han kan visa att saltvattentillströmningen kommer att minska med 5 till 10 % mot tidigare beräknade 0,2 % enligt officiella beräkningar.

Östersjön är ekologiskt utomordentligt känslig och tål inte förändringar av de slag som nu har beräknats, förutsatt att regeringen tycker att Östersjöns ekologi är viktig. Doktor Touborg befarar att torskfisket skall slås ut.

Vi har all anledning att tro att de beräkningar som nu har gjorts för Stora Bält har betydelse för Öresund.

Jag vill fråga Georg Andersson om han avser att genomföra den sorts beräkningar som har gjorts för Stora Bält också för Öresundsbron. Jag förutsätter att de nya beräkningarna skall komma med i det slutliga bedömningsunderlaget för brobygget.

Förhandlingarna leddes

av talmannen talmannen från sammanträdets början t.o.m. 3 § anf. 22 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 51 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 91 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 14 §,

av förste vice talmannen därefter t.o.m. 16 §,

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 19 § anf. 156 (delvis) och

av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Onsdagen den 17 oktober

1 § Justering av protokoll.	1
2 § Hänvisning av ärende till utskott	1
3 § Förnyelse inom polisen	1
Justitieutskottets betänkande JuU1	
Debatt	
Britta Bjelle (fp)	
Göran Ericsson (m)	
Ingbritt Irhammar (c)	
Berith Eriksson (v)	
Carl Frick (mp)	
Lars-Erik Lövdén (s)	
Civilminister Bengt K Å Johansson	
Förste vice talmannen (om debattreglerna)	
Göthe Knutson (m)	
Hans Göran Franck (s)	
Beslut	34
4 § Meddelande om samlad votering	35
5 § Konsumentkreditfrågor	35
Lagutskottets betänkande LU1	
Debatt	
Elisabet Franzén (mp)	
Bengt Kronblad (s)	
<i>Beslut fattades under 12 §</i>	
6 § Aktiebolagsrättsliga frågor	39
Lagutskottets betänkande LU2	
Debatt	
Martin Olsson (c)	
Ulla Orring (fp)	
Elisabet Franzén (mp)	
Stig Gustafsson (s)	
<i>Beslut fattades under 12 §</i>	
7 § Ändring i namnlagen	46
Lagutskottets betänkande LU3	
<i>Beslut fattades under 12 §</i>	
8 § Ändring i 1980 års fördrag om internationell järnvägstrafik (COTIF)	47
Lagutskottets betänkande LU4	
<i>Beslut fattades under 12 §</i>	
9 § Vissa trafikpolitiska frågor	47
Trafikutskottets betänkande TU3	

Debatt	
Görel Bohlin (m)	
Anders Castberger (fp)	
Rune Thorén (c)	
Viola Claesson (v)	
Kjell Dahlström (mp)	
Birger Rosqvist (s)	
<i>Beslut fattades under 12 §</i>	
Andre vice talmannen (om sammanträdet fortsättning under kvällen)	74
10 § Inriktningen av televerkets verksamhet åren 1991–1993	76
Trafikuskottets betänkande TU1	
Debatt	
Tom Heyman (m)	
Anders Castberger (fp)	
Rune Thorén (c)	
Viola Claesson (v)	
Anna Horn af Rantzien (mp)	
Birger Rosqvist (s)	
<i>Beslut fattades under 12 §</i>	
11 § Vissa yrkestrafikfrågor	85
Trafikuskottets betänkande TU2	
Debatt	
Sten Andersson i Malmö (m)	
Anders Castberger (fp)	
Lennart Brunander (c)	
Anna Horn af Rantzien (mp)	
Jarl Lander (s)	
<i>Beslut fattades under 12 §</i>	
12 § Beslut.	94
Laguskottets betänkande LU1	
Laguskottets betänkande LU2	
Laguskottets betänkande LU3	
Laguskottets betänkande LU4	
Trafikuskottets betänkande TU3	
Trafikuskottets betänkande TU1	
Trafikuskottets betänkande TU2	
13 § Handikapp	96
Socialuskottets betänkande SoU1	
Debatt	
Barbro Sandberg (fp)	
Margó Ingvardsson (v)	
Anita Stenberg (mp)	
Jan Andersson (s)	
Ragnhild Pohanka (mp)	
Marianne Jönsson (c)	
Sten Svensson (m)	
Beslut.	109

14 §	Beslut om uppskjuten votering av kvällsärenden	110
15 §	Barnomsorg m.m.	110
	Socialutskottets betänkande SoU2	
	Debatt	
	Ingrid Hemmingsson (m)	
	(forts. 18 §)	
16 §	Ajournering för middagsuppehåll	112
17 §	Återupptagna förhandlingar	112
18 §	Barnomsorg m.m. (forts. SoU2)	113
	Daniel Tarschys (fp)	
	Ingrid Hemmingsson (m)	
	Ulla Tillander (c)	
	Gudrun Schyman (v)	
	Anita Stenberg (mp)	
	Maj-Inger Klingvall (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 24 oktober</i>	
19 §	Jordförvärvslagen	140
	Jordbruksutskottets betänkande JoU1	
	Debatt	
	Jan Fransson (s)	
	Göthe Knutson (m)	
	<i>Beslut skulle fattas den 24 oktober</i>	
20 §	Vattenlagen	143
	Jordbruksutskottets betänkande JoU2	
	Debatt	
	Jan Fransson (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 24 oktober</i>	
21 §	Kemikaliekontroll	143
	Jordbruksutskottets betänkande JoU3	
	Debatt	
	Ingvar Eriksson (m)	
	Anders Castberger (fp)	
	Lennart Brunander (c)	
	Annika Åhnberg (v)	
	Marianne Samuelsson (mp)	
	Jan Fransson (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 24 oktober</i>	
22 §	Vissa elfrågor	158
	Näringsutskottets betänkande NU1	
	Debatt	
	Lars Norberg (mp)	
	Åke Wictorsson (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 24 oktober</i>	
23 §	Beslut om fortsatt ärendebehandling den 24 oktober	160
24 §	Bordläggning	161
25 §	Anmälan om interpellationer	
	1990/91:49 av Jens Eriksson (m) om EGs torskfiske i den	
	svenska fiskezonen	161

1990/91:50 av Viola Claesson (v) om konflikten på Nordirland	162	Prot. 1990/91:11 17 oktober 1990
1990/91:51 av Sten-Ove Sundström (s) om Luleås ställning som metallurgiskt centrum m.m.	164	
1990/91:52 av Margit Gennser (m) om förhandsbesked i skat- tefrågor	165	
1990/91:53 av Eva Björne (m) om Zambia	167	
26 § Anmälan om frågor		
1990/91:98 av Marianne Löfstedt (m) om Blaikfjällets natur- reservat m.m.	167	
1990/91:99 av Sten Svensson (m) om byggandet av gruppbo- städer	167	
1990/91:100 av Hans Göran Franck (s) om en konferens om Mellersta Östern	168	
1990/91:101 av Jan Jennehag (v) om ökad eftermontering av avgasrenare	168	
1990/91:102 av Jan Jennehag (v) om den dumpade krigsmate- rielen vid Måseskärs fyr.	168	
1990/91:103 av Lena Boström (s) om sysselsättningen i Väster- bottens län.	168	
1990/91:104 av Åsa Domeij (mp) om exporten av miljöfarligt avfall	169	
1990/91:105 av Gunnar Hökmark (m) om visum till Sverige för balter	169	
1990/91:106 av Bo Hammar (v) om åtgärder för att stärka domstolarnas oberoende m.m.	169	
1990/91:107 av Annika Åhnberg (v) om dumpade laster av kemiska stridsmedel	170	
1990/91:108 av Gudrun Schyman (v) om Antarktis	170	
1990/91:109 av Gudrun Schyman (v) om åtgärder för att hindra svenska män att utnyttja barn i Asien	170	
1990/91:110 av Kjell-Arne Welin (fp) om statsrådets löner ..	171	
1990/91:111 av Ragnhild Pohanka (mp) om klädesbidrag till asylsökande	171	
1990/91:112 av Lennart Brunander (c) om idrotten och skatte- omläggningen	172	
1990/91:113 av Carl Frick (mp) om Öresundsbron	172	

